

1963

HLASATEL KALENDÁŘ

1963 — Ročník 66. — Cena 75c — Poštou \$1.00

KALENDÁŘ HLASATEL

NA OBYČEJNÝ ROK

1963

ROČNÍK 66.

Tiskem a nákladem časopisu

DENNÍ HLASATEL,

1545 W. 18th STREET,

CHICAGO 8, ILLINOIS

SVÁTKY STÁLÉ A POHYBLIVÉ V ROCE 1963

Nový Rok	1. ledna
Svatých Tří Králů	6. ledna
Neděle Devítník	10. února
Neděle 1. po Devítníku	17. února
Neděle 2. po Devítníku	24. února
Popeleční středa	27. února
Květná Neděle	7. dubna
Zelený Čtvrtek	11. dubna
Velký Pátek	12. dubna
Bílá Sobota	13. dubna
Hod Boží Velikonoční	14. dubna
Nanebevstoupení Páně	23. května
Hod Boží Svatodušní	2. června
Svatá Trojice	9. června
Božího Těla	13. června
Hod Boží Vánoční	25. prosince

SVÁTKY AMERICKÉ

Narození Lincolnovo	12. února
Narození Washingtonovo	22. února
Den Matek	12. května
Den Zdobení Hrobů	30. května
Den Americké Vlajky	14. června
Den Otců	16. června
Prohlášení Nezávislosti	4. července
Dělnický Den	2. září
Židovský Nový Rok (Rosh Hashanah)	19. září
Den Pykání (Yom Kippur)	28. září
Kolumbův Den	12. října
Den Příměří	11. listopadu
Den Děkčinění	28. listopadu

RŮZNÉ LETOPOČTY

Od stvoření světa dle Calciciusa	5912
Od stvoření světa dle letopočtu židovského	5723
Od založení města Říma	2716
Od počátku stěhování národů	1589
Od objevení Ameriky	471
Od zavedení gregoriánského kalendáře	372
Od prohlášení samostatnosti Spojených států	187
Od založení Československé republiky	45

Leden

January

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Úterý	Nový Rok	Nový Rok	Hodislav
2. Středa	Makaria	Abela a Seta	Mečislav
3. Čtvrtek	Jenovefy	Enocha	Vlastimil
4. Pátek	Tita biskupa	Izabely	Bohodar
5. Sobota	Telesfora	Simeona	Vlastibor

NEDELE PO NAROZENÍ PÁNĚ

6. Neděle	Sv. Tři Králů	Zjevení Páně	Světozar
7. Pondělí	Luciána	Rajmunda	Miloslav
8. Úterý	Severina	Severina	Čestmír
9. Středa	Juliana a Bas.	Marciala	Zora
10. Čtvrtek	Agatona, pap.	Pavla poust.	Všeslav
11. Pátek	Hýgina	Matildy	Milomír
12. Sobota	Probusa, bisk.	Reinholda	Ctislava

NEDELE 1. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

13. Neděle	Veroniky, muč.	Hilaria	Svatoslav
14. Pondělí	Hilarius, b.	Ělia	Sáva sv.
15. Úterý	Pavla, poust.	Maura	Domyslav
16. Středa	Marcela	Marcela	Vladimír
17. Čtvrtek	Antonina, p.	Antonina	Dobroslav
18. Pátek	Petra z Ríme	Prisky	Jaroslav
19. Sobota	Sáry	Sáry	Branislav

NEDELE 2. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

20. Neděle	Fab a Sebest	Fab a Sebest.	Vladivoj
21. Pondělí	Anežky, p.	Anežky	Jaroslava
22. Úterý	Vincence, muč.	Vincence	Slavomír
23. Středa	Zasn. P. M.	Emerana	Vratislav
24. Čtvrtek	Timotea	Timotea	Milan
25. Pátek	Obr. sv. Pavla	Obr. sv. Pavla	Všemil Ml.
26. Sobota	Polykarpa	Polykarpa	Všelad

NEDELE 3. PO ZJEVENÍ PÁNĚ

27. Neděle	Iana Zlatoust	Jan Zlatou.	Přihyslav
28. Pondělí	Karla Vel.	Karla Vel.	Zvěstoslav
29. Úterý	Františka Sal	Valeria	Zdislav
30. Středa	Martiny p.	Adelgundy	Důbravka
31. Čtvrtek	Petra z Nol.	Virgila	Spytihněv

Lidová pranostika:

Na Nový rok o slepičí krok, na Tři krále (6. I.) o skok dále, na Hromnice (2. II.) o hodinu více — (přibývá dne).

Jsou-li červánky v novoroční den, přinesou jistě samou slotu jen.

Je-li leden suchý a studený, možno očekávat v únoru mnoho sněhu.

Krátký masopust — dlouhá zima.

Teplý leden, polituj Bože. Je-li teplo v lednu, sahá bída ke dnu.

Když leden mokrý bývá, jistě vína nedolívá.

Jména Ježíš, ke kamnům nejbliž.

Když roste tráva v lednu — roste špatně v létě.

Velké zimy a málo sněhu působí rolím i stromům škodu.

Jaký leden, takový červenec.

Je-li začátek a konec ledna krásný, bude úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt Dne 3.
Úplněk " 9.
Poslední čtvrt " 17.
Nový měsíc " 25.

Únor

February

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Pátek	Ignáce muč.	Brigity	Milorád
2. Sobota	Očist. P. M.	Hromnice	Miloslava
NEDELE 4. PO ZJEVENÍ PÁNĚ			
3. Neděle	Blažeje	Blažeje	Slavišbor
4. Pondělí	Ondřeje kors.	Veroniky	Lidoslava
5. Úterý	Háty	Háty	Dobrohněva
6. Středa	Doroty	Doroty	Vanda
7. Čtvrtek	Romualda	Reinharda	Šulislav b.
8. Pátek	Jan z Mathy	Šalamouna	Ostromír
9. Sobota	Apolonie	Apolonie	Hořislava
NEDELE DEVÍTNÍK			
10. Neděle	Školastika	Školastiky	Lutona
11. Pondělí	Eufrosiny	Eufrosiny	Svatoslava
12. Úterý	Eulalie	Eulalie	Volimíra
13. Středa	Kateřiny z R.	Kastora	Otaslav
14. Čtvrtek	Valentina	Valentina	Nemír, Milka
15. Pátek	Faustina	Faustina	Pravoslav
16. Sobota	Julianv	Julianv	Liboslava
NEDELE 1. PO DEVÍTNÍKU			
17. Neděle	Silvina. b.	Konstancie	Svatopluk
18. Pondělí	Simeona b.	Konkordie	Jarohněv
19. Úterý	Konráda	Gabiána	Stislav b.
20. Středa	Cleuthera	Eucharía	Žitomír
21. Čtvrtek	Eleonory. p.	Eleonory	Zbislava
22. Pátek	St. Petra	St. Petra	Vratislav
23. Sobota	Petra Dam.	Serenia	Slavenna
NEDELE 2. PO DEVÍTNÍKU			
24. Neděle	Matěje. ap.	Matěje	Bohuš
25. Pondělí	Valburgy	Viktorie	Lumíra
26. Úterý	Markéty. kaj	Božetěcha	Hromislav
27. Středa	Popelec	Leandra	Ludomysl
28. Čtvrtek	Romana	Romana	Zeměslav

Lidová pranostika:

O Hromnicích (2.) musí si skřivánek vrznout, kdyby měl zmrznout.

Když přijdou Hromnice — konec je sanice.

O Hromnicích sníh — na jaře dešť.

Jezevec když o Hromnicích leze z jámy, poleze za měsíc zase do jámy.

O Hromnicích milejší je ovčákovi vlk než slunce.

O Hromnicích teplo, medvěd staví boudu; o Hromnicích mrzne, medvěd bourá boudu.

Únor bílý, pole sílí.

Co si únor zazelená — březen si to hájí; co si duben zazelená — květen mu to spálí.

Svatý Matěj (24.) ledy boří nebo staví.

Na sv. Matěje, pije skřivan z koleje (taje).

Najde-li Matěj led, seká ho hned; nenajde-li led — dělá ho hned.

Silné severní větry ke konci února zvěstují úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt	Dne 1.
Úplněk	" 8.
Poslední čtvrt	" 16.
Nový měsíc	" 24.

Březen

March

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Pátek	Albína	Albína	Budislav
2. Sobota	Anežky České	Simplicia	Anežka

NEDĚLE 1. POSTNÍ

3. Neděle	Kunhuty	Kunhuty	Kunhuta
4. Pondělí	Kazimíra	Hadriána	Kazimír s.
5. Úterý	Bohumila	Bedřicha	Krásnoslav
6. Středa	Bedřicha	Fridolina	Svatomíra
7. Čtvrtek	Tomáše Akv.	Perp. a Fel.	Miroslav
8. Pátek	Jana z Boha	Filomena	Milehost
9. Sobota	Františky	Crhý a Stra.	Polemír

NEDĚLE 2. POSTNÍ

10. Neděle	40 mučedníků	Gaja	Božislav
11. Pondělí	Konstantína	Rufina	Jaroboj
12. Úterý	Řehoře	Řehoře	Náum
13. Středa	Růženy	Arnošta	Netislav
14. Čtvrtek	Matyldy	Zachariáše	Božena
15. Pátek	Longina	Křištofa	Dluhoš
16. Sobota	Gertrudy	Kristiana	Budimír

NEDĚLE 3. POSTNÍ

17. Neděle	Patricka	Patricka	Hrozislava
18. Pondělí	Gabriela	Anselma	Bohumil
19. Úterý	Josefa	Josefa	Bohdana
20. Středa	Jachyma	Huberta	Izaslav
21. Čtvrtek	Benedikta	Benedikta	Blahoslav
22. Pátek	Oktaviana	Kazimíra	Bořivoj
23. Sobota	Otta	Otta	Žirotlav

NEDĚLE 4. POSTNÍ

24. Neděle	Gabriela	Gabriela	Zbislav
25. Pondělí	Zvěst. P. M.	Vtělení Páně	Volimil
26. Úterý	Hašta	Emanuela	Věstislav
27. Středa	Guntrama	Ruprechta	Svatoboj
28. Čtvrtek	Jana kap.	J. Komenského	Ivořiboj
29. Pátek	Eustase op.	Jetřicha	Mstislav
30. Sobota	Kvirina	Zosina	Ľetka

NEDĚLE SMRTELNÁ

31. Neděle	Kvidona	Kvidona	Myslana
------------	---------	---------	---------

Lidová pranostika:

Sv. Eudokeje (13.) ještě psa sněhem po uši zavěje.

Březen — za kamna ještě vlezem; duben — ještě tam budem; máj — půjdeme v háj.

V březnu vítr z břízy fouká.

Prach v březnu má cenu zlata.

Březen bez vody — duben bez trávy.

Na sv. Řehoře každý sedlák lenoch, který neoré.

V březnu stár, boj se mar.

Na den Zvěst. Panny Marie (25.) dešť, rodí se rež.

Je-li na Květnou neděle hezky, následuje dobrý rok.

Jaro zvěstuje Zvěstování, ale zimu ještě nevyhání.

Březen přináší podletí.

Na jaře džber deště, lžice bláta; na podzim lžice deště, džber bláta.

Na jaře a v létě co den a noc zmočí, hodina vysuší.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt	Dne 2.
Úplněk	" 10.
Poslední čtvrt	" 18.
Nový měsíc	" 25.

Duben

Apríl

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Pondělí	Hugona	Theodora	Častoslav
2. Úterý	Františ. z P.	Theodosie	Veleslav
3. Středa	Richarda b.	Rosamundy	Zeměmysl
4. Čtvrtek	Isidora	Ambroze	Hostislav
5. Pátek	Vincence Fer.	Hozeáš	Milica
6. Sobota	Celestina	Irenea	Lubomír

NEDELE KVĚTNÁ

7. Neděle	Květná ned.	Zdeňka	Vladivoj
8. Pondělí	Alberta b.	Apolonie	Divis
9. Úterý	Marie Cleof.	Demetria	Jarobud
10. Středa	Ezechiel	Danica	Hořislav
11. Čtvrtek	Zelený čtv.	Iva	Jaromír
12. Pátek	Velký pátek	Julia	Slavomír
13. Sobota	Bílá sobota	Justina	Pravoslav

NEDELE: HOD BOŽÍ VELIKONOČNÍ

14. Neděle	Velik. neděle	Justina m.	Utibor
15. Pondělí	Petra Gonzal.	Olympie	Bohoboj
16. Úterý	Kalista m.	Rudolfa	Bohevid
17. Středa	Roberta	Charisia	Slaviš
18. Čtvrtek	Amidea Rud.	Vernera	Slavojub
19. Pátek	Krescencie	Hermogena	Rastislav
20. Sobota	Sulpicia	Sulpicia	Vladimír

NEDELE 1. PO VELIKONOCÍCH

21. Neděle	Anselma	Adolara	Želislav
22. Pondělí	Sotera a Gaia	Sotera	Vyšeslav
23. Úterý	Vojtěcha	Vojtěcha	Vojtěch sv.
24. Středa	Jiřího	Jiřího	Věrnislav
25. Čtvrtek	Marka ev.	Marka ev.	Radomír
26. Pátek	Kleta	Nestora	Radbod
27. Sobota	Jaroslava	Anastazia	Jaroslav

NEDELE 2. PO VELIKONOCÍCH

28. Neděle	Pavla z Kř.	Vitališe	Chranislav
29. Pondělí	Petra m.	Sibyly	Velimír
30. Úterý	Kateřiny Sien.	Eutropia	Dobrovít

Lidová pranostika:

V dubnu čas a pan-
ský kvas (nejistý jest).

Když záhy trn roz-
kvétá, záhy se žito za-
metá.

Mokrý duben přislubu-
je dobrou sklizeň.

O sv. Jiří vylézají z
díry hadi a štíři.

Březen suchý, duben
mokrý — naplňuje sud
a pytlý.

Na Boží hroby přší —
sucho úrodu poruší.

Duben hojný vodou,
říjen "Near beer".

Když vlaštovky letí,
jest znamení podletí.

Mokrý duben a pak
květen chladný, k syp-
kám a k senu přístup
žádný.

Záhy-li kosu slyšeti,
můžeš se, rolníku, těšiti.

Jaro přizeň, léto trý-
zeň.

Na den sv. Tiburcia
(14.), mají se všechna po-
le zelenat.

Dobrý duben — špat-
ný květen.

Bourky v dubnu zvě-
stují mokré léto.

Čtvrti měsíce:

První čtvrt	Dne 1.
Úplněk	" 9.
Poslední čtvrt	" 17.
Nový měsíc	" 23.
První čtvrt	" 30.

Květen

May

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMĚNA Staročeská
	Katolický	Evangelický	
1. Středa	Filipa a Jak.	Filipa a Jak.	Branislav
2. Čtvrtek	Zikmunda	Zikmunda	Vladovít
3. Pátek	Nal. sv. kříže	Nal. sv. kříže	Milivoj
4. Sobota	Moniky	Floriana	Svatoslava
NEDĚLE 3. PO VELIKONOCÍCH			
5. Neděle	Pia V.	Gotharda	Čestmír
6. Pondělí	Jana apošt.	Jana	Kostislava
7. Úterý	Stanislava	Stanislava	Dobromír
8. Středa	Zjev. sv. Mich.	Zjev. sv. Mich.	Stanislav s.
9. Čtvrtek	Řehoře	Joba	Ludmila
10. Pátek	Isidora rol.	Epimacha	Radivoj
11. Sobota	Mamerta	Šebestiana	Soběslav
NEDĚLE 4. PO VELIKONOCÍCH			
12. Neděle	Den Matek	Pankráce	Dobrohost
13. Pondělí	Serváce	Serváce	Pichoslav
14. Úterý	Bonifáce	Bonifáce	Střežislava
15. Středa	Žofie	Žofie	Slavobor
16. Čtvrtek	Jana Nep.	Peregrina	Stojan
17. Pátek	Baschála	Jodoka	Chvalimír
18. Sobota	Venance, m.	Venance	Jaromír
NEDĚLE 5. PO VELIKONOCÍCH			
19. Neděle	Petra Celest.	Potenciany	Milan
20. Pondělí	Bernardina	Anthanasie	Vékoslava
21. Úterý	Felixe	Prudence	Želimír
22. Středa	Julie	Desidera	Vislava
23. Čtvrtek	Naneb. Páně	Zuzany	Chtivoslava
24. Pátek	Johany	Jany k.	Lubomíra
25. Sobota	Urbana, pap.	Filipa N.	Zbihněv b.
NEDĚLE 6. PO VELIKONOCÍCH			
26. Neděle	Filipa, Ner.	Luciana	Miroslava
27. Pondělí	Magdaleny	Béda, cír. uč.	Svatobor
28. Úterý	Germánka, b.	Viléma	Rustav
29. Středa	Marie M. z P	Vaima	Bohdana
30. Čtvrtek	Ferdinanda	Zdob. hrobů	Milomíra
31. Pátek	Petronily	Lealice	Bojislav

Lidová pranostika:

Studený máj — v sto-
dole (v zahradách) ráj.

Když máj vláhy nedá,
červen se předá.

Len setý na sv. Hele-
nu — bývá dlouhý.

Do sv. Ducha nesvlá-
kej kožucha; o sv. Du-
še zůstaň v kožuše.

Chladný květen, čer-
ven vlažný, je pro sýp-
ky, sudy blažný.

Myslivost. — Půvabné
zábavy myslivecké v po-
kročilém jaru přestávají
a lov obmezuje se jen
na odstřelování srnců.

Pro tebe, sv. Filipe a
Jakube,

jeden druhému měsíc
oškube,

nebo zase lépe pijí a
hrají,

a na kostel nic nedbají,
než po lukách a po tráv-
nicích sedí,

jedni jedí, druzí jedí,
mladí jako kozy skáčí,
a tak se jim zdá den
kratší.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 8.
Poslední čtvrt	" 16.
Nový měsíc	" 23.
První čtvrt	" 30.

Červen

June

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Sobota	Fortunáta	Radima	Veleslav
-----------	-----------	--------	----------

NEDĚLE SVATODUŠNÍ

2. Neděle	Hod Boží Sv.	Heleny	Radislav
3. Pondělí	Pondělí Svat.	Erazima	Bratomila
4. Úterý	Frant. Kar.	Karpátia	Dalibor
5. Středa	Bonifáce	Bonifáce	Lubomír
6. Čtvrtek	Narberta arc.	Longina	Radomír
7. Pátek	Robert, op.	Lukrecie	Lech
8. Sobota	Medarda	Medarda	Domostav

NEDĚLE: NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE

9. Neděle	Nejsv. Troj.	Adlety	Stanislava
10. Pondělí	Markéty, skot	Onofria	Bohumila
11. Úterý	Barnabáše	Barnabáše	Všemír
12. Středa	... z Pak.	Odulfa	Oleg
13. Čtvrtek	Božího Těla	Antonína	Žitomír
14. Pátek	Basilína	Basilše	Myslibor
15. Sobota	Víta, muč.	Víta	Vislav

NEDĚLE 2. PO SV. DUCHU

16. Neděle	Zbyňka, b.	Justiny	Milutín
17. Pondělí	Adolfa	Volkmar	Zoroslava
18. Úterý	Marcela	Gerváše	Drahomír
19. Středa	Gervas a Pr.	Silveria	Miloš
20. Čtvrtek	Silveria p.	Bohdala	Vladimír
21. Pátek	Aloisia	Aloisia	Věkoslav
22. Sobota	... Kristy, ř.	Achace	Přetislav

NEDĚLE 3. PO SV. DUCHU

23. Neděle	Agripian, p.	Heltrudy	Radoslav
24. Pondělí	Jana Křtitele	Jana Křtitele	Hostimil
25. Úterý	Ivana, poust	Eulogia	Mladen
26. Středa	Jana a Pavel	Jeremiáše	Ivan
27. Čtvrtek	Ladislava	7 spících	Vladislav s.
28. Pátek	Lva pap.	Lva	Velebit
29. Sobota	Nejsv. srd. P.	Petra a Pavla	Vrásica

NEDĚLE 4. PO SV. DUCHU

30. Neděle	Pam. sv. Pavla	Pavla pam.	Šárka
------------	----------------	------------	-------

Lidová pranostika:

Červen studený —
sedlák krčí rameny.

Je-li na Boží Tělo jas-
no, bývá dobrý rok.

Medardovo kápě (8.),
čtyřicet dní kape.

Před sv. Janem modlí
se za dešť, po sv. Janě
přichází bez modlení.

Do sv. Jana Křtitele,
nechval ječmene.

Sv. Vít, kořen štíp; sv.
Petr, ten ho natrh; sv.
Prokop, kořen dokop;
sv. Markyta (13. červen-
ce), vede žence do žita.

Netřeba Boha v červ-
nu o dešť prositi, přijde
hned jak začneme kositi.

Na Boží Tělo jaký
den, dlouho se potom
vrací ten.

Mnoho ryb — málo
zrna.

Jaké počasí na Me-
darda, takové jest šest
neděl po něm.

Jasný den na sv. Me-
darda, tiší rolníkova na-
říkání.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 7.
Poslední čtvrt	" 14.
Nový měsíc	" 21.
První čtvrt	" 28.

Červenec

July

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Pondělí	Nejsv. Krve P	Theobalda	Ljudevít
2. Úterý	Navštív. P. M.	Kamila	Mojmír
3. Středa	Heliodora, b.	Oldřicha	Bréanislav
4. Čtvrtek	Prokopa	Prohl. neodv.	Prokop s.
5. Pátek	Cyr. a Meth.	Cyr a Meth.	Vratislava
6. Sobota	Isiáše	Upálení J Husa	Bohdan

NEDĚLE 5. PO SV. DUCHU

7. Neděle	Vilibalda, b.	Vilibalda	Krásnoroda
8. Pondělí	Alžběta, port.	Kiliána	Milorád
9. Úterý	Briecia	Ludviky	Stojhněv
10. Středa	7 bratří	Amalie	Radomír
11. Čtvrtek	Pia I pap.	Pia	Valčislav
12. Pátek	Jana Kvalb.	Jindřicha	Bořislav
13. Sobota	Markéty	Markéty	Radomila

NEDĚLE 6. PO SV. DUCHU

14. Neděle	Bonaventura	Karoliny	Dobroslav
15. Pondělí	Jindřicha	Roz apošt.	Đelorád
16. Úterý	Marie Karm.	Rutha	Myslislav
17. Středa	Aleše	Aleše	Lubomila
18. Čtvrtek	Kamila z L.	Arnolda	Miroslav
19. Pátek	Vincence z P.	Rufiny	Zoroslava
20. Sobota	Jeronýma, z ř.	Eliáše	Česlav s.

NEDĚLE 7. PO SV. DUCHU

21. Neděle	Viktora, voj.	Daniela	Příměslav
22. Pondělí	Maří Magdal.	Majdal.	Želislav
23. Úterý	Apolináře	Apolináře	Olga
24. Středa	Kristiny	Kristiny	Krasislava
25. Čtvrtek	Jakuba	Jakuba	Igor
26. Pátek	Anny	Anny	Mislava
27. Sobota	Pantaleona	Pantaleona	Dušan

NEDĚLE 8. PO SV. DUCHU

28. Neděle	Innocence	Innocence	Svatomír
29. Pondělí	Marty	Marty	Křesomysl
30. Úterý	Abdona	Bořivoje	Ludomysla
31. Středa	Ignáce z L.	Hynka	Dobromír

Lidová pranostika:

Co červenec neuvaří,
toho srpen neupeče.

Sv. Prokop — sije
houby.

Když se hříby zrodí,
chleba málo.

Roztrhne-li pavouk
svoji síť, ve dvě, přichá-
zí na to brzy dešť.

Co do Jakuba odkve-
te, do Havla (16. října)
uzraje.

Na sv. Eliáše (20.) do-
poledne léto, odpoledne
podzim.

Do Eliáše pod křovím
schne, po Eliáši ani na
křoví.

Parno o Jakubě, zima
o Vánocích.

Hezký den na sv. Ja-
kuba přislubuje mnoho
ovoce.

Svatá Anna (26.) —
chladno z rána.

Zvětšují-li mravenci
na sv. Annu své hroma-
dy, dá se očekávat i jistě
tuhá zima.

Sv. Anna — žito žala.

Když na sv. Jakuba
slunce svítí, má prý kru-
tá zima být.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 6.
Poslední čtvrt	" 14.
Nový měsíc	" 20.
První čtvrt	" 28.

Srpen

August

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

Lidová pranostika

Čeho srpen neuvaří,
toho září neusmaží.

Počátkem srpna, stu-
dený vítr se strnišť
fouká.

Je-li léto mokré, bý-
vá v příštím roce dra-
hota.

Kde stoklasa, má
chléb pán i chasa; kde
metlice, nemá ho hospo-
dář ani slepice.

Na den sv. Vavřince
(10.), jdou oříšky do
věnce.

Krásně-li o Vavřinci
a Bartoloměji (24.), na
dobrý podziměk měj do-
brou naději.

Panna Maria (15.) dá-
vá první oříšky; svatá
královna dostane první
výlupek (oříšek).

Když jsou v srpnu
velké rosy, zůstane oby-
čejně pěkné počasí.

Když kvetou boby,
nouze o chleby; a když
kvete mák, to už ne tak.

Duben, máj, červen
víno v sudech suší; sr-
pen, září, říjen hospodá-
ři kruší.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 5.
Poslední čtvrt	" 12.
Nový měsíc	" 19.
První čtvrt	" 27.

1. Čtvrtek	Petra v okov.	Petra v okov	Rolislav
2. Pátek	Alfonsa z L.	Gustava	Střezislava
3. Sobota	Štěpána A.	Augusta	Miroslav

NEDELE 9. PO SV. DUCHU

4. Neděle	Dominika	Dominika	Neklan
5. Pondělí	P. M. Sněžná	Osvalda	Chranislav
6. Úterý	Pr. Krista P.	Sixta	Něhoslav
7. Středa	Kajetána	Donata	Piragost
8. Čtvrtek	Cyriaka	Cyriaka	Nezamysl
9. Pátek	Romana m.	Romana	Ratibor
10. Sobota	Vavřince	Vavřince	Slavata

NEDELE 10. PO SV. DUCHU

11. Neděle	Filomeny, p.	Heřmana	Ratislav
12. Pondělí	Klára	Klára	Slavomíra
13. Úterý	J. Berchmanse	Hyppolyta	Svatopluk
14. Středa	Eusebia	Eusebia	Branimír
15. Čtvrtek	Naneb. P. M.	Naneb. M.	Sobeslav
16. Pátek	Rocha	Rocha	Prostivoj
17. Sobota	Liberáta	Bertrama	Míron s. m.

NEDELE 11. PO SV. DUCHU

18. Neděle	Heleny císa.	Agapita	Boleslav
19. Pondělí	Ludvíka Tol.	Sebalda	Ludomír
20. Úterý	Bernarda	Bernarda	Jacek
21. Středa	Fr. ze Chantál	Adolfa	Dědomír
22. Čtvrtek	Timotea	Žibřída	Siemyslava
23. Pátek	Filipa Ben.	Zachariáše	Sdziwoj b.
24. Sobota	Bartoloměje	Bartoloměje	Květuša

NEDELE 12. PO SV. DUCHU

25. Neděle	Ludvíka kr.	Ludvíka	Ludevít
26. Pondělí	Zefirina	Samuela	Otakar
27. Úterý	Josefa Kal.	Gebharda	Stoslav
28. Středa	Augustina	Augustina	Vlastimil
29. Čtvrtek	Stěti Jana K	Niceáše	Šťastný
30. Pátek	Rosy p.	Benjamína	Radvan
31. Sobota	Raimunda	Raimunda	Bohudat

Září

September

DNY A TÝDNY	K A L E N D Á Ř		JMÉNA Staročeská
NEDELE 13. PO SV. DUCHU			
1. Neděle	Jiljiho, opata	Jiljiho	Jarmila
2. Pondělí	Štěpána kr.	Dělnický den	Dobroslav
3. Úterý	Mansveta	Mansveta	Ranislava
4. Středa	Rozalie p.	Rozalie	Přemyslav
5. Čtvrtek	Viktorina	Viktorina	Radslav
6. Pátek	Zachariáše	Magna	Držislava
7. Sobota	Reginy	Reginy	Milena
NEDELE 14. PO SV. DUCHU			
8. Neděle	Nar. P. Marie	Naroz. Marie	Rodoslava
9. Pondělí	Gorgonia m.	Brunona	Ctibor
10. Úterý	Mikuláše T.	Mikuláše	Přemyslav
11. Středa	Prota	Prota	Mstidruh
12. Čtvrtek	Kvidona	Kvidona	Všeslav
13. Pátek	Amáta	Materna	Grzymisla
14. Sobota	P. sv. Kříže	Kornela	Radomíra
NEDELE 15. PO SV. DUCHU			
15. Neděle	Sed. Bol. P.M.	Nikodema	Strastimír
16. Pondělí	Ludmily	Eufemie	Věra
17. Úterý	Lamberta	Lamberta	Drahoslav
18. Středa	Josefa k.	Títa	Jaroslav
19. Čtvrtek	Januaria	Januaria	Roslaw
20. Pátek	Eustacha	Fausta	Myslaw
21. Sobota	Matouše ap.	Matouše	Bohuchval
NEDELE 16. PO SV. DUCHU			
22. Neděle	Maurice	Maurice	Mislov
23. Pondělí	Tekly p.	Tekly	Vladimíra
24. Úterý	P. M. de Merc	Stěti Jana	Dubravka
25. Středa	Kleofáše	Kleofáše	Ladislav
26. Čtvrtek	Cypriána	Pravdomily	Pravomila
27. Pátek	Kosmy a D.	Kosmy a D	Kosma
28. Sobota	Václava, kn.	Václava, arch.	Václav král
NEDELE 17. PO SV. DUCHU			
29. Neděle	Michala	Michala	Novomíra
30. Pondělí	Jeronyma	Jeronyma	Samomysl

Lidová pranostika:

Podzim na strakaté
kobyle jezdí.

Panny Marie naro-
zení, vlaštoviček rozlou-
čení.

Po sv. Matouši, čepici
na uši.

Na sv. Maurice nesej
pšenice — budeť samá
metlice.

Na sv. Václava, každá
pláňka dozrává.

Je-li hezky na sv. Jil-
ji, lze očekávat po čty-
ři neděle hezké počasí.

Padají-li před sv. Mi-
chaelem žaludy, nastane
brzká zima.

Pěkné růže v zahra-
dách věští pěkný podzi-
mek, pozdní zimu.

ZRNKA

Kdykoliv jsme vítězi-
li, pokaždé se tak stalo
více převahou ducha
nežli mocí fysickou.

Svoboda se nedá vy-
křičet, vyplakat a vyla-
mentovat; jen z ruky
plné naděje svítne.

Čtvrti měsíce:

Úplněk Dne 3.
Poslední čtvrt " 10.
Nový měsíc " 17.
První čtvrt " 26.

Říjen

October

DNY A
TÝDNY

K A L E N D Á Ř
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

Lidová pranostika:

Je-li vrána na blízku,
je nejvyšší čas k setí.

Když se říjen blýská,
zima plýská.

Šimona Judy, zima je
všude.

Když dlouho listi ne-
padne, tuhá zima se při-
krade.

Divoké husy na odle-
tu, konec i babímu létu.

Studený říjen ničí
všechn hmyz i pro bu-
doucí rok.

ZRNKA

Projevujeme vůli svou
vždy cestou zákonní a
bud' me jisti, že se vždy
po dobrém to státi mu-
sí, čeho si celý národ
přeje. Žádná moc na
světě není tak silná, aby
mohla oddati spravedli-
vé žádosti celého náro-
da.

Bud' vždy spravedli-
vým k dítěti. Slíb mu
jen to, co mu splniti mů-
žeš a splň to, co jsi mu
slíbil.

Čtvrtí měsíce:

Úplněk Dne 3.
Poslední čtvrt " 9.
Nový měsíc " 17.
První čtvrt " 25.

1. Úterý	Remigia	Remigia	Blažena
2. Středa	Leodegarda	Leodegarda	Vojslav
3. Čtvrtek	Bohumila, b.	Ludomíra	Jaroslav
4. Pátek	Františka As.	Františka As.	Bra'slav
5. Sobota	Placida	Placida	Vratislav

NEDĚLE 18. PO SV. DUCHU

6. Neděle	Brunona	Bedřišky	Věronica
7. Pondělí	Král.posv.růž.	Abadiáše	Libuše
8. Úterý	Brigity	Pelagia	Bislav
9. Středa	Diviše	Diviše	Slavomila
10. Čtvrtek	Františka B.	Frida	Dobromil
11. Pátek	Mateř. P. M.	Burkharda	Zvonimír
12. Sobota	Maxmiliána	Maxmiliána	Mirogoj

NEDĚLE 19. PO SV. DUCHU

13. Neděle	Eduarda V.	Kolomana	Blahomír
14. Pondělí	Kallixta I.	Kallixta	Wiecoslaw
15. Úterý	Teresie	Teresie	Jadwiga s.
16. Středa	Havla, op.	Havla	Lubislawa
17. Čtvrtek	Hedviky	Hedviky	Vlaslav
18. Pátek	Lukáše ev.	Lukáše ev.	Zlatomír
19. Sobota	Petra z Alk.	Ferdinanda	Ostrihoj

NEDĚLE 20. PO SV. DUCHU

20. Neděle	Vendelína	Vendelína	Krešimír
21. Pondělí	Voršily	Voršily	Vojmír
22. Úterý	Korduly	Korduly	Věrnislav
23. Středa	Severina	Severina	Vladislav
24. Čtvrtek	Rafaela arch.	Rafaela	Vlastimil
25. Pátek	Křišpína	Křišpína	Stranislav
26. Sobota	Evarista	Evarista	Žitoslav

NEDĚLE 21. PO SV. DUCHU

27. Neděle	Krista Krále	Sabiny	Dadiboh
28. Pondělí	Šimona a Judy	Den čsl. sam.	Blahomír
29. Úterý	Zenobius	Narcise	Božidar
30. Středa	Marcela	Hvězd.	Tvrdomír
31. Čtvrtek	Volfganga	Slav. reform.	Hněvoboj

Listopad

November

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

1. Pátek	Všech Svat.	Všech Svat.	Milič
2. Sobota	Pam. Dušiček	Pam. Dušiček	Bohumil

NEDĚLE 22. PO SV. DUCHU

3. Neděle	Huberta	Huberta	Bronisz
4. Pondělí	Karla Bor.	Otona	Slavobor
5. Úterý	Zachariáš	Blandiny	Mojmír
6. Středa	Linharta	Linharta	Vševolod
7. Čtvrtek	Engelberta	Engelberta	Zdeněk
8. Pátek	Bohumira	Bohumira	Bohumír
9. Sobota	Theodora	Bohdana	Bohuchval

NEDĚLE 23. PO SV. DUCHU

10. Neděle	Ondř Aveliny	Proba	Dobřila
11. Pondělí	Martina	Den Příměří	Křeslav
12. Úterý	Benedikt s b	Jonáš	Vyšeslava
13. Středa	Stanislava	Diega	Stanislav s.
14. Čtvrtek	Josafata b.	Levína	Veselka
15. Pátek	Leopolda	Leopolda	Wizimír
16. Sobota	Edmunda, ar.	Ottomara	Stojslav

NEDĚLE 24. PO SV. DUCHU

17. Neděle	Řehoře	Hugona	Jaromíra
18. Pondělí	P. chr sv. P.	Gelasia	Namystav
19. Úterý	Alžběty	Elišky	Stanimír
20. Středa	Felixe z Val	Edmunda	Čestmír
21. Čtvrtek	Obětov. P. M.	Obětov. M.	Novomír
22. Pátek	Cecilie p.	Cecilie	Vojslava
23. Sobota	Klimenta	Klimenta	Dalibor

NEDĚLE 25. PO SV. DUCHU

24. Neděle	Jana z Kříže	Protase	Miluša
25. Pondělí	Kateřiny	Kateriny	Hodimír
26. Úterý	Konráda	Konráda	Prelimír
27. Středa	Virgile bisk.	Libousta	Miloust
28. Čtvrtek	Den Díkůčin.	Den Díkůčin.	Svatoslav
29. Pátek	Saturnina	Kleofáše	Radhod
30. Sobota	Ondřeje ap.	Ondřeje	Radhošta

Lidová pranostika:

Hřímá-li v listopadu, bude úrodný rok.

Kvetou-li v listopadu znovu stromy, bude zima trvat až do května.

"Má se jako husa o Martině" (jest stále v nebezpečí).

Chodí-li husa o Martině po ledě, chodí o vánocích po blátě.

Svatý Martin přijede na bílém koni.

Na sv. Martina, kouřívá se z komína.

Je-li na sv. Martina slunečno, nastane tuhá zima.

Na sv. Kateřinu (25.), schováme se pod peřinu.

Ať Kateřiny neb Kříže, když mrzne, topte chýše.

Sníh na sv. Ondřeje (30.), velmi žitu prospěje.

Jaké počasí na sv. Kateřinu, takové je v příštím lednu.

Jiní o Všech Svatých věští nám o Vánocích tuhé mrazy a krutou zimu.

Čtvrti měsíce:

Úplněk	Dne 1.
Poslední čtvrt	" 8.
Nový měsíc	" 16.
První čtvrt	" 24.
Úplněk	" 30.

Prosinec

December

DNY A
TÝDNY

KALENDÁŘ
Katolický | Evangelický

JMÉNA
Staročeská

NEDELE 1. ADVENTNÍ

1. Neděle	Eligia	Dluhoše	Náum
2. Pondělí	Bibiany	Kandida	Stražimír
3. Úterý	František X.	Kasiana	Chvalislav
4. Středa	Barbory	Barbory	Těšibor
5. Čtvrtek	Sabasa, poust.	Sabaše	Lubomír
6. Pátek	Mikuláše	Mikuláše	Bořivoj
7. Sobota	Ambrože	Agaty	Semen

NEDELE 2. ADVENTNÍ

8. Neděle	Početí P. M.	Kaj. den ev.	Boguwoła
9. Pondělí	Leokadie	Jáchyma	Chvalimíra
10. Úterý	Melchiada	Judity	Křesislav
11. Středa	Damaše	Damaše	Savín
12. Čtvrtek	Sinesia	Otilie	Ratislav
13. Pátek	Lucie p.	Lucie	Vyšemíra
14. Sobota	Nikasia	Nikasia	Hořislav

NEDELE 3. ADVENTNÍ

15. Neděle	Kristiny, pa.	gnacia	Slavoboj
16. Pondělí	Adely, cís.	Albina	Čedomíl
17. Úterý	Lazara	Lazara	Vladimíla
18. Středa	Graciána	Vunibalda	Hostimír
19. Čtvrtek	Nemesia	Nemesia	Osvětín
20. Pátek	Křišť'ana, b.	Izáka	Bohumíl
21. Sobota	Tomáše ap.	Tomáše	Tomislav

NEDELE 4. ADVENTNÍ

22. Neděle	Zena, voj a m	Blaženy	Božena
23. Pondělí	Viktorie p.	Dagoberta	Vlasta
24. Úterý	Adama a Evy	Adama a Evy	Budimír
25. Středa	Nar. Páně	B. hod. vánoč.	Bohuslav
26. Čtvrtek	Štěpána m	Štěpána	Štěpan s.
27. Pátek	Jana ev.	Jana ev.	Ivan
28. Sobota	Mlad'átek	Mlad'átek	Hrdoslav

NEDELE PO VÁNOCÍCH

29. Neděle	Tomáše Kant	Jobathana	Milada
30. Pondělí	Sabina, b.	Davidu kr.	Miloš
31. Úterý	Sylvestra	Sylvestra	Bořislav

Lidová pranostika:

Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to běží.

Na sv. Barboru (4.), saně na dvoru.

Barbora mosty mostí, Judita hřeby ostří a Mikuláš přibíjí (4., 5. a 6.).

Po sv. Baruši — střež nosu i uši.

Svatý Mikuláš splachuje břehy.

Přichází-li zajíc do ohrady, bude zima ještě tužší.

Studený prosinec se sněhem, dá žito na každé výšině.

Jaký je prosinec, taký je příští červen.

Sv. Lucie (13.), noci upije.

Do Vánoc huj, od Vánoc cuvej.

Zelené Vánoce — bílé Velikonoce.

Vánoce v jeteli, letnice ve sněhu.

Jitřní jasně a obloha čistá — úroda hojná příští rok jistá.

Po studeném prosinci bývá úrodný rok.

Čtvrti měsíce:

Poslední čtvrt Dne 7.	
Nový měsíc	" 16.
První čtvrt	" 23.
Úplněk	" 30.

Šlechetný mstitel

I.

RYCHLÍK právě přijížděl na stanici. Železný oř, jehož planoucí oči zářily do tmy, vůkol vše halící, s mocným supěním zastavoval. Na jedinou zabrzdl, jediný pohyb páky zarazil nezkracené dítko živlů: vody a ohně. A ještě rachotila a sténala a supěla lokomotiva, vypouštějíc kotouče dýmu a jiskřic rudě planoucíma očima, podobajíc se upoutané nestvůře.

Ručičky osvětlených nádražních hodin ukazovaly právě devět; průvodčí vlaku rychle otevíral dveře jednotlivých vozů, ohlašuje stanice. Chvatně lidé se hrnuli z vozů. Dveře vozu první třídy, který byl za parostrojem, otevřel vrchní průvodce sám a po vojensku pozdravuje hlásil: "Jsme již v N . . . , pane inspektore!"

Oslovený neodpovídal. Průvodce podržel dveře a čekal. Pak pohlédnuv na hodiny pravil mimojdoucímu nádražnímu úředníku: "Zdá se mi, že pan vrchní inspektor usnul, vlak se však nesmí déle zdržeti; smím ho probudit?"

"Ovšem — zbud'te jej!"

Jmenoval tedy znova hlasitě stanici, a když opět nedostal odpovědi, posvítil si malou svítilnou do vozu, matně jen stropní lampou osvětleného. Zalekl se velice, neboť jeho představený, jenž za služební záležitostí přijížděl do N . . . , polo leže, polo sedě, byl opřen v rohu vozu zdánlivě bez vědomí, s hlavou hluboko na prsa skloněnou a pažema malátně dolů skleslýma. Průvodčí, silný, statný muž, zatřásl omdlelým, posadil ho a snažil se dostatí ho z vozu. Když se mu to nedařilo, přivolal několik sluhů na pomoc a vynesli na pohled

mrtvého muže do kanceláře přednosty stanice a položili ho na pohovku. Zsinalý obličej jevil při záři plynového světla příšernou bledost: oči byly jak při hrozném zděšení z důlků vystouplé a ztrnulé, bez života upřeny v prázdno.

Rychlostí blesku rozšířila se zpráva o neobyčejné události ve stanici. Úředníci i cestující hrnuli se zvědavě do kanceláře. Když mu rozpjali kabát a vestu, přišli na krev, jež z široké rány nedaleko srdce prýštila. Hrůza pojala všechny — zde spáchán těžký zločin. Zmatek byl všeobecný. Mnozí potřásali hlavou a nevědouce si rady, pobíhali sem a tam, snažíce se záhadu tuto vyloustiti. Hrozná ta zpráva působila škodlivě na všechny.

Nádražní dozorce rozkázal uzavřítí peron a povolati stráž. Než tato opatření stala se již pozdě, neboť mnoho cestujících opustilo nádraží a odešlo do města. Lékař, který náhodou byl přítomen, obvázal ránu a prohlásil, že jest sice povážlivá, nikoli však smrtelná. Při přehlídce vozu shledáno, že nic nebylo odcizeno. Smačkaný klobouk ležel v koutě, hodinky a tobolka byly též nalezeny. Jiná tedy pohnutka než krádež pozvedla ruku útočnickovu. V očích všech přítomných bylo lze čísti jedinou otázku: "Kdo to učinil!" Ačkoli velice často byla tato otázka vyslovena, nebyla ještě zodpověděna. Nejbedlivější prohlídka vozu zůstala bez výsledku. Nebylo objeveno nic, co by vedlo na stopu zločincovu. Průvodčí prohlásil, poněvadž vrchní inspektor ještě na poslední stanici před N . . . s ním hovořil a sám ve voze si hověl, že pokus vraždy nejspíše se stal mezi onou stanicí a H . . . , když právě vlak projížděl tunelem. O tom nebylo pochyby, že jen někdo z cestujících, nebo z personálu zločin

spáchal. Toto bylo pravděpodobnější, neboť vzhledem k tomu, že vozy byly starého typu, nedalo se ani mysliti, že by cestující za rychlé jízdy opustil své místo a po prknech podél vozů až k prvnímu vozu se dostal; a pak musil by to býti cestující, jenž byl ve voze samotný, neboť jinak by byl, sestupuje mezi jízdu, vzbudil podezření spolucestujících.

Na trati před N . . . projíždí vlak tunelem; nepochybovalo se pak ani na okamžik, že útočník právě ono místo ku provedení svého úmyslu si vyhlédl. Nedůvěřivě pohlíželi cestující jeden na druhého; všichni cítili tíži podezření z činu, právě tak smělého jako neslýchaného. Byl-li učiněn útok někým z personálu vlaku, pak jen záští a roztrpčení dohnati mohlo podřízeného vztáhnouti ruku na svého představeného. Vrchní inspektor Gartley však byl všeobecně milován a ctěn, požíval tolik lásky a příchyllosti u podřízených, že každý, kdo znal povahu, laskavé, ba otcovské smýšlení Gartleyovo, takovou myšlenku s rozhořčením potlačil, poněvadž nemohl připustiti, že by někdo z úředníků byl schopen bažiti po smrti muže, jenž vždy práv podřízených se zastával, vždy o zlepšení jich postavení se staral a pro své lidské, přívětivé a obětavé jednání vděčnosti všech si zasloužil.

Bylo zjištěno, že nikdo z personálu vyjma brzdáře svých míst mezi jízdu z R . . . do N . . . neopustil; jen nejmladší průvodčí vlaku, jehož dohlídce byl svěřen nešťastný onen vůz, přišel později, avšak přece dříve, než-li vjel vlak do tunelu.

Mimovolně spočinuly zraky všech na mladém muži, žádající od něho vysvětlení.

Úředník onen byl mladík as 22-letý, syn staré vdovy, kterou podporoval. Nikdo na něho nevěděl nic zlého, nebylo tedy ani příčiny podezřívati ho z útoku, a to tím méně, poněvadž jen přičiněním Gartleyovým obdržel místo, jež právě zastával. Trapné ticho zavládlo místností. Šum

několika hlasů utíchl; okamžité ticho zdálo se téměř protivným.

"Co víte o té události?" otázal se představený stanice, předstoupiv před mladého muže.

Žlutavá bledost pokryla najednou obličej mladého úředníka; slzy mu vstoupily do očí a třesoucím se hlasem, zvedaje ruku pravil: "Bůh jest mi svědkem, že jsem nevinný, neviděl jsem nic!"

"Byli někteří cestující samotní ve voze?"

"Ano, tři nebo čtyři."

"Není snad z nich někdo mezi přítomnými?"

Konduktér se zaslzenýma očima přehlédl přítomné a zavrtěl záporně hlavou.

"Neznali jste," pravil představený stanice, tázaje se ostatních úředníků, "osobně některého z cestujících?"

I na tuto otázku dána záporná odpověď. Událost zůstávala temnou. Vlak byl ještě jednou důkladně prohledán, zase však bez výsledku. Po půl hodině teprve opouštěl vlak stanici N . . . ; mladý konduktér však byl zadržen ve vazbě.

Vrchní inspektor Gartley odpočíval na měkkém lůžku v městské nemocnici. U jeho lože byla přítomna choť a jediné dítě, hoch asi čtrnáctiletý, kteří byli telegraficky zpraveni o neštěstí a rychle přichvátali k raněnému, aby ho ošetřovali. Lékař těšil zarmoucenou paní a ujišťoval ji, že rána není smrtelná; leč přízvuk jeho slov prozrazoval přec, že život raněného je podoben nejisté plápolajícímu plaménku dohořívající svíčky. Hrozná zpráva otrásla v nehlubších útrobach ubohou paní. Neměla již slz. Její bolest byla němá. Tím více však trpěla její nitro. Starostlivý a úzkostlivý pohled upírala neustále na bledý obličej, pozorujíc každé hnutí nemocného a snažíc se poznati, čeho by si přál. Něžně navlažovala suché rty a odstraňovala vlasy s bledého studeného čela. Mimovolně se někdy vydral hluboký vzdech z jejích ňader. Rty sotva znatelně se chvěly, jakoby vysílaly k nebi tichou

modlitbu vše milujícího srdce za zachování drahého života.

“Co lékařské umění může,” šeptal jí do ucha dr. Whistler, ohledávaje tepnu nemocného, “již se stalo; ostatek nutno ponechat přírodě. Mám nejlepší naději, že se ani zápal nedostaví. Klid je ovšem nevyhnutelný.”

Paní vděčným pohledem děkovala lékaři, nepromluvila však ani slova. Netázala se ani po útočnicku; veškeré její myšlenky směřovaly jen k jedinému bodu; k zachránění milovaného manžela.

Zločin způsobil po městě neobyčejné vzrušení. Nemluvilo se o ničem jiném než o smrtelném útoku na muže, jenž byl všeobecně vážen. Policie byla neunavně činnou, avšak bez nejmenšího výsledku, takže konečně se mělo za to, že vrchní inspektor jen omylem byl napaden a že rána platila někomu zcela jinému. Při každém takovém činu pátrá se po pohnutkách. Krádež v tomto případě pohnutkou nebyla a jiného důvodu se nedopátrali. Ani různé pověsti, které se o útoku šířily, nepřinesly světla do události. Tato neurčitost v celé věci dráždila; každý unavoval svoji obraznost nejodvážnějšími domněnkami, leč konečně musil každý doznati, že hustou mlhou, zahalující celý čin, proniknouti nelze. Poslední naděje na odkrytí útočnicka závisela již jen od raněného, až se uzdraví. Ten zajisté bude moci původce blíže určit. Mladý muž byl sice pro nedostatek důkazů propuštěn na svobodu, byl však od ředitelství drah ze služby propuštěn, pro zanedbání dozoru.

II.

Po dvou měsících zotavil se inspektor Gartley tak dalece, že mohl nemocnici opustiti a vrátiti se domů. Naděje, že podá jisté zprávy o útočnicku, selhala. Vše, co říci mohl, nebo chtěl, bylo, že nějaký cizinec, nikoli však úředník od dráhy, mezi jízdou v tunelu otevřel dveře jeho vozu a učinil na něho útok širokým nožem. Vrah měl černou škrabošku, jež za-

krývala jen část obličeje; ježto však světlo stropní lampy záclonkou bylo zeslabeno, nemohl prý nic více již poznati, než že měl pachatel hlavu nepokrytou a že mocný průvan silně zmítal jeho vlasy. Nepromluvil ani slova.

Choti se však zdálo, že manžel neřekl vše, neboť vždycky, kdykoli se ho otázala, na koho má as podezření, přišel do rozpaků a dával jen vyhýbavou odpověď. Jedenkrát učinil též poznámku, že pro pouhé podezření, pro něž nemá opravdových důkazů, nesmí poskvřniti něčí čest.

“Ale, drahoušku,” odpověděla paní, “není pochyby, že máš nějakého tajného a tím nebezpečného nepřítele. Tvůj život jest stále v nebezpečí. Nebylo by lépe proti nebezpečí se pojistiti a vyšetřování zavést, jež by buď tvé podezření potvrdilo nebo odstranilo?”

“Neučiním nic takového, má milá; pomysli jen, jak by to bylo nepříjemné a osudné pro muže, jehož bych snad nespravedlivě podezřívál.”

“V posledním případě tě dobrotivý bůh zachránil; věř však, že nepřítel jest odvážlivý, ba šíleně smělý. Pamatuj na mne — pamatuj na mne a naše dítě. Vždyť není třeba hned někoho pro pouhé podezření obžalovati, ale lze pátrati, je-li podezření oprávněno.”

Inspektor neodpověděl; přejel si jen rukou bledé čelo, jako by chtěl zapuditi nějakou nepříjemnou myšlenku.

Choť tušila, že již rozumí svému muži. Byla přesvědčena, že tutéž osobu považuje za pachatele, kterou podezřívá též manžel. Leč útlocit jí zabraňoval podezření slovy pronésti a jmenovat muže, jehož jméno jí vnitřní jakýs hlas stále našeptával. Muž onen byl vzdálený příbuzný manželův. Znala dobře jeho povahu i smýšlení; jeho uzavřenost přede všemi nevěstila mnoho dobrého. Věděla též, že onen muž, jenž se rovněž jmenoval Gartley, manžela jejího nenáviděl a pomstu mu přísahal, poněvadž se cítil být odstrčen při

rozdělování nějakého dědictví. Slyšela sama, jak muži velice vyhrožovali; považovala ho pak za schopna vyhrůžky ony splnit. Inspektor marně se namáhal, aby zase mezi nimi zavládl přátelský poměr, aby podezření a bezdůvodné zášti se odstranilo. Marně nabízel ruku ke smíru. Však i choť jeho měla příčinu obávat se onoho muže, jenž kdysi se ucházel o její ruku a byl odmítnut. Přisahal, že této urážky jí nikdy neodpustí. Všecky tyto okolnosti způsobily, že paní inspektorová věřila, že onen příbuzný útok spáchal a to tím spíše, poněvadž nebylo nikoho jiného, na něž by mohl mít manžel podezření. Tyto okolnosti, rozdělení dědictví a žárlivost byly rodinným tajemstvím a ostatní svět neměl o nich ani tušení; vědělo se jen, že obchodník Gartley jest vzdálený příbuzný vrchního inspektora a že obě rodiny, jež v témže městě žily, velice málo se mezi sebou stýkají. Kdyby byly bývaly známy ony důvody zášti a ony hrozby obchodníkovy policejnímu úřadu, bylo by veškeré pátrání se neslo tímto směrem. Inspektor pak mlčel dále, nevyřknuv ani jediného slova, jež by snad někoho uvrhlo v podezření.

Jednoho jitra — asi tři měsíce po útoku — navštívil jeden železniční dělník vrchního inspektora v jeho obydlí a přál si s ním mluvit. Dělník oznamoval představenému, že při opravných pracích v tunelu na trati z R... do N... našel cestovní čapku, v jejíž podšívce bylo vyšito jméno Gartley a že myslí tedy, že ji tam pan vrchní inspektor ztratil.

Obzvláštní myšlenka zachvěla duší Gartleyovou a jevila se zřejmě též v jeho udiveně pátrajícím pohledu. "Jste hodný a poctivý," pravil zakrýváje mocné pohnutí mírným tónem řeči. "Dejte mi tu čapku; — tak — děkuji vám!" Zároveň podal mu odměnu, již dělník s dikem uschoval do kapsy.

"Víš snad ještě někdo o té čapce?" otázal se inspektor.

"Nikoli, pane vrchní inspektore."
"Dobře tedy, můžete jít."

Vzrušen chodil Gartley po pokoji. Jeho prsa se mocně dmula, srdce bouřlivě tlouklo; tepny na spáncích naběhly, hrozice prasknutím. Studený pot vyvstal mu na čele. Pozoroval záhadnou čapku; nepatřila jemu. Bylo patrné, že již delší čas ležela v tunelu. Prudký vítr mohl snadno sraziti čepici s hlavy onoho muže, jenž o jeho smrt usiloval — a majitel oné čapky jmenoval se Gartley. Pak mohl útok učiniti jen jeho příbuzný, jenž na něho tak nevráždil.

Již chtěl čapku odložit stranou, když v tom vkročila do pokoje jeho paní a pozorujíc jeho vzrušení, otázala se:

"Co jest ti, co se ti stalo?"

"Nic, nic mi není!"

"To jest zvláštní a kde se vzala zde tato čapka?"

"Zde čti! Náleží muži, jenž se jmenuje Gartley a byla nalezena v tunelu u N..."

Slabý výkřik vydral se paní ze rtů:

"Ó, mé tušení!" pravila, "James to byl!"

"Tíše, milá choť; věc jest zvláštního rázu. I já totéž myslím, leč to není ještě pádným důkazem. Chci vyzvěděti, zda James skutečně onoho dne jel týmž vlakem do N..."

Zvěděl pak, že skutečně obchodník Gartley onoho dne odejel za obchodní záležitostí večerním rychlíkem do N...

III.

Zima dostavila se se svými radostmi i strastmi. Město C... leželo při velké řece. Veliké kry plovaly na povrchu řeky; brzy ubíhaly klidně podél sebe, brzy se stavěly v divém boji na sebe a proti sobě, nebo v ohlušujícím lomu se tříštily o skalnatý břeh. Často se přihnala ohromná, jako zrcadlo hladká kra na ostrou kamennou hlavu pilíře, jež vystavěny daleko v řece, aby mírnily běh a náraz vln a v témž okamžiku, kdy se

dotkla kamenného pilíře, praskla ve dvě části, jako když neviditelná ruka ostrým diamantem přejede po skelné ploše. Čilý ruch lodí, jenž dříve řeku oživoval, zmizel, ani parník netpal mohutným kolem vody — nic než led, pustá, lesklá plocha, nad níž časem přelétla hladová vrána. Mezi ochrannými pilíři před mostem, kde voda byla tišší, utvořila se široká, pevná plocha ledová, na které se shromažďovali mladí i staří, bavíce se bruslením a nedbajíce ledových ker, jež narážely na skalnatý břeh. Mocně působila tato zábava ve svěžím vzduchu na bruslící, jichž líce plály krásnou červení.

Také inspektor Gartley byl mezi bruslícími. Jezdil nejdovedněji a nejrychleji. S nímým podivem sledovaly jej zraky diváků, když mimo ně jel s mistrnou jistotou a rychlostí. Uzdravil se již úplně; dlouhá nemoc nezanechala po sobě ani stopy. Bledost obličejů ustoupila zdravé červení. Bruslení bylo jeho oblíbeným sportem, jenž ho těšil jak v mladém, tak i v pozdějším věku. Pojednou spatřil též své příbuzné, obchodníka Gartleye, jenž spolu s dcerou byl na kluzišti a v témž okamžiku vzpomněl si znovu na vražedný útok v onen neblahý den, na cestovní čapku a vše, co se k tomu pojilo. Po prvé se zase setkal se svým příbuzným od oné události. I on zpozoroval inspektora, avšak stavěl se, jako by ho byl neviděl.

Obchodník Gartley byl asi čtyřicetiletý, původně černý vlas byl již silně prošedivělý; jeho tahy byly ostré, pohled zasmušilý, tajemný, pichlavý. Nápadny byly mocné, černé brvy, jež stínily jeho oči a u kořene nosu se sbíhaly, tvoříce tmavý, silný pruh po celém čele. Poněkud vyniklá do předu brada svědčila o vášnivosti; z celého výrazu tváře se pak dalo souditi na rozhodnou povahu. Obchodník měl málo přátel; nepřál vůbec důvěrnému sblížení. Myslel-li by však někdo, že nebyl schopen nějakého vznešenějšího smýšlení, velice by se klamal. Veškeru svoji lásku,

všecku svou hrdost soustřed'oval na dceři Mary, jediném svém dítěti. Pro ni myslel, pro ni pracoval.

Mary byla kvetoucí dívka asi osmnáctiletá, veselá a bezstarostná. V jejím jasném oku se zračilo čisté srdce, svěží líce připomínaly rozkvétající růžové poupě. Byla krásná, jak říkali všichni, jako její otec; mimo to byla hodným a dobrým dítětem, s nímž každý rád promluvil. Šťastnou náhodou nezdědila nic ze zasmušilé povahy otcovy; byla úplným jeho opakem, družná, veselá, a jako dovedla na jedné straně svým přívětivým chováním získati si rychle srdce všech, tak znala vpravdě ženským taktem vyhověti libůstkám otcovým a obveseliti jej. Proto jí byl tak nevýslovně oddán.

Byla rozkoš pohleděti na svižnou dívku, jak lehce se pohybuje, zdálo se, že se ani ledu nedotýká, tak krásně a rychle bruslila. Jela-li mimo inspektora, ježž nazývala "strýcem" a nebyl-li otec na blízku, uklonila se, pozdravivši přívětivě a při tom pohlédla bolestně na strýce, jakoby chtěla říci, že nesdílí otcova záští, a že by se ráda se strýcem sblížila, kdyby jí to nebylo zakázáno.

Inspektor Gartley dojel na horní část kluziště a odpočíval. Mary přijela k němu a v několika kruzích ho objela.

"Nechtěl byste se mnou závoditi, strýčku?" žvatlala, opisujíc velký kruh.

"Platí, Mary, pojed'!"

"Hled'te však, strýčku, aby nás otec nespátril."

"Neboj se, Mary!"

A po několika odrazech již letěl po kluzišti, brzy opisuje kruhy, brzy přímo kupředu jako střela. Jemu v patách dívka, hbitě jako mladá laň. S obdivem pohlíželo celé množství na nejzručnější bruslaře; s úsměvem činěny sázky, kdo asi zvítězí. Vždy rychleji a rychleji letěli závodníci; byl to neobyčejně zajímavý zápas.

Již byla Mary dostihla strýce, když v tom spatřila otce blížiti se volným krokem. Uhnula, aby nevzbudila

podezření, avšak v překvapení zabrala příliš veliký kruh, čímž se stalo, že přelétla okraj kluziště a dostala se na ledovou kru, plovoucí podél okraje. Výkřik zděšení rozlehl se vzduchem.

Zvolna skokem byvši uvedena v pohyb, vzdalovala se kra od kluziště, tvořící stále širší a širší propast, v níž proudy vody se šumivě valily; kra se kolébala a chvěla pod nohama dívky. Ohromení spěchali k onomu místu a nevědouce si rady, sledovali s poděšeným zrakem vzdalující se dívku. Bled a třesa se na celém těle pohlížel otec na hrozné nebezpečí, v němž se nalézala jeho milovaná dcera. Leknutí mu odňalo řeč; jen nesouvislé zvuky draly se mu z prsou.

"Zkuste přeskočiti onu mezeru!" ozývaly se některé hlasy.

"To nepůjde, zůstaňte!" volali jiní.

"Což nelze tu nic učiniti na záchranu?" tázal se mladý, statný muž, měře okem vzdálenost.

"Je zde příliš hluboko," pravil jiný, "bylo by to šíleně smělé. Jediná možnost je vyčkati, dostane-li se kra opět ke kraji pevného ledu — Ubohé dítě!"

"A praskne-li kra, dívka utone!"

"Což není na blízku nějaká tyč nebo bidlo?" volal nešťastný otec. "Odměním toho, kdo mi zachrání dceru!"

Nevědouce si rady, pohlížel jeden na druhého. Každý byl by rád pomohl, kdyby jen byl mohl... bylo by pomoheno, jen kdyby bylo lze dívku uchopiti za ruce, než úzká rokle tvořila nepřekonatelnou překážku. Očividno bylo též, že by okraj nesnesl takové tíže. Nebezpečí stále rostlo. Tlustý kra, jež plula nyní ve stejné vzdálenosti od pevného ledu, drobila se, narážejíc na sousední kry; mohla snadno prasknouti, nebo, čeho se bylo ještě více obávat, býti uchvátna hlavním proudem. Pak by nebyla záchrana vůbec možná.

Bledá, bez pohnutí stála dívka na ledové kře; brusle zarazily se pevně do ledu.

"Tam se blíží zase ohromná kra," šeptali někteří, "dostane-li se mezi okraj a nešťastnou dívku, bude tato ztracena."

"Místo!" ozval se najednou hluboký, mocný hlas a množství plné naděje couvlo zpět. Byl to inspektor, jenž pozvolna se rozjížděl, opsal mohutný kruh na kluzišti, mocně se znovu odrazil a v mohutném skoku přelétl vzdálenost. Stanul vedle Mary, zabodnuv se bruslemi hluboko do ledu. Kra se klonila a chvěla pod dvojnásobnou tíží.

"Strýčku!" zvolala Mary, "vždyť se vydáváte k vůli mně v nebezpečí smrti!"

"Tíše, Mary, vzuž se a doufej!"

Muž, z jehož očí plál plamen nadšení a pevné odhodlanosti, jemně veliká a smělá odvaha propůjčila síly, poklekl na kru a přiblížil se k jejímu kraji. Pak se snažil, odstrkuje narážející kry a rukama vesluje přiblížiti kru k okraji pevného ledu, což se mu po nevýslovné námaze podařilo. Neohlížel se na to, že mu již ruce silně krvácejí. Vzdálenost od pevného ledu se zmenšila. Potom se vztyčil, uchopil Mary za ruku, řka: "Bud' zmužilou! Dříve nežli sem kra dorazí, musíme býti pryč; odraz se silně, odvážný skok nás spasí."

Nastal okamžik největšího napjetí. Každý z diváků cítil, jak mu mráz probíhá všemi údy. Kdyby se odvážný ten čin nezdařil? — Otce dívky, před jehož očima se podivné divadlo odehrávalo, usmrcovala téměř již veliká, strašná úzkost, zda se zdaří očekávané zachránění. Nezdár byl by příčinou i jeho smrti. Zrak jeho těkal s dcery na ochránce, s ochránce na dceru. Srdce mu bouřlivě bilo a náhle zase v úzkostlivém očekávání zcela utichlo.

"Rychle," pobízeli diváci.

"Milosrdný Bože," uniklo ze rtů otcových.

Než v tom pronikavý výkřik otrásl vzduchem. Inspektor dosáhl št'astně pevného ledu, avšak dívka — snad že tak daleko dosáhnouti nemohla,

snad, že zaujala nepevné postavení — sklouzla do řeky a strhla s sebou i ochránce, jenž ji pevně držel. Vlny rychle se zavřely nad hlavami obou.

Konečně po několika dlouhých, úzkostlivých okamžicích objevila se hlava a ruka. Byl to inspektor, jenž levou paží nad vodou se udržoval — v pravici pak pevně svíral omdlelou Mary. Uchopil se okraje pevného ledu a podél něho pracně se dostal až k ochrannému pilíři, kdež si poněkud oddechl. Ruka, již ostré ledové kry rozedřely, silně mu krvácela, nedbal toho však. Celé množství, jež dosud pomoci nemohlo, přikvapilo a sto rukou nabízelo se vzítí od zmužilého ochránce drahé břímě a jej samotného nahoru vytáhnouti. Bylo již na čase; jeho síly byly již vyčerpány. Téměř bez vědomí klesl na led.

A jako když hrom z tmavého mračna zazní, propukl jásot plesajícího množství. Vše tlačilo se blíže blahopřátí odvážnému muži. Mocně přivinul přešťastný otec zachráněné dítě na své srdce. Pak přistoupil k ochránci a vřelý políbek vtiskl na krvácející ruku a veliká slza zaleskla se v jeho oku.

IV.

Ještě téhož večera navštívil obchodník inspektora, žádaje si s ním hovořiti.

“Přicházím, abych vám vzdal vroucí díky,” pravil mu, “odpusťte mi a zapomeňte na vše, co se mezi námi stalo!”

Jeho hlas se třásl, když pronesl tato slova.

“Na vše,” opakoval inspektor se zvláštním přízvukem.

“Jste velice šlechetný muž; zachránil jste mé jediné dítě, ačkoli jsem vás tak často urážel. Nasadil jste vlastní život pro mou dceru, ačkoli já —”

“Ačkoli vy jste mi o život ukládal,” doplnil inspektor.

Obchodník zbledl; slovo odumřelo mu na rtech.

“Vím vše,” pravil inspektor vážně, avšak přívětivě, “znáte tuto čapku, již jste v tunelu ztratil?”

Obchodník ucouvl.

“A přes to —?” vyrazil konečně.

“Budeme přátelé,” pravil inspektor srdečně, “to byla moje pomsta!”

A přivinul zbloudilého na své srdce. Byl to nejkrásnější den jeho života.

Odhalení

Napsal Jan Klecanda

Á M S E T O, pánové, pěkně směje," řekl skoro již trochu pohněvaně pan vrchní komisař Klimánek, "ale posadit vás tak několik dnů k nám, viděli byste, že naše služba není tak lehká, jak se vám zdá!"

Škádliili jsme totiž ve vinárně "U nastaveného stolu" v nedostatku jiné zábavy pensionovaného vrchního komisaře tím, že policie ani za měsíc po dvou sensačních vraždách nebyla dále, než první den, totiž "na stopě".

Vyčítali jsme mu nepomstěnou smrt řezníka Khoma, pekařky Stejskalové, zkrátka všechny vraždy za posledních dvacet let, jichž pachatelé zůstali neodhaleni.

Starý pán, mimochodem řečeno, dobromyslný člověk, jenž nerad mouše ublížil, bránil se žertem i vážně, ale když kdosi vytáhl hrubší střelbu a vyčetl policii, že umí chytati jen staré žebráky a demonstranty před kasinem, opravdu se dopálil a promnesl dlouhou filipiku na obranu horlivosti a důvtipu všech policejních komisařů, co jich kdy na světě bylo.

"A abyste věděli" — končil zase již dobrácky — "mně do toho vlastně nic není. Já s podobnými věcmi nikdy — vyjímaje čtrnácti dnů — neměl co dělat. Vyseděl jsem celá léta ve svém oddělení pro pasy a pracovní knížky a odtud jsem šel rovnou do pense... Jen jednou — jak řečeno — čtrnáct dnů jsem byl v tom oddělení na výpomoc, když dva kolegové stonali..."

"A tehdy jistě všichni p. t. vrazi a mordýři se varovali něco spáchat, aby..."

Hlučný smích přehlušil ostatek

vtipu, ale pan vrchní jej přece zaslechl.

"A vidíte, právě tehdy se stala sensační vražda a odhalili jsme vraha..."

"Není možná! Ale to vás honem po čtrnácti dnech poslali na staré místo, abyste policii nepřipravil o staré renomé, co?"

U nastaveného stolu bylo totiž zvykem, že si každý večer celá společnost vybrala někoho za terč vtipů, a ten již musil si to dát líbit. Oplácet vtipy směl, ale nadávat, nebo docela žalovat — nikdy. Ale panu vrchnímu dnes do vtipného zápasu nebylo. Odpověděl zcela vážně:

"To se mýlíte, pánové! Právě tehdy nabízel mi náš ředitel, abych v oddělení zůstal, a zaručoval mi kariéru, ale já ho takhle sepjatýma rukama prosil, aby mne zase vrátil do mého zátiší..."

"Tak vida! Nebýt toho, mohl Vilímek vydávat českého Sherlocka Holmesa a nemusil nás krmit cizím zbožím..." ozval se kterýs vtipkář.

"Jen se smějte! A nemyslete, že se chlubím! Přiznám se totiž bez mučení, že v případě tom jako po většině jiných náš důvtip mnoho nepomohl, poněvadž hlavní úlohu hrála slepá náhoda."

"Vypravovat, vypravovat!" ozývalo se kolem. "Pan vrchní má slovo, a kdo ho vyruší, platí pokutu!"

"No, dobrá, budu. Aspoň zavru pro dnešek těm vtipkářům ústa. Tož poslouchajte."

* * *

Pamatujete se jistě všichni na sensační vraždu v zákoutí u Mariánské hradby, nedaleko místa, kde bude se stavěti letohrad dra. Kramáře?

Byl jsem tehdy právě první den v bezpečnostním oddělení a na řadě. Jeli jsme na místo činu s větrem o závod — jako vždycky. Našli jsme mrtvolu pohozenou v křovi stranou u cesty. Muž elegantně oděný, třicetipětiletý... to se teprve pak ukázalo, neboť hned jsme to nepoznali... zabít jednou ranou tupým nástrojem do spánku. Při mrtvole, jež na místě, kudy málokdo šel, ležela celou noc, nalezeny všechny skvosty, v kapse spodků peněženka s množstvím stříbrných a zlatých peněz, v náprsní kapse tobočka a v ní za několik set zlatých papírů.

Loupež tu spáchána nebyla, a přece bylo patrné, že z druhé náprsní kapsy vrah něco u velikém chvatu vytrhl, poněvadž kapsa ta byla obrácena.

Nu, nebudu napínati vaši zvědavost... byl to klíč od bytu. Vrah spokojil se s ním, poněvadž nepochybně byl někým vyrušen. Podle stop v písku, jež shodovaly se s obuví nešťastníka, poznali jsme, že procházel se tu ve společnosti jiného muže, jenž po spáchaném zločinu uprchl.

Do večera vypátrali jsme dle obsahu tobočky, že zavražděný bydlil v Dlouhé třídě, že býval úředníkem u pošty a vzdav se místa, když byl dědil po strýci, žil z renty jako starý mládenec. Netřeba vykládati, že přišedše do bytu, našli jsme jej sice pečlivě zavřený, ale po vylomení zámku ukázalo se, že byl vykraden. Ale nikde stopy otisků prstů nebo obuvi, nic zapomenutého, zkrátka pranic, co by bylo mohlo nás uvést na nějakou t. zv. stopu. Nejbystřejší detektivové, jež jsme vzali s sebou, krčili rameny a vrtěli hlavami. Také výsledkem domovnice nepřišli jsme na nic závažného.

Pan Marčan nepřijímal a nevodil si žádných hostí, jen tolik zvěděl jsme od domovnice, že asi měl rád slečinky a že je sháněl... Bližšího však nevěděla nic, a i to jen tak že slyšela. Kolik obnášelo jeho jmění, v čem pozůstávalo, to vše zůstalo

nám tajemstvím. Byly to... jak až později jsme zvěděli... státní papíry, jejichž čísla nebyla známa a spojitelní knihy na zcela jiná jména.

Byli jsme již po dlouho trvavší prohlídce na odchodu, když zcela maně jsem si povšiml, že z jedné z knih, jež ležely na stole, vykukoval cípek papíru. Jen tak — skoro bez úmyslu — otevřu knihu. — Byl to kuvert s adresou zavražděného, psanou strojem a v něm dopis, rovněž na stroji psaný.

Velectěný! Přijďte dnes po 7. hod. na Letnou. Půjdu pěšinkou kolem Mariánské hradby. Vaše oddaná M. L.

Netřeba líčiti, jak mne ten nález rozčílil. Datum ovšem scházelo... ženy obvykle je zapomínají, řekl jsem si, jist, že se nemýlím, ale poštovní razítko svědčilo, že to bylo pozvání k osudnému dostaveníčku včera.

"Hledejme ženu!" řekl jsem si podle vzoru onoho slavného pařížského policisty, a detektivové se rozběhli hledat ženu. Vědělo se, kam Marčan chodil na pivo, kam na kávu a taroky, ale s kým a kde zapřádal milostné pletky, nebylo možno vypátrat. Detektivové střežili všechny osoby z oněch tří místností, o nichž se dověděli, že někdy s panem Marčanem více jednaly. Byli to vesměs lidé distinguovaní... nikdo podezřele neutrácel... zkrátka nic...

Třetí den zmocňovala se mého šéfa nervosa. "Kdyby tenhle hadr byl aspoň psán perem," huboval. "Nemohl jste najít rukopis, pane kolego?" osopil se na mne mrzutě, ovšem že jen žertem.

"Jářku, pane rado, račte odpustit, ale i rukopis by nám byl málo platen, ledaže by nás znalci písma popletli ještě víc."

"To máte pravdu," odlehčil si rada, jenž nemohl přísežné znalce ani cítit, a poněvadž ten den nedělal skoro nic než klel, zaklel i všechny soudní znalce a vyrabitele psacích strojů. Poslední kletbou přivedl mne však na dobrou myšlenku. Se-

beru dopis i s obálkou a jdu do závodu, kde prodávali psací stroje. — Tehdy ještě byly psací stroje novinkou a firma toho druhu v Praze jediná.

“Pane”, povídám, “mohl byste mi říci, zda tento stroj byl koupen od vás?”

Pohlédl na písmo. “Ano!” Je to Remington č. 7. s českou abecedou.”

“Mohl byste mi jmenovati osobu, která jej koupila? Není to přece obchodní tajemství?”

Zasmál se a povídá: “To je něco, čím se i v insertech chlubíváme. Naše stroje jsou tam a tam. Račte mít štěstí. Strojů jsme prodali několik set, ale s českou abecedou a ležatým písmem jen seam.”

“Můžete mi dát soupis těchto sedmi firem?”

“Ovšem. S největší radostí,” povídá. “Chcete se zajisté informovati v případě trvanlivosti tohoto stroje? Ale tu si dovolím upozorniti: Na tomto stroji je psáno mnoho a písar měl těžkou ruku. Písmo je hrozně vymláčené a některá písmena vyskakují z řádky.”

Byl jsem povděčen tomu upozornění. Já si toho nepovšiml jako onen znalec, z čehož jsem poznal, že někdy znalci přece vědí více, než my ostatní. Opsal jsem si tedy adresy firem a šel do kanceláře. Na policii, jak víte nebo nevíte, máme pro úřední potřebu malé, větší i ještě větší lupy čili zvětšovací skla. Vzal jsem z nich největší a pozoroval písmo. Viděl jsem v několikanásobném zvětšení, že písmeno “e”, jež přicházelo často, bylo vždy o málo níže než ostatní a následkem toho nahore více, dole méně vyražené, kdežto u písmena “n” byl pravý opak. Vedle toho povšiml jsem si, že velké “P” bylo uprostřed trochu poškozeno.

Spokojen výsledky svého pozorování, vydal jsem se na cestu po oněch sedmi firmách. Všude vyžádal jsem si důvěrný rozhovor s šéfem, jehož jsem požádal o nějaký dopis, psaný na Remingtonce. Poněvadž jsem se

legitimoval, vyhověli všude ochotně a ovšem že každý z těch šéfů přihlížel dychtivě k mému jednání. Báli se, že někdo z jejich personálu bude přistižen při něčem nekalém.

Prohlédl jsem každé písmo lupou. Každé skoro mělo své zvláštnosti, ale oněch vad, jež charakterisovaly písmo osudného dopisu, neměl stroj ani jediný. Skoro beznadějně jsem vcházel do sedmého závodu. — Snad jste si již povšimli, pánové, že, hledá-li člověk něco — na př. ve skřini s dvacetí zásuvkami, najde to vždy v poslední?

Pánové, dovedete se vpraviti do pocitů lovce tygrů, jenž v džungli přišel na stopu dravce? Nedovedete! Já ano... U firmy Löwy & Sohn našel jsem svůj stroj!

Hluboké vzdechy ozvaly se kolem nastaveného stolu a pan vrchní, záře spokojeností, pokračoval:

“Pane Löwy,” povídám rozčilenému obchodníku, “mohl byste mi zavolat nenápadně korespondentku, která píše na tomto stroji?”

“Proč bych nemoh’, Herr Polizeidirektor, když můžu?” A okénkem volá: “Franc, at’ sem jde Krupička!”

“Pardon, pane Löwy! Prosil jsem korespondentku...”

“Pane policejní rado! Jak pak mám zavolat korespondentku, když mám korespondenta?”

“Ha,” zvolal jsem v duchu, ovšem německy, poněvadž němčina je naší vnitřní úřední řečí. “Tedy ne žena, nýbrž muž. Ta věc se zaplétá pěkně...”

Do pisárny vešel mladý muž, chlapec jako hora, ruce... nu, chápal jsem, že tyhle ruce mohly rozbít psací stroj i hlavu.

“Jdou sem,” osopil se na něj pan Löwy. “Co to zas vyvedli? Tuhle ten pán...”

“Prosím, pane Löwy, já sám...”

“Račte si přát, pane?” obrátil se zločinec klidně na mne.

“Oho, chlapíku!” myslil jsem si. “Tímhle klidem mne nespoleš! Tomu jsme my zvyklí.” A s úsměvem, nám policistům vlastním, strčil jsem

mu náhle milý dopis pod nos. "Tohle jste psal vy!" řekl jsem tónem, jenž nesnesl odmluvy. Aha, teď zbledneš a padneš na kolena!

Ale chlapík nezbledl a nepadal. Vzal klidně dopis do ruky, jež se pranic netrásla, přečetl ho a pak mi ho vrátil.

"Tohle jsem já nepsal," řekl zase on stejně určitě, a poněvadž při tom nehnul ani brvou, byl jsem nakloněn věřiti, že má spíše pravdu on.

"Pak to psal někdo jiný, ale na vašem stroji," řekl jsem se zdrcující určitostí, obvyklou u nás policistů.

Ale on zase stejně určitě zdrtil mne: "To nepsal, poněvadž já stroj vždy zavírám. To bych se naplatil za opravy!"

"Některé slečně jste snad dovolil z galantnosti?"

"U nás, prosím, pane rado," poznamenal pan Löwy, "u nás nejsou žádné slečny. Nedělá to dobrotu v mužském personálu."

Mladík při té zmínce pohlédl na šéfa posměšně.

Ten chlapík má snad přece svědomí čisté, když je v náladě posmívati se svému pánu, řekl jsem si v duchu, aniž bych však vzdal se nového útoku.

"A přece tvrdím, že to psáno na vašem stroji a to asi před třemi dny..."

"Ach!" zvolal mladík a udeřil se do čela. "Ne před třemi dny... Před týdnem... Tehdy, pane šéf, když se vzadu bílilo, musil jsem psáti v krámmě... račte se pamatovati? Jakýs pán kupoval cosi... Dívá se na mne a ledacos se vyptává... Po chvílce přišel zas a prosí, abych mu dovolil napsati list..."

"Nu, dále... dále..." povídám já.

"Co z toho bude?" vzdychal pan Löwy, jenž se potil za celou firmu.

"Měl na ukazovačku pravé ruky prst z rukavičky — řízl prý se a nemůže psát. Nabídl jsem se... byl to náš kupec... (obrátil se s omluvou k šéfovi), že mu to napíše sám. Ale on, že prý je to jakási srdeční zále-

žitost! Chtěl jsem být delikátním, a abych mu nepřekážel, odskočil jsem ven... Vykouřil jsem na chodbě jen pár bafů cigarety a... to už on psal kuvert... Takový světle růžový jako..."

"Jako tento zde?"

"Ano, ano... to je on..."

"A znáte toho muže?"

"Po prvé jsem ho viděl, ale poznal bych ho. Veliký, elegantní blondýn, stále se usmíval... Zlatý skřípec..."

"Kravatu? Rukavičky?" ptám se dále.

"Kravatu, zdá se mi, že zelenou."

"Nemýlíte se? Nebyla snad červená?"

"Proč to, prosím?" vyvalil na mne oči pan Krupička.

"Poněvadž zelená a červená jsou doplňující barvy a tu se stává, že člověku zůstane dojem..."

"Ne, prosím! Já to vím určitě, poněvadž zrovna takovou jedovatě zelenou nosí náš pan šéf..."

"No, dovoleti, Krupička, co si to dovolujou?"

"Pardon, pane Löwy," okřikl jsem vyděšeného šéfa. "A což rukavičky?" ptám se dále.

"Rukavičky? Ted' si teprve vzpomínám. Měl rukavičky křiklavě žluté, když byl u nás po prvé, ale pak už měl jen ten prst, jež patrně z rukavičky odstříhl."

"Jiného jste si nepovšiml? Řetízek, prsteny?"

"Řetízek, myslím, neměl, ale krásný prsten s velkým nazelenalým kamenem jsem viděl, když psal obálku. Ostatně, Kulíšek může povědět více."

"Kulíšek?" Kdo je to Kulíšek?"

"Náš druhý příručí."

Pan Kulíšek se na věc pamatoval, věděl, že neznámý kupoval kapesní elektrickou svítilnu a bavorský zabíják — pan Löwy při tom uleknutě na mne pohlédl — totiž železné čtyři prsteny v jednom kuse, k navléknutí na čtyři prsty ruky. Pěst takovým zabíjákem opatřena zabíjí, pánové, proto již tehdy se jednalo o to, aby bylo zakázáno tyto zabíjáky čili

boxry prodávati... Jinak nevěděl Kulíšek nic, než že pán odešel a zase přišel a cosi psal na přimešeném papíře. Ostatně líčil ho skoro jinak než Krupička, a kdybychom tomu my od policie nebyli už zvyklí, že nikdo nepopíše osobu správně, byl bych myslil, že jsou ti dva smluveni. Nařídil jsem jim mlčení a propustil jsem je...

"Toho lumpa Krupičku propustím. Na minutu musí z domu!"

"Což je to nespolehlivý člověk?"

"Ale kdež? Moc hodný člověk, ale co mi tuhle lump nadrobil."

"Nic nenadrobil. To byla přece ochota k zákazníkovi. Vy byste to byl sám také dovolil. A tak nás přivedl na stopu zločince a může spíše čekat odměnu."

"Wie heisst? Odměnu?" zvolal pan Löwy. "On přece nic! To mašina vyzradila, a mašina patří mně."

Vida, že už se nic nového nedovím, vyžádal jsem si od zúčastněných přísné mlčení, ovšem s tím vědomím, že to půjde jako po trubách, což však nám nemohlo vadit. Ovšem, že detektivové dostali ihned nové informace a zahájili své pátrání novým směrem. Nyní nehledali již ženu, poněvadž ženy v tomto případě vůbec nebylo, a slavný pařížský policista se jednou se svým "Cherchez la femme" notně řízl.

Pro mne aspoň nebylo pochybností, že ubohý Marčan byl oním mužem pod záminkou milostného dobrodružství vylákán na opuštěné místo a tam zabit, i loupen o klíč.

Přiznám se, pánové, že se mne tehdy zmocnila ctižádost. Byl-li jsem již prvním, jenž přišel na pravou stopu nalezením psacího stroje, chtěl jsem celou věc provést až do konce sám. Šlo o to, dokázat mému zatím nímu šéfovi, jenž na mne pohlížel s jakousi pohrdavou shovívavostí, že my od druhých oddělení naší svaté Hermandady také něco dovedeme. — Proto jsem snad nedal detektivům tak dokonalé informace a přesné rozkazy, jak bych byl mohl. Ostatně — neračte se smát — dobrý detektiv

je do jisté míry umělcem a nedá si rád podrobně předpisovat maršrutu, nýbrž jde za svým, často okamžitým vnuknutím.

První, co bylo po poradě s šéfem, že jsem se vrátil do obchodu pana Löwyho a vyžádal pro mladé muže dovolenou každodenně několik hodin. Opatřil jsem je penězi a poslal do místnosti, kam chodíval nebožtík Marčan. Ovšem, že jsem jim dal podrobné instrukce, jak si mají počínati, aby po případě vraha, kdyby se s ním setkali a byli poznáni, nevyplašili.

Oba mladíci se ochotně podjali svého úkolu, jenž, mimochodem řečeno, byl dosti příjemný. V kavárně snědli tolik koláčů a ve vinárně vypili tolik vína, že za těch několik dnů celé své diety utratili, což je ovšem nebolelo. Budou prý do smrti vzpomínati, jak se poměli ve službách veřejné bezpečnosti.

Méně nadšen jsem byl ovšem já, neboť když nenašli vraha do týdne, bylo pak již málo naděje. Původní má myšlenka, že vrah byl z denní společnosti, s níž Marčan v hostinských místnostech se stýkal, se tedy dle mého zdání neosvědčila. Později ovšem jsem se přesvědčil, že soudil jsem správně, ale že mi oba mladíci, zejména Krupička, jenž byl svou velikostí i obličejem zjevem příliš nápadným, vraha vyplašili.

Uplynulo více než týden po vraždě, obecnost se nám vysmívalo, noviny si nás nabíraly... což divu, že můj šéf stával se nervosním a já netoužil už po ničem tak, jako abych se zase mohl vrátit do svého zátiší, kamž sice přijde denně spousta lidí, ale kde přes to možno pracovati klidně, bez chvatu a bez rozčilování, aby se člověk nepřehnal.

První dny po vraždě docházel jsem sám též aspoň jednou denně do oněch místností, kde měl jsem své lidi. — Těmto jsem ovšem přísně nakázal, aby se ke mně nehlásili, leda v krajním případě, a i to ještě co možno nenápadně. Když první horlivost ochabla, či spíše když jsem viděl,

že chodím tam marně, byl jsem rád, že mohu opět se uchýlit vždy na večer do svého kouta v oblíbené kavárně na Smíchově. Na Smíchov jsem chodil proto, že mne tam nikdo neznal a že jsem mohl nerušeně přihlížet k oblíbené hře na kulečníku, totiž preferenci. Časem jsem při tom obstarával i úkol knihvedoucího, totiž psal jsem pánům na tabulce, ale nechal jsem toho, poněvadž mi bylo nepříjemno, když hráči volali na mne "pane doktore" a prozradit, čím jsem, se mi nechtělo, pokud mé inkognito někým jiným nebylo zrazeno.

A teď, pánové, dovolte mi malou psychologickou úvahu — zafilosofoval si pan vrchní komisař — či spíše jen poznámku. Vím sice, že v tomto ctěném shomáždění není nikoho, koho by se týkalo a komu by to mohlo býti užitečným pokynem, ale bavť to může každého. Dvě jsou totiž věci, jež by páni vrahové, lupiči a j. adepti svobodného kumštu lotrovského měli vždy mít na paměti. První jest, zničit vše, co by jednou mohlo soudu posloužit jako korpus deliktů, druhé jest nevracet se nikdy na místo zločinu.

Valná většina zločinců bývá prozrazena tím, že pachatelé, třeba co nejbedlivěji zahladili všechny stopy, zničili nebo odstranili vše, co by snad je mohlo prozradit, z jakési slabosti, nedbalosti, či osudné zaslepenosti podrží ve svém majetku přece aspoň něco, a třeba to byla věc pranepatrná, co je jednou, mnohdy až po letech, ze spáchaného činu usvědčí a trestající spravedlnosti vydá.

Toho dne, kdy jsem zase po týdenní přestávce zabloudil do své kavárny, povšíml jsem si, že v obvyklé partě je nový host. Hrál tu totiž denně totiž pánové svou partičku. Jeden advokát, dva profesori nebo učitelé, jimž se říkalo "pane profesore", nějakí úředníci a několik občanů z lepších kruhů smíchovských. Vždy tytéž obličejové, a jak bývá všude, i zde u našeho stolu, jenž jinak slyne většinou, tytéž, často dost otřelé vtipy.

Stalo se jen velmi zřídka, že tito pánové, již tvořili skoro jakousi uzavřenou společnost, někoho mezi sebou vzali. Nabídl-li se někdo, že by dělal čtvrtého nebo šestého, vždy ho odbyli nápadně chladně, že toho není třeba, poněvadž ten nebo onen chce hráti za dva.

Onoho dne však právě, jak to již bývá, stala se výjimka. Nepřicházel čtvrtý a z přítomných nikomu se nechtělo namáhat se za dva, a tak přijali nabídnutí neznámého pána. Tolik dověděl jsem se od markéra, jenž více sám nevěděl a jména pánova neznal. "Cizinec" oděn byl s bezvadnou elegancí a počínal si jako pravý gentleman. Proto říkali mu "pane doktore", ač stejně mohl být panem inženýrem, nebo obchodním cestujícím. Rozuměl všemu, dovedl při všem dodatí poznámku, jež svědčila o bohatých vědomostech a bystrém vtipu. Při tom byl velice úslužný a pozorný — zkrátka vzor duchaplného, distinguovaného společníka, takže po první partii, když bylo již dost hráčů domácích a on skromně odkládal tago, nechtěje pány rušit, všichni volali: "Ted' pana doktora nepustíme!"

Vyhrál totiž v první partii — ovšem jen několik desetiníků, jak při preferenci bývá — a vyhrál i po druhé a po třetí, ač hrál velice nóbl, směje se, že musí zaplatit vstupné nebo zase, že nestojí o výdělek, že mu stačí čest hrát v takové společnosti a podobně.

Společnost byla v nejlepší míře, zábava byla veselejší než kdykoliv jindy, a to patrně zásluhou nového hosta, jenž získal si rázem přízeň všech. Musím se upřímně doznat, že i mně se líbil celým svým zjevem i chováním. Jediné jeho časté pohlížení na hodinky a na dveře mohlo být trochu nápadné, ale v nynější nervosní době je mnoho lidí, kteří každých pět minut vytáhnou hodinky, aniž by o tom věděli. Ostatně bylo možno i to, že někoho očekával. Však si také předem vyhradil pro

případ, že by musil odejít, že zaplatí svou prohru a ihned odejde.

Jeho ochota, nikterak nevtravá, jeho úslužnost, jež nebyla lokajskou, nýbrž chevalereskní, jeho noblesa, když chtěli se hádat, má-li jeho št'ouch platit za dobrý či špatný, zkrátka vše na něm bylo bezvadné. Na vše věděl odpověď — nu, za dvě hodiny se toho kolem kulečnicku napovídá mnoho — při všem uměl pomoci. Ten zlomil si viržinko, hned měl po ruce papírek a pomohl je zalepit; druhý stěžoval si, že má třísku za nehtem, rázem vytáhl z neceséru malé klíšťky a třísku dobyl; třetímu zapálil cigaretu zažehadlem, jaké posud nikdo z nás neviděl; čtvrtému, když hledal cosi pod kulečnickem, posvítíl kapesní elektrickou lampičkou...

Roztomilý člověk, tenhle pan doktor, říkali o něm, když na chvilku kamsi odskočil. Cím pak je? Kdo pak ho zná? Bydlí na Smíchově, nebo se teprve přistěhoval? Samé otázky, jež nikdo nedovedl zodpovědět...

Hra chýlila se již ke konci. Byl pomalu čas jedněm do divadla, druhým do hostince, a tak spěchalo se s koncem, jak to bývá... Pan doktor měl právě t. zv. basu a žertem úmyslně hodně dlouho měřil. Pohlédl jsem při tom na jeho ruku a povšiml si krásného prstenu se zeleným, velikým kamenem. Ale nádherný brilant, jenž třpytl se na druhém prstě, odvrátil mou pozornost.

V tom stalo se, že jeden z hráčů bolestně vzkřikl. Přerezával nožikem, jež mu byl pan doktor půjčil, špičku doutníku a řízl se hluboko do prstu. Kolem kulečnicku ovšem ihned poplach, výkřiky soucitu a současně vtípy.

"Běžte pro ochrannou stanici," křičel jeden.

"Zavažte si to šátkem a pojd'te hrát! Máme naspěch!" volal druhý.

"Počkejte, já št'ouchnu za vás," nabízel se třetí.

"Ne, ne! Nedovolím," volal poraněný. "Již jdu!"

"Opovažte se! Se zakrvácenou rukou! Na mne jdou mdloby, jak spatřím krev," bránil se jiný.

Ale v tom tu již byl s pomocí vždy ochotný pan doktor.

"Slečno kasírkó! Nůžky... honem!" Ze zadní kapsy šosatého kabátu vyňal rukavici a než zraněný mohl zabránit, ustríhl prst.

"Ale to nic není. Jeden už beztoho schází..." odmítl bránícího mu zraněného, a odhodiv rukavičky na stůl, navlékl mu ustríhnutý prst na ruku...

Žlutá rukavička! Pohlížel jsem na ni ztrnule, neschopen slova, neschopen hnutí... To je on! vrah... Má prsten, má lampičku... vše bleskem kmitlo mi hlavou... I to, proč vyhledává kavárnu, kde ho nikdo nezná...

Vzpamatoval jsem se rychle a jako dravec... opakuji, že jako dravec a ne opatrný policejní komisař... vrhl jsem se na rukavičku. Leč v tom můj muž, ano, teď již můj muž, se obrátil. To mne vzpamatovalo. Odhodil jsem lhostejně rukavičku a vzal do rukou noviny vedle ležící. Ale viděl jsem, že on si toho všiml a bedlivě si mne prohlíží...

Hrálo se chvatně dále a můj muž zatím platil. Zavolal jsem mladšího sklepníka.

"Jděte rychle... přiveďte strážníka, jenž stojí na rohu ulice! At' čeká na mne u vchodu!" řekl jsem mu polohlasem.

"Policajta?" divil se nahlas nováček, sklepník. Byl bych mu s chutí dal pohlavek. Ale vtom již můj muž hodí peníze na kulečnick. Přes kulečnick letí na mne blesk nenávistné ho pohledu.

"Má účta, pánové! Zde jest můj part..." zvolá a již letí ke vchodu...

Chvatně se ženu, abych mu zastoupil cestu...

"Dovolte, pane... Jménem zákona..."

"Nic nedovolím! Špicle!" zvolal zuřivě a udeřil mne do prsou, až jsem zavrával.

"Za mnou! Chyťte ho!" Dříve, než jsem vyběhl z kavárny a za mnou jiní hosté a číšníci, vrah zmizel v davu lidí...

Bylo to ve chvíli, kdy dělnictvo hrne se z práce, jiní lidé z procházky nebo do divadla... Kolem jelo několik tramvají a kočárů, vojenská hudba, ubírající se na koncert, dav výrostků, pronásledujících opilce... V tomto chumlu vrah zmizel nadobro a my všichni — druzí nevědouce proč marně volali: chyťte ho!

Měl jsem co dělat, abych se vyrval kavárenské společnosti, jež na mne útočila dotazy, co se to vlastně dělo.

"Pánové, měli jste čest hrát s vrahem ubohého Marčana!" řekl jsem již na odchodu. A zaslechl jsem ještě kohosi: "Ten chlap se mi hned nelíbil..." A kdosi jiný řekl: "Tak náš pan knihvedoucí je špicl! Kdo by to byl řekl? Vypadá přece zcela slušně..."

Jak mi po tom všem bylo a jak se na mne tvářil můj šéf, když jsem mu podrobně referoval, netřeba povídat.

"Hm, vidíte, pane kolego! Po tom znamenitém triku s tím psacím strojem byl bych čekal od vás něco jiného. Takhle mu dát utéci! To je přece silné... Ale potěšte se! Ted' ho již dostaneme..." A zazvonil na detektivy...

* * *

Po celé dva dny měl jsem kocovinu. Byl jsem přešťasten, že má substituce blíží se již konci. Ještě den a vrátím se zase k svému stolku, a vraha at' si hledá, kdo chce a kdo umí lépe chytat než já...

Rozmrzen a znaven šel jsem po úřadě projít se na čerstvý vzduch na Letnou. V restauraci vypil jsem pivo a povečeřel, vyslechl kousek koncertu a pak chci domů... Ale jakási podivná síla mne táhne k místu, kde před několika dny nalezena mrtvola Marčanova...

Sám jsem se tomu smál, ale musil jsem... Nebylo zbyť, nebylo možno

se ubránit. Konečně... vždyť možno jít i kolem hradeb a písečnou hranou a hradem domů... Ovšem je to kousek cesty, ošklivý ted' večer a již za tmy. Vytáhl jsem revolver a vsunul jej do poboční kapsy, kde jsem jej měl lépe po ruce...

Jdu... jdu... a pojednou mi bleskne hlavou: Zločinec vždy vrací se, musí se vracet na místo svého zločinu. Stará zkušenost, o níž jsem se dříve již zmínil. To není z románů, pánové, to mají romanopisci od nás!

Ale přes to jsem se sám usmál tomu nápadu. Je to pravda, že tajemná jakás moc, snad svědomí, násilně zločince táhne a pudí k osudnému místu?

V myšlenky zabrán, jdu pustou pěšinou... Zde to někde jest, kde jsme ho našli... Ano, poznávám to místo... V tom záhybu pěšinky zjeví se přede mnou postava...

"Stůj!" vzkřikl jsem hlasem, jehož zvuku jsem se sám zalekl. A mžikem jsem držel revolver v hrsti a jemu před obličejem.

Ano, byl to on... stál přede mnou vrah ubohého Marčana... Poznal i on mne.

"Bídáku! Špicle!" vzkřikl a chtěl mi rukou revolver srazit. Ale uskočil jsem včas a v tom již zarachotila rána... Zaječel a nedbaje mé zbraně, vrhl se na mne.

Jednou rukou popadl mou pravici, druhou chytil mne za brdlo a snažil se strhnouti mne k zemi. V tom již slyším písknutí, jemuž z větší dálky odpovídá druhé... Naši lidé... myslím si a znovu stisknu kohoutek revolveru, aby rána nazdařbůh vyšla.

Vzpamatoval se a pustil mne, chtěje spasit se útekem. Ale nyní uchvátil jsem ho za kabát. Obrátil se, aby mne ranou pěstí k zemi srazil. Zachytil jsem ránu, oslabil, ale přece dopadla — a v nejbližším okamžiku jsme leželi oba, zuřivě se rvouce...

O minutu později stáli u nás dva strážníci, jejichž spojenými silami dopraven vrah na strážnici v Holešo-

vících. Šel pak již klidně... Jeho energie byla zlomena...

Co dál se dělo, víte... Ušel popravě jen tím, že zhynul na ránu, jež zasáhla ho z mého revolveru. Ale dříve ještě učinil upřímné vyznání, jak vylákal Marčana předstíraným dostaveníčkem a jak ho zabil...

Ale to vše je již vedlejší. Chtěl jsem vám jen podat příklad, jak málo zmůže lidský důvtip a jak často po-

může náhoda, osud — či co to jest, co časem pracuje spravedlnosti lidské do rukou."

* * *

Pan vrchní komisař setřel si pot, jenž na něm vyrazil při líčení poslední scény a — byl spokojen, že posměváčkům toho večera již zaš'a chut' na vtipy.

Týden mecenášem

Napsal Ignát Herrmann

DATUM URČITĚ nepamatují, ale zcela bezpečně vím, že jednoho dne probudil se ve mně smysl pro umění, o němž, že by v mé hlavě dřímalo, neměl jsem dotud ani ponětí. Ale probudil se, což bych mohl dokázat několika věrohodnými svědky.

Myslím, že to bylo loni, když do Prahy přivezli a v "Galerii Ruchu" vystavili řadu obrazů od Hanuše Schwaigra, o němž do té chvíle skoro nikdo nevěděl, kterýž však pojednou se objevil jako hotový, náramně originální umělec. Toho jeho neobyčejné, a naší době zcela původní umění nezůstalo nikoho tajno a poněvadž — jak je dostatečně známo — národ český ve své dravosti chytá se všeho dobrého, poněvadž hlavně noviny reklamují hned každého, kdo se v Čechách narodil, z českých nader mléko ssál, kdo česky mluví a němec ky třeba ani neumí, avšak něco pěkného vyrábí, komponuje, maluje nebo píše — poněvadž tedy každého takového člověka reklamují české časopisy, a to obrázkové i neobrázkové, jako náramného Slovana, Čecha, našince, kteréhožto hltavého přivlastňování obětmi stali se na příklad i Neruda, Čech, Smetana, Hálek, Dvořák, Brožík, Ondříček a ještě několik podobně neobezřelých lidí — chytili jsme se rázem Hanuše Schwaigra a již se volalo: sláva, zas je o jednoho šikovného Čecha více! — Schwaiger si toho z počátku nejspíše nevšiml a později mu to asi nestálo za opravu a polemiku v novinách. Ono z polemik nic moudrého nekouká.

Tedy tohle všechno se stalo, když

nám Schwaigra z Vídně šťastně přivezli. Sotva že vystoupil z vagonu, nesa pod pažím sbírku svých obrazů, již se ho chopil pan Alois Wiesner, který zařídil nedávno před tím v Praze zcela zbytečnou výstavu obrazů, tak zvanou "Galerii Ruch", a táhl Schwaigra, až ho do té své galerie dotáhl, přibíl tam jeho obrazy na stěny a pak dal do novin kopu inserátů, že ukazuje lidem "Novokřtence v Monastýru", obrazy k rozličným národním pohádkám atd. Současně se objevily v novinách referáty o těch obrazech a ty referáty nověděly, kde mají přestat. Samá chvála, samé vynášení — jakoby nebylo o čem mluvit, než o obrazech. Ovšem, takový referent dostane lístek do výstavy zadarmo — jak by to pak mohl zhanět! (Nemýlím-li se, psala o tom i paní Renata Tyršová a pak jistý pan K. B. Mádl. Ten pán něco studoval, je sekretářem na umělecké průmyslové škole a píše o umění. Ale je náramně jednostranný. O umění akrobatickém, o umění karbanickém, kulečnickém a o podobných rozšířených a velice pěstovaných oborech nepíše nic, jakoby jich nebylo. Jen o obrazech a sochách! Jaká pak je to objektivní kritika!)

Našlo se několik lehkomyšlných lidí, kteří měli třicet krejcarů na vyhození, a ti letěli za tepla do "Galerie Ruchu". A protože sami ničemu nerozuměli, opakovali pak, co četli v novinách, aby se zdálo, že mají také umělecký vkus. Jak prý je to krásné, původní, rázovité, monumentální — a jak všechny ty otrěpané fráze znějí.

Povídám, že nevím určitě, kdy to bylo, ale jednou po první zbyly mi také tři desetníky, i neměl jsem nic moudřejšího na práci, než podívat se

na Schwaigra. A v ten nešťastný den počal se ve mně probouzeti svrchu podotčený, posud ve mně dřímající smysl pro umění. Novokřtenci v Monastýru, Věčný žid, Vodník, Canterburské povídky, ilustrace k pohádkám o Šťastném ovčáku, o Nosáčkovi, o Začarovaném knížeti atd. — všecko mne unášelo tím nezvyklým provedením, tou tak zvanou pravdivou neurvalostí postav s divokými, hrubými obličejí, jakých je plný svět, v roztrhaném záplatovaném oděvu, k vůli němuž bych vlastně nebyl musil jít do výstavy, poněvadž mám doma sám dost hadrů Ale nemohl jsem si pomoci; všecko se mi líbilo, at' jsem na to hleděl s kterékoli strany, a vydržel jsem v galerii skoro hodinu. Tak dlouho jsem nebýval ani v panorámech, a v těch nebývají špatné obrazy.

Šel jsem do "Ruchu" ještě jednou, dvakrát, a najednou jsem se polapil při tom, že tam chodím skoro týdně, což mne velice překvapilo. A jednou jsem tam spatřil i nějakého velikého muže.

Pan Alois Wiesner, kterýž se už tehdáž tvářil, jakoby byl mým přítelem, rýpl mne do boku a šeptal mi:

"To je on, podívejte se!"

"Kdo pak?" tážu se udiveně.

"No Schwaiger!" huhlal pan Wiesner.

Abych řekl pravdu, nebylo na něm nic neobyčejného. Asi šest stop vysoký, dosti výrazného obličejí, na nose skřípec. Takových lidí jsem už viděl! A chodil po galerii zcela ležérně, s rukama v kapsách, a díval se na vystavené obrazy náramně lhostejně. Tak vida! Referenti umělečtí si mohou upsat prsty a on se na to všecko dívá, jakoby nestálo za řeč. Snad o ty obrazy ani nestojí, snad si je nenamaloval pro sebe.

Musím podotknout, až potud neměly pro mne návštěvy galerie nijakých osudných následků. Jedl jsem a pil jako jindy — jen že mi někdy scházely ty tři šestáky, které jsem zaplatil za dívání.

Ale pojednou jsem něco pocítil, co mne v prvním okamžiku zarazilo. Probouzela se ve mně jakási žádost, jakási chtivost, mít jednoho takového "Schwaigra" doma, na hřebu na stěně, nad svým psacím stolem. Neříká se nadarmo, že každý, kdo píše, je tak trochu nepřičetný, blázen. Tohle byla přece bláznovská myšlenka! Může se obraz jísti? Může se vypít? Může ho člověk nosit jako kabát nebo boty? Ne. Jenom dívat se na něj, pořád dívat. A co mám z toho dívání! Vždyť ty Schwaigrovy obrazy nejsou ani mastné, jsou to pouhé akvarely, obrazy malované vodovými barvami!

Avšak již jsem byl propadl nepraktické, hříšné své žádosti. Stále mi před očima tanul Schwaiger se svými obrazy, se svými Novokřtenci, s Pohádkami, se studiemi z Bráníka a ze Zbraslavi. Jen jeden takový obrázek mít!

A ještě později vztahovala se tužba moje k obrazu již určitému. — Kolovrátkář z Bráníka! Chlap zcela neuhledný. Kostřbatý obličej, na hlavě pomačkaná čepice, na těle chatrný, nemoderní oblek, a ruka otáčí klikou starého, rozdrchaného, také asi kvikavého kolovrátku. Podivný nápad malířský! Proč pak nenamaloval Schwaiger nějaké elegantní fortepiano? To se spíše hodí do pokoje. A je mnohem dražší než flašinet. Eh, podivná libůstka! A ke všemu nebyl ten obrázek laciný! Skoro stovku za něj žádali. Za ty peníze by dostal člověk dva flašinety nové a ne jeden starý, namalovaný!

Nic naplat! Kolovrátek Schwaigrův zněl mi stále v uchu a ta postavíčka za ním stále mi tancovala před očima. Snad mne zajímal i proto, že jsem znal originál, toho ubohého, klikou věčně točícího, hlavou kývajícího, pozdravujícího, o almužnu prosícího flašinetáře v Bráníce, kam jsem někdy chodil na pivo. Znal jsem více takových divných postav, časem jsem o nich i psával a někdy mi to dokonce i vytiskl.

Zkrátka, kolovrátkář z Bráníka

stal se mi utkvělou představou, a někdy se mně zdálo, jakoby již visel nad mým stolem. Zmínil jsem se několikráte i před svými přáteli, jak se mi ta figurka líbí. Klíčila ve mně tajná naděje, že snad někdo z nich mně udělá radost a překvapí mne obrazem k svátku nebo narozeninám. Toto! Skoro každý odpověděl: Ano, hezký obrázek. Ale nikdo se neukvapil, aby mi obraz daroval. Byli to lidé moudřejší než já a věděli, že skoro za stovku dá se pořídit dvojí oděv, celá řada párů bot, zásoba košil, nebo do konce kvartální nájem.

A konečně se stalo něco, co mělo pro mne neskonale smutné následky. Bylo nedlouho před minulými Vánoce. Zašel jsem opět do Galerie Wiesnerovy, v níž toho dne nebyla nijaká tlačeniice. Ostatně tam nikdy nebývá tlačeniice. Pražské obecnstvo je rozumnější než podnikatel a dává mu takto šetrně na srozuměnou, že může svoji galerii zcela směle zavřít. Co z toho kdo má, dívá-li se hodinu na malby? Ještě kdyby tak pan Wiesner dal každému nějakou na památku.

Zastavil jsem se opět před "svým" kolovrátkářem a zadíval se na skvostný obrázek, pro mne nedosažitelný. Nedosažitelný předně proto, že visel vysoko, a za druhé stál skoro tu stovku.

Ani jsem neslyšel, že by byl někdo přišel za mnou a pokročil až do nejzadnějšího kabinetku, kde hrál kolovrátkář svou němou píseň. Ale náhle položila se mi čísi ruka na rameno a nějaký hlas otázel se:

"Líbí se vám, líbí?"

Hlas byl známý. Otočil jsem se — za mnou stál "přítel" pan Wiesner, jehož malá očka za skřipcem hleděla na mne tak přívětivě, tak sladce, jako oči každého podnikatele. Jeho ústa šířila se k přátelskému úsměvu.

"Ah, zdali se mi líbí!" odpovídal jsem toužebně. "Vždyť se dívím, že jsem ho odtud nevykoukal a nepřenesl do svého temného pokojíku!"

"Je na prodej!" šveholil přítel sladce.

"Ah ano, na prodej," vzdechl jsem. "Vím, že je na prodej..."

"Tak si ho kupte!" sváděl dále pan Wiesner a jeho obličej usmíval se již celý, až se stranou očí utvořily paprsky úzkých vrásek. A jeho ruka jako had otáčela se o mé rameno. "Podívejte se, co 'Schwaigrů' již zde schází. Pospěšte si!"

Obrátil jsem se opět k obrazu, zadíval se naň nýv a pronesl jsem skoro šeptem:

"Ano, až takhle vyhraju — koupím!"

"Ale dětino," šveholil pan Wiesner také šeptem. "K tomu není třeba hlavní výhry! Vždyť je za capart!"

Jako když Siréna zatahuje hloub a hlouběji. Snažil jsem se lehce, abych vyprostil své rameno z jeho obemknutí, ale držel mne pevně a přitahoval mne k obrazu. Nebylo uniknutí, musil jsem ho poslouchati dále.

"Koukejte," povídal, jakoby mluvil med, "jsou Vánoce, snadno ho někdo může koupit. Vím, že se vám líbí — připravte si štědrovečerní dárek..."

Začínalo mi býti horko. Strašlivé postavení! Bylo mi, jakoby mne d'ábel sváděl k hříchu. Věc musila být skončena.

"Až někdy, pane Wiesnere," řekl jsem s namáháním. "To je luxus pro boháče, já nemám — peněz... na obrazy..."

Druhá ruka Wiesnerova chytla druhou moji, jeho hlava přiblížila se k mému obličej, z jeho očí prorážely na mne sklem skřipce paprsky přímo palčivé, jeho ústa zaokrouhlila se v podkúvku a měkce, šeptavě linulo se z nich:

"Co pak chceš od vás peníze? Vemte si ho bez peněz!"

A hleděl na mne vítězoslavně, jako na přemoženého.

Oddychoval jsem těžce — z jeho objetí nebylo vyproštění. Ale musil jsem se bránit. Mám ženu, děti —

"Drahý příteli," vyřázel jsem pracně ze sebe, "nedělám rád dluhy, nej-

výše za věci potřebné, ale dluh za obraz...”

“Ale to nebude dluh!” přerušil mne přítel podnikatel, nedáda mi domluvit. “To nebude dluh! Vy si vezmete obraz a dáte mi něco jiného, rozumíte? Něco pro můj list, víte!”

Pan Wiesner vydával totiž také list, list belletristický.

A již zase pokračoval:

“Napišete mi něco pro list, ano?”

Šťastný Schwaignre! Schwaignre, nešťastný Schwaignre! Umění, kam jsi mne zavléklo! Ale již byla vzbuzena ve mně myšlenka, jakým způsobem jedině bych mohl nabýti obrazu Schwaignrova, již jsem v duchu povoloval. Zdálo se mi v tom okamžiku, jakoby Kolovrátkář točil klikou skutečně a jakoby z jeho nástroje zaznívala píseň, stará známá píseň, kterou jsem z něho tak často slyšel. A v té chvíli jsem podlehl.

“Nu, ano, pane Wiesnere, napsal bych něco...”

“Takhle nějaký románek,” pokračoval svůdce.

“Ano, nějaký románek,” přisvědčoval jsem jako ve snách, nevěda ani, o čem bych psal románek.

“Nebo třeba novelu,” mluvil dále podnikatel.

“Nebo novelu, ano,” přikyvoval jsem hlavou.

“Anebo několik humoresek, co?” znělo z úst majitele galerie a jeho pravice počala mne hladit po tváři.

“Ovšem, třeba několik humoresek,” odpovídal jsem jako okouzlen.

“Nebo pět, šest feuilletonů, kdybyste chtěl...” a jeho dech požil se s mým.

“Budiž pět, šest feuilletonů...” zaprodával jsem zmíravým hlasem plody své ještě nenarozené.

“Tak, ruku na to!” rozpráhl se nyní podnikatel, a já bezděky, nevěda o tom sám, vložil jsem svou pravici do jeho. Nyní, když vše to minulo, myslím, že mne tehdy přítel podnikatel hypnotisoval. Kdož ví, co všechno v něm vězí...

“Ujednáno!” zvolal pan Wiesner tiskna mi ruku. “Pošlu vám na svát-

ky obraz a budu se těšit na rukopis!”

* * *

Vycházel jsem z Galerie jako zmařený. Co jsem to učinil? K čemu jsem se zavázal? Vždyť se mi zdá, že již dávno jsem hotov, že nenapišu již ani řádky pro tisk, a pojednou se zavazuji, že odpracuji skoro stovku. Ale jak? Nemám ani jediného nápadu!

Než na čerstvém vzduchu vzpamatoval jsem se z podivného oblouzení, jímž jsem byl před obrazem obestřen, stísněnost prchla a prsa moje naplňoval jediný pocit radostný: budu mít “Schwaigra”, budu mít Kolovrátkáře, kterého si pověsím nad psací stolek. A kdo mne navštíví, bude mi závidět uměleckou tu kořist. A co se týče rukopisů pro Wiesnera — eh, vždyť jsem neřekl, kdy je dodám. On počká

A kráčel jsem domů v hrdém vědomí, že jsem koupil obraz. Divil jsem se, že mne lidé nepozdravují uctivě, že se neptají, jak se ráčím vynacházeti, že nežádají za dovolení, směli-li by přijít někdy na můj obraz se podívat.

Zbytek dne ztrávil jsem takto v radostném, milém rozčilení, hledě přes tu chvíli na stěnu nad stolem, kam v brzku zavěsím získanou okrasu. Nesvěřil jsem se prozatím nikomu ani slovem, ani písmenem, jaký obchod jsem uzavřel. Ani ženě jsem nic nepověděl, ač jinak vždy všechno ze mne vyhátne.

Spal jsem šťastně, blaženě, a ve snu obletoval mne Kolovrátkář, je muž vyrůstala nad lopatkami dvě mohutná křídla, čemuž jsem se však ve snu pranic nedivil.

Ráno hned po snídání sedl jsem ke stolu, abych se pokusil o nějakou první “splátku” pro pana Wiesnera. Chtěl jsem se co nejdříve vyrovnat, aby mi obraz náležel úplně. Ale napsal jsem sotva titulky, když ve předsíni zadrnčel zvonek. Navštěval

Slyším mužský hlas a hned potom blížící se kroky, služka posílá mi ho-

sta do pokoje. Zaklepáno dosti ostýchavě a po mém "vejděte!" vstupuje do pokoje vytáhlá postava vlasatého mladíka s koží brádkou, kterýž drží pravici umělecký širák, pod levým pak pažďím ohromné, nabubřelé desky. Pozdravuje ostýchavě, táže se mne, jsem-li to já, a pak přistupuje blíže a opíraje své desky o židli pronáší nesměle:

"Račte odpustit, vašnosti, že obtěžuji, ale dověděl jsem se, že ráčíte kupovat obrazy, a osměluji se tedy nabídnout vám některé svoje pokusy. Nevystavil jsem sice ještě pranic, ale snad se vám některá moje skica zalíbí — a pokud ceny se týče, vašnosti, budu spokojen s tím, co mi sám nabídnete..."

Zahleděl jsem se v úžasu na hosta. Já že kupuju obrazy? Kdo pak mu to pověděl? V tom je patrný omyl anebo nějaký hloupý, snad "přátelský" žert. A neváhal jsem podati nadějnému Rafaelovi vysvětlení, jak mne právě samo napadlo, děkuje mu zároveň, že se plahočil až ke mně, však ujišťuje ho rozhodně, že jsem nikdy obrazů "nekupoval".

"Ku podivu!" koktal mladý, zimou skřehlý malíř zmateně. "Byl bych přísahal, že jste mi byl naznačen vy jako kupec obrazu Schwaigrova v galerii "Ruchu" a myslím věru, že se nemýlím..."

Jakoby se přede mnou bylo zablesklo! Schwaigrův obraz! Ah, proto tedy mně učeň Apellův nabízí svoje skicy! Ale čerte a d'áble, kterak že zvěděl o mé věceři: "koupi"? Což někdo vyslechl moji rozmluvu s přítelem Wiesnerem? Vždyť vím, že jsme byli sami. Ha, snad Wiesner sám...

"Pane, mluvil jste s panem Wiesnerem...?"

Otázal jsem se snad trochu prudce, neboť malíř ucouvl na krok a odpovídal zaražen:

"Nikoli, vašnosti, neznám ho ani, Upozornil mne na vás přítel jeden, který ví, že mám řadu hotových pokusů a kterak by mně bylo pomůženo, kdyby něco prodal. Blíží se svát-

ky, vašnosti, a mně je hůř, než kdy jindy, račte věřit. A tu tedy jsem myslil, když ráčíte býti podporovatelem umění, že snad i z mé mapy něco by se hodilo — snad někomu za vánoční dar..."

Bylo mi chudáka líto, ale měl jsem už dost vánočních darů. Ženě jsem koupil plstěné bačkory, dětem po dřevěné trubce, služce na zástěru, pozvanému k večeři příteli padesát krátkých — zbylo mi právě tak asi na tříliberného kapra. Vše to snažil jsem se co nejsrozumitelněji povědět malíři, který s těžkým srdcem zavazoval opět své desky. Naznačil jsem mu, že věc se Schwaigrem je vlastně jakýmsi žertem, že jsem vlastně nic nekoupil, že jsem si obraz zamlouval pro případ, že bych vyhrál, poněvadž jsem si koupil promesu. Že mu děkuji za návštěvu, ale že naprosto obrazů nekupuji, jak může vidět.

Malíř hodil okem po stěnách pokoje a vida, že jsou prázdný, vzdychl smutně, omlouval se a odcházel. Snad se styděl za svou ukvapenost, ale já se styděl ještě více. Neskonale jsem se styděl.

Než zatím bylo u mne po práci. Pod titulek "splátky" pro Wiesnera nepřibýlo ani řádky, a abych nabyl opět chladné rozvahy a klidu, musil jsem vyjít.

Procházel jsem pomalu ulicemi, zevluje po výkladních skříních, naplněných vánočními dary, a mohl jsem si hlavu rozmyslití hádankou, kterak se dostalo k uchu malířovu, že jsem "koupil" Schwaigra. Byl jsem skutečně hypnotisován a roznášel jsem sám tu novinu po Praze...

"Dobré jitro, dobré jitro, redaktore!" zahlaholil tu vedle mne hluboký hlas. Byl mne dohonil přítel sochař, talentovaný, poslední dobou již dle zásluhy oceňovaný Strážovský. A než jsem mohl pozdrav opětovat, podával mi ruku a hlaholil dále:

"Gratuluji vám, příteli, k rozkošnému "Kolovrátkáři" Schwaigrova. Věřte mi, sám jsem na něj měl chuť — ale kde bych na to sehnal — jsem

rád, když něco sám prodám. Má n však radost, že se dostal do dobrých rukou, a mám radost, že máme zas o člověka více, který pochopil českého umělce. Však s námi jednájí — hanba povídat! Sto takových příznivců, jako jste vy, a nebudeme mřítí hladem,!”

A pohlížel na mne svým dobráckým, modrým okem tak uznale, až jsem cítil, jak červenám. Začínalo mi být z mého “mecenášství” nevolno. Kdo to na mne vyzradil s tím osudným Schwaigrem?

Přítel sochař blahořečil mně ještě chvíli, načež odcházel, poněvadž prý musí koupit pro chlapce buben. Šel jsem ted’ ulicí jako pokousán, ve stálém strachu, abych nepotkal nějakých ovací. Doplížil jsem se št’astně domů a klesl ve starou, rozvrzanou lenošku. Kdo to vyzradil, kdo?

Stmívalo se již, když jsem se odvažil znova na ulici, za svým povoláním, do redakce, abych obstaral svou rubriku. Potom jsem zamířil do kavárny, v níž se slézal kroužek našich známých, tucet bývalých herců, básníků bez nakladatelů, nadšených jurisdoktorů bez doktorátu a jiných výtečníků. Tato společnost nazývá se sama “bohatýrstvem ducha”, hoduje v kavárně od polovice měsíce na dluh, vypije tam nejvíce “čerstvých vod” a nadelá nejvíce hluku. Kavárník by si pokládal za štěstí, kdyby se “bohatýři” přestěhovali do jiného závodu, poněvadž mu vyrušují ostatní hosty, ale neodvažuje se povědět jim to, poněvadž mezi “bohatýry” sedí i několik novinářských elévů.

Vstoupil jsem, došel ke kruhu “bohatýrstva ducha” a chtěje usednouti pozoroval jsem, jak mi dnes všichni ochotně ustupují a jak náhle hlučný hovor utichá. Dvanáctě rukou vztahovalo se ke mně a ze dvanáctera úst zaznívalo:

“Na zdar, na zdar, příteli! Bud’ jist, že ti to přejeme, ale že ti zároveň závidíme. Máš to pěkný základ k domácí obrazárně a při své rozvaze a šetrnosti získáš zajisté v

brzku slušnou řadu jiných děl. Ale že jsi sáhl nejdříve po Schwaigrovi, svědčí o tvém vkusu...”

Seděl jsem tu s otevřenými ústy. Také tito vědí už...?

“Ale u d’asa!” rozkřikl jsem se náhle, “kdo pak vám pověděl, co bylo projednáno mezi čtyřma očima! Kdo mne roznese po celé Praze?”

“Což je to nějaká ostuda?” odpovídal “doktor” trpělivý, který má do promoce právě tak daleko jako do Ameriky. “Můžeš být pyšným, že tvé jméno uvedeno veřejně ve spojení s takovouto věcí!”

A než jsem se nadál, strkal mi do obličeje ranní číslo jednoho z pražských žurnálů, v němž mezi lokálkami byla následující zpráva: “Z galerie Ruchu. Pan I... H... zakoupil ve výstavě p. Aloisa Wiesnera překrásný obraz ‘Kolovrátkář’ od Hanuš Schwaigra. Je to v posledních dnech již třetí obraz téhož umělce, který byl prodán, což svědčí o oblíbenosti jmenovaného malíře...”

Nečetl jsem dále. Ah, tedy “přítel” Wiesner sám se postaral, aby na mne obrátil pozornost. On poslal zprávu do novin, aby učinil svému závodu reklamu. A ted’ ke mně budou chodit začátečníci malíři s deskami, naplněnými “pokusy”, štukatéři mně budou přinášeti sádrové koně a Venuše, známi budou mně na potkáni gratulovati — já se stal mecenášem — já, kterýž chodím v záplatovaných spodkách a rozbitých botách, kterýž jsem rád, když mám na husu nebo na uzene s knedlíkem! Wiesnere, Schwaigře, Galerie Ruchu!

Avšak moje obraznost byla chuda — nastaly věci mnohem horší, než jsem očekával. Nepokojné sny té noci byly neuvědomělou předtuchou událostí, kteréž následovaly.

Následujícího dne, sotva že se rozednilo a sotva že jsem po snídani sedal znovu ke svému titulku, pod nějž měla býti napsána novela na splátku obrazu, zabušil kdosi na dveře a vstoupil — můj krejčí. Přicházel s andělským úsměvem a se sladkou otázkou, nebudu-li na svátky

něco potřebovat. Že má teď právě čas, že bych nečekal ani čtyři dny. Poděkoval jsem mu uctivě a sliboval jsem, že snad po novém roce něco... Že by tedy měl aspoň prosbu. Jakou pak? Potřebuje prý na svátky peněz jako soli, abych prý se nehněval, ale že bych snad mohl ten loňský zbyteček — ničemných dvacet zlatých — že bych to mohl vyrovnat.

Zkoprněl jsem. Moje tobolka byla smršklá jako hladový žaludek — on chce dvacet zlatých! Pot mi vystával na čele, když jsem žádal mistra o shovívání a odkazoval ho na prvního — že bude více peněz. Pověděl něco, že jako o tom "prvním" byla už několikrát řeč, ale že jsem na to vždy nějak zapomněl. Nebyl prý by přišel právě dnes, ale četl prý včera, že jsem koupil nějaký obraz, že prý mu napadlo, že jsem snad vyhrál nebo dědil, a že tedy myslil, že budu mít pro něj také peněz.

Snažil jsem se, abych věc nějak vysvětlil, ale mluvil jsem zmateně, a milý mistr stával se netrpělivým a pomalu i méně zdvořilým. Mluvil něco, jako že účet krejčího je přednější než malíř a obrazy. On že také nekupuje obrazů, když na ně nemá, ostatně prý mu do toho nic není a nemůže mi nic vyčítat, ale že už nebude déle čekat, a kdybych přece "zbyteček" nevyrovnal, že by byl nucen jít k nějakému advokátovi, ač to činí nerad, poněvadž se domníval, že jsem pořádný člověk...

Zbavil jsem se ho konečně, ale jak jsme se rozešli a jak mi bylo! Titulek na papíře zůstal titulkem a novela v kalamári. Historie s obrazem stávala se mi už hezky trapnou a pomyšlení na zamilovaného "Kolo-vrátkáře" netěšilo mne více.

Bohužel, mistr krejčí nebyl posledním tryznitelem, jehož mi ochotnost paně Wiesnerova poštvala na krk. Odpoledne dostavil se obuvník s podobným přáním jako krejčí. Hovor s tímto hostem vyzněl mnohem bouřněji, než ráno s krejčím, neboť je známo, že obuvníci jsou radikálnější,

ostřejší, rozhodnější než krejčové. Mluvil hnedle o soudu a o zabavení obrazu, a bylo třeba veškeré vymluvnosti, bych ukrotil rozhořčenost obuvníkovu do té míry, aby mi nenadával ještě na schodech a po celém domě.

Nastal den čtvrtý, kdy přišel truhlář, jemuž dluhuji asi polovičku obnosu za knihovnu. Jakmile vstoupil, uhodl jsem, že četl také noviny, neboť rejdlil zlověstným okem pátravě po stěnách mé "pracovny". Taky on žádal o zbytek, a to hned, poněvadž — jak mi bez obalu řekl — utekl mu právě předešlý měsíc dva ničemové, jimž dodal celé zařízení do bytu. Přestěhovali prý se, nikdo neví, kam. Nechce prý být zase napálen. S tímto bodrým mužem nedošel jsem k nijakému konci uspokojivému. Posledním jeho slovem bylo, že nezaplatím-li do tří dnů, přijede s vozíkem, vyházeje mi knihy na podlahu a almaru si odveze. A nejspíše k tomu dojde, neboť nechci mít v domě ostudu.

Pátého dne poctil mne návštěvou pan domácí. Slyšel prý, že mám nějaký pěkný obraz, rád by se podíval. Miluje prý také obrazy a sám někdy z dlouhé chvíle maluje. A o tom "agvarelistovi Švajrovi" prý mu už někdo povídal.

Litoval jsem, že nemohu posloužit, že nemám ještě obraz doma. Abych prý tedy odpustil, že přijde jindy, neboť prý zná moc a moc flašinetářů a rád by věděl, kterého z nich "pan Švajer" namaloval. Ale potom usedl, mluvil o zlých časech, o špatném výtežku z domů a konečně se vytasil s pravým účelem návštěvy své. Můj byt prý se "někomu" líbí, zvláště prý vyhlídka, a tuze rád by zde ten "někdo" bydlil. On, pan domácí, mne nevyhání, tuze prý mne ctí, ale ten "někdo" nabízí o čtyřicet zlatých více. Kdybych tedy snad také tu čtyřicetku chtěl přidat, že s tím "někým" nebude už mluvit.

Slovo "stěhování" naplňuje mne vždy zoufalstvím — po půl hodině odcházel pan domácí a mým ujistě-

ním, že těch čtyřicet zlatých přidám, abych nedostal o Hromnicích výpověď.

Mezi tím navštívilo mne ještě několik mladých malířů, kteří mi nabízelí rozličné obrazy. Juditu s cestovním vakem, z něhož vykukuje hlava Holofernova. Herodesa na koni před plukem vojáků, z nichž každý drží za nohu nemluvně a druhou rukou napřahuje dragonský palaš, aby děcko zavraždil. Žižku, kterak vlastní rukou vytahuje z oka šíp, kterým byl zasažen. Břetislava, před nímž na koni leží vodorovně Jitka jako svazek bičíšťat. Krajiny s červeným sluncem, se zeleným měsícem, s oranžovou vodou, s modrou trávou. Vypoklonkoval jsem je všechny, kteří se dovolávali novopečeného mecenáše, a ulehal jsem v zoufalém rozmaru na lůžko.

Šestého dne byla mi doručena žaloba krejčího, sedmého žaloba obuvníková, osmého dne přijel truhlář, vyházel mi bibliotéku na zem a odvezl skříní. Víím, že nebyl v právu, poněvadž koupě byla uzavřena, ale toto vyřízení bylo mně milejší, než

další žaloba soudní. Však si knihovnu vyplatím.

Devátého dne konečně, všecek rozháran, rozrušen, duševně zničen, tělesně utýrán, zašel jsem k panu Wiesnerovi s úpěnlivou prosbou, aby zrušil smlouvu se mnou uzavřenou, a aby si nechal vytoužený obraz, jehož krátké a jen titulární majetnictví způsobilo mi takových nesnází a škod. Vida byhublé moje líce, slzy v oku a slyše ztrápený můj hlas, vyhověl mé žádosti, začož jsem mu klesl štkaje do náručí a zlíbal jsem ho.

Jsem opět sám v těsném svém pokojíku, bez milovaného Schwaigra, bez knihovny, připravuji se ke dvěma soudním stáním, kde se nejspíše vyrovnáme na splátky, knihy jsem složil pod postel a postěhuji se nejspíše do třetího patra, kde je byt o čtyřicet zlatých lacinější. Byl jsem týden mecenášem, ale vzpomínka na tento můj neradálý, netušený nový charakter nevymizí do smrti z mé paměti. Bud'tež opatrní, kdo kupujete obrazy, a vymíňte si, aby vás nedávali do novin! Jak vidíte, mívá to strašlivé následky.

Mladá láska

Napsala Božena Fridová

LOVAL JI celým zárem svých sedmnácti let.

Seznámil se s ní v létě na tenisu, v malém, pohorském městečku, kdež jeho i její rodina trávila prázdniny. Drobounká, šestnáctiletá Mimi, která v světlých, mušelinových šatíčkách se podobala bělavému motýlu, vznášejícímu se nad zeleným pažitem, zaujala jej hned při prvním spatření.

Nevěděl, má-li se více obdivovat lehkým, graciosním jejím pohybům, nebo nenucenému jejímu švitoření, které upomínalo na radostné cvrlikání mladého, z hlízda vylétlého ptáčka.

Když jí byl soudruhům představen, pokynula přívětivě hlavičkou a optala se ho hned, umí-li dobře hrát tenis. Odpověděl trochu zmateně, že sice tenis hraje, ale mnoho že neumí. Podívala se na něho skoro soucivně, ale hned shovívavě dodala, to že nevádí, že se zde jistě zdokonalí, hrají každé odpoledne.

Pak se hned obrátila s čiperným "ready" k svému spoluhráči, s nímž začínala novou hru.

Postřehl dobře její pohled a mrzel se na sebe. Byla to lež, co jí řekl. On, první hráč na Letné, jemuž se žádný z jeho kolegů nevyrovnal! — Proč jí jen říkal, že neumí, vždyť se mu musí v duchu vysmát!

Utišoval se ovšem, že ji brzy přesvědčí, že z něho mluvila jen skromnost, ale k čemu to? "Nur die Lumpen sind bescheiden," říkal již starý Goethe, a on na počátku dvacátého osviceného století vyvede takovou hloupost a udělá hned špatný dojem na první hezké děvčátko, které mu šťastná náhoda o prázdninách přiv

vedla do cesty a jež se mu hned tolik zalíbilo!

Usedl rozmrzeně na lavičku k ostatním divákům, mezi nimiž byla též mladší sestra Mimina, třináctiletá Lídka. Lídka kousla při představování nenuceně do koláče, který si právě vytáhla z kabelky a pokoukala chvílemi zvědavě po novém příchozím. Neuznal ji za hodna velké pozornosti. Co pak také s takovou žabkou za řeči? On, absolvovaný septimán! Díval se s celou duší na hrající pár a záviděl Jeníkovi, že může hrát s Mimi, která mrštně pobíhala za míčem, ježž dovedně odrážela. Hořel zrovna nedočkavostí, až se také s ní bude moci utkat v zápase. Radoval se v duchu, že je lepším hráčem než Jeník, který sice slušně míč odrážel, ale nedostl ostře servíroval.

Konečně hra skončena.

Mimi, která vyhrála, přišla se zářícím obličejem a usedla vedle sestry. Hned vstoupili na hřiště tři mladší studenti a vyzvali Lídku, aby s nimi hrála. Tato nedala se pobízeti a vzavši raketu, postavila se vedle jednoho z hochů a hra začala.

Osaměl s Mimi na lavičce.

Cítil, že by jí měl říci něco lichotivého o její hře, ale byl dnes ku podivu nesmělý. Ovšem nebyl zvyklý dívčí společnosti. Byl jedináčkem a také v příbuzenstvu byli samí hoši, tak že měl až dosud málo příležitosti, bavit se s děvčaty. Také o to příliš nestál. Když jej před dvěma lety matka posílala do tanečních hodin, které známé dámy pro své dorůstající děti vždy ve středu odpoledne uspořádaly, utekl nejednou z nich s kamarádem na procházku a zapřísahal se, že již nikdy do tanečních hodin chodit nebude. O tanec

nedbal a řeč s děvčaty ho nudila. Nyní, když tak náhle se ocitl sám s mladou dívkou, byl skoro v rozpacích, z nichž jej však Mimi brzy vyprostila. Řekla mu, že slyšela, že hraje housle, a optala se ho, zdali by s ní někdy, až bude pršet, chtěl hrát. Hraje piano, skoro tak ráda jako tennis, dodala upřímně.

Ochotně přislíbil, a již byl ve svém živlu. Hudba byla jeho vášní. Rozhovořili se o večírcích konservatoře, kamž ona též docházela, o komorní hudbě, koncertech filharmonie, a než se nadáli, skončili hráči tennisu všech šest "setů".

"Zahrajeme si teď spolu, chcete?"

Svolil a svléknuv kabát, postavil se jí naproti. Ač se zbavil již všeho ostychu, nehrál přece tak dobře jako jindy. Přistihl se několikrát, jak se dívá více po jejích útlých nožkách, ve žlutých střevíčkách, než po míči, ježž mu posílala. Také melodickému smíchu Miminu, který se vždy ozval, když špatné míč odrazil, naslouchal s pravou rozkoší, takže byl by málem prohrál. Teprve ku konci hry se sebral a mistrnými hody a odrazy vyhrál partii.

Když po hře líbal bílé Miminu prsty, byl dokonale šťasten.

Tak se seznámili.

Pak se viděli denně.

Každé odpoledne shromažďovala se mládež na tennisu. Nejdříve se hrálo a k večeru se šlo procházkou lesem.

Mimi byla z dívek nejstarší a tudíž také nejvíce studenty obklopuována. Každý s ní chtěl hrát, neb jí nést raketu. Lídka a Žofka, přítelkyně této, často závistivě pozorovaly závodění mladíků o přízeň Miminu a odplácely jim nevšímavost jejich vůči jejich malým osůbkám jak jen mohly. K velké žalosti jejich nezdálo se to však na studenty nějak působiti, takže raději opět se na ně začaly usmívat a braly za vděk se zbylými pozornostmi.

Náš hrdina, ač čím dál, tím více pro Mimi planul, utajoval co nejvíce

mohl před ostatními svoji vzrůstající lásku.

Byl sice pln pozornosti k ní, ale nikdy se jí nevtíral, jako ti ostatní, a k velké své radosti pozoroval často, že mu navzdor tomu, či snad právě proto, dávala před druhými přednost. Činila to s tak roztomilou naivností, že se tomu maminky, které je na procházkách provázely, často tajně smály.

Nejvíce se těšil, když se odpoledne obloha pokryla šedými mraky a začalo pršet. Nemohl se hráti tennis, a také procházka odpadla. V takových dnech byla hudba tím zářačným mostem, po kterém se k ní mohl dostat, a poněvadž pršivalo velmi často, měl všechnu příčinu dobrořečit svým drahým houslím, které mu zprostředkovaly setkávání s ní.

U piana viděl ji nejraději; byl by vydržel hodiny naslouchat její vskutku pěkné hře a dívat se na její útlé, běloučné ručky, které se po klávesách míhaly jako měsíční paprsky. Nejšťastnějším však býval, když hráli duetta. Vkládal všechnu něhu a všecken žár, ježž k ní cítil, do Griegových komposic, které ona tolik měla ráda.

Jaké blaho, když se k ní mohl sklonit, aby jí ukázal, odkud má začít, a při tom vdechl vůni světlých jejích vlásků! Kdyby v takové chvíli byli bývali sami, jistě by jí byl řekl, jak jí miluje!

Ale bohužel, to se nikdy nestalo. Obyčejně bývala při jejích hře matinka Mimi, aneb alespoň ta protivná Lídka, které bývalo všude plno. Ani o hudbě nemohli spolu vážně promluvíti, když ona byla přítomna, vždy se přimíchala všetečně do řeči, ačkoliv hudbě pranic nerozuměla. Ona hrála nejraději banální valčíky, které tak ráda tančila. Tančit uměla, to musil uznat, ač jí jinak věnoval jen velmi málo pozornosti. Navzdor velké, plné postavě, která na třináctiletou dívku byla snad až příliš vyvinutá, otáčela se svižně a velice graciosně. Dívat se na její tanec bylo pravým požitkem.

On však měl oči jen pro Mimi. Jemný její profil v rámci světlých kadeří byl mu souhrn vši krásy. Nic mu nevadilo, že tahy její nebyly pravidelné, světlomodré oči příliš malé. Snad to ani nepozoroval. Cítil jen, že ji miluje a toužil jí to říci!

Prázdniny blížily se svému konci a on marně čekal na nějakou vhodnou příležitost, aby mohl Mimi projevít, co pro ni cítí.

Poslední večer před odjezdem se zdálo, že se mu to přece podaří. Šli všichni naposled procházkou, již tak často konali, a vraceli se lipovou alejí, která když přijeli, byla v plném květu, tak že vůni její bylo cítit až do lesa. Nyní nebylo po květech již ani památky, a v korunách, v nichž druhy bzučelo na sta včel, žloutly listy a bylo ticho.

Šel s ní a nenápadně uvolnil krok, tak že zůstali kousek za ostatními.

"Ted' anebo nikdy," pomyslí si a přesvědčiv se, že jsou dosti vzdáleni, aby je nikdo ze společnosti neslyšel, řekl pohnutě:

"Jestli pak si v Praze budete vzpomínat na naše procházky a naše společné hraní?"

Mimi se lehce zarděla, neboť vy cítila z chvění jeho hlasu, že se chtěl zeptat na něco jiného.

"Zajisté," řekla pak chvatně. — "Byly to krásné prázdniny."

"Krásné, ty nejkrásnější, které jsem až dosud zažil," zvolal on ohnivě. "Nikdy, nikdy na ně nezapomenu —"

Zamlčel se, a dívaje se láskyplně na ni, zůstal stát. "Kdybyste věděla," začal po chvíli hlasem něhou oplývajícím, "jak —"

"Tak pojd'te, co se tak loudáte?" ozval se z nenadání hlas Lidky, která se objevila na kopečku, za něž společnost před chvílí zašla, a úprkem běžela k nim.

Trhli sebou oba, jako kdyby byli bývali přistiženi při nějakém zločinu, a zrychlili bezděky krok.

"Všichni na vás čekáme," vyřizovala Lidka bez dechu, když k nim doběhla, "máte si pospíšet —"

"Vždyt' jdeme, dívali jsme se jen chvíli na západ slunce, byl dnes tak krásný," řekla Mimi trochu zmateně, a aby zakryla své rozpaky, obrátila se, jakoby se ještě chtěla pokochati pohledem na něj.

"Slunce zapadlo již nejméně před půl hodinou," namítla Lidka udiveně.

"Ano, ale červánky jsou dosud na nebi," odvětila Mimi rozmrzele a kráčela rychle ku předu.

On neřekl ničeho. Obrátil se mechanicky jako Mimi a díval se na oblohu. Cítil palčivou lítost, že mu nebylo dopřáno vysloviti, čím srdce jeho byla přeplněno, a zároveň hroznou zlost na tu malou vetřelkyni, které by byl s největší chutí dal nekavalírsky políček.

Lidka netušíc, jaká bouře se odehrává v jeho nitru, optala se ho nevinně, jako chemub:

"Díváte se rád na červánky?"

Myslí, že si z něho tropí žert, a odvětil skoro hrubě:

"Ano, ale jen když mne nikdo nevyrušuje."

Obrátil se rychle a spěchal za Mimi, která mezitím již byla o hodný kus napřed.

Lidka hopkovala po jeho boku a švitořila nenuceně dále:

"Já zase nemám ráda červánky, bývá po nich vždy větrno, vid'te, že ano?"

Kousl se do rtu, div mu z něho nevytryskla krev. Ó, jak ji nenáviděl, tu malou ještěrku, která mu zkažila tu poslední chvíli, kterou mohl ještě s Mimi užít!

"Přál bych si, aby se rozpoutal takový víchř, který by odvál daleko vše, co mně překáží," odvětil příkře a podíval se hněvivě na Lidku.

Tato zadívala se udiveně na něho, pak potřásla hlavičkou a odběhla k Žofce, která nedaleko stála, a něco jí horlivě šeptala. Nevšimaje si děvčat, shýbl se a utrl několik pomněnek, které vyrostly na břehu potoka, kolem něhož právě šli.

Nepromluvil již s Mimi, jež až domů šla po boku své matky. Když se

loučili, vtiskl jí nepozorované do ruky pomněnky — —

* * *

Na to vše vzpomínal dnes, když se strojíl do taneční hodiny, kde se s ní měl po prázdninách opět prvně sejít. Již asi po desáté přistoupil k zrcadlu a znovu a znovu převazoval kravatu a opravoval účes.

Byl rozechvěn. Jak ho přivítá? Zdali pak bude k němu ještě tak milá jako o prázdninách? Zdali pak se mu podaří dnes říci jí to, co by jí v poslední večer tak rád byl řekl? Zdali mu jen nechá nějaký tanec? Musí si pospíšet, aby tam byl dříve než ona, aby se na všechno nezadala, bude jistě tanečnický obklopena...

Ještě poslední pohled do zrcadla, který ho náležitě uspokojil, a již spěchal do předsíně obléci zimník.

A na rukavice by byl málem zapomněl! Jestli pak dobře padnou?

Rychle zkoušel rukavici a šťastně utrhł knoflík. Maminka spěchala s přiříváním jak mohla, ale pro jeho touhu přece nedostí rychle.

Konečně byl hotov!

Zběžný pohled na hodiny poučil ho, že mu na cestu zbývá již jen deset minut.

Na štěstí neměl k Linkovi daleko.

Políbiv rychle matku, uháněl se schodů.

V předsíni tanečního mistra hemžilo se to černými postavami pánů, dámy byly již v sále.

Odhodil svrchník a oblékal zimníčnou rukavice, dívaje se při tom do zrcadla. Pak ještě načechral kadeř nad čelem a postavil se do dveří vedoucích do sálu, a jal se očima hledati Mimi.

Kolem stěn sálu seděly matky a před nimi stály vyšňořené dcerušky. Byla jich hezká řada, tak že to trvalo chvíli, než ji spatřil.

Jak radostně zatlouklo mu srdce!

A jelikož pianista spustil právě svižný valčík, pospíchal do sálu, aby si s ní zajistil tanec.

Uklonil se její matince, která mu přívětivě pokynula, pak se obrátil k Mimi, jež v bílých batistových šatech vyhlížela jako malá víla. Jak se skláněl k její ručce, aby jí políbil, zatajil se mu blahem dech. Měla na prsou kytíčku pomněnek!

Jak jí byl vděčen, že mu tím dala na srozuměnou, že nezapomněla na jejich poslední setkání.

Mezi tancem promluvili spolu jen několik slov. Když ji dovedl nazpět k matince, požádal ji, zdali by mu věnovala ještě některý tanec.

Podala mu s úsměvem taneční pořádek.

Byl dosud prázdný. Použil toho a napsal své jméno k první čtverylce a besedě. Ukloniv se, chtěl odejít, ale maminka Mimi zdržela ho jakousi otázkou. Mezitím zastavil se blíže něho párek tančících. K velikému svému překvapení poznal v mladé dámě Lidku! Usmívala se na něho a kynula mu, dále tančíc, přátelsky ručkou.

Divíte se, že je zde také Lidka, vidíte?" tázala se matinka Mimi, jež zpozorovala jeho překvapení. "Ona sem vlastně ještě nepatří, ale prosila tolik, aby směla také do tanečních hodin chodit, že jsem jí to povolila. Konečně, za měsíc bude čtrnáct let a tak si to odbydu s nimi najednou."

"Ach, ovšem, čím dřív, tím líp," řekl bezmyšlenkovitě, čemuž se matinka srdečně zasmála.

On si však ani nevšimnul, že vzbudil svou odpovědí veselost matinky. Byl ještě pod dojmem svého překvapení, které nepramenilo však z toho, že zde Lidka byla, ale ze změny, jaká se s ní udála. Ty delší sukně a zkadeřený účes udělaly z mladičké holčiny skoro dorostlou slečnu. Větší než Mimi byla již venku a také silnější, ale přece tam v krátkých sukníchách a s vrkočem visícím přes záda dělala prot. ní dojem dítěte, kdežto zde...

Byl právě konec valčíku a Lidčin tanečník, jsa jinde vázán, odvedl tu to k matce.

Privítal ji srdečně, nevzpomenuv ani, jak mu bývala lhostejná, a při poslední procházce, když mu tak z nenadání překazila vyznání horoucí jeho lásky, až protivná.

Také ona, jak se zdálo, nevzpomínala jeho tehdejšího špatného rozmaru, neboť se srdečně smála tomu, že, když přišel pro Mimi, ji ani nepoznal, ač stála vedle něho. Ochotně přijala jeho prosbu o následující mazurku. Podal jí rámě a procházel se s ní po sále. Vzpomínali spolu veselých prázdnin a pak pustili se chutě do tance. Sotva s ní obtančil dvakrát kolem, poklonil se Lidce jiný tanečník a on musil k nemalé své mrzutosti odstoupit.

Dnes po prvé zdál se mu tento moderní zvyk, brát tanečnice z kola, nemístným. Byl by tak rád s Lídou ještě tančil, neboť viděl, jak se všichni za nimi dívali. Lídka svou vyšší postavou byla mu přiměřenější tanečnici než maličká Mimi.

Ustoupil stranou a jelikož neměl mimo Mimi a Lídku žádných bližších známých, netančil a jenom se díval.

Lídka mihla se několikrát kolem něho opět s jiným tanečníkem. Mimi neviděl. Stál na opačném konci sálu, takže k místu, kde stála, pro tančící nemohl dohlédnouti. Tam ji však ani nehledal, hledal ji v kole, ale marně.

Poněvadž následujícím tancem měla být čtverylka, na niž byl s Mimi zadán, proplétal se dovedně mezi tancujícími k místu, kde seděla matinka Mimi, aby mohl hned, až tuto tanečnici přivede, jí podat rámě k proměně. Tolik se těšil na tu čtverylku, kde doufal, že s ní přece bude moci volněji promluvit.

Nalezl Mimi u matky. Stála a dívala se jaksi rozmrzele na tančící. Když k ní přistoupil, rozpačité se zarděla. Právě umlklo piano a on jí podal rámě k procházce sálem. Chodili chvíli mlčky; cítil se ku podivu stísněným, a také Mimi byla zamlklá. Jak Lídka byla proti ní veselá. Právě kráčela kolem nich zářící a živě hovořící s jeho kolegou.

Skoro jim záviděl. Nevěděl, čím to je, že řeč jeho s Mimi dnes tolik vážla. Ale ovšem, nebylo divu, po tom, co se mezi nimi při poslední procházce na venkově přihodilo, nebylo tak snadno mluvit o věcech lhostejných. A vyznat jí lásku zde, kde před nimi a za nimi kráčelo tolik lidí, to nebylo prostě možné. Musí to odložit, až se naskytne příhodná chvíle, snad při besedě.

Uvítal proto s povděkem předejru ke čtverylce. Proti nim tančila Lídka. Usmála se vždy, když se při různých turách setkali a tak mile se na něho podívala. Jaké krásné oči ta Lídka má, že si toho nikdy ani nevšiml! A jaké držení těla! Podíval se bezděky na Mimi, jejíž drobná postavička vedle sestry se dnes ku podivu trátila!

Po čtverylce procházeli se znovu sálem. Napadlo mu, aby se jí optal, co nového hraje na klavíru, a tím šťastně se dostali do živé zábavy, takže chvílemi skoro zapomínal, že se s ní prochází po lesklých parketách sálu a jen když oko jeho utkvělo na malé ručce v bílé rukavičce, opírající se o jeho rámě, umědomil si, kde jest.

První takty banální polky vytrhly ho nemile z vřelé vzpomínky na jedno deštivé odpoledne, když prvně s ní hrál Ernstovu "Elegii" a poznal, jak mu je drahá. Kdyby s ní teď byl mohl beze svědků promluvit, a jak rád by jí byl svěřil, co se dělo v jeho srdci, ale to nebylo možné, musil ji dovésti k matce, kde jistě na ni čekal již ten, s nímž na polku byla zadána.

Podívil se však, když viděl, že nikdo na ni nečekal.

Postál s ní chvíli v domnění, že se její tanečník opozdil, ale když nepřicházel, optal se jí, je-li zadána. Zakroutila rozpačité hlavou. Zardoval se a požádal ji, chtěla-li by tančit s ním. Svolila ochotně a již se vznášeli v kole.

Objímaje štíhlé tělo její, byl dokonale šťasten. Ani se nenadál, že mu bude dopřáno tolikrát s ní tan-

čít. Jenom se obával, jestli se na to její matinka nebude horšit, a umínil si, že z opatrnosti půjde pro ni až na besedu.

Jelikož nikdo Mimi z kola nevzal, tančil s ní celou polku a pak ji odvedl k matce. Také Lidka přišla právě se svým tanečníkem, i požádal ji o následující čtverylku.

"Jsem zadána," odpověděla, a také již přicházel její kavalír, aby si ji odvedl.

"Tedy snad příští kvapík?" otázal se více ze zdvořilosti, než z opravdové chuti, neboť nebyl velkým milovníkem tance.

"Ani ten nemám volný, a vůbec dnes již žádný tanec, bohužel, podívejte se," řekla skoro smutně, a podávala mu taneční pořádek.

Podíval se na ni, překvapen tónem, kterým to pronesla, a mlčky se uklonil.

Postavil se do veřejí dveří, vedoucích do předsíně a díval se na promenující párky.

Proč to řekla tak smutně, že je na všechny tance zadána, tanulo mu stále na mysli, vždyť je každé děvče tomu rádo. Či by snad byla raději tančila s ním?

Vypíal se sebevědomě a pohlédl do blízkého zrcadla. Velká, štíhlá jeho postava vyhlížela výhodně v elegantním fraku a bílé, pikové vestě. Podlouhlý, přibledlý obličej, z něhož vyzíraly velké, temné oči, byl vrouben hustými černými vlasy, jichž jeden pramen mu splýval na bílé čelo. Odhrnul jej lehkým pohybem a spokojeně se usmál. Pak se zadíval opět do sálu, kde se mezitím páry seřadily ke čtverylce.

Lidka stála nedaleko. Díval se po Mimi, ale nenalezl ji. Pohlédl náhodou k místu, kde seděla její matka, a hle, Mimi stála ještě vedle ní.

Nepříjemný dojem, který by si byl nedovedl ani hned vysvětlit, projel jeho nitrem.

Co to? Zase není zadána? Ale to přece není možné, vždyť skoro všechny dívky tančí a pánů je ještě dosti.

Rozhlédl se rychle a spatřiv jednoho ze svých dobrých známých, požádal jej, aby šel pro Mimi.

"Pro tu maličkou?" otázal se tento neochotně. "Nu, že's to ty, který mne o to žádáš, půjdu pro ni. Ale moc mne to netěší."

"Co pak se ti nelíbí?" tázal se zaražen.

"Ta? A co by se mně na ní mělo líbit? Vždyť je to takové vyžle... Ta její sestra, to je jiná holka, s tou jsem už tančil dvakrát..."

Odešel a on zůstal jako přimrazen stát.

Bylo to možné, aby se Mimi někomu nelíbila? Vždyť jemu se zdála být tou nejkrásnější dívkou, kterou znal. Malá byla, ale což na tom? Ovšem venku to vlastně ani nepozoroval, kdežto zde... Skutečně vyhlížela vedle druhých dívek trochu nepatrně...

Byl rozladěn, sám nevěděl proč.

Celou čtverylku díval se pozorně na Mimi a zas na Lidku a porovnával je. Ano, Lidka dělala rozhodně větší dojem. To musil uznat, ale Mimi je také hezká, ba mnohem hezčí než Lidka!

Čtverylka se skončila, a hned na to začal divoký kvapík. Lidka byla opět hned v kole a Mimi zase stála.

"Snad nechce kvapík tančit?" pomyslíl si, ale cítil, jak je rozčilen.

Zastavil jiného známého a nabídl se mu, že ho představí jedné známé dámě.

"Které?" otázal se tento.

Naznačil mu Mimi.

"Ne, děkuji," řekl a odešel.

Neznámý, nepříjemný pocit rozlil se celou jeho bytostí. Cítil, jak mu vstoupila do tváře krev.

"Bah, takový floutek," pomyslíl si pak a hledal jiného tanečníka pro Mimi.

"Nu, musí-li to býti, tobě k vůli," byla odpověď tohoto a již se ubíral pro naznačenou tanečnici.

Přál si horoucně, aby ho Mimi odbyla. Byl by viděl, že netančila proto, že nechtěla, a ne z té příčiny, že pro ni nikdo nešel.

Ale Mimi pokynula přívětivě a jak ji upřeně pozoroval, zdálo se mu, že jakýsi výraz uspokojení se objevil na její dříve trochu zamračené tváři.

* * *

Její tanečník přetancil s ní dvakrát kolem a zase ji postavil. Díval se skoro úzkostlivě, přijde-li ještě někdo požádat Mimi o tanec. Ale, ačkoliv se valčík na všeobecnou žádost opakoval, nepřišel pro ni už nikdo.

Cítil se tak nějak poníženým, jako nikdy v životě.

Po kvapíku následovala beseda, na niž byl zadán s Mimi. Blížil se k ní pomalu, jakoby ho někdo strkal.

Očekával, že ji nalezne rovněž tak sklíčenu, jako byl sám, a bál se, že bude na jeho tváři čísti trapný dojem, který prochvíval celým jeho nitrem.

Ale ona se na něho líbezně usmívala a on ku podivu jí to měl skoro za zlé. Zdálo se mu, že není dosti hrdá, když se necítí pokořenu nevšímavostí ostatních mladíků, již dnes po celý večer zakoušela. Netušil, že jen dovedně skrývala uraženou dívčí marnivost a že mu svým úsměvem bezděky děkovala za to, že si jí všimal.

Odtančili besedu skoro mlčky. Nutil se sice v přestávkách do hovoru, ale nepodařilo se mu vysloviti leč několik nejobyčejnějších frází. Že jí při besedě chtěl vyznat lásku, na to ani nevzpomněl.

Po besedě byl ještě jeden kolový tanec, ale ten matka nedovolila dceruškám již tančit, aby se před odchodem nezahřály.

Doprovodil je až na schody. Políbil matince obřadně ruku a chvíli podržel roztržitě jemné prsty Mimi, které se poněkud chvěly, což on však ani nespozoroval. Díval se do rozpálené tváře Lidčiny, která stála vedle něho a vesele mu dávala s Bohem.

Celou cestu domů byl velice nešťasten. Tak divně uplynuly ty dvě hodiny, na něž se tolik těšil. Sám vlastně nevěděl, s čím je nespokojen, vždyť Mimi k němu byla tak laskava — ale přes to cítil něco jako zklamání, které jej velmi hnětlo.

Konečně se utišil, že se vše zase poddá, jen až se opět častěji uvidí, a s nedočkavostí skoro bolestnou očekával příští taneční hodinu.

Táž podobala se však na vlas první. Lídka byla stále v kole. Mimi, když netančila s ním neb některým jeho kolegou, jehož uprosil, aby pro ni šel, stála.

Zprvu byl zaražen, ale čím dále tím více jej to rozlad'ovalo. Za nějaký čas byl tím tak podrážděn, že, ač dobře cítil brutalitu svého chování, stával se k Mimi skoro nepřívětivým. Vyčítal si to, ale nemohl si pomoci. Byla mu čím dál tím lhostejnější, ba skoro protivnou. A čím méně cítil pro Mimi, tím více hořel pro Lídku, obklopovanou celým houfem tanečníků, a než se taneční hodiny skončily, vyznal lásku — Lidce...

Stíny emancipace

Napsal Jan Klecanda

LSME v "dámském" oddělení pisárny "První české křesťanské firmy" pro výrobu knoflíků, agrafrů a j. módního zboží, jak hlásá na domě tabule, skvící se v českých barvách, což patrně z toho, že šéf firmy pan Vítězslav Raubíček, mající zákazníky skoro výhradně české, přijímal do své pisárny a expeditu jen laciné české pomocné síly a zásadně nikoho ze svého, dosud nepokřtěného, příbuzenstva.

Ve velké ponuré síni prvního patra starobylého domu na Starém městě pražském sedí při práci asi deset děvčat různého věku. Jsou si patrně jisty, že přísný pan šéf na ně teď právě náhle nevtrhne, jak měl ve zvyku, proto se více baví, než pracují.

"Ale má ta Božka štěstí," šeptá závistivě Lenorka Pažoutová své sousedce. "Není tu ani měsíc, víc nedovede, než kterákoliv z nás, a už je dnes první."

"Prosím tě, Lorčo, neožívej jí to štěstí," odpověděla sličná brunetka, jejíž ohnivé oči zářily živěji než plynová světla v začouzených cylindrech. A udeřila plochou rukou do klávesnice na psacím stroji tak prudce, že se všechny ostatní kontoaristky udiveně po ní ohlédly. Vypouklila na ně oči, napodobujíc jejich údiv, a na jednu z nich, fádňí blondýnku s nepřilíš chytrým výrazem v obličejí, otevřela ústa tak neskonale hloupě, že se všechny rozřehtaly, a zahanbená blondýna se zarděním obrátila se zase ke své práci.

"Pst, ticho, ticho! Pan šéf přijde!" ustrašeně napomínala Lenorka, sta-

víc se rychle, jako by si hleděla jen své práce.

"Ale ten..." odmítla ji pohrdavě brunetka. "Ten má teď jiné starosti, když je tam Božka..."

Nová salva smíchu zaševelila prostorným sálem, v němž vedle tří "typmamelek" sedělo u psacích stolů ještě asi půl tuctu mladých dívek, shrbených nad obrovskými folianty obchodních knih nebo jinou kancelářskou prací.

Z kouta za skleněnou stěnou, kde po celý rok od rána do večera svítil plyn, vyběhl malý mužík s plešatou hlavou a zeleným stínítkem, připevněným tkanicí.

"Mé damy, mé dámy!" napomínal mečivým hlasem. "Račte si hledět své práce..."

"Ale vždyť my hledíme, pane prokuristo," odbyla ho brunetka ledabyle. "Člověk se přece může trochu usmát, aniž by proto zanedbal práci..."

"Slečna Dyngrová jest dnes zase nějak dobře naložena," zaječel mužíček a zlomyslně dodal: "No, jen aby tak dobrá nálada potrvála přes prvního."

Při jízlivém zvuku jeho skryté pohružky bruneta sebou ulekaně trochu trhla, ale hned zase vzdorovitě zvedla hlavinku. Chtěla cosi odpovědět, ale vidouc, že mužíček již zmizel, mávla jen za ním rukou. "Běž, dědku!" řekla tak hlasitě, že se všechny ostatní za ni ulekly. "I nebojte se! Už zase zalezl pavouk do své pavučiny."

"Ajdo, ty si to zde svou hubatostí přece jednou nadobro pokazíš," domlouvala brunetce její sousedka, jež před mužíčkem stavěla se, jako by byla celou duší při práci, ale sotvaže zmizel, hned zase těkala očima po

sále, zejména však po dveřích, vedoucích k šéfovu pokoji.

"A to bude neštěstí, Lorčo! Hůř mi zde už nebude, než je a lepšího se nedočkám..."

"Však jsi tím sama vinna..." vzdychla druhá, zbožně zakroutivši očima.

"Tak, sama vinna?" protáhla Ajda. "Snad nedělám svou práci pořádně? Má milá, za dvacet zlatých měsíčně nemožno žádat zázraky..."

"To neříkám, ale jinak..."

"Jinak, jinak," opakovala zlobivě Ajda. "Nutit se do smichu, když pan šéf žertuje, až to bučí? Nebo zavírat za sebou dveře, když mne zavolá do svého pokoje k audienci? Eh, fuj!"

"Mé dá-á-my!" zaječelo pronikavě za skleněnou stěnou.

"Co si račte přát, pane prokuristo?" vyletěla Ajda se strojenou ochotou.

"Nic si nepřeji! Ticho má být při práci..."

"Ah, tak! Prosím... Ticho, mé dá-á-my," mečivým hlasem opakovala po něm Ajda a již zase seděla při psacím stroji a prsty jí po něm jen létaly.

"Čerti s ní dnes šijou," zašeptala starší registrátorka své sousedce.

Na chvílku zavládl ticho, přerušované jen klepotem dvou psacích strojů a šustotem papíru. Náhle oba psací stroje ztichly a dívky při nich sedící zvedly zvědavě hlavy. To "Božka" vycházela od pana šéfa. Tváře jí jen hořely, oči rozpačitě bloudily po stropě, jako by se chtěly vyhnouti pohledům družek, jež na ní pátravě spočívaly.

Božena usedla k psacímu stroji, na nějž tiše, jakoby nesměle položila svůj sešitek se stenogramy.

"Moc ti toho nadiktoval?" ozvala se jízlivě Ajda, ale ihned litovala své otázky, když spatřila v očích své družky slzy.

"Kus bídáka!" zasyčela s pohledem plným nenávisti, jež metla směrem k šéfovu pokoji.

"Ajdo!"

"No, neboj se, Lorčo! On to ne-slyší, ale jednou to ode mne přece uslyší, ale pak tváří v tvář..."

"Mé dá-á-my!" zaječelo zase za skleněnou stěnou.

"I kuš, karabáčníku," oddechla si polohlasem Ajda — a tloukla do stroje, jako by psala nejostřejší upomínací list.

* * *

Rázem sedmé hodiny cvakly stroje naposledy, pera odletěla na psací stoly a obchodní knihy zabouchnuty, div že se listy nerozlítaly.

Děvčata hnala se ke tmavé před-síní, kde visely jejich klobouky a svrchní šaty.

"Má úcta, pane prokuristo! Dobrou noc přeji..." ozývalo se sborem.

"Nech toho, Lorčo! Zamažeš si ruce o ručník," napomínala Ajda družku, jež si myla ruce v umývadle na stěně připevněném.

"Tó-o-hle je dochví-i-lnost," líboval si mužiček se zeleným štítkem na čele, vyběhnuv do sálu a pohlížeje po děvčatech. "Pak at' někdo řekne, že jenom zedníci..."

"Za málo peněz málo muziky, pane prokuristo," zasmála se Ajda a zvedla obě ruce do výšky, jako by chtěla ukázat, že neodnáší nic z pí-sárny.

"Vy, vy!" brozil jí žertovně. "Vy jste té muziky dnes nadělala. Kdy-bych nás neměl rád..."

Brunetka, upravujíc si koketně klobouk na hlavě, dvorně se mu uklo-nila. "Děkuji za lásku, ale lituji, že ji nemohu opětovat. Jsem zadána," řekla a nechťíc ho na sebe příliš po-štvat, usmála se na něj tak, že se obrátil a odprskl.

"Čertova holka," broukl polo mrzutě, polo zamilovaně.

Před domem děvčata rozletěla se, jako když do vrabců kamenem hodí. Kterousi kurážnější očekával mladý elegán před domem. Zavěsila se do jeho paže, šlehla ještě jednou očima po kamarádkách a pak vypínala se hrdě po jeho boku.

"No, ta Emča si vyšlapuje jako královna v ochotnickém divadle," hodila za ní vtípem Ajda. "A ty, Lenko, podívej se! Tvůj studentík už tamhle čeká na rohu. Ted' se schoval do domu. Nejspíš spatřil maminku nebo chůvu."

Oslovená co nejrychleji se vzdálila, aby ušla dalším narážkám škádlivé družky.

Před domem zůstaly jen Božena a Ajda. Tato rozhlížela se na všechny strany, čekajíc snad, že druhá odejde dříve. Zlobila se na ni v duchu proto, že byla u pana šéfa za "zavřenými dveřmi" a přišla tak rozpálená.

"Vida," myslila si bezděky právě tak, jako dříve Lorča, již na to pokárala. "Přijde takové Boží stvoření odněkud z Kocourkova a sotva se tu ohrála, už jí dává pan šéf přednost před námi, které jsme v závodě přes rok."

"Ty jdeš také na Vinohrady?" nasměle ji oslovila Božena.

"Jdu," odpověděla zkrátka Ajda.

"A sama?"

"Jak to, sama?"

"Nu, nemáš-li s někým..." Chtěla říci "randičko", jak to kamarádky jmenovaly, ale zdál se jí ten výraz triviálním. Nevypravila ho se rtů.

Ajda jako by to byla vycítila. Obrátila se k ní a tu spatřila v jejích zavlhklých očích cosi tak prosebného, že rozpomenuvši se na její slzy, zapomněla na dřívější nechuť.

"Všecko to chodí v parku, jen já sama," řekla se smíchem. "Pokud zas nějaký panák nepřileze. Ale já ho pošlu zkrátka domů. Chceš-li, půjdeme spolu..."

"Oh, ráda!" vzkřikla Božena radostně. "To's hodná!"

"Jaká pak hodnota? Dvěma nám rychleji uběhne cesta a spíše si k nám nebude nikdo troufat. Pojd'me parkem! Je tak krásně..."

Chvilku šly podle sebe mlčky. Z dlouhé chvíle Ajda si polohlasitě zazpívala:

Adelajdo, Adelajdo, Adelajdo,
ty jsi má!

Ale hned toho litovala. Jakýs svíhák, jehož pozornost tím na sebe obrátila, povšimnuv si sličné, ohnivé brunetky, zavěsil se jim na paty.

"Přejdeme na druhou stranu!" řekla schválně hodně hlasitě. "Potk t nás ted' naši hoši, bude z toho dvojnásobná vražda. — Ahá, už odplaval ten panák z módního žurnálu," dodala tiše.

"Adélo," počala po chvilce nasměle Božena. "Myslím, že u nás dlouho nebudu..."

"Nebudeš? Snad ti nenabídl pan šéf, že ti vezme někde na Letné byt?" Řekla to tak zostra, že druhá, ač docela nerozuměla, vycítila z toho něco nepěkného.

"Adélo, co si o mně myslíš? Já právě proto tě prosila, že se s tebou chci poradit."

"Nu, to sis vybrala tu nejmoudřejší!" zasmála se Ajda. "Máš přece maminku?"

"Mám, ale ta by mne vyplánila. Řekla by: Kdybys nezavdala sama příčinu, nikdo by si nedovolil."

"Ano, to tak maminky z tamtoho století myslívají," vážně prohodila Ajda. "Ale to jsou ty lepší. Bud' ráda! Jiná by řekla: Hloupá, měj rozum! Něco se už milostpánu musí dovolit! A on si tedy dovoloval?"

"Vždycky, ale dnes zvláště. Jindy mi jen kouká zblízka do stenogramu, ač to nedovede číst, bere za ruku, i okolo pasu..."

"A ty ho neodstrčíš?"

"Pana šéfa?" s výrazem zbožné hrůzy zvolala Božena. "Odsednu dál nebo mu strčím sešit blíž. Vždycky se omluvil, jako by se vzpamatoval, a diktoval dál. Ale dnes... Dnes ti tak nějak... zrovna žár z něho na mne šel..."

"No, a vzal tě okolo pasu... A ty?"

"Já? Byla jsem celá zmatená..."

"Ach, ty, ty!" rozzlobeně kárala Ajda. "Tys také takové venkovské 'taksimnem'..."

"Co je to?" naivně ptala se mladší.

✓
"Co to je?" rozšafně vykládala Ajda. "To je takový typ — víš, co to je typ — zdravého, ohnivého venkovského děvčete? Jak ucítí mužský dech, nebo ruku kolem pasu, nebo hubičku, už ztratí hlavu, padne do náruči a — tak si mne vezmi."

"Já mu nepadla..."

"Dobře! A co tedy dál?"

"Říkal, že mám rozepjatý knoflíček tuhle... Ale neměla jsem..."

"To je tak jeho vtip... To už známe..." smála se Ajda zlostně.

"A tak se ti mu ruce třásly... A začal žertovat, že jsem nějaká neupřímná, že se jinak stavím, než jsem..."

"Ohó, to je něco nového! To neznám!"

"Že prý se snad i líčím. A nechodívám-li prý kupovat k Waldeku a Wagnerovi? Co to je?"

"A tak!" rozesmála se Ajda rozpustile. "Ty nevíš? A dva měsíce jsi už v Praze? To je firma s gumovým zbožím, kde si hubené dámy kupují okrasy, které jim příroda neuštědřila."

"Nerozumím," vzdychla odevzdaně

"Holka, tys selská nevinnost!"

"Můj tatínek byl řídícím učitelem, ne sedlákem."

"Ah tak, račte odpustit! Chtěla jsem říci vesnická nevinnost. Ale to tě měla paní učitelová už trochu poučit o životě, když tě takhle bez guvernantky pouští do světa."

"Má maminka? Ta by shořela studem, když se kdo o něčem takovém zmíní."

"Jsou takové maminky," kývala hlavou vážně rozpustilá Ajda. "A vsadila bych se, že ty ještě věříš na vránu a čápa?"

Mladší s rozpačitým úsměvem zavrtěla hlavou.

"Nevěříš? No, aspoň tedy něco. Kolik je ti let?"

"Šestnáct..."

"A mně už sedmnáct. Tak ti budu druhou maminkou. No, nesměj se! Nejsem o rok, jsem o deset let starší. Už od dvanáctého roku stojím ve světě jako kůl v plotě a na sebe

odkázána. Pořád jen mezi cizími lidmi a od těch jsem věru málo dobrého slyšela. Holka milá, co já překousala bídy! A co bylo pokušení! Před rokem, když mi bylo nejhůř, bydlila jsem u jedné, vzdálená teta to byla, ale opravdová kuplířka. Ta by mi byla dopomohla k lehčímu životu."

A vidouc, že družka její ustrašeně a dychtivě na ni pohlíží, dodala: "Ale nedala jsem se. Byla to snad jen vzpomínka na mou maminku, co mne v té bídě zachránilo před horší bídou."

Božena při měkkém zvuku toho hlasu, jenž chvěl se mocným pohnutím, znovu zaslzela. Bezděky chopila družku za ruku a stiskla ji.

"Vidíš," pokračovala Ajda, "tak si někdy myslívám, když vidím na rybníce ty bílé lilie nebo co to je; z bahna vyrostly a přece tak krásné a čisté."

Mladší při tom porovnání s obdivem pohlédla na Ajdu, ale té bylo již příliš mnoho těch vážných slov a rozpustile se rozesmála.

"To je skromnost, vid'?" Já a lile!" A jako by se styděla, doložila: "To jsem dnes nějak poeticky roznimraná."

Znovu stiskla jí Božena ruku a zašeptala: "Odpust', Adélko!"

"Co? Co ti mám odpustit?" ptala se udiveně.

"Já... já jsem ti křivdila. Víš, ty tak někdy víc žertuješ... tak..."

"Přihrouble," pomáhala jí Ajda.

"No, ne zrovna... a tak... víš, já jsem hloupá a nevím, jak to říci, abych tě neurazila."

"Neurazíš. Víím, že dobře smýšlíš a za hloupost nikdo nemůže, ač za ni bývají lidé nejvíce trestáni. Ale pardon! Vidíš, to jsem já! Napadne-li mne vtip, nedovedu ho smlčeti. Nezlob se a povídej! Neurazíš mne..."

"Někdy je mi tvé chování tuze neženské a někdy jsem si myslela, že jen tak na oko na mužské hartusíš a že jsi záleťná. Ale nehoršíš se na mne?"

“Kdo by se horšil? Vždyť já to sama cítím. Víš, to dělají mé zatražené oči. Ale nic při tom nemyslím. A ty hrubé řeči a ta neženská? To, má milá, to je kletba emancipace, ale vina je na straně mužů.”

“Mužů?” divila se Božena.

“Ano! Kdyby v nás šéfové viděli jen dobré pracovnice a dle toho s námi jednali, kdyby od nás nežádali, abychom za tu bídnou mzdu k své práci přidávaly ještě svou počestnost; kdyby naši soudruhowé v kancelářích a takoví dědkové, jako náš prokurista, s námi slušně zacházeli, jako zachází slušný muž s mladším kolegou, zachovaly bychom si všechny svou něžnost a ženskost. Ale když jedni s námi jednají hrubě, poněvadž v nás vidí laciné nebo méně cenné konkurentky, a když od druhých slyšíš pořád dvojsmyslné řeči a oplzlé vtipy, musíš v tom ovzduší také zhrubnout, poněvadž v tom hrubství bývá naše jediná zbraň. A když pořád vidíš takové chtivosti se třesoucí ruce, jež se po tobě vztahují, a oči, jež jako by tě ohmatávaly, musíš na konec ztratiti stud, nebo aspoň to, čemu naše maminky říkaly panenská stydlivost.”

“To je hrozné, co tu povídáš,” vzdychla mladší.

“Nu, nemusí to být tak hrozné... Ovšem hrozné je, když se děvče nedovede bránit, nebo když konečně je omrzí být pořád na stráž. A víš, povětšinou nestojíme my ženské za nic, ale některá dovede si tak důstojně vésti, že se na ni nikdo neodváž. Já nejsem tak šťastná,” upřímně dodala Ajda, “na mne si každý troufá, ale ovšem — ne víckrát než jednou.”

“Náš pan šéf také?” nesměle ptala se Božena.

“Což jsem tak ošklivá?” vypjala se Ajda, stavíc se uraženou. “Také jsem přišla na řadu. Čekala jsem to. Byla jsem varována. Sebrala jsem všechnu svou ženskou důstojnost a řekla jsem: Vašnosti, já si vás vážím jako svého šéfa a prosím, aby ten krásný poměr zůstal neporušen...nebo tak nějak...”

“A co on?”

“Trochu se lekl. Zaimponovalo mu to. Víš, já tak, jak jsem něco podobného viděla na divadle. Moc hloupě jsem asi při tom vypadala, neboť se pak rozřehtal jako mladý kůň, a byl ještě drzejší...”

“A ty?”

“A já? No praštila jsem ho přes ruku, div jsem mu ji neurazila. Od té doby mám pokoj, ale přidat mi nechce, a vím, že co nevidět poleťím... Už bych byla letěla, ale bál se, že bych se mu mstila u milostivě...”

“Ty ji znáš? Je hezká?”

“Ošklivá není, ale rampouch, učený rampouch... Ale posud jsi mi neřekla, jak to dnes skončilo.”

“Inu tak, že právě milostivá mne zachránila. Pořád telefonovala z bytu, aby šéf šel na chvíli domů...”

“Děvče, to je zlé, když tě musí někdo zachránit!” povážlivě zavrtěla hlavou Ajda. “Víš, co tě ještě čeká? Jednoho dne řekne pan šéf: Slečno, vezměte si klobouček a deštník! Dojdete tam a tam a vracet se už nemusíte. Přijďte ke mně pro dopis! — To znamená, že za půl hodiny půjdeš z jeho pokoje, aby tě nikdo neviděl, druhým vchodem, a že budeš rozpálená, pomuchlaná, snad uplakaná... A za to můžeš jít domů dřív, než my ostatní a můžeš poplákat si nad tím, že byla kdysi počestným děvčetem...”

Božena, hrůzou a ošklivostí jata, zastřela si oběma rukama tváře.

“Adélo, zavolá-li mne tam, nepůjdu,” vyjekla ustrašeně.

“Dětino! To bys byla malá hrdinka! Pujdeš a budeš se bránit. Našinec nesmí se dát, sice by musil utíkat před nebezpečím s místa na místo. A zde u nás je to poměrně ještě dosti dobré, poněvadž kromě prokuristy jiného muže skoro neuvidíme.”

“Ty nemáš mužské ráda, vid’?” otázala se náhle naivně mladší družka.

Ajda propukla v hlučný smích,

takže Božena, myslíc, že řekla něco hodně hloupého, rozpaky se začervenala.

"Tys opravdu ještě holčička," navazovala Ajda, berouc ji konejšivě za ruku. "Kdo by je neměl rád? Jsem přece ženská, a ta, kdyby byla sebe silnější, časem přece cítí potřebu opřít se o někoho, kdo je ještě silnější. A pak — víš, já to ani nedovedu tak povědět, jak to cítím, ale zdá se mi, že dobrý muž je přece jen dokonalejší tvor, než my. Ovšem, tihle, co jsou kolem nás, to nejsou muži, to jsou 'mužský'. Hrubí, nevzdělaní, chtiví... Jen využítkovat naši slabosti, našeho podřízeného postavení. — Nepovolíš-li, budu na tebe donášet a nasazovat tak dlouho, až tě o ten kus chleba připravím! — To oni dovedou. A povolíš-li, zaplatí tě, ale ne ze svých peněz, z pánových. Poctivci! — Vidíš, milá holka, to jsou ty stíny emancipace," doložila Ajda nesmírně vážně, leč hned zase se rozejařila: "Zde se, myslím, rozejdeme? Budeš mít dnes špatnou noc, vid'?" Svěř se, holka, mamince! Svěř se! Bud' ráda, že máš někoho, komu se můžeš vyplakat na prsou, jak se říká v románech. Co bych za to dala!" vzdychla smutně, ale jako by se zastyděla za svou slabost, máchla rukou a vesele se zasmála.

"To se divíš, co? Rozpustilá, veselá Ajda? To večer, když se tak vracím do toho svého kumbálku, vždycky na mne padá cituplná nálada. Ještě štěstí, že jsou na světě knihy! Čteš také ráda? Ale ovšem, zapomněla jsem, že jsi učitelské dítě. A já, Bóžo, já ti ráda čtu a nejen romány, kde se na konec dostanou, všecko! Já se dám k těm socialistům," vybuchla náhle.

Mladší tak udiveně vyvalila oči, že se jí Ajda rozesmála.

"Ty ses toho nějak lekla! A vidíš, jestli někdo jednou ty poměry napraví, jsou to oni. Ale to ti musím povídat až jindy. Dnes už jsme se beztak zdržely."

"Tak dobrou noc, Adélko!" loučila se Božena něžně, cítíc teď zase ona

potřebu k někomu se přitulit. Ajda to vycítila.

"Dala mi pusku, macku! Tak... Vidíš, my dvě se budeme mít rády."

"Ajdo, nechtěla bys bydlet s námi? Bylo by ti veseleji... Řekla bych to hned dnes mamince."

Ajda se zalekla... o svou svobodu, ale hned zase se rozmyslila.

"Ne, neříkej ještě nic! Třeba bychom se, tvá maminka a já, trvale nesnesly. Ale víš co? Pozvi mne k vám na neděli! Pak uvidíme, řekne-li tvá paní matka: Tohle fanfárum se mi nelíbí. S tou nic neměj."

"Neřekne, protože je dobrá."

"Eh, dobří lidé mívají také špatné oči. Vždyť to nespěchá. Do neděle času dost. Tak dobrou noc! Spi dobře a neodkopávej se!"

"Dobrou noc, ty! Rozpusto!"

* * *

Ráno, jako by si byly řekly, sešly se obě dívky na témž místě, kde se večer rozešly. Ajda byla svěží, plná ohně, pravý díblík, Boženka bledá, jaksi unylá.

"Však jsem myslila, že budeš mít nepokojnou noc. Byla's včera celá vyděšená. A což paní matka?"

"Nechtěla jsem ji znepokojoval, ale pak, když pořád na mne doražela, zda mne něco nepotkalo, musila jsem s pravdou ven..."

"A...?"

"Jak jsem tušila. Nejprve byl výslech, kterým se zjistilo, zda jsem já sama nezavdala podnět," se smíchem vypravovala dívka, povzbuzena již pouhou přítomností Ajdy. "Nu, to mne ovšem nestálo mnoho práce. Ale pak se maminka tolik rozčílila, že mne dnes již chtěla nechat doma a jít k panu šéfovi za mne."

"Dát výpověď? Škoda, že nešla! Přála bych mu, aby mu někdo jednou pořádně zahrál..."

"Ah, to neznáš mou maminku! Ta ubohá je taková zakřiknutá duše."

"Jako všechny učitelské vdovy. Fňukat a krčít se..." trochu cynicky řekla Ajda.

Božena, učitelské dítě, se začervě-
nala.

"Nediv se! Vždyť na ubohou vdo-
vu si každý troufá. Bývala i má
matka jinou, ale od otcovy smrti jako
by duši byla ztratila. Ta by s na-
ším šéfem nic nepořídila. Trochu by
si poplakala nad mým a opuštěné
vdovy osudem a na konec by ho ještě
odprosila. Na štěstí byla u nás jaká-
si sousedka, zkušená paní, a ta to
mamince rozmluvila."

"Neřekla, že si služebné děvče
musí dát něco líbit?" zlostně ptala
se Ajda.

"Ne, to ne! Mluvila zcela moudře.
Právě tak, jako včera ty..."

"Ah! No, děkuji. A co dál?"

"Však jsem to řekla a mluvila jsem
i o tobě. I o tom, že bys mohla
bydlít u nás."

"To mohlo trochu počkat. A co
tedy?"

Ajda, pohlédnuvši na mladší druž-
ku, ihned postřehla její rozpaky.

"No, lhát nemusíš, tak jen s tím
honem ven. Nemáte místa, dělalo
by to obtíže, kdož ví, jak by to by-
lo..." kňourala Ajda, napodobující
mluvu staré osoby tak věrně, že i
Božena propukla v smích.

"Ne, mylíš se velice. Maminka se
už na tebe těší. Mám tě hned dnes
k nám přivést... Tuze ji to došlo,
když jsem o tobě povídala."

"A proč tedy byla's v rozpacích?
Já ti to povím, Božko. Když mamín-
ka o mně slyšela, zvolala: Co tě to
napadá, takovou... Jakou? No, to
ty mi nepovíš. Teprve, když's na
mou obranu vypravovala dále, smyla
jsi špatné mínění, které o mně měla
tvá matka od dřívějška od tebe...!
Je to tak?"

"Adélo, tys... ty člověku zrovna
s čela všecko vykoukáš. Ale nehně-
váš se na mne?"

"To už jest přece včera odbyto..."
zasmála se Ajda. "Je to tak můj
osud, že mne na první pohled... a
třeba také na desátý ještě... každý
křivě posuzuje. To máš jako s ne-
broušeným diamantem... A na čem
jste se tedy dohodly?"

"Ta paní sousedka mi radila zrov-
na jako ty. Třeba pěstí do nosu,
kdyby mi pan šéf zas nedal pokoj."

"Hm, vida! Nějaká resolutní dá-
ma ta paní sousedka. Hned pěstí do
nosu!" opakovala Ajda v upřímném
obdivu. "Ještě víc než já... Už se
těším ji poznat..."

"A má maminka se těší na tebe.
Věř mi, budeš ji mít ráda jako vlast-
ní!"

"Ale, dítě, považ!" namítala Ajda
starostlivě. "Já platím tři zlatky
měsíčně. Mám ovšem jen takovou
komůrku s okénkem do světlíku."

"Ale že o tom mluvíš? Snad ne-
myslíš, že mamince jde o zisk? O
platu nebylo ani řeči."

"Ale bude. Musí být," přerušila
ji družka. "Snad nemyslíš, že bych
to přijala zdarma? Nic, od nikoho
na světě. Ani od nejlepší přítelky-
ně," dodala, zmírňujíc svůj hlas.
"Hrdá bída, vid', ale je to tak dobře.
Člověk je svým, je svoboden, když
nikomu není ničím zavázán, ačkoliv
je to časem veliký 'frajकुमश्त' vysta-
čit s dvaceti zlatými měsíčně. Víš,
jak se to dělá? Snídá se za dva
bandur nebo chleba, obědvá se za dva
chleba a za šest buček... už ho, ne-
rádi, někde ani nechťejí řezat za šest.
To se divíš, vid', že se někdy št'ou-
rám po obědě v zubech a naříkám,
že jsem se nějak přejedla, když
Málka vybírá krejcare na svačtinu?
Svačtinu já škrtila ve svém rozpočtu,"
řekla se strojenou vážností.

"Ale proč tak na sobě šetříš? —
Vždyť jiné také nemají více?"

"Jiné... jiné! Já jsem také zas
jiná! Jiné jsou u rodičů a mají to,
co si vydělají, na parádu nebo na
mlsky. Proto mohou sloužit lacino,
stlačují mzdu ostatním a to je sociál-
ní zlo. Nebo mají milence, kteří jim
občas dají najíst, nebo to je ještě
horší, a to je sociální bída. To se
musí napravit! No, počkej, o tom ti
budu ještě přednášet... Prozatím
končím," dodala se smíchem, vchá-
zejíc do domu.

* * *

Bylo již k večeru, když do pracovního sálu vešel pan šéf, muž ještě mladý, plný života, s náramně vysokým čelem, vroubeným temnými vlasy, s ostrým, trochu zahnutým nosem, s bystrými očima, jež bodaly i skrz zlatý skřípec.

Orlím zrakem přeletěl místnost a jistě hned viděl, kde se co děje. Neušlo mu, že jedna kontoaristka přibouchla zásuvku, v níž nepochybně měla podložený román, že druhá rukou obratně shodila se stolu do klína v tu dobu zakázané jídlo, a třetí že chvatně obrátila list "Hlavní knihy", za nímž byl by asi našel milostné psaníčko. Usmál se shovívavě. — Dnes nechtělo se mu "pouštět hrůzu". Byl v dobré náladě. Však bylo všechno na oko ve vzorném pořádku. Tři stroje klepaly, Lenorka, aby bylo slyšet její horlivost, čtla si diktát polohlasem, registrátorka odříkávala si čísla zakládaných kusů, třetí s velkým úsilím, hýbajíc rty, jako by něco přežvykovala, sčítala řadu cifer.

"Slečno Dyngrová," ozval se šéf, aby přece něco vytkl. "Nemlat'te tak do stroje! Sojí to peníze. Podívejte se, jak slečna Sovobodová lehce píše."

"Prosím, pane šéf!" řekla Ajda, vyskočila s líčenou horlivostí se židle a běžela se podívat na Boženu, jako by to se svého místa neviděla. "Hm, opravdu," zamručela uznale a vrátila se k svému stolku.

"Vy, vy!" zahrozil jí pan šéf s vynuceným úsměvem, ač hněvem trochu zrudl.

A zase bylo slyšet jenom klepání strojů a šustění papíru...

"Slečno-ó... slečno... slečno Sovobodová," vyjel pan šéf, jako by si byl nemohl vzpomenout na jméno. Božena vyskočila od svého stolku.

Pan šéf, nedívaje se na ní, potíral si rukou čelo a hlavu, srdečně si zívá a pak jako člověk, který si něco rozmýšlí, pokračoval: "Hm... ano! Nemáte zrovna naspěch? — Vezměte si klobouk a u pokladny peníze na tramvaj... Musíte s důležitým dopi-

sem dó... do Libně. Znáte firmu Schlitz a Plitz...?"

"Ne, prosím... Neznám," vyjekla na smrt zbledlá Božena.

Ajda vyskočila od práce, div že stolek nezvrhla.

"Račte prominout, pane šéf! Ona se v Praze nevyzná a je taková nezkušená... Snad bych mohla já..."

Pan šéf se zamračil a zrudl. "Ne, ne! Vy máte to psaní k podpisu. Čekám na ně..."

"Račte prominout, Vašnosti. Psaní má Sovobodová. Já mám cirkuláře..."

"Nu, ano, ano, ano! A ty právě spěchají... Slečno Dyngrová," harašil zvýšeným hlasem, vida, že chce ještě něco namítat, "starejte se o svou práci a ne o to, co se kolem děje!"

Z kouta za skleněnou stěnou vyběhl "pavouk". Aby se zavděčil panu šéfovi, o němž věděl, že Dyngrové není nakloněn, honem přihazoval polínko. "Slečnu Dyngrovou je celý den slyšet, ale práce se dosoudit nemohu."

"Dovolte, pane prokuristo," ohradila se Ajda rozhodně. "Práci jsem vám už odvedla. O půl hodiny a tři minuty dříve, než jste vyměřil."

Pan šéf, jehož prokuristova úsluznost nepotěšila, trochu škodolibě se usmál, ale hned zase přísně na Ajdu: "Neodmlouvejte, slečno! Nemám to rád."

"Vašnosti, já jen nejslušnější formou konstatuji faktum..."

To už byla odmluva ne prokuristovi, nýbrž přímo šéfovi. Na tiché Lenorce a bručivé registrátorce bylo patrně vidět mravní rozhořčení nad opovázlivostí jejich družky, čehož si pan šéf ovšem dobře všiml, snad proto, že si toho všimnout měl. Ale ne, nechtělo se mu dnes pouštět hrůzu...

"Tak, prosím vás, slečno! Pospěšte si," obrátil se s úřední tváří k Boženě a zašel do svého pokoje.

"Tak pamatuj si, Božko! Pěstí do nosu! Plivni si do ruky! Pro štěstí..." šeptala Ajda ubledlé družce, jež plížila se kol ní jako odsouzená na popraviště.

Když za ní zapadly dveře šéfova kabinetu, oslovila Ajda registrátorku:

"Prosím vás, slečno, co jste se tak rozčilovala, když jsem se dříve hájila?"

"Já, slečno? To jste zase něco viděla."

"Ano, právě o tom mluvím, co jsem viděla. A viděl to i ten, jenž to vidět měl."

"Prosím vás, osobo," zasyčela stará panna, "chcete zde vyvolat nějakou hádku?"

"Nic nechci vyvolat," odbyla ji Ajda pohrdavě. "Mám dnes jiné starosti."

"Mé dá-á-my!" ozvalo se ječivě za skleněnou stěnou.

V sále zavládlo zas ticho, přerušované jen klepotem strojů, šumotem papíru a bručením registrátorky. — Ale Ajda si ji ani nevšimla. Veškerá její pozornost byla obrácena k šéfovu kabinetu, ozve-li se snad odtud nějaký výkřik.

* * *

Když po sedmé hodině Ajda plna nepokoje kráčela obvyklou cestou parkem, přikvapila k ní Božena, jež ji tu čekala.

"Konečně, že jdeš! Dočkat jsem se tě nemohla..."

"Byla's v Libni?" zeptala se Ajda, netroufajíc si na družku pohlédnout.

"Nikde jsem nebyla! Zde běhám a čekám... Ach, Adélo, neštěstí!"

"Jakže? Boženo, ty —? Mluv, honem mluv!"

"Tak počkej! Jak jsem k němu vešla..." počala vypravovat dívka.

"Ale konec! Nejdřív konec! Dvěma slovy... Kdo vyhrál?"

"Jedním slovem: Já! Slyšíš? Já!" Tvář mladé dívky vítězoslavně zaplála, ale hned se zase zasmušila.

"A jak? Pěstí do nosu? Došlo k tomu?"

"Ea, hůř! To je právě to neštěstí. Bránila jsem se zoufale... při tom jsem si vzpomněla na tebe a..."

"No, a... Prosím tě, rychleji!"

"Udeřila jsem ho pěstí do obličeje. Skřípec mu upadl... rozbil se..."

"Vzal ho čert..."

"Snad jsem mu něco udělala... Chytil se oběma rukama..."

"Vzal ho čert... Snad bys ho nelitovala? A co dál?"

"Co dál, nevím. Popadla jsem klobouk a jupku a utekla jsem. Až na schodech jsem se ustrojila..."

"Vítězí se gratuluje," zasmála se Ajda. "Proto on se nám už dnes ani neukázal. Jsi chlapík, Boženo."

"Ano, ale zítra..."

"Přijdeš do šití, jako by se ani nechumelilo. Počkej, teď s tebou bude nějaký čas mluvit jako král s dvorní dámou. A za čas... inu za čas poletíš. Poletíme asi spolu."

"Ať'si... Ale zítra... nevím, jak se na něj podívat."

"Má milá, ty se na něj můžeš vždy směle podívat," řekla Ajda přísně. "Hůř bude jemu, ale tebe jeho hlava bolet nemusí. — Ale teď bych prosila, slečno, nějaké detaily, ač jestli tě to nerozčiluje?"

"Opravdu. Třesu se posud, když na to pomyslím..."

"Když se třeseš, tak toho nech! Já bych to beztoho mohla vypravovat za tebe. Něco znám ze zkušenosti, něco z románů Pavla de Kocka."

"Kocka? Ty to čteš? Já nesměla..."

"Oh, to je hrozně poučné čtení pro mladé dívky, jež jsou odsouzeny vydělávat si na chléb mezi mužskými," zasmála se Ajda. "A teď tedy k vám a já ti cestou, chceš-li, budu vykládat, co jsem četla o sociální nápravě."

"Vykládej, ale já tě snad nebudu ani slyšet... Chápeš..."

"Ovšem, že chápu a poněvadž nerada řečním bez publika, budu mlčet a přemítat o nesmrtelnosti lidské duše..."

Ale za chvíli byly již zase v živém hovoru, a než došly k domovu, vyslechla Ajda trpělivě a s příslušnými poznámkami dvakrát celou historii až k rozbití páně šéfova skřipce a — nosu.

* * *

Tři dny se pan šéf ve velkém pracovním sále ani neukázal. Registrátorka a Lenorka Pažoutová několi-krát, ale vždy, když to prokurista slyšel, vykládaly družkám s vřelými projevy soustrasti, že panu šéfovi spadl na hlavu nový lustr a jedno rameno že ho zranilo v obličeji. Božena, když se o tom mluvilo, seděla jako zařezaná, Ajda pak zatínala pěstě a vzpírala palce v botkách, aby přemohla smích a udržela na uzdě škodolibý jazyk.

Když čtvrtý den pan šéf konečně se odhodlal přejít pracovní sál, a když zase se vracel z prokuristova koutku, měl potěšení vidět ve tvářích všech slečen výraz soucitu a oddané radosti nad tím, že zase je zdrav. Obstárlá registrátorka, jež si mohla již dovolit nějaké extempore, vkročila mu do cesty a vřelými slovy tlumočila jménem veškerého — doufám, že veškerého, řekla s důrazem, dívajíc se na Ajdu — dívčího personálu nejvroucnější city, jimiž celý pracovní sál byl naplněn. Tichá Lenorka a některé jiné přiskočily, aby pan šéf na nich zblízka viděl, jak vroucně cítí, všechny ostatní vstaly u svých stolků. Vstala i Božena, blednoucí a rdící se při tom, zvedla se se svého místa jaksi nechutně i Ajda.

Pan šéf v prvním okamžiku byl zaražen. Není to snad nějaká komedie? Ale ne, ne! — Znalť registrátorku příliš dobře a ostatně měl již podrobné zprávy od pana prokuristy, jenž jakživ "nic neřekl" a přece všechno donesl na pravé místo, ale vždycky tak, že v nejhorším případě ani žalovaný, ani soudce nemohl ho chytit za slovo. Věděl tedy, že mezi personálem se nic nešeptá a "oficiální zpráva" o jeho nehodě že byla přijata s plnou důvěrou.

Vzpamatovav se, podal registrátorce blahosklonně pravici, jíž ona se chopila, jako by ji chtěla oběma rukama vyždímat.

"Děkuji vám všem, slečny!" řekl s veličensky laskavým gestem. "Těší mne, že všichni moji spolupracovní-

ci cítí se se závodem zajedno a... dejte si pozor na ten lustr zde, aby vám také jednou nespádl na hlavy... zvláště slečna Dyngerová, ta sedí nejbliž..."

Ajda pohlédla nevinně na šéfa, pak na lustr a řekla: "Prosím, vašnosti, já tomu už dávno nevěřím..."

"Čemu, čemu nevěříte?" ptal se nervosně a zabořil do ní oči.

Dívka snesla klidně ten pohled. "Já už dávno říkám, že by se měl zavolat montér..." doložila opravdově.

"Nic neví, ta ochechule černá," pomyslí si pan šéf. "Pane prokuristo! Prosím vás, zatelefonujte v poledne do plynárny, ať sem někdo přijde! Já přece nemohu mít oči všude a nebudu běhat dohlížet, je-li to všechno dobře utaženo."

A laskavě na všechny se usmívaje, šel do své pisárny. I na Boženu padl paprsek jeho úsměvu. Ta ubohá stála tu s očima sklopenýma, s hořícími tvářemi, jako u vědomí své viny.

"Holka, tys bucha," šeptala jí Ajda, jezdíc prstem po sešitu stenogramů, jako by jí něco ukazovala. Ty se mu máš dívat do očí a tak, aby on je musil sklopit."

Od toho dne stala se tichá Lenorka "první", totiž páně šéfovou stenografkou. Božena přidělena byla prokuristovi a Ajda docházela si pro diktáty do mužského oddělení k pokladníkovi a cestujícím zástupcům.

"To jsou hodní chlapeci," říkala o nich Božce. "Kasír je nedávno ženat, tak dá pokoj. A ty 'cestáky' jsem jednou provždy pokročila, tak nanejvýš že mne otravují svými anekdotami. Ale já se ráda zasměji..."

* * *

Nejbližšího prvního oznamoval prokurista jménem pana šéfa některým dá-á-mám, že v uznání jejich služeb a dovedností zvyšuje se jim služné. Registrátorce a tiché Lenorce přidáno po dvaceti korunách, Ajdě a Boženě a ještě kterési po deseti. Obě vyznamenané, přes to, že pan šéf si

zakázal všechny projevy diků, spěchaly, aby "u stupňů trůnu" — jak říkala Ajda — složily přísahu věrnosti "o desítku tlustší..."

"To jsem nečekala, že to takhle skončí," vzdychla radostně Božena, když na cestě domů ocitly se za větrem.

"Snad nemyslíš, dětino, že už je všechno skončeno?" zvolala Ajda. — "Dám si uříznout hlavu u samé paty, budu-li tu pětku brát více než jednou. Neznáš mstivost našeho starého. Kdo se mu zprotiví, třeba je slovem... zničit, ušlapat! O tom se vypravují kroniky. A ty nevíš, protože vždycky klopíš oči jako kajícnice — že tě tomu nemohu holka odvyknout — ty nevíš, jaké pohledy na tebe vrhá v nestřeženém okamžiku. To nejsou dýky, to je vitriol, zcela obyčejný babský vitriol. A to tebe a snad i mne ještě čeká..."

"Ty mne lékáš, Adélo!" posteskla si Božena.

"Na lékání je dost času až potom," odbyla ji Ajda bezstarostně. "Zatím si rozpočteme, co s tou pětkou. — Především, myslím, abychom si daly do novin inserát."

"A především se zítra stěhuješ k nám! Kdyby se stalo a přišla's o místo, spíše to přečkáš. Mlč, mlč! Nemyslím to zdarma! Kdyby k tomu došlo, že bys byla nějaký čas bez místa, zůstaneš u nás dlužna, až zase si najdeme nové místo."

"Nu, to je rozumné slovo," přisvědčila ochotně Ajda. "To se dá se ctí přijmout. Když nemám, musím si vypůjčit a k tomu jsou přátelé, aby půjčovali, když je zle."

* * *

Nastával vánoční trh a expedice drobným obchodníkům galantním bylo tolik, že veškeren personál denně pracoval "přes čas", aby mohli být všichni odběratelé obslouženi. Slečny chodily domů pravidelně o půl desáté, páni nemoždy až o půl noci. Všude panoval čilý ruch, jež obzřele řídil a povzbuzoval sám pan

šéf. Chodil, ba, bylo-li třeba, lítal z účtárny do skladů, ze skladů do pokladny, od stolu ke stolu; tu povzbudil žertem, jimiž v těchto dnech jen sršel, poněvadž žerty ty ho nic nestály, tam pohrozil nebo se zamračil, tam zas hleděl liknavce popohnat narážkou na vánoční remuneraci.

Vánoční remunerace, obyčejně ve výši poloviční měsíční služby, rozdíl vždy před štědrým večerem sám pan šéf. Poněvadž asi sám cítil, že to je vlastně malá náhrada za celoroční práci přes čas, přidával každému ze zaměstnaných k remuneraci tak srdečný vlastnoruční stisk ruky, že měkčí povahy — a těch bylo hodně — se při pomyšlení na šéfovou blahosklonnost až do Nového roku tetelily slastí.

Ba, o registrátorce se říkalo — to ovšem loni nadrobila Ajda — že si z pouhé piety celých čtrnáct dnů nemyla pravou ruku, totiž tu, kterou pan šéf vlastnoručně stiskl.

Asi deset dnů před vánocemi práce polevila. Všichni drobní obchodníci a velké módní závody byly již opatřeny zbožím, a nyní se již jen paběrkovalo, vyřizovaly reklamace a dodatečné dodávky, vyměňovalo se chybně dodané zboží a podobně. I ve velkém pracovním sále, kam jindy sotva nějaká ukázka zboží zabloudila, válely se nyní na postranních stolech celé stohy krabic s knoflíky, svazky agraf a různých jiných dámských ozdob.

Bylo to po většině laciné zboží, jež nedovedlo nikoho zlákat k opomenutí rozdílu mezi "mým a tvým", ale časem zablesklo se v těch kupách i něco podobného ryzímu zlatu nebo zatřpytil se knoflík se zdařilou imitací dramokamu, na kterýchžto hračkách zejména mladší kontoaristky mohly oči nechat.

"Pozor, děvčata," říkala Ajda, když nějaký takový chtivý pohled ulovila, "tohle jsou nalíčené pastě. Laciná příležitost zbavit se po Novém roce zbytečných sil a ušetřit vánoční remuneraci."

A skutečně, ač pan prokurista i pan šéf pohledy Argusovými střežili a přehlíželi tyto poklady, nebyla po všechen čas zjištěna ani nejmenší ztráta.

Bylo na týden před štědrým dnem, kdy po prvé oznámeno, že dnes se již nebude pracovat přes čas. Vlastní příčina ovšem ležela v tom, že toho večera pan šéf měl s chotí odebrat se kamsi do dobročinného spolku.

Dívky, povětšinou s denní prací svou hotové, seděly u svých stolků a jen tak se tvářily, jako by něco dělaly, chytajíce letky, posílající si lístky, nebo jinak si hrajíce a pošilhávající při tom po hodinách, jež visely nad skleněnými dveřmi, vedoucími do předsíně.

Veselá Ajda, ve výborné náladě, že jí vánoční remuneration přece jen neujde, jen sršela vtipem a měla jako obyčejně oči všude. Náhle povšimla si, že jedna z písařek šťouchla loktem druhou a ukázala pohledem na předsín, kde visely svrchní šaty dívek. Sledovala pohled ten a spatřila větrem poodhalenou lehkou záclonou, jak se jí tam kmitl světlý plátěný kabát pana šéfa a jak cosi ve tmě zasvítilo.

Nebylo to nic zvláštního... Šéf tou cestou často chodil do svého kabinetu, a tak na to Ajda dále nemyslela. — Však měla dost starostí, aby již bylo sedm...

Konečně vyplnilo se její i všech druhých vroucí přání. Ručička dospěla ke dvanáctce, hodiny zařinčely sedmou a jako na povel vše se hnalo k předsíni. V tom vešel pan šéf ze své pracovny do předsíně.

"Slečny, račte se obléci a zpátky do sálu," zavelel. "Že prosím pana prokuristu..."

Půl tuctu dívek hnalo se k prokuristovi do jeho koutka a druhé chvatně se oblékaly.

"Že bude remuneration už dnes!" šeptla kterás své družce.

Ale když se sestavily v sále do řady jako vojáci — pan prokurista jako poddůstojník před pravým kří-

dlem — zmlkly žerty, přestalo pošťuchování, neboť tvář šéfova nevěstila nic dobrého.

"Je mi líto," počal hlasem, jenž se zařezával do duše, "že moje důvěra byla tak zklamána a mé přátelské jednání tak špatně odměněno. — Již několik dnů pozorují, že se ztrácejí věci, které sem dojdou zpět nebo k výměně..."

V řadě slečen ozvaly se hluboké vzdechy a jeky hrůzy.

"Není to celkem velká škoda... Pozoroval jsem to, poněvadž zmizel tucet apartních knoflíků, jichž jsem si zvláště všiml a jež jsem hledal... Ale jde tu o to, že... slečny odpustí... že je mezi mým personálem zloděj a ten musí být vypátrán, aby snad nepadlo podezření na nevinou."

Nové výkřiky, nové vzdechy. Citlivější dívky bledly a červenaly.

"Prosím, vašnosti, prohlídku! Mezi námi není žádná zlodějka!" ozvala se horlivě první Ajda.

"Ano, prohlídku!" volaly druhé.

"Nechci tím žádnou ze slečen urazit," pokračoval šéf, dnes nadmíru galantní, "ale vy samy uznáváte, že to nutno."

"Ano, ano, chceme prohlídku," volaly dívky jedna přes druhou.

"Slečna registrátorka bude tedy tak laskava..." kynul šéf a patrně ostýchaje se býti při prohlídce, ustoupil několik kroků stranou.

"Co to? Co to zde?" ozvalo se ode dveří jeho kabinetu. "Čekám tě už," řekla nastrojená blondýna, vysoká, hubená, s ledově chladnými rysy obličeje.

"Ah, ty, ma chére! Měla's počkat tam! Darmo se rozčílíš," bručel pan šéf v rozpacích. "Takový nevděk! To má člověk za všechno..."

Zatím registrátorka horlivě přehlížela kapsy a příruční taštičky dívek, jež řadou přistupovaly. Ajda, ubledlá, rozčilená jako všecky, citlivost okamžiku, dnes po prvé zapomněla na své žerty. I ona odstoupila k prohlédnutým již družkám.

Přistoupila Božena, podávajíc svou torbičku. Byla prázdná. Registrátorka hrábla horlivě do jedné kapsy, pak do druhé a — vytáhla kartonek. Zatřpytil se na něm tučt bronzových knoflíků...

Výkřik hrůzy zaječel z tuctu mladých úst.

"Svobodová! Boža! Zlodějka!"

Mladá dívka, posud v rozpacích, jako vždy rozpálená, zbledla na smrt.

"Ne, to není možná!" vzkřikla zoufale.

Pan šéf vrhl se k ní. Bylo mu těžko potlačit výkřik vítězoslávy a líčit úžas, ale dovedl to.

"Slečno Svobodová!" zvolal a hlas jeho chvěl se mravním rozhořčením. "To jsem si o vás nemyslí! Jděte! Jsme spolu hotovi. Zlodějku zde potřebovat nemohu..."

"Ne, nejste hotovi!" ozval se výkřik, jenž pronikl všem do kostí.

To Ajda, na smrt bleďá, s očima planoucíma a se zdviženou pěstí vrhla se mezi Boženu a šéfa.

"Nejste hotovi, poněvadž ona odtud nepůjde jako zlodějka."

"Slečno Dyngerová!" vzbopil se šéf, dodávaje si přísné vážnosti. "Jděte svou cestou! O vás se nejedná!"

"O mne tu neběží," pokračovala Ajda hlasem, jehož každý zvuk dopadal jako ráz kladiva, "ale o počestné děvče, jež jste chtěl zneuctit, a když se vám nedalo, když vám rozbito skřípec a nos, máte se mu tímto podlým způsobem..."

"Ven, ven!" křičel šéf jako smyslů zbaven. "Což ji nikdo nevyhodí?" A vrhl se k ní...

"Zpátky! Vy už jste jednou zkusil mou sílu! Já jdu, přijímám vaši výpověď, ale před soudem se vyrovnáme. A tam řeknu, že jsem vás viděla, když jste Boženě sám tyhle tucty strčil do kapsy!"

"Lhářko bídná! Zavřít vás dám!" soptil šéf.

"Skandál!" ozvala se paní. "Dej zavolat policajta na tu ženskou."

"Ne, ženské! Slečny jsme tu," odbyla ji Ajda důstojně a pokračovala:

"Ano, já to viděla, a ty zde viděly též. Mluv, Berto..."

Obrátila se k družce a chopila ji za ramě.

"Já? Já... já nic neviděla," jekala přestraseně napadená.

"Jak? Ty zapíráš? A před soudem pod přísahou zapřeš též? Pamatuj! Pod při — sa — hou!"

Děvče sklopilo zraky...

"Mluv! Viděla's?" dorážela Ajda s důrazem vyšetřujícího soudce a oči její se do tváře družky zrovna zabodávaly.

"Ano, viděla jsem pana šéfa."

"A ty. Hélo? Sama's upozornila..."

"Viděla jsem... Pan šéf sám... Paznala jsem i světlý kabát Božčin. Takový nemá žádná..."

"Ven, ven!" ryčel pan šéf, nenacházeje jiných slov. "Pryč s nimi! Pryč!"

Dívky kolem stály jako zdrceny. Ve dveřích tísnil se mužský personál, jenž seběhl sem přilákán tím hlukem. Na Boženu nikdo nemyslí, jen Ajdu viděli, jež tu stála jako vítězná bohyně pomsty.

Prokurista, zachvácen hrůzou nad tím, že panu šéfovi se děje křivda, šermoval rukama, křičel a capal nohama, až mu zelený štítek spadl přes obličej a zachytil se na špičaté bradě jako zelený vous. — Byl v té chvíli svrchovaně směšný, ale nikomu zde nebylo do smíchu.

Ozval se výkřik a hned nato pád těla. To paní šéfová uznala za vhodné omdlít, ale nedopatřením padla vedle křesla na zem.

"Pojd', Božko!" řekla Ajda již docela klidně. "Zde jsme hotovy — a s tímto pánem bude za nás jednat už jen náš advokát!"

* * *

"Neplač, dítě, neplač!" domlouvala jí mateřsky vlídně, když po chvílce kráčely parkem. "Která z nás se chce žít vlastní prací, musí ledačemu zvyknout. To jsou ty stíny emancipace, ale ona proto přece je krásná..."

Majorátní pán

Z korutanských povídek. Psáno roku 1893.

LROCHU POZDĚJI než jiného roku, ale jednoho rána přece to zase všechno zmizelo; před polednem vždy věrné polibky slunce na dvou kulatých okénkách a chvějný pruh jejich záře na protější stěně; hlouček bzučivých much na obvyklých procházkách, jež se pravidelně konávaly od stolu jídelního k oknu a zase zpět; párek vrabců z otvoru zdíva — a žlutavé lupínky s křoviska nade vchodem.

Tu viděl Martin Oskar, poslední potomek staroslavného baronského rodu Stiftenů, už jasně a podrobně — jak on jen zvolna všechno chápal — že už přišel čas stěhovat se z letního sídla...

Že v něm od prvních dechů jara až do tuhého podzimu vydržel, není tak ku podivu, když se povází, že Martinu Oskarovi, člověku přirozeně hrdému a údělem majorátu samostatnému, více vlastní půdy dědictvím nezbylo, než nejstarší, rodinný hrad Stiften, ježž zeměpisci ovšem již hezkou řadu let zvali zříceninou.

Pod troskami hradu trvala od dávnych časů nezměnná strmá skála, na severní straně srostlá s vrstvou písčité půdy, na níž se udržovala hojnost rostlinného života, ponejvíce smrčín, akátů a šípkovi. Na straně jižní, nad nejpříkřejší holou stěnou skály, udržela se dosud v celistvosti spodní část kulaté věže — a v ní, bezpochyby v někdejší jizbě strážného, našel si Martin Oskar již před čtyřmi roky letní sídlo. Byl rád, že je suché, vzdušné a jasné. Vzpomínal si někdy s přimhouřenými zraky pohledů do selských světniček v okolí, plných dýmu, dusnoty a černě, jež

roznášela obvyklá ohniska, a litoval těch selských lidí v nich.

V hradní osmihranné světničce, s originelní, nově ovšem neomítnutou zdí, ale s nově zarámovanými okénky a prkennými dveřmi měl baron železné skládací lůžko s žíněnkou, klínovým polštářem a žlutou vlněnou pokrývkou, s cizím monogramem a s korunkou — sloužila dříve jednomu z jeho příbuzných za koňskou přikryvku. Pak zde byly tři březové stolky různé velikosti a u nich lavičky. U levého okna na špalku stála drobná plechová kamínka s rourkou zatočenou do zdi. Na zídce druhého okna blyštlo se zrcadlo v černém rámcí a tam byl umístěn i malý nástěnný kalendář. Ve výklenku, podobajícím se zazděné brance, stálo na třech vložených deskách množství lahví, dvě lampy, několik kufříků a bedniček a na zdi proti lůžku, kde bylo připevněno mnoho skobek na kříž provázky spojených, do nichž Martin Oskar zastrkoval často čerstvou zeleň a květy, visel revolver a několik obrázků. Byly to některé rodinné podobizny a originál kdysi cenné, nyní již silně zašlé malby, Madonny s Jezulátkem.

Martin Oskar vrátil se z venkovské prohlídky s posněženými botami. Byl to vysoký, překrásně rostlý člověk osmadvaceti let s temně rusným vlásem i plnovousem. Oblečen byl v hnědém lodenovém obleku dobrého střihu a vkusu, měl štýrský, tetřevím pérem ozdobený klobouk. Od bělosti jeho košilového límceku odrážel se široký, červený uhrovitý krk a rovněž tak odporně nečistá i rudá byla plet' obličejе pravidelných tahů a příjemného výrazu v modrých očích, z nichž právě bylo návykem vždy

poněkud přimhouřeno, i zdálo se tudíž menší než levé.

Martin Oskar byl vášnivý milovník vina i pálenek a jsa k tomu od útlého osiřelého dětství stížen prudkou padoucníci, byl po soudě půl tuctu s ním zpříznených šlechtických rodin, z nichž byly i dvě hraběcí, od jakživa ztraceným člověkem. Nenáviděli ho jako břímě hanby; marně byli se pokoušeli, aby jej přivedli do opatrování nějakého ústavu, za jehož branou by se před světem nikdy více neobjevil; Martin Oskar dovedl se tomu ubránit; konečně shodli se mezi sebou udílet poslední a neblahé této ratolesti rodu Stiftenského na výživu měsíčně třicet zlatých v pěti lhůtách.

Tak šlapal baron Martin Oskar každého šestého dne cestu k důchodnímu nejbližšího svého strýce, který mu s váznou tváří a jako vždy zadržným povzdechem vyplatil šest zlatých. Nikdy spolehlivému úředníku nepřípadlo, aby vyplatil alespoň jednu lhůtu napřed, a Martin Oskar ho také nepřemlouval.

Podepsal před čtyřmi lety smlouvu, již se zavázal za tento doživotní příjem nikoho ze svých příbuzných nikdy neobtěžovat a nenavštěvovat — a slib svůj řádně plnil. Rovněž tak, když se ho jednou věřitel kramář nešetrně dotknul, dovedl časem na dobro zaplatit svoje dluhy a mnohokrát potom obětovav svůj šesti denní příjem najednou několika lahvím, snášel statečně nejkrutější bídu, novému dluhu se vyhýbaje.

Do odpoledne se Martin Oskar k svému stěhování docela uchystal. Sestavil si několik zavazadel, jichž zrovna potřeboval do svého zimního sídla, najatého u panského myslivce v dolním kraji — a s ostatním se přátelsky rozžehnav, postavil vše, co se mělo odnést, ke dveřím. Sám chopil do ruky jen nejmenší cestovní kufřík, ježž byl naplnil věcmi srdci svému nejbližšími, obrázky, dvěma svazky Schillerových básní, revolverem a několika památnými tretkami. Rozhlédnuv se pak ještě naposledy, zapálil si cigaretu, otevřel i

přivřel zlehýnka dvěře a zamknuv je nepatrným visacím zámekem, dal se do klusu.

Po několika málo krocích však zastavil se u šípkového keře hojně obšpaného leskle červenými plody; potěšilo jej pomyšlení, že je to přece jen jeho úroda, tak jako plným právem mohl si ze své vlastní půdy brátí palivo pro kamínka! Postavil kufřík na zemi a uříznuv si kapesním nožíkem větvičku s dvěma šípkami, zastrčil si ji za klobouk k tetřevímu pírkou.

Skláněje se znova pro kufřík, povšiml si svých šlepič v čerstvě napadlém sněhu — a tu se zarazil, že na něco zapomněl; nahradil to teď, pokorně se znamenaje křížem na rozloučenou ze starého domova i pro štěstí na cestu do zimního příbytku, neboť Martin Oskar nebyl bez důvěry náboženské.

Když se po půldruhé hodině dostal dolů, zporozoval, že na dolině se zdál dnešní sněhový poprašek slabším; šindelové střechy chalup v blízké dědině a tu a tam osamělých statků se dosud temněly. Ale po krajině se počala rozvláčet mlha, předehůdkyně hojného sněhu, a zima vníkala štiplavě k tělu. Barona zamrazilo. Včera večer jej tak oslabil padoucnice a teď ho uchvátila silná touha dosíci někde dlouhého zahřívajícího doušku. Ale usmál se trpce k tomuto svému přání; neměl ani krejcaru peněz — dostane jich teprve zítra.

Zat'ál zuby do spodního rtu a podíval se vzhůru k obloze. Taková olověná, neproniknutelná mlha se tam snášela, a té mlze něco podobného cítil v prsou svých.

Přitáhne se takový teskný podzim, rozteteli se v krutou zimu, pak se pomalu těžce vykupuje v jaro — a ty dny, ty kouzelné, rozjasněné se chvějou jako motýl na slunci, tuší, že zase bude vítr přes strniště vát... I člověk uvaďne a sestárne, nedovede na konec vzhůru vznést hlavu... Martin Oskar se od jakživa bál a hrozil stáří...

Na blízku zahrčel kočár, přijížděl naproti němu po silnici. Baron neměl rád takového hrčení, ač pěkný povoz a hezké koně zjevovaly se mu v nejkrásnějších jeho snech, těch snech, dosud mladých, někdy až dětských. Tu se mu zdávalo, že se s někým hravě honí, tu míval svůj vlastní povoz, lehounkou žlutou neb temněmodrou koču a pár střelhitých sličných koní — již několikrát. Škoda, že se to vše probuzením rozplynulo v níveč, k velké jeho hořkosti. Celý ten jeho život nestál kolikrát za jeden takový hezký sen... Žel, že se z něho člověk probouzí...

Povoz se přiblížil, že ho již bylo rozeznati; baron se po svém zvyku do kočáru nepodíval, ale věda, že to nemůže být nikdo ze zřejší krajiny, kdo by ho neznal, dotknul se střechy svého klobouku a v postranním mihnutí vozu přece se mu zazdalo, že by to mohl být kočár plukovníka na odpočinku Karla z Veilů, z klášterního statku.

Ale nezáleželo mu na té myšlence, aby se jí dále zabýval. Přemítal raději, jak ho dnes přivítá myslivec. "Je to dobrý člověk, ale je z něho vždycky cítit zápach sprostého tabáku." soudil v duchu o stárnoucím a málomluvném vdovci, jehož si byl před třemi roky vyhlédl za domácího pána a obstojeného souseda. Vzpomínal si také, zdali už od posledních pěti dnů, kdy je neviděl, prohlédla Dianina štěňata; Diana byla také snesitelnou obyvatelkou myslivny, ba bývala baronovou nejmilejší společnicí; mrzelo ho jen, že přece jen více milovala vlastního svého pána, myslivce.

Tu padly jeho zraky na malý černý předmět na silnici; s počátku to měl za selskou čepici a nenapadlo mu se pro to shýbnouti, ale když se mu v očích zamihla jako červeň květu, bezděčně se zastavil a nahnul k zemi. Zdvihl černou sametovou zadrhnutou kabelku, vyšíváním květem ozdobenou a bleděmodrým hedvábím pošítou. Martin Oskar pocítil dech libého parfumu, bezděčně uvol-

nil staženou hedvábnou šňůru a nahlédl do otvoru kabelky se srdcem poněkud tlukoucím. Rozeznal bělounký šátek s krajkou, drobný zápisník a dámskou tobolku, dle objemu silně naplněnou. Toto poznání vehnalo do baronových spánků horoko, prudce šňůru zatáhl; zastyděl se nyní za to, že mohl po obsahu kabelky pátrati. Kdyby byl tušil, že tam bude také tobolka!

Ohlédl se; po kočáře nebylo již památky. Dal se tedy do prudké chůze, a levice, v níž dámskou kabelku držel, se mu chvěla. Pak pocítil, že padá sníh, a jako by byl za ten nález zodpověden, napadla jej úzkost, že zvlhne; rozevřel tedy svůj lodenový, po straně zapíatý kabátec a ukryl nález na prsa.

Ted' došel cestářova domku, stojícího na záhybce cesty u silnice a spatřiv cestáře před stavením něco pořádajícího, pozdravil jej a tázal se: "Nevíte, či to byl kočár, který tu jel před chvílí po silnici k Velkovci?"

"Z klášterního statku," zněla odpověď pracovníka, kterému ani nenapadlo pro "lajdáka barona", jak mu tu po okolí prostý lid přezdíval, klobouk nadzv-čnouti.

"Děkuji," prohodil znova baron. "Kdyby se brzy vraceli, buďte tak dobrý, zastavte je a vyříd'te jim, že ta věc, kterou ztratili, se št'astně našla, a že bude ještě před nimi v domě. Budete tak laskav?"

"I ano!" pokývl cestář hlavou, a baron spěchal dále.

Druhého dne k poledni pohrával si baron právě s trojicí hnědých štěňat myslivcovy Diany, když z čista jasna zazvonil před myslivnou zvláštní tklivý hlásek a sotva že mu v sluchu zanikl, zjevil se v síňce před ztrnulými jeho zraky plukovník z klášterního statku a s ním vyšvihlá, bledolící, v smutek oděná dívka.

Martin Oskar se zachvěl a rysy jeho obličeje leknutím ztrnulý. Spatřiv dívčin smuteční oděv a vzpomenuv, že plukovníkovi zemřela nedávno choť, tušil, že mladá dáma je plu-

kovnickova dceruška a jejich nena-
dálá návštěva že platí jemu. Bylo
mu úzko. Vrátiv se před chvílí z
návštěvy od důchodního a z někte-
rých koupi, vyměnil z pohodlí své
vysoké boty za rozšlapané střevíce a
to, i zlá náhoda, že pod židli, na
které seděl, postavil láhev se slivo-
vicí, zamihlo se mu s hrůzou v hlavě.
Když mladá dáma již před ním sta-
nula, nejdřív setřásl štěnata s klína,
vyskočil a hluboko skláněje nepokry-
tou hlavu popošel tři kroky v před,
a to tak, že odvrátil zrak příchozích
od svého sedadla.

"Není-liž pravda, vy jste pan ba-
ron Stiften?" promluvila dívka s roz-
tomilým úsměvem, "a zajisté víte již,
proč přicházíme?" A obracejíc se
k otci dodala: "Papá, když ty se již
s panem baronem znáš — buď tak
dobrý —"

"Moje dcera," usmál se plukovník,
pochopiv, že dcera ho žádá, aby je
vzájemně představil, ale nenahližeje,
že by toho bylo třeba — "moje Nella
letěla k vám jako na křídlech; ani
jsem jí nemohl postačit! Takovou
vděčnost, milý barone, bude teď k
vám chovat!"

"Prosím, nechápu —" vzmužil se
Martin Oskar k slovu.

"Ach, kdybyste věděl," pravila
tklivě plukovníkova dceruška, "jakou
drahou památku jste mi zachránil,
co bych se byla jinak naplakala! Po-
divejte se —" strhnuvši svou vlňnou
rukavičku, upozornila těžce oddychu-
jícího barona na svůj drobounký ma-
líček se třpytným prstýnkem — "však
jste si ho snad povšíml? Aní by mi
nebylo o ty tři brilliantky, jako o tu
památku po matince. To byl její nej-
milejší prstýnek, ten jí dal papá o za-
snoubení. Včera, když jsme se vypra-
vovali do Velkovce, papá tolik spě-
chal, já tím spěchem zastrčila prstý-
nek lehkomylně do toboľky a mohla
jsem být za to krutě potrestána, kdy-
byste byl mŕji ztrátu náhodou nena-
lezl vy! To neštěstí se musilo stát, jak
jsem se zavíjela do plaidu."

"Netušil jsem, že se vám tak za-
vděcím," odpověděl Martin Oskar při-

mykaje své nápadně hezké ruce k
prsům, kde mu posud splašeně bušil-
o srdce. "Já se do toboľky ovšem ne-
podíval," doložil s jistotou pravdy.

"Ani nepodíval? Vidiš, papá —"
obrátila se slečna k otci s jistou váž-
ností — "to právě zase jen dokáže
šlechtic." Než se toho Martin Oskar
nadál, chopila jej svou holou pravicí
za ruku a upřímně mu ji stiskla. "Ne-
mohu vám ani dosti poděkovat, pane
barone, ale kdykoli vás uvidím, vždy
si na ten váš milý skutek vzpomenu."

"Slečno," zakoktal Martin Oskar,
popleten dotknutím její ruky a svi-
tuplnými zorníčkami, jež v pohledu
přítulně k němu zdviženém zrovna do
jeho očí upírala — "což na tom zá-
služného? Tak jako já, byl by učinil
každý, komu by doprála náhoda —"

"Ach, ne — ba ne!" přerušila jej
plukovníkova dceruška. "Na světě
jsou špatní lidé, vid', papá?"

"Ovšem, ovšem, jsou," svědčil otec.

"Ale vidíte, pane barone," zjemni-
la slečna svůj hlásek až do prosby,
"něco mi musíte slíbit za to, že jsem
tak ráda sem přišla!"

"Všecko, co jen rozkážete a co bu-
de v mé moci," tiše a již pevněji od-
větil Martin Oskar.

"Já se vám musím alespoň malým
pohostinstvím za váš čin odvděčit.
Zvu vás k nám na sklenici čaje, kte-
rou sama připravím, a zákušky také
zcela sama uchystám. Vid'te, že mi
to učiníte k vůli, že přijдете?" kon-
čila Nella své miloučké pozvání, mezi
tím co její otec si již zapaloval dout-
ník na zpáteční cestu.

"Když jste to rozkázala," řekl hla-
sem znova se chvějícím Martin Oskar,
ukláněje se, "přijdu."

"Ale jistě, slovo s to — slovo šlech-
tice!"

Opět mu zavadila o ruku, a on cí-
til, že se s ním něco děje, co se po-
dobá líbeznému snu... a tomu nej-
hezčímu, který kdy ve svém životě
zasnil. Vždyť tak slunečně se na ně-
ho nikdo nepodíval, tak laskavě a
sladce s ním ještě nikdo nepromlu-
vil...

Ale luzný sen se zakolísal, Marti-

na Oskara zabodla v hrudi jeho nejistota. Nella se ted' najednou ohlédla po štěňatech a pokročila k nim také s laskavou účastí. "Jeje, psičkové, takoví maličtí," zahovořila zrovna tak sladce a přítulně jako prve k poctivému nálezci. — "Podívej se, papá, všichni jsou stejně hnědé barvy, jako můj bobrový rukávník; — všichni mají na tlamičce bílý grošíček. Takového psička bys mi měl koupit, papá!"

Plukovník se přiblížil k boudě postavené ted' na čas v koutě síně a nahnul se vztahuje hůlku k nejbližšímu psíku. Diana postřehnuvši to, stěhlbitě vyskočila a prudce zašteknuvši cenila zuby ještě potom, když okřiknuta směla již jen vnitřně vrčeti. Mezi tím plukovník uleknut couvaje, posunul židli a skácel její nohou baronovu láhev, jež se rozbila, a vůkol se rozšířil zápach lihoviny...

"Jeje!" ulekla se slečna — "ale jsi ty nepozorný, papá! Udělal jsi snad nějakou škodu... Co pak to bylo v té láhvi?"

"Prosím, nestojí za řeč — nestojí za řeč!" děl kvapně baron, a čelo jeho pokrylo se drobnou rosičkou.

"Byla ta láhev vaše, pane barone?" optala se slečna.

Otec na ni významně upřel zrak. "Kterak může mladá dáma být tak zvědava?" řekl s přidechem pravdivé výčitky.

Dívka se dovtípila, že učinila nevhodnou otázku, a tvář její pokryla se nchem.

"Tedy přijdete — najisto přijdete, pane barone?" obracela hlavu popocházejíc ke dveřím.

"O to neměj starost — pan baron zaisté dodrží slovo," odpověděl dosti chladným hlasem plukovník.

Martin Oskar pochopil, že se již ubírají odsud, a v posledních rozpácích připadla mu zdvořilost s jistou nadějí, že jí nebude užito.

"Zcela jsem zapomněl. Nebylo by snad líbo vejít na okamžik do mojí komnatky? Ač jsem se teprve včera ze svého letního hnízda přestěhoval —"

"Ne — mnohokrát děkujeme, již není možná," přerušil jej plukovník. "Nutno již pomýšletí na návrat. Nella, chudák, je sama ted' vrchní hospodyní."

"Budeme se tedy těšit na váš příchod!" opravovala ještě slečna v dobrém úmyslu trapnou chybu své zvědavosti, a již vyšli ze stavení.

Baron chvíli stál jako zkamenělý na jednom místě se zraky upřenými na dveře. Pak se rozhlédl po chodbě, podíval se na své rozšlapané střevíce, na své bílé útlé ruce a naposledy přikročiv k rozbité láhvi, s trpkým hněvem kopl do jejích střepů. "Je to bída — bída," zamumlal, a vědomí, že je pijanem, ačkoli mnohokrát v životě již přeslechl různé kazatelské stesky a vzdechy na to — nyní poprvé jej naplnilo studem a smutkem — až k pláči.

* * *

V klášterním statku vybledla již vděčnost k poctivému nálezci aspoň v paměti plukovníkově, když se tam Martin Oskar ubíral s tak živou představou každého Nellina slova, jako by se to setkání s plukovníkem a jeho dceruškou bylo včera událo. A zatím od té doby uplynulo již plných dvacet neděl. Martin Oskar totiž nahlížel, že je mu třeba dlouho se k návštěvě klášterního statku připravovati, aby zahladil špatný dojem, jež tehdy v mslivně na líbeznou dámu nepochybně učinil. Bylo třeba nového obleku od hlavy až k patě — bylo třeba jakési nové lepší vrstvy života. I náhoda jej odkázala na jeden z pozdějších vlídných dnů měsíce března, neboť brzy po vánocích odejel plukovník s dcerou na dva měsíce do hlavního města.

Venkované a děti, již s nadějeplnými zraky obzírali venek, ztápějící se již v mírných slunečních papracích, s podivením se ohlíželi za baronem lajdákem, nemohouce jej hned poznati. Připadal jim v novém tmavém oděvu a v tvrdém černém klobouce vytáhlejší a celkem zjinačen; plnovous je-

ho byl kratší, do špičky přistřižen, celá přirozeně zkadeřená hlava zdála se menší a obličej bledší i užší. Jako zázrakem dovedl Martin Oskar k vůli novému oděvu, jež si na splátky započal, po celé čtyři měsíce zdržovat se od požitků lihových, a odpíraje si také dostatek potravin, přirozeně zeslábl. Za to jej však poslední čas neobyčejně šetřila padoucnice, a duch jeho byl čilejší i schopnější než jindy.

V průvodu jeho běželi dva mladí psi Lord a Hektor. Martin Oskar je pečlivě vychovával v příjemných myšlenkách, když se plukovníkově dcerušce tak líbili, že si z nich ráda jednoho vybírá, a druhého že si podrží pro radost sám. Těšil se na to, až jí bude líčiti různé jich povahy a varovné vložky. Těšil se na dívčino sladké promluvení, na slíbenou sklenici čaje a na zákusky její rukou připravované, jako se ještě jakživ na nic netěšil.

“Počkejte, chlapíci,” pravil potichu k svým průvodcům, kteří udiveně v alejce před klášterním statkem zdvihali hlavu k řadě jív blýštících se stříbrnými pupenci kočiček, jež od vršku přelétala hrstka trpělek — “to uvidíte se mnou ještě něco krásnějšího.”

Bez stísněnosti, vědom si své lepší vnitřní ceny, než byla dřívější, i spořádaného zevnějšku, vešel Martin Oskar za časného odpoledne do prostorného dvora, kde si několik chasníků hlučně opravovalo svoje pluhy a brány od loňska tu a tam pohmožděné. Požádal jednoho z nich, aby vzal pod ochranu jeho psy, a dozvěděl se k své radosti, že plukovník i slečna Nella jsou doma, dal se starou služkou ohlásiti.

Plukovník scházel právě se schodů v rukou máje dýmku a veliké zahradní nůžky. V prvním okamžiku změnil nenadálého hosta náramně nechápavě, ale po baronově pokloně a omluvě se přece rozpomenul: “Aha, již se pamatuji — ano, ano — Nella vás tenkrát pozvala za ten nález... Bětko,” zvolal na přebíhající služku, doved’ pana barona nahoru a řekni

Nelle, že se jí přihlásil její pozvaný host. Já mám tam v sadě práci,” dodal klidně na svou omluvu a ubíral se dále.

Martin Oskar necítil se jeho nevšímavostí nikterak dotknut, neboť blízkost plukovníkova nesrostla mu nikterak s představou paprsku, na který se po dvacet neděl stále těšil a který byl jedině v moci Nellině. Pak byl také již od svého dětství navyklý takovému zvláštnímu přivítání.

Služka ho zavedla do přívětivého, venkovsky zařízeného salonku, ale tu již cítil, že se ocitl v nějakém nevidaném, posvátném světě. Ohlížel se s utajeným dechem po bělostných, průhledných záclonách, po měkce vystlaném červeném nábytku a krátkém, lesklém klavíru. Na stole před ním stál hedvábný košíček s visítkami a dvě pěkná alba. V čele pokoje stálo veliké zrcadlo na pozlaceném podstavci a v něm se shlížel protější skleník se stem různých něžných drobtin a s košíčkem růží na vrchu, o nichž baron netušil, že jsou umělé. Stojan se skvostně vázaným naučným slovníkem, ještě jeden stolek s ozdůbkami, vějíř z podobizen a nad nimi markartova kytice s velikou rudou stuhou, mnoho váz, nástěnných medailonů a různých obrazů přepínávalo pokojík — ale Martin Oskar jaktěživ nepocítil tak blahý dech příbytku; na všem zde spočívala jakási záře...

Rozpomenul se na obydlí staré Francouzky, k níž ho byli příbuzní dali na vychování. Ta mívala všecken nábytek povlečený režným plátnem; pokryvky klavíru i postelí, záclonky na oknech, její župan, cestovní kabelka, i prostěradla na podlaze, když bývala po umění — to vše bylo z takového plátna. Pěstounka jeho, pensionovaná guvernantka, mívala mnoho čtení i korespondencí, a proto posílala svého svěřence stále na procházku, připomínajíc mu často, že musí vždy k vůli možnému záchvatu děsivé padoucnice vyhledávat osamělé cesty. Když pak se již unavený vracel, podívaly se její oči na něho

zpod brejlí hněvivě jako šípy, že ji vyrušuje a překáží. Pak se míhaly v jeho paměti různé chodby, předpokojí, jizbičky vrátných a kanceláře. Do svých komnat ho příbuzní nikdy nepustili; vždycky byl poslán jen do úřadovny nebo do kanceláře, aby tam čekal na netrpělivou, přísnou rozmluvu svých bratrovců a strýců. Jiný svět vyjma přírodu, která v něm ukolébávala líným sněním všechny otázky, znal jen z množství knih, které byl již přečetl. O sobě a o svém cíli tušil jen mlhu, chladnou, tíživou a neproniknutelnou — až se ho dotkla ruka anděla...

Na prahu salonku zjevila se plukovníkova dceruška a hned za ní tvář obstaralé sluzky, kterou prve žádal, aby ho ohlásila. Počala něco rovnati po pokoji, ale Martin Oskar už si jí nevšímal. Byl zcela zaujat svým andělem — a dříve netušil, že bude v první chvíli zase tak nejist a omámen jako ve snu.

"Osmělil jsem se — dnes," vypravil ze sebe, tak těžce povstáváje, jako by měl nohy z kamene.

"Tedy jste přece jen přišel — to je hezké!" promluvila Nella. "Ale tak pozdě... Já už se ani nepamatuji, kdy to bylo, jak jste mi návštěvu slíbil."

Kouzlem její milé mluvy se baronovi ulevilo. "Posledního října to bylo," řekl klidněji.

"Tedy se, prosím, u nás posad'te," řekla zase Nella sama také usednuvši. "Tatínka, toho musíte omluvit," podotkla šetrně — "on má teď tolik starostí hospodářských a má v nich po matčině smrti svou jedinou radost. A zdáte se mi, pane barone, poněkud štihlejší. Nebyl jste snad —" něžná její mysl spolkla namanuté slovo "churav". Nebyl jste snad také v Celovci nebo některém městě jako my?" zakončila jinak svou otázku.

"Nebyl," zavrtěl baron hlavou a osměliv se teď dívce očima zavaditi o tvář, upozoroval na ní něco nového — netušeného. Měla uplakané oči.

"Vy jste plakala," vyklouzlo mu ze rtů, "a já zrovna přišel."

"Ach, nebojte se," usmála se dívka, "to přichází často. Když u nás bývá, věřte mi, tak hrozně smutno — člověk tu žije jako v zakletí... Než jediný den uplyne, to mi připadá vždy celou věčností, a tak se mi stýská, až se hloupě rozpláču. Mám několik přítelkyň a známých na blízku," pokračovala slečna zase s vědomím hovorné hostitelky — "a občas se vzájemně navštěvujeme. Ale což to všechno přece nemůže vyplnit celé tesknění duše."

Tu se Nella zarazila, a jemnou plet' jejích líček zbarvil ruměnek. Bylať povahou velice sdílná a důvěřivá, a tato vlastnost ji často zavedla k pochybení. Ještě štěstí, že ten ubohý baron, s nímž v soucitném milosrdenství chtěla vésti upřímnou rozmluvu, se nedovtípil, že se jí netrpělivě stýská jenom po miláčkovi Maxovi, s kterým se teprve bude směti veřejně zasnoubit, až se stane nadporučíkem. Bylo to opravdu nejen neslušno, ale snad i jí a Maxa nedůstojno, kdyby to svěřovala takovému ztracenému ubožákovi.

"Venku již co nevidět všechno se změní — u vás nejbližší," pronesl Martin Oskar jako na útěchu jejího stesku. Zamihly se mu v paměti ostříbřené jivy před klášterním statkem.

"Ach, já jsem ovšem nevděčna k našemu kraji," příznávala se Nella. "Lidé odjinud zase o něm blouzní. A jak vy, pane barone, jste prožil celou zimu?"

"Tak v pravidelném údělu svého osudu," usmál se smutně Martin Oskar. "Ale nikoli," opravoval se bera na se vážný výraz, "zdá se mi přece, že v tom čase bylo cosi neobyčejného." Tu se také zarděl a zamlouval své vyznání: "Četl jsem mnoho."

"Odkud berete knihy?"

"Důchodní mi je ochotně opatřuje ze zámecké knihovny."

"Které spisy nejvíce milujete?" zvičala slečna. "Máte rád věci veselé? Můj papá nic jiného nečte, než humoresky. Říká, že nechce zvičat trudy a soužení, kde se které odehrává, že člověk má sám starosti a mrzu-

lostí dost..." Slečna, majíc z doslechu o baronovi určité ponětí, přicházela jeho vkusu jako slušná hostitelka důvtipem jaksi v ústřety.

"Nedávám zrovna přednost věcem veselým —" odušil Martin Oskar, "a zapominám je ihned... Miluji všechno, co mne přenáší v svět krásných ilusí, třeba že byly tak nehmotny, jako osluněné pavučiny. Snad proto čtu tak rád pohádky a legendy. A víte — aby mi nebylo špatně rozuměno — miluji zvířata. Takovéto štěně, kůň, pavouk, vrabec, ještěrka — vše je to v podstatě krásné stvořeno a nic mi neubliží..."

"A já mám také ráda zvířata —" zvolala živě Nella. "Vidíte, jak máme stejné myšlenky!" Podívala se při tom na starou hospodyní, která zatím tiše otevřela skleník a rovněž tak tiše oprašovala a přerovnávala čisté a bezvadné jeho zařízení. "Vida, není tak nejhorší, jak se o něm povídá," sdělovaly Nelliny zraky. "Já bych se s chudákem dokonce dovedla bavit." Její srdce bylo z těch šťastných, jež laciné dobro chce a dovede prokazovat napořád.

Martin Oskar se v duši radostně zachvěl, že slečna u něho shledává nějaký společný zájem, a vzpružil se tím do bdělé a šťastné pozornosti.

"Čtete francouzsky?" vedla dále Nella hovor.

"Ano, dosti dobře," přiznával se rád Martin Oskar. "Mnohem nedokonalěji, ale přece trochu, vyznám se v italštině," zpovídal se dále. "To jsem se cvičil zcela sám."

"Vida, on je to vlastně nadaný člověk," zvěstovaly znova spokojeně Nelliny oči nechápavé svědkyni hovoru, kterou si byla přivedla, že by se samotna v baronově společnosti bála. Ne proto snad, že byl prý tak zpustlý — však tomu všemu by ani nevěřila, — ale kdyby tak na něho z nenadání ta děsná nemoc přišla?

"Vyberu vám několik francouzských hezkých spisů," slibovala hosti ochotně a ještě si vzpomněla něco k jeho potěše: "A vždyť vy hrajete ta-

ké na klavír! Řekla mi to paní nadlesní, že vás zaslechla."

To zase Martina Oskara v duchu oblažilo. "Mám starý nástroj," odvětil upřímně, "to nemohl nikdo zaslechnout nic příjemného."

"Zahrajete mi na náš klavír — ano?" žádala slečna. "Já zatím vám půjdu obstarat něco, co jsem vám slíbila. Pamatujete se?"

"Pamatuji si každé vaše slovo," odvětil Martin Oskar poslušně se zdvihaje, aby se odebral ke klavíru. Odložil trochu rozpačitě nové svoje rukavičky.

"Máte zde Chopina?" tázal se nasměle.

Slečna přisvědčila a poskočila vyhledat skladby Chopinovy. "Ale já jich nedovedu přednést!" pravila dodávajíc tím baronovi smělosti. A ze zvědavosti i upřímné účasti nemohla ještě odběhnouti, dokud by ho neslyšela.

Martin Oskar zahrál s podivuhodným, jemným pochopením dvě mazurky. Nella mu hleděla pozorně na ruce a potom se mu pokradmu zadívala do obličeje. Zdálo se jí, že není pranic odporný — ba pomíjejíc plet' trochu ještě nečistou a ostře modravý stín pod očima, vypátrala na něm bystře ženským okem mnoho zajímavého. Zdálo se jí, že se postavou poněkud podobá Maxovi, a jelikož byla přesvědčena, že má její Max tu nejkrásnější postavu na světě, byl tento úsudek pro barona velmi lichotivý.

Pozorovala, že i bezmyšlenkovitá staruška hospodyně — která v prvním dojmu nazvala baronovu návštěvu lajdáckou dotíravostí — zadívala se na něho, když počal hráti, všechna překvapena. A Nella se svou trochu romantickou hlavičkou, v duši s vlastním štěstím lásky, umínila si, že se ubožáka ujme jak přítelkyně. Dnes s ním zacházela ještě šetrněji než s každým oprávněným hostem. Pohostila jej co nejroztomileji slíbenou svačinou, vybrala si s velikým potěšením z přivedených psíků Lorda a slíbila baronovi pro Hektora uháčkovati hezký pásek na krk. Prošla s ním hospo-

dářství, jsouc od stařeny provázena, konečně zapůjčila mu tři svazky francouzské četby a několik novějších klavírních výtahů z oper, aby měl ještě doma nějakou upomínku na soucit a uznání její.

U branky klášterního statku Martin Oskar odcházející ještě se ohlédl. Nella stála u vchodu domovního stavení, kde se s ním podáním ruky byla rozloučila, nyní již bez společnice, a jak se zdálo, tváří obrácena k němu. Martinu Oskarovi zatměly se na okamžik oslněním oči, a když zase rozeznával krajinu před sebou, napadl mu v pásmu pohoří na osamělém výběžku otcovský hrad Stiften a hlava Nellina hleděla z nejhořejšího bílého okénka věže. Tu místo k myslivně táhlo její to mocně k hradu. Náhle se snesly k zřícenině červánky z oblohy, obmykající ji ohnivou čelenkou, a v té záplavě dívčina tvář zmizela z okénka. A duši se táhla nějaká nejasná pohádka: Byl jednou jeden smutný princ, ale našel na konec svoji princeznu, která za ním přišla do hradní pouště a vyčarovala tam celou krásu minulosti zpět... Právila: Pro tvé hezké a slavné jméno, i protože hudbu a zvířata miluješ, jsem přišla, Martine Oskare." Ano, pohádka měla i svou podstatu možnosti... Martin Oskar cítil se opojen, ale měl pevný krok a před sebou jasný cíl, až teprve u samého vrchu ho zastavila překážka. Známou cestu nahoru ještě pokrýval sníh — nebylo ji ani ještě možno rozeznati...

Hektor sedaje si u pánových nohou, teskně zakňučel; zastesklo se mu v tom blouzení. "Musím ještě počkat a chystat se zatím k veliké práci," zašeptal majorátní pán, těžce se odvraceje od svého nepochybného majetku, s něhož přece nikdo na světě by nedovedl smazati znak bývalé slávy a krásy, která se může vrátit...

Několikrát potom Nella zapírající statečně stud, jež v ní vzbuzovalo pomyšlení, že se tak veřejně přáteli se spustlým šlechticem, ohlédla se po baronu, když po mši vycházela s hospodyní ze vrat hřbitova, jímž byl ko-

stel obklopen. Tam u velkého kříže po každé stál Martin Oskar, jako by vždy čítal zvětralý nápis, čekaje na plukovníkovu deerušku s pozdravem, a povzbuzen Nelliným pohledem aneb oslovením, osmělil se kousek ji vyprovoditi. Míval tu vhodnou příležitost vyprávěti dívce o svých předeších, z nichž dva zde měli v kostelní zdi zasazené mramorové náhrobky a jedna jeho prateta byla též abatýší blízkého kláštera císařem Josefem II. zrušeného. "Ta se narodila na mém Stiftenu," podotknul jednou mimochodem Martin Oskar a chvějícím se hlasem doložil: "Já se tam miním jednou provždy usadit."

"Což je tam možno bydlet?" podivila se Nella.

"Posud jsem tam sídlil jen v létě," řekl baron jaksi bázlivě, jako by to svěřoval poddaný svému veliteli, který mu může každý plán zakázati — "ale když moji předkové tam mohli bydlet i v zimě, já to také dokážu."

Dívka na něj šířeji rozevřela oči, když ve svém vysněném plánu pokračoval:

"Je možno zříditi tam více místností — jen je zceliti a pokrýt. Cestu nahoru možno také pohodlně upravit — a v létě nelze vypovědět její půvaby. V zimě ovšem — v zimě je všude mrtvo a studeno — ale nemůže-li býti také tam v té výši, v teplé komnatě při věrné obsluze celý šťastný svět?"

Nella pohleděla soucitně a povážlivě na hospodyni, a od tohoto okamžiku vzrostla v ní potlačovaná posud bázeň před baronem tou měrou, že ji zářící jeho pohled počal strašiti...

"Zítřka se již na Stiften odstěhuji a počnu tam zařizovat, co jen letos možno. Tu bych vás prosil," dokládal ztišeným hlasem, "kdybyste se tam někdy přišla podívat."

"Budu jednou tak smělá a přijdu," promluvila nuceně dívka a podala mu ještě chvatně ruku, jen aby ji už opustil. Odcházející několikrát se po ní ohlédl; když jí zmizel s očí, uvolnila si povzdechtem k hospodyni: "Paní nadlesní mi řekla, že ten baron bývá

vždycky po záchvatu padoucnice na myslí pomaten. Já to nechtěla věřit, ale teď už to věřím a bojím se ho. Ode dneška se mu vždy z daleka vyhnu." —

Všechnen přenosný majetek kromě skříně a starého dlouhého klavíru odvozila baronovi jeho pradlena, Štanca Ráhníková, na Stiften, a letos tam u něho zůstala ve stálé službě. Bylo to stárnoucí, opuštěné, vysoké a hřmotné děvče, bývalá milenka hajného, kterému pak napadlo oženiti se s jinou; od té doby bydlela Štanca u své vyčítavé tetky a živila se podělkováním, hlavně obsluhou v myslivně u obou jejích obyvatelů.

Martin Oskar zakoupil si několik nástrojů a za stálé pomoci Štanciny upravil jí vedle své jizby krytý útulek a odevzdal jí do hospodářství kamínka, nádobí a několik beden. Štanci to stačilo k největší spokojenosti, ale Martin Oskar to nazýval jen prozatímním zařízením, zabýváje se dalekosáhlými plány. K tomu ji sliboval: "Kdyby při mně štěstí věrně stálo a já se oženil, budeš až do smrti u nás zaopatřena, Štanco," a ona tomu pevně věřila.

Především přivedl Martin Oskar do vzorného pořádku svou vlastní jizbu, které letos také říkal provisorní. Všechny tři březové stolečky a lavičky byly vždy prosty všeho harampádí, pokryvka na lůžku bývala hladce seřazována, rámce obrázků i zrcadla bez poskvrny, stěny pokryty často obnovenou zelení a jizba byla zbavena dřívějších dotěrných přátel, pavouků i much. Martin Oskar věřil pevně, že se sem přijde podívat plukovníkova dceruška.

Pak počali upravovati pohodlnější stezku k hradu. Dříve si toho baron nevšímal, že tu a tam se musel uhýbati a prodíratí větvemi. Celou stezku až dolů v pravidelném pásmu vymýtili a tu a tam k vůli příkrému svahu vydlabati schůdek, dalo mnoho práce. Při ní napadlo Štanci, že by se tu a tam na tabulkách půdy dobře dařilo fazolím, dyním i jiné zelenině; Martin Oskar se pro tuto myšlenku

nadchl, jakož jej těšil i dřívější nápad Štancin, že si přivedla do hradního sídla z tetčiny chalupy osiřelou kozu s kůzlem, které se se společností Hektora slušně srovnávaly, k nim pak z nenadání přibýly čtyři slepice a hejno droboučkových žlutých kuřát; to vše mohl ukázati Nelle, až sem zavítá, jako milé vlastní hospodářství. Jindy objevil Martin Oskar na svém majetku celou rodinu hada slepýše, a to jej náramně znepokojovalo, že prohledával starostlivě každý keř a kámen, ale bál se o Nellu, že by ji takové nahodilé leknutí zastrašilo, že by sem po druhé nepřišla.

Na druhý rok! Den za dnem ubíhal, dni stávaly se parnějšími, že neúnavná pomahačka Štanca co chvíli odbíhala k studánce pro pohárek čerstvé vody svému pánu; dole po údolí houstla pole metažícími klásky, ba na Stiftenských tabulkových osívkách se již naděje na úrodu květem sílila — a ta, která mohla všechno požehnat a povzbudit svým pohledem, nepřicházela . . .

Martinu Oskarovi počalo býti tesklivo v duši, že se mu nikdy nepoštěstilo v neděli Nellu uhlídati v kostele. Jednou se nemohl již zdržeti, aby nezašel do klášterního statku. Dlouho si smýšlel omluvu, až se ustanovil, že poprosí za nějakou četbu. Ale hned dole na chodbě odbyla ho známá společnice Nellina, stará hospodyně, tak cize, jako by se nikdy byli neviděli, že slečna Nella odjela kamsi na návštěvu a pan plukovník nemá kdy na vyhledávání knih. A přece malý pastucha baronovi pověděl, že před chvílí byla slečna Nella na dvoře.

Tu Martinu Oskarovi vzpomínkou, tak to čítával v knihách, napadlo, že otec plukovník mu nepřeje, brání Nelle jíti na Stiften a oběma se spatřiti. Vrátil se tesklivější a roztouženější, než prve byl, nahoru, a všechna práce přestala ho těšiti. Povšimnul si s ustrnutím, že bílé, jemné jeho ruce zosklivěly nezvyklým namáháním; zalekl se toho a oddal se nečinnosti, nevyspalýma horkýma očima zíraje na červenající se střechu a vížku klášter-

nho statku v husté zeleni. Najednou posedl jej starý známý duch; počal blouditi bez účelu po dolině, nevěda již, co by měl činiti, aby se ještě dále ubránil prudce jím lomčující touze po alkoholu.

Až po týdnu vytrvalého boje, když za časného sobotního rána scházel s hradu provázen starostlivými zraky Štancinými, již přestal odpovídat na skromné její otázky, byl velice klidný a sváteční. Večer před tím přestál nový silný záchvat své choroby, a tu vždy druhého dne bývaly jeho pohled i chůze jistější. Tušení, že dnes někde uhlídá Nella, naplňovalo jej novým tichým blahem. Kdyby s ní ted' mohl mluvit, řekne jí: "Myslím, že ve mně není ztraceno to lepší jméno člověka; jenom mi věřte, jako já věřím ve vaši moc nade mnou." A kdyby ho chtěla dále poslouchat, všechno by jí vyprávěl...

Pes Hektor ho dnes neprovázel, neboť baron si ve svém živoření ani jeho nevšimal, a on si navykl zase provázeti kroky Štanciny.

Martin Oskar doplížil se na stráž, odkud ukryt divokým lískovým a bezem mohl se nerušen dívat na dvůr klášterního statku. Pozoroval nádvoří, jak zůstávalo dnes tiché a prázdné. Dobytek byl vyveden na uzavřenou pastvinu, a všechna mužská i ženská chasa popílovala si na louce, aby se před nedělí dostalo všechno seno pod střechu. Baron spatřil také, že plukovník, jehož se velice bál, z domovního stavení vyšel; odcházel také na louku. "Ted' bych se mohl bezpečněji pokusit — žádat tam o knihy —" napadlo baronovi, i osmělil se volně sejítí dolů k alejce. "Kdyby věděla, jak po jejím zjevu toužím, vyšla by sama ven mně v ústrety a podala by mi ruku," přemlouval se v blouznivé naději, když u samých vrat do pola otevřených mu nohy vypovídaly službu, jako by se bály ještě pokročiti dále.

A tušení, které vedlo jeho myšlenky a kroky od dnešního procitnutí, ho nezklamalo. Ze dveří domovního stavení vyběhla tenoučká postava v bě-

lavých šatech jako proužek záře; s opálečkou zrní v rukou svolávala drůbež a holuby, jednoho svárlivého kohouta odhánějíc svým slaměným štyrským kloboučkem. Vysypavši celý obsah opálečky, vesla do sadu. Shýbaje bezděčně šíjí a bledna v tváři úzkostným napjetím, jako by jej náhle odněkud zde měl hlas plukovníka či hospodyně zahnat, loudil se Martin Oskar za dívkou. Vplížil se tak již až ke dveřím sadu a kolem skleníku, který bránil plnému rozhledu na volné rozsáhlé záhony, když ji spatřil nedaleko skloněnou vytahující z půdy několik cibulek. Nella zaslechnuvši šustění jeho kroků ohledla se, a ze rtů jejích vydral se výkřik.

"Použil jsem té příležitosti," zašeptal na omluvu snímaje klobouk, ale tu již pochopil, že nebyl dívce již vítán. Druhým směrem kolem skleníku počala utíkat s rukama ku předu vztáženými, vyražejíc ze sebe podivné hlesy úzkosti. Chtěl se před ní vrhnouti na kolena a prositi za odpuštění, že ji tak překvapil, chtěl ji zapřísahati, aby mu neunikala, ale nemohla ze sebe vypraviti jediného zvolání, aby ji zadržel, spěchal za ní s rozervěnými pažemi, němě naznačujíc svou vnitřní úpěnlivou prosbu. U dveří sadu, několik jen kroků před ním, viděl baron, jak po něm obrátila Nella hlavu, tahy její měly výraz největšího zděšení a hlasem k smrti ustrašeným počala křičeti: "Pomoc! Pomoc! — zachraňte mne před ním!"

Baron se zarazil v běhu, a jako když ho smrtící koule zasáhne, zavrával. Dvířka sadu zůstala rozlétlá, viděl, jak za stálých srdcervoucích výkřiků dívka padla do náručí vyběhnuvši hospodyně, pes Lord rozehnal se v divokém štekotu po dvoře a v usedavém, uvnitř domu zanikajícím Nelině pláči rozlehlo se kolem barona na tisíc hrozných hlasů volajících: "Pomoc — zachraňte mne před ním!"

Martin Oskar počal zběsile utíkat nazpět do sadu; vydral se zde na zděný plot a přeskočil ho jako štvaná zvěř. Ubíhal pak bez paměti, jen tak po pudu dále až ku patě svého Stif-

tenu; zde se vrhl celou délkou na zemi, a po prvé od dětských let zalily se mu oči palčivou vláhou. Chápal nejhroznější poznání a největší bolest svého života, nabyv jistoty, že ta, jejíž blahodárnou ruku ve svých snech přál si mítí na blízku — tak blízoučko, že by se jí směl chápati ku posile i potěše — se ho bojí a hrozí. A čemu dosud nikdy neporozuměl, otázce života odbočeného již ve svém vzniku ve zdravé, k šlepijím následníků oprávněné dráhy, své stezce chudobné, osamělé, spustlé, lesklým jménem jen ironisované — ta záhada se před ním rozvinula jediným výkřikem dívky: "Zachraňte mne před ním!"

Za jitra druhého dne našly ho první sluneční paprsky na tomtéž místě ztišeného. Přemýšlel klidně o jediné duši lidské, která mu byla tak oddána, že za každý tvrdě zasloužený groš zase koupila jen něco k jeho potěše, k zvelebení jeho sídla — ona jediná mu věřila, s ním doufala a snila. Proto měl i Martin Oskar pro ni tolik paměti a síly, že se zdvihl, upravil svůj zevnějšek a dopravil se k svému důchodnímu.

"Včera jsem si tu měl vyzvednout svůj příjem," oslovil Martin Oskar při neobyčejně časně návštěvě svého pokladníka, "prosím vás, dejte mi též papír a obálku a dovolte mi napsat před vámi jako svědkem několik řádkův."

Když důchodní beze vší zvědavosti, co miní psát, mu učinil po vůli, posadil se Martin Oskar a napsal svým těžkým a chvějným písmem následující odkaz:

"Já Martin Oskar baron Stiften, majorátní pán na hradě Stifteně, syn Oskara Jana barona Stiftena a matky Markéty Edity Pie rozené hraběnky Falkenové, za své klidné a dobré paměti všechno, cokoli v myslivně i na hradě Stifteně zanechávám, ubíraje se odsud, odevzdávám své věrné služce Štanci Ráhníkové. Možno-li mi poslednímu z rodu Stiftenů odevdati vlastní vůli také pozemek i zdi svého dědictví, nechat' užívá svrchu jmenovaná Štanca Ráhníková vůbec všeho, co slulo mým na této zemi.

Psáno na panském důchodě 4. července 188*.

Martin Oskar baron Stiften."

Tuto listinu zalepil Martin Oskar i s penězi právě přijatými do obálky, napsal na ni adresu Štancinu a dal v uschování důchodnímu, který jednou později vyložil slzící Štanci, aby neplakala, že se s ní nebude nikdo pro to dědictví souditi.

Majorátní pán ze Stiftenů téhož dne, kdy psal svůj odkaz, někam z této krajiny odešel, — aby se již nikdy nevrátil. Odcházeje, viděl zase v obrazotvornosti své mluhu těžkou a neproniknutelnou, která vždycky obestírala účel jeho bytí; tentokráte domníval se však viděti kdesi bránu, která dělí mluhu od světla, a skutečnost od nerušených snů, a k této bráně směřoval... Nikdo ho nehledal vyjma trpělivé zraky Štanciny, které jej marně vyhlížely, bude-li se přece vraceti cestou k Stiftenu či k myslivně. Ztratil se a zanikl jako kapka v moři — a snad zatusil ten bludný majorátní pán, že v tom nevysvětlitelném zaniknutí člověka ještě nejdůstojněji setlí poslední památka rodu Stiftenského.

Sila oceánu

I.

LUNCE VYCHÁZELO zvolna na obzor, ale dříve než vyšlo, byl kraj již plný jemného, jakoby prosívaného světla, které uklidňuje zrak, pokrývá jakousi něhou předměty a stírá ostré obrysy úskalí a mysů. Ráno se rozbrásklo svěží a chladné nad přímořskou Bretanií.

Klečíc před střepinou zreadla, položenou jednou hranou na kamenné lavici před domem, Nénie Noedatová posazovala si ranní čepeček na svoji černou, uhlazenou kšticí. Pozorovala se chvíli, usmála se na sebe, pak se zvedla a stojíc před dveřmi, ruce založeny v bok, bloudila očima kolem sebe.

Aniž si to pokoušela vysvětliti, ba aniž přemýšlela o tom, co vlastně pocítuje, Nénie okoušela všechnu tu nekonečnou sladkost, která sestupovala s šedého nebe a ztápěla v čiré a svěží průzračnosti rodný kraj. Neboť takové jsou všechny mladé Bretoňky z pobřeží, silně citlivé k mocné poesii této země, tohoto moře a oblohy, jejichž sila je obklopuje a jejichž nádhra je proniká od chvíle, kdy jejich oči se rozevřely vstříc pozemskému světlu.

V tomto dvanáctiletém děcku, které se dívalo dlouze na l'Aber Wrac'h, rozkládající se před rodnou chýší, byla duše předků, chvějící se a citlivá — duše třicet po sobě jdoucích generací, jichž byla posledním výhonkem — duše jejich předků z Guissény a Tréganu, těch tvrdých a nepoddaných bojovníků s mořem a jeho nebezpečími.

A jako oni milovali jejich drsnou zemi a neklidné moře, tak i Nénie

Noedatová, jejich dcera, vnučka a poslední pravnučka v nepřetržité řadě cítila, která její srdce se plní nezmarnou láskou, tlukoucí jediné pro tuto zemi.

"Nénie, slyšíš, srdce moje, o čem pak tam tak přemýšlíš?"

Hlas poněkud zlomený a třaslavý, hlas velmi staré ženy se ozval z vnitř chatrče, z tmavé místnosti, kam denní světlo jen spoře vnikalo úzkým okénkem, proraženým v žulové stěně domu. Otázka však nicméně byla něžná a ne bručivá.

Dítě jí nebylo zmateno, otočilo se a smějíc se odpovědělo:

"Dočesala jsem se, babičko, a nyní se dívám trochu kolem sebe."

Stařena ve tmě se znovu ozvala:

"Ještě nezvonili k první mši?"

"Ne, babičko. A bude to trvat ještě dobrou půlhodinu než začnou."

"Jak je tam dnes, dět'átko?"

"Překrásně. Nebe je šedé a stříbrné a poznenáhlu zlatné a růžové, neboť slunce již vychází."

"Nuže, pomoz mi ven. Chci počkat před dveřmi na dědečka, až se bude vracet z louky."

Nénie ihned vstoupila. Ve tmě se ozvalo skřípění náprav a křeslo ochromené — zvláštní to křeslo ze dřev různé barvy, — se objevilo strkáno dítětem, v úzké chodbičce s udupanou zemí, přejelo kamenný práh a octlo se přede dveřmi.

V tomto křesle, nehybná, údy svázány neúprosnou chorobou, tělo proměněné v kámen, na němž krom bledého obličejce nebylo nic živého, stará Béata Noedatová vztýčila namáhavě šíji, vdechujíc široce rozevřenými nozdrami čerstvý vzduch. Její zřetelnice, vybledlé ze své bývalé modři a jakoby unavené, procházely se zvolna po dalekém obzoru, zastavujíce se tu a tam na podrobnostech

krajiny, v níž předkové žili a skláněli hlavy k věčnému spánku.

Hle, již osmdesátosm roků se otvíraly zraky Béatiny vstříc panoramatu l'Aber Wrac'h, délce tohoto fjordu, který vnikal do pevniny jako puklina vytvořená tětím ohromné sekery, právě naproti onomu hroznému Libenteru, nejdivočejšímu to úskalí na pobřeží a nejbohatšímu na ztroskotání lodí.

Osmdesátosm roků patřila již tato žena na travnaté svahy tohoto přístavu, který byl nazván gallským jazykem l'Aber Wrac'h, na tato políčka ohraničená živým plotem a stromy, jež dravé mořské větry sklonily a zkřivilily na tuto zvláštní říčku, úplně prázdnou a suchou při nízkém moři a naplňující břehy za moře vzedmutého, protože dvakrát za den příliv je naplňuje a odliv vyprazdňuje a která každých šest hodin mění svůj vzhled, když moře do ní vstupuje anebo se vrací, působící hluk podobný bublání.

S tohoto moře lze spatřiti zbytky opatství Andělů, starý to klášter založený Annou Bretaňskou, a dnes již se rozpadající v ruiny. A zde právě jest moře nejpůvabnější a strašlivé, na něž všichni rodu Béatina odcházeli, volní a hrdí, a které si podrželo tolik z nich — otce Béatina nejdříve a tři z jejích bratrů, později pak dva z jejích synů, jednoho ze zetů, čtyři z jejích vnuků.

Byla z velké rodiny; měla kdysi sedm bratrů, a pak jedenáct dětí a později třicet tří vnuky. Zmizelo jich více v bezedném lůně moře než na malém hřbitůvku v Guissény. Nicméně její muž Guy Noedat se dožil devadesáti let, chodil dosud vzpřímen, bez hole a četl bez brýlí.

Guy Noedat unikl tomuto moři, které tolik miloval a na čemž se cítil doma. A v malém domku ze žuly a břidlice dvojice staroušek očekávala smrt; obsluhována Neníí, dcerou jejich nejmladšího syna, druhého to lodního mistra u vojenského loďstva, který byl nyní v Oceánii na křižníku

a který ovдовěv zanechal zde své jediné dítě.

Bledé zřítelnice Béatiny, které oběhly kolem dokola kraj, spočinuly nyní s láskou na této poslední pravnučce, jemné a snědé, která stála vedle bizarního křesla, které stařec sám byl vyrobil ze dřeva, jež moře vyvrhlo na písčité břeh, který byl v tomto směru zásobárnou kraje.

Nénie ukázala prstem směrem k údolí.

“Hle, dědeček. Dovedl krávu i s oběma kozami na obecní pastvinu a nyní se vrací.”

Nemocná se usmála. Její jemné ucho zaslechlo již dusot dřeváků na křemenech kamenité stezky. Stařec se opravdu vracel, nyní když kráva a obě kozy byly připoutány ke kolíku.

Ale dítě sraštilo obočí:

“Dědeček vypadá, jakoby spěchal. Má snad zprávy z Oceánie?”

Nénie myslela na svého otce. Spěšné zprávy jako tato, neznamenají v Bretani pravidelně nic dobrého. A stará Béata, zdálo se, že zbledla ještě více ve svém voskové bledém obličejí.

Klepání dřeváků se zesilovalo a v záhybu pěšinky se objevil muž. Drsná, vysoká a přímá silueta, kostnatá a pevná postava plavce ze starých dob, z časů, kdy ještě nebylo páry a záchranných člunů. Stařec byl podoben oněm starým obyvatelům kraje guissénského, kteří skrývali háky v úskalích a rozbíjeli čluny zbloudilé k pobřeží, získávající životy v tom, co ono vyvrhlo a pomáhající mu, když se ukázalo slabé nebo pomalé.

Byl statné postavy tento Guy. Nosil dosud podivný plášť z bílé, hrubé lněné látky, s kápí, jako nosí jen pamětníci velmi starých časů, věrní dosud jejich oblekům a obyčejům.

Pod vlněnou čepicí vystupovala jeho tvář, vyholená s tenkými rty, s nosem orličím, hlava hubená a kostnatá s bílými kadeřemi přičesanými k spánkům, se zlatými kruhy v ušních boltecích a očima černýma, velmi

živýma, a velmi pánovitýma, v nichž plál jakýsi hrozný žár.

Tak hrozný, že i stará Béate cítila, kterak zamrazení proběhlo jejími ochromenými údý a že Nénie ucouvla poděšena, cítíc přicházeti jeden z těch hrozivých hněvů, podobných šíleným mořským větrům, které zvedají moře a vylévají je daleko z břehů.

"Co je? Co se stalo?" koktala zděšeně stařena.

Guy vztýčil svou hubenou vysokou postavu a ukázal prstem k údolí. Jeho tvrdý, chraplavý hlas zazněl:

"Tu jsou!"

Prízvuk byl tak bolestný, že Nénie se poděšila a otázala se:

"Kdo, dědečku?"

Stařec vybuchl nenávistí, bolestí, bezmocnou zlobou.

"Oni. Ti lupiči, ti bídáci. Ti zloději země, blázni, kteří chtějí spoutati moře jhem, jako koně. Oni lidé z mlýna na elektriku..."

Oči Béatiny se naplnily slzami, Nénie cítila, kterak krutý vzlykot jí rve prsa. Jest zde ta strašná dlouho očekávaná hodina. Již se přiblížila ona hodina oznámená tím hrozným Pastonestem, soudním vykonavatelem, krívonohým a nepříjemným človíčkem.

Již dlouhé měsíce se vlekla tato zlá historie, tak zlá, že ani praděd Guy, který si vždy věděl rady a jehož všichni v kraji považovali za dobrou hlavu, ani prabába Béata, které ochromení nezkalilo jasnost smyslů a úsudku, nemohli v ní uvěřiti.

Jakže, lidé, kteří nebyli námořníky a nevěděli ničeho o moři, lidé, přišli z města v šatech jako oni cizinci, objevující se v letě na pobřeží, lidé s neznámými nástroji ze železa a mědi oznámili, že přijdou, aby přeměnil l'Aber Wrac'h tak, aby moře vyrábělo světlo?

To mohlo býti jenom bláznovství... Viděl kdy kdo dělati oheň z vody?

A pak, viděl již někdo, aby lidé jako tito páni se zápisníčky a tužíčkami dovedli poroučeti moři? Moře

poslouchá námořníky a ještě ne vždy. Předkové předků vyprávěli, že moře poslouchalo jen čaroděje a také jen čaroděje neobyčejné a ne všechny. Ale čarodějové již dnes nežijí, to přec každý ví. Byli snad tito "páni" nějakými novými čaroději?

Staříci krčili rameny, jakoby chtěli říci, že to vše jsou hlouposti podobné těm, jež promlouvají námořníci z Jihu, aby se vysmívali lidem z Bretoně.

"Páni" neznali Bretoňce; přišli do kraje se svými theodolity, mírami a trojúhelníky a doprovázeni uctivě dozorcem nad cestami, polním hlídačem a starostou, rozložili své mapy. Pak se dali do práce; hovořili a kreslili mnoho čar ve svých mapách tužkami různých barev.

To trvalo týden. Na konci týdne přijely automobily a cizí lidé odjeli.

Měsíce uběhly opět v klidu...

Jednoho dne se však páni opět vrátili a s nimi dělníci, náradí, stroje, trakaře, vagony úzkokolejné dráhy, sta pytlů cementu.

Starosta, jehož staříci nikterak nepovažovali za hlupáka, vysvětlil jim, že historie byla pravdou a že vláda dovolila, aby se l'Aber Wrac'h ohradil jakousi konstrukcí. V této konstrukci budou umístěny přístroje podobné mlýnským složením a že voda vystupující a vracející se bude jimi protékati a otáčeti a to že udělá elektrické světlo.

Stařec bedlivě poslouchal, přemýšlel a porovnával ve své hlavě. Pak si vzpomněl na to, co slyšel o podmořských člunech, létajících strojích, telegrafii bez drátu, od svých vnuků, kteří sloužili na válečných lodích a odpověděl:

"Vida... Neříkám, že ne."

Načež starosta jal se mu oklíkou vysvětlovati vážnou věc, totiž že tato přehrada přemění údolíčko v umělé jezero, následkem čehož mnoho luk a pastvin zmizí na vždy pod vodou, ale že vláda zaplatí dobře tyto koucky půdy.

Protože se stařec nerozzlobil, starosta se osmělil a pokračoval právě,

že také několik domů musí zmizet a slyšel-li dobře, je také dům Guy Noedatův mezi nimi.

Na to se starý námořník vztýčil v celé své výšce, podíval se vyprávěči přímo do očí, vzal těžký hák připevněný na silném řetězu a drže tuto hroznou zbraň v rukou, odpověděl, aniž by seslíhl hlas:

“Starosto, nehněvám se na tebe, neboť jsem tě viděl naroditi se v domě tvého počestného otce, jest tomu čtyřicet let a že tvůj dědeček byl mým plavčíkem, jest tomu sedmdesát dva roky. Ale můžeš klidně vysvětliti lidem, kteří tě poslali, že Guy Noedat přišel na svět pod touto střechou, jako všichni Noedatové, když před dávnými časy počali zde žít, ještě za svítání této země, nečiníce nikomu zlého, ale také nedovolující, aby je kdo spoutal zákonem a že zde chce zemřít až přijde jeho hodina, zanechávaje dům svým potomkům, tak jako jej přijal od svých předků a že nedovolí nikomu na světě, pamatuj si to, starosto, strkatí nos do svých záležitostí.”

Starosta poněkud postrašen, chtěl cosi říci, ale stařec jej přerušil:

“Můžeš dodati, že jestliže se kdy někdo z těch panáků odváží přijíti, aby zabral můj dům pro svůj d'ábel-ský mlýn, jak jsi vysvětlil, já, Guy Noedat vezmu tento hák, který od nepaměti užívali všichni Noedatové a prvním, kdo sem vkročí, vrazím jej celý do břicha. Na shledanou, starosto, a měj se dobře.”

A Guy Noedat, klidný a povýšený, vešel do svého starého domu.

II.

Nuže tak počala bitka. Kdyby inženýři se byli cítili tak zcela pány, nebyli by váhali urovnati celou záležitost prostředky třeba dosti tvrdými.

Ale porozuměli nepřítelství země a báli se zápletek, strachovali se neočekávaných obrátů. Rovněž i ti, kteří napolo poražení připustili vyvlastnění svých pozemků, nechtěli je připustiti v záležitosti starého Noe-

data, nejstaršího, nejváženějšího a milovaného v celém kraji.

Vyčkávali tedy, jednali oklikou a pustili se do práce, doufajíce, že se jim zvolna podaří obklíčiti vzpurného starce a pomalým hmotným nátlakem donutiti jej k vystěhování, jehož nemohli docílit násilím. Šťasten, jako dravec na čekané, výběrčí daní Pastoucot se bavil tím, že podněcoval hněv starého Noedata, strážce se při tom ovšem pečlivě onoho pověstného háku, se kterým se mu nikterak nechtělo navázati bližší známost.

Po mnoha měsících za napětí stále úzkostlivějšího, přehrada v Aber Wrac'h se zvedla, týčíc víc a více své nové zdívo napříč zátočinou, kdysi tak opuštěnou a zamlkle tichou. A Guy Noedat počínal věřiti, že jeho chladný a neústupný vzdor zachráni jeho rodnou střechu vzdor přeměně celého kraje v jedinou mořskou dílnu.

Na štěstí několik týdnů před tím byla provedena změna mezi inženýrským personálem.

Jeden z nich odešel a byl nahrazen ženou, k údivu celého kraje a poněkud posměšné nespokojenosti dělníků, kteří se k pracím na přehradě seběhli z celého okolí, i specialistů — řemeslníků z měst.

Žena inženýr, to byla novinka. A bylo třeba veškeré autority inženýra Rodendeta, ředitele tohoto podniku, aby tato novinka, podněcující mručení a posměch, nepodnítila i opravdový odpor.

Ostatně tato žena již od minuty svého příchodu, probudila v děmících, námořnících i místních obyvatelích jen posměch. Když ji viděli vystoupiti z člunu uprostřed tohoto malého pekla práce, s jejími kufříky a zavazadly, žádného ani nenapadlo považovati ji za dělnici schopnou k tomuto dílu, snad turistka, nebo ještě hůře, jedna z těch bláznivých malířek, které se zde někdy v létě objevovaly.

A pak náhle, přichodí byla představena ředitelstvím prací, jako tech-

nický úředník! Brzy úsměvy se počaly objevovati na rtech dělníků — Úsměvy, které ostatně se záhy proměnily v úšklebky špatně skrývané.

Slečna Berta Moreasová byla velmi hezká, ale chlapeckého vzezření, což ve své přemrštěnosti považovala za nutné ještě zdůrazňovati. Vyšla právě vítězně ze soutěže ostatně dosti nesnadné, porážejíc své mužské kolegy a dávala ráda najevo svou převahu způsobem poněkud suchým a drsným.

Chodila oděna ve vysoké boty opatřené cvočky, krátkou sukni, bluzu z hrubého lněného khaki, opatřenou četnými kapsami a mužský plsťný klobouk, posazený na ohnivě rudých, krátce přistřižených vlasech. Prohibala místa svěřená jejímu dozoru, dávala rozkazy tónem nepřipouštějícím námitek a zdůrazňovala ráda svou neomylnost.

Byla ostatně výbornou spolupracovnicí v prováděném díle, neboť byla vskutku silnou, pracovala dvanáct hodin denně a již v prvních týdnech, když ve dvou či ve třech případech přiložila ruku k dílu, odehnala se rtů dělníků ony vysměvačné pošklebky, kterých si záhy povšimla.

Výsledek byl ten, že si ji vážili, že se jí báli, že ji poslouchali, ale že ji vůbec nemilovali, neboť bylo, cosi již ve zjevu této dívky, krásné a elegantní, co od sebe odpuzovalo jakékoliv přátelštější pocity.

Přirozeně, že se také brzo dověděla o případu starého Noedata a rozhodla, že Guy jest starý chlazen, jehož vrtochy měly býti odstraněny bez okolků a zavázala se solě samé rychlým a definitivním rozluštěním této záležitosti, při nejbližší příležitosti, neboť se jí zdálo, že její představení projeví mnoho slahosti v případě tohoto hlupáčka.

Tato první příležitost se nahodila při setkané se starcem na louce, kam vodil svá zvířata a která rovněž měla zmizeti pod vodou. Když spatřila starce u jeho kravky a koziček, šla přímo k němu a oslovila jej povýše-

ným způsobem, jakým měla ve zvyku hovořiti se svými dělníky.

Ale bodrý způsob, jakým byla přijata, jí poučil, že nemá dosti síly, aby vyhrála srážku a byla nucena ustoupiti, marně se snažíc utajiti svůj vztek, když viděla neskrývané, zlomyslné úsměvy svých dělníků.

Starý námořník, velmi jemný pod svým drsným vzezřením, jí řekl, že ji považuje za děvče špatně vychované, a že jeho věk, nehledě k ostatnímu, mu dovoluje, aby byl překvapen útokem osoby, od které by toho byl nikdy — vzhledem k její lezké tváři — neočekával, i když vidí, kterak se plete v záležitosti vyhražené až dosud mužům, od nichž se mu ostatně dostávalo, vzhledem k jeho šedinám — vždy jen projevů úcty, kdykoli s ním hovořili.

Naučení bylo kruté. Berta Moreasová si přísahala, že se pomstí. Jsouc přesvědčena, že její autorita takto zlehčená před svědky by byla nadobro zničena, kdyby nepokořila jednou pro vždy tohoto starého vzpurníka.

A proto také, aniž uvědomila svého nejvyššího představeného o svých záměrech, ani o způsobu, jakého hodlá použiti, Berta, vezmuvši s sebou jednoho dílovedoucího a čtyři dělníky, kteří nebyli z tohoto kraje, aby byla jistější jejich poslušností v tomto choulostivém případě, který by jistě vzbudil nevoli v lidech místních a kterým slíbila mimořádnou odměnu za zvláštní práci podnikanou nedělního rána, vystoupila s nimi, obtíženými potřebnými nástroji, k domu starého Noedata s úmyslem uskutečnění plán, který si po několik dní připravovala a bedlivě promýšlela...

III.

To se tedy stalo právě onoho rána, kterým počíná naše vyprávění.

Starý Noedat měl sotva dosti času pronést známá nám slova, aby vysvětlil, co ho přivádí tak rychle a tlupa již stála před ním. Hluboké ticho se rozhostilo po jejich příchodu.

Nehybná a všechna bílá seděla stará Beáta ve svém křesle. Jedině oči žily v její smrtelně bledé tváři.

Vedle ní klesla na kolena Nénie, zděšená a s hrůzou očekávající, co se bude dít. Nebohé děvčátko se chvělo po celém těle, jakoby stíženo krutým záchvatem zimnice.

A před nimi, vzpřímen v celé výšce své hubené, kostnaté postavy, paže skříženy na prsou, Guy Noedat týčil hlavu, čepici posunutou poněkud dozadu, šedé vlasy padající kolem spánků a povívané mořským vánkem, oči hořící v klidné, kamenné tváři, celý podoben mystickému jakémusi pirátovi, který poprvé položil nohu na břeh neznámé země.

Za nimi, za všemi třemi — předkové, kteří již dávno překročili hranici života, a děvka, která teprve počnou existovati — to byl dům, nízká bretoňská chatrč s hrbolatými žulovými stěnami, malými okénky, břídlou střešou...

A všude kolem dokola rodná země; nahoře nad hlavami nebe stříbrně šedé, v dálce moře, které s jasným šumotem vrhalo své vlny na skaliska pobřeží a v zadu zříceniny opatství...

Vzdor veškerému svému hněvu a své odvaze, Berta Moréasova pocítovala v této chvíli jakýsi ostych.

Štíhlá ve svém obvyklém oděvu, krásný obličej poněkud tvrdý pod širokým plstěným kloboukem, svírala ve svých rukavičkách z jelení kůže opatřených rukách metrovou míru a niklovou vodováhu. Váhala několik vteřin.

Ale pak cític, kterak oči dělníků spočívají na ní vyčkávací, rozhodla se jednati. Změnila jenom svůj původní úmysl počítí ihned s veškerým důrazem; a tvářic se neobyčejně přívětivě a roztomile oslovila starého námořníka.

"Dobrý den, otče Noedate... Jak se vám dnes daří? Jsem štěstna, že vidím paní Noedatovou užívatí svéžesti tohoto krásného jitra. Ale, hleďme, neznám tohoto roztomilého děvčátka. Jak jest hezká. Chtěla byste mi říci dobrý den, děvuško?"

Nénie ucouvla polekaně a vzhledla tázavým zrakem na svého pradědečka. Berta Moréasova vypukla ve smích poněkud násilný:

"Ale, ale, jak jsme plaší!... Pojd' sem přec, maličká, vždyť tě nesním!"

Ale Guy Noedat, aniž sebou pohnul otázal se tichým hlasem:

"Co zde chcete?"

Otázána takto přímo, Berta znervosněla. Svráстила poněkud oboči a hledíc zpytavě na starce, odpověděla:

"Maličkost. Chci zde dnes ráno pracovati."

"Na čem?"

"Chci vyměřovati."

"Co budete vyměřovati?"

"Ó, jaká to otázka? Potřebuji zde vyměřiti několik míst a provést několik výpočtů, bez nichž není myslitelné zdárné ukončení prací na přehradě."

Starce rozšířil chřípí u nosu jako dravec, větrící nebezpečí. Otázky a odpovědi počaly se křížiti, rychle a suše. A inženýrka neváhala zahrnovati starce učenými slovy a omotávatí jimi nejjasnější věci, jež se tak pro něho staly nesrozumitelnými. Zdálo se jí, že takto nabývá opět půdy, byla hrdá sama na sebe a cítila se neobyčejně povýšenou nad tyto prosté lidi, kteří jí nemohli porozuměti.

Ale starý námořník nežil nadarmo svých devadesát let, aby nedovedl prohlédnouti tuto lest. Přerušil ji proto uprostřed jedné velmi učené a velmi nesrozumitelné věty, svým suchým a rozumným způsobem:

"Nevadí-li vám hovořiti se mnou řečí, jakou hovoří všichni lidé, pak vám pravděpodobně porozumím, slečno."

Berta se zarazila a odpověděla ihned, snažíc se být sarkastickou:

"To lze přec snadno pochopiti, dobrý muži. Jedná se o vyměřování nutné k provedení druhé přehrady, která povede přes toto údolí a promění tuto krajinu v umělé jezero, jež vystoupí právě tak vysoko, aby zatopilo váš dům až po střechu. — Těším z dnešního klidu práce, abych zde provedla tato vyměřování a za-

kreslování, potřebná k pracím příštího týdne. Musím na střechu vašeho domu umístiti záměrnou tyč, abych mohla provést zakreslování. Uvidíte, že vám nezpůsobíme nejmenšího nepořádku a nejmenší škody, alespoň pro dnešek."

Berta Moréasová uvažovala asi vteřinu než dodala tuto poslední větu, a i pak ji pronesla hlasem poněkud tlumenějším, než v jakém dosud vedla rozhovor. Podlehlá přece jen mimoděk jakési obavě před tímto starcem a hleděla oddáliti střetnutí.

Ale starý Noedat sledoval příliš bystře a pozorně její vývody, aby mu něco podobného mohlo ujíti. Okamžitě byl pobouřen. Zbledl, sevřel pěsti, zlý oheň se rozhořel v jeho očích a otázal se:

"A zítra?"

Berta Moréasová chvíli zaváhala, tušíc nebezpečí. Ale pak vlna vzdoru, odvahy a pohrdání ji zalila. Pravila, hledíc vyzývavě na starce:

"Zítra? To je těžko říci... Zítra uvidíme... Zítra, anebo některý ze dnů následujících."

A pohrdavá, jistá svou věcí, stála a čekala. Guy Noedat přejel jazykem své suché rty, učinil dva kroky a vztáhnuv své paže, mluvil, odděluje slovo od slova:

"Tak? ... Nuže, očekávajíc dnů následujících, jděte a mějte se dobře. Obrát'te se tam, odkud jste přišla a hled'te zmizeti velmi rychle. Neboť at' jste jakákoliv, jste přece jen žena, a já bych se hanbil, kdybych na vás splnil slib daný starostovi. Ale ti posměváčci, kteří stojí za vámi a kteří vás pozorují nenávistnými zraky, neboť se cítí pohaněni tím, že musí poslouchati ženu, jsou muži. Jim tedy připomínám, že první, kdo se odváží vztáhnouti ruku na můj dům, pocítí tento starodávný hák ve svém břiše."

Berta Moréasová zbledla na smrt a chtěla ho přerušiti. Ale Guy Noedat, který až dosud mluvil tlumeným polohlasem, zahřměl nyní:

"A ted' máte dost, není-liž pravda? Jsem zde doma, z otce na syna,

pokud tu budou Noedatové. Zde nemáte, co byste dělali, co byste vyhlíželi a jakmile přijdete, vyhodím vás podle svého nezadatelného práva... Odejděte, než se rozlobím!"

Jeho gesto bylo tak hrozné, oko hořelo takovým hněvem a muž sám byl tak majestátným, že dílovedoucí a dělníci se na sebe vzájemně podívali. Věděli, kdo jest tento stařec, a jak celý kraj stojí za ním do posledního človíčka.

Bylo opravdu nečestné dáti se vésti ženou proti muži a k tomu takovým dítětem proti takovému starci. Byli již tak dost nespokojeni, že musili pracovati i v neděli.

Inženýrka cítila toto vše a četla jim v očích, co si myslí. Pochopila, že kdyby nyní ustoupila, ztratila by navždy v očích svých podřízených autoritu, na které si tolik zakládala.

Ostatně přišla proto, aby bojovala a přijímala tedy tuto bitku, která se jí nabízela a jež vyhovovala jejímu tvrdému a nenávisnému srdci.

Držíc stále mezi prsty metr a vodováhu, postoupila až k starému Noedatovi, zvedla ruku s demonstrativním posunkem a pravila:

"Přišla jsem sem, abych s vámi hovořila a abych vyřídila své věci v klidu, v přátelství, abych vás přesvědčila... Vy sám jste mne pozlobil. Není to mou vinou, ale tím hůře pro vás. Neprosím více, rozkazuji. Z rozhodnutí, na kterém nemůže ani má vůle ani vaše ničeho změnit, váš dům musí býti rozbořen, aby bylo získáno místo, potřebné k prováděným pracím. Byl jste vyzván, abyste dům vyklidil a opustil. Neučinil jste tak... Počnu nyní se svými měřičskými pracemi a zítra ráno za svítání přivedu dělníky, aby srovnali dům se zemí."

A dotýkajíc se lehce svým prstem ramene starcova, dodala:

"Ustupte, prosím vás, radím vám dobře a nerozčilujte se zbytečně."

Pak nečekajíc více odpovědi, Berta Moréasová vykročila napravo směrem k domu, vytahujíc zápisník z kapsy, aby počala s vyměřováním.

Dělníci za ní chystali se automaticky ji následovati.

V tu chvíli se však ozval divoký výkřik, podivný výkřik zároveň zlobný a plný bolesti, šílenství a zuřivosti, výkřik, s jakým se asi v minulých dobách vrhali dávní obyvatelé tohoto pobřeží za bouřlivých nocí do vzedmutých vln moře, ke skaliskům, o něž se tříštila loď, aby přinesli pomoc anebo odvlékli kořist.

S hbitostí, kterou by nebyl nikdo očekával od tohoto devadesátiletého starce, Guy Noedat vyskočil od dveří svého domu s pažema pozdviženými, jako člověk řvoucí prokletí a hubenýma, kostnatýma rukama popadl onu děsivou zbraň, která v poslední době se stala jeho slibem pověstnou na pobřeží — lodní hák.

Mladá inženýrka uskočila, volajíc své lidi na pomoc. Tito přispíšili a strhla se krátká bitka.

Napaden s tolika stran a vtisknut mezi křeslo s nemocnou a zeď domu, takže se nemohl rozehnati, stařec byl odzbrojen dříve než mohl použiti své zbraně.

Berta Moréasova, která ztratila v této krátké potyčce svůj klobouk, přidržovala si rukama své přistřižené a zlaté rudé vlasy a křičela hlasem dosud přeskakujícím hrůzou:

“Pokus o rány a zranění... Váš výpočet byl velmi dobrý, ubohý muži. Čeká vás nyní buď vězení anebo blázninec. Pokud se týče vaší ženy, ta snad nalezne místo v některé nemocnici... Viděl to kdo jaktěživ?”

Ale pojednou se cítila uchopena dvěma prosebnými pažema. V prudkém záchvatu zděšení a strachu Nénie se vrhla na kolena a objímajíc nohy inženýrčiny, plakala, prosila, nařkala hlasem přerušovaným, prudkým vzlykotem:

“Můj dědeček!... Má babička! Pro milosrdenství boží, slečno, smilujte se, odpusťte mu! Smilujte se, slečno!”

Ale inženýrka byla u konce se svými nervy. Celá její nevraživá a zlá povaha se zobrazila v onom prudkém a šeredném gestu, jímž od sebe odstrčila nebohou Nénii.

“Čize! Mlčíš, ty malý hlupáku!...

Místo abys tu fňukala, měla bys raději odnésti a skrýti zbraň toho starého ničemy.”

Pohyb, kterým od sebe odstrčila malou Nénii, byl tak prudký, že děvčátko v pravém toho slova smyslu odletělo a dopadlo s hrozným výkřikem k nohám své ochrnuté babičky napolo omdlévajíc...

Ale tomuto výkřiku téměř v záptí odpovědělo jasné zvolání, cvakot jakýchsi okovaných kopyt, drticích v prudkém cvalu oblázky na cestě v údolí.

V nedalekém záhybu cesty objevil se nádherný anglický pony, který přeskočil neveliký příkop, dělicí stavení od cesty, a zastavil se všemi čtyřmi nohama najednou, jakoby vbit do země. Zároveň ozval se jasný divčí hlas:

“Hled’me, co pak se zde stalo?”

Nénie zvedla hlavu. Slzy jí oslepovaly. Rozpuštěný účes zaplavil její obličej zčuchanými chomáči vlasů. Přesto poznala asi dobře příchozí, neboť vykřikla hlasem dosud sice plným slzí, ale také radosti a naděje.

“Ah! slečno... slečno Blanche! Ochraňte nás!”

“Proti komu?”

A před Néní pružným pohybem seskočila na zem s anglického sedla, na kterém jezdila po mužském způsobu, v jezdeckých kalhotách, amazonka a zůstala státi s pažemi rozvřenými v posuňku vyčkávaném a něžném zároveň.

Veliká plavovlasá dívka, jejíž štíhlá postava ukazovala na patnáct let, lýtka sevřena vysokými lakovanými botami, nohy oděny široce se vzdouvajícími jezdeckými kalhotami, hrud’ jakoby ulita v elegantním, přiléhavém redingotu ze světlé šedé látky, jehož všechny knoflíky byly zapjaty a z kapsičky po levé straně prsou, právě ve výši srdce, vál bělostný hedvábný šáteček.

Pod širokým boerským kloboukem z měkké plsti, zářily temně modré oči, jichž pohled býval asi neobyčejně sladký, ale nyní vrhal blesky nejvyššího pohněvání, zatím co levá ruka spo-

člvala na hlavě Nénie a pravá oblečená v přiléhavou světlou rukavičku, svírala jezdecký bičik.

Byla to uchvatná miniatura odvážné jezdčyně, dosud udýchané prudkým cvałem, když jako pravá amazonka pospíchala na pomoc ohroženým.

Když dělníci spatřili tuto zvláštní příchozí, pustili starce, mručíce:

"Ach, zaplete-li se do toho malá velitelka, pak se věc může pořádně změnit."

A Berta Moréasova se zakousla do plných rtů, neboť se necítila právě nejvolněji v přítomnosti krásné a zhýčkané dívky, jediné dcery svého nejvyššího představeného, Blanche Rodentovy, odvážného a sportu vášnivě oddaného stvoření, zbožňovaného svým otcem, kterému byla zanechána jako živá vzpomínka na milovanou, předčasně zesnulou ženu.

Vrchního inženýra Rodenta bavil zjevný a špatně utajovaný nedostatek sympatie jeho Blanche k Bertě Moréasové a této naopak k jeho dceři, ale nevěřil, že by kdy mohlo mezi nimi dojít k vážnému konfliktu.

Berta Moréasova chopila se ihned otázky "proti komu," a odpověděla dříve než ji kdo mohl předejít, pokoušeje se býti ironickou:

"Proti mně, slečno Blanche... Proti mně, která jsem měla odvahu prováděti zde rozkazy vašeho pana otce."

Ale v tom okamžiku starý Guy Noe-dat vykročiv volně ze středu obklopujících ho dělníků, Béata marně se pokoušeje pohnouti se ve svém křesle, i Nénie klečící u jejích nohou, se ozvali současně jakoby jedním hlasem:

"To není pravda, slečno Blanche!"

"Chtěla vniknouti násilím do mého domu," zvolal stařec.

"Posílala mne do nemocnice," plakala Béata.

"Chtěla dát uvězniti dědečka!... Bila mne!" vzlykala Nénie.

Blanche silně zčervenala. Její oči tmavé indigové modři potemněly je-

ště více, tak jako ztemní mořská voda, bičovaná bouří.

Podívala se na tři Bretoňce, pak na dělníky, kteří neskrývali svého studu a nakonec její oči se naplnily smělou výzvou, když utkvěly ve zrácích Berty Moréasovy. A Blanche se otázala jízlivým tónem:

"Můj otec vám nařídil... co, slečno?"

Inženýrce nebyly dosud dvacet dva roky. Její jistota, opravdové vědecké vzdělání, její příčinnivost působily silným dojmem na jejího představeného, kolegy i dělníky. Ale na Blanche nemělo to vše nijakého vlivu. Pro ni byla Berta zcela prostě dívkou, poněkud starší než byla ona sama, se kterou si byla ve světě úplně rovnou a k níž pocítovala jediné silnou antipatii.

Tato antipatie byla vzájemná a vznikla již v okamžiku, když se po prvé spatřily. Neboť shledávala-li Blanche Bertu tvrdou, zpupnou, drsnou vůči podřízeným a vyžadující od nich bez ohledů a za každých okolností podrobení se jejím rozkazům, Berta naopak byla drážděna neodvlastností divčiny, nedbáním její učnosti a autoritativnosti a také přátelskou upřímností, jakou Blanche vystupovala vůči malým a podřízeným.

Desetkrát již Blanche a Berta se spolu střetly, ale až dosud čelily si jen slovy korektními, výrazy opatrně zváženými, ve kterých vzájemná nenávisť byla skrývána co nejopatrněji, zcela tak, jak bylo možno očekávat od jejich dobrého vychování a vypěstěné inteligence.

Nenáviděly se hluboce. A obě dvě současně nyní pochopily, že chvíle jejich otevřené srážky se dostavila, že ji není možno nijakým způsobem oddáliti a že jedna z nich se konečně bude musit skloniti před druhou v bitce zbavené tentokrát zdvořilosti a ohledů.

"Přišla jsem v zájmu služby, slečno," řekla břitce Berta.

Amazonka povytáhla ramena, naznačujíc tak své pohrdavé udivení.

"V zájmu služby? ... V neděli? ...

V den svátečního klidu? Netropte si ze mne žertů!"

Inženýrka zuříc, téměř poskočila.

"Ah, slečno, nedávám vám práva..."

"Ano, ale já si беру sama to právo a neupustím od něho."

"Slečno, najdu si zadostiučinění..."

"Najděte si co chcete, a nebo lépe, nehledejte ničeho, neboť jest naprosta lež, že jste zde v zájmu služby."

Berta po těchto slovech náhle zbledla. Její oči zahorely nenávistným plamenem.

"Nedovolím nikomu, aby pochyboval o mých slovech a nejméně vám, která jste dosud děckem, ačkoliv se snažíte býti dámou."

Tentokrát bitva byla zahájena v celém svém rozsahu a měla býti bojována bez milosti.

Blanche vypukla v nervosní smích:

"Dítě, kterému nicméně nejste schopna nahnati strachu, slečno, inženýre! Dítě, na které vaše diplomy, vaše nástroje a vaše služba nemůže působiti žádným dojmem a pro které jste jen zlou, malou dívkou, zlomyslnou a plnou nenávisti. Čekala jsem dosti dlouho na tuto příležitost a konečně mohu vám to říci otevřeně tváří v tvář."

Vzteky znetvořil po tomto útoku rysy Bertiny tváře, která takto majíc všecku rozcuchanu a kloboukem nepokrytu svou rudou kšticí vypadala téměř zsinálá. Inženýrka svírala pěsti a zdála se nadobro ztráceti hlavu.

"Ah! slečno... střezte se!"

Blanche se vzpřímila a řekla s nejvyšším opovržením, jakého byla schopna:

"Čeho, prosím vás? ... Vašich hrozeb? ... To jest příliš směšné! ... Jste sice starší mne, ale zatím co vy jste si lámala hlavu transcendentální matematikou, já jsem se zabývala sportem a jsem při nejmenším právě tak silnou jako vy... ne-li více... Učinila byste lépe, kdybyste si ušetřila slov... a zbytečných pohybů. Upozorňuji vás, že by vám přišlo draho,

chtít mne urážeti, nebo dokonce napadnouti..."

Po tomto výpadu, který byl doprovázen významným kroužením jezdeckého bičiku, svíraného pevnou rukou, Berta ucouvla. Blanche postoupila za ní asi dva kroky a pokračovala:

"Lhala jste. Můj otec vám nenařídil ničeho. Zná moji náklonnost k těmto lidem, kteří jsou mými přáteli... pamatujte si dobře: mými přáteli. A kdo se chce dotknouti mých přátel, narazí na mne. Dejte tedy pozor sama na sebe... Dovolila jste si připravit dělníky, aniž jste k tomu byla oprávněna, o jejich zasloužený odpočinek a pokoušela jste se jim namlouvat, že se jedná o zájem služby, zatím co jste je nutila sloužit vašim nenávistným záměrům proti dvěma starcům a dítěti. Jenomže jste nevěděla — neboť se vám nepovídá vše, slečno Berto Moréasova — že na mé prosby byla učiněna opatření potřebná k tomu, aby tento dům zůstal ušetřen..."

"Ah!"

Trojí výkřik přerušil Blanche, trojí výkřik Noedatoných, zachvácených radostí.

"Ano, moji drazí přátelé. Počínaje dnešním dnem nikdo se nesmí dotknouti vašeho domu. Přinášela jsem vám tuto novinu, když jsem spatřila tu zde, směřující k vám... Byla jsem na vršku a měla jsem právě čas, abych popohnala koně do cvalu."

"Chraňte se!"

Zděšený výkřik Nénin a prudký její pohyb přiměl Blanche, aby uskočila stranou, otočila se a octla se tak tváří v tvář Bertě, která se k ní blížila zezadu, jsouc hnána neodolatelným záchvatem záští. Když se Blanche obrátila, zastavila se nerozhodně.

Amazonka se rozesmála vysokým, pohrdavým smíchem:

"Opravdu? ... Ze zadu? ... Zvolila jste si tedy způsob apachů? ... Ale já nejsem ani stařec ani dítě jako ti to zde... A učiníte-li ještě krok, poznamenám vám tímto bičíkem vaši hezkou tvář..."

A bičík opsal hrozebný půlkruh.

Berta váhala asi dvě vteřiny. Její

rtý se chvěly a zbledly smrtelně; svírala pěsti jako v křečovitém záchvatu...

Tvář proti tváři, oči ponořeny do zraků druhé, obě nepřítelkyně stály proti sobě, jako by se chystaly vrhnouti jedna na druhou.

Ale pak, před zlobnými zraky modrých zřítelnic, před hněvem, který zkrivil ústa její protivnice, inženýrka se dala na ústup. Zamumlala zuřivě:

"Váš otec posoudí... Budu si stěžovati... A pak raději půjdu."

Blanche vypukla ve smích.

"Vaše demise? Ale ano, to jest to pravé! Docela! A poradím vám dobře. V 15 hodin 30 jede báječný vlak do Paříže!"

Zuřic vzteky, Berta se otočila na podpatcích. Odcházela křičíc v posledním záchvatu bezmocného hněvu:

"My se ještě shledáme, slečno!"

"Nebude-li to na tomto světě, tedy jistě na onom, slečno Berto!" zvolala vítězně amazonka, provázejíc své zvolání posuňkem tak komickým, že dílovedoucí i dělníci vypukli ve smích.

Nénie, dosud se všecka chvějíc, se přiblížila k Blanche.

"Ach, slečno, tentokráte jste nás opravdu zachránila. Ta se snad již nevrátí?"

Amazonka se vztýčila hrdě:

"To také doufám... Odcestuje! Chtěla jsem, aby se vzdala tohoto místa a nyní jsem šťastna, že se mi podařilo donutiti ji k tomu."

Dílovedoucí se přiblížil poněkud zahanben:

"Oh, nebude to pro nás žádná škoda, slečno Blanche. Slečna inženýrka jest učená, to jest pravda, ale myslím, že její rozkazy přesto nebyly vždy nejsprávnější. Kdybychom byli jen trochu tušili, že nás sem vede o své újmě a k vůli své zlomyslnosti a nikoliv na rozkaz vašeho pana otce, byli bychom rozhodně odmítli uposlechnouti ji..."

Blanche ho krátce přerušila a pravila živě:

"Jsem naprosto spokojena s tím, jak věci dopadly a není mi třeba žádných omluv. Ostatně nepřišla jsem

sem, abych zde prováděla nějakou exekuci, ale chtěla jsem vyhledati vás, otče Neodate, a tebe, Nénie, abych vám oznámila z rozkazu svého otce, jak bylo rozhodnuto o vašem domově. Nuže, vyřídila jsem již, a nyní pojd'te se mnou."

IV.

Půl hodiny poté, když k staré Béatě byla narychlo přivolána sousedka, aby se zatím o ni postarala, byla již Blanche se starcem a dívčinou na cestě k přehradě.

Nénie a stařec šli pěšky a amazonka jela volným krokem vedle nich na svém anglickém ponny. Když došli na terasu přehrady, Blanche seskočila s koně a ukazujíc koncem svého jezdeckého bičíku, vysvětlovala svým přátelům zařízení přehrady.

Když mluvila o milionech kubických metrů přílivu a odlivu, které projdou přehradami, Nénie vyvalovala oči a naslouchala ani nedutajíc, zatím co stařec poslouchal pozorně a vážně, rozvažoval o tom, co slyšel, vrtěl hlavou a pravil:

"To bude ale váha, slečno Blanche, neboť víte, voda jest velmi těžká a pak nalehne-li na to, tedy vše praskne... Myslím, že nic na světě není těžší než voda."

"Bud'te bez starostí, otče Neodate, můj otec vše dobře propočítal."

Veliká pýcha byla v tónu dívčina hlasu, pýcha nad moudrostí otce, kterého zbožňovala a pro něhož chovala vášnivý obdiv.

A tento obdiv chtěla přenést do duše tohoto starce a této divenky, které brala pod svou ochranu, a péči u ní přirozenou, které bylo vrozeným chránití slabé proti silným, malé a pokorné proti velikým a pyšným.

To bylo, proč také od první hodiny si znenáviděla Bertu Moréasovu, u níž našla povahu ve všem se přičítající jejímu citům a zásadám. A dnes, když konečně jejich obapolná nenávisť vyvrcholila ve srážce, která skončila vítězstvím Blanche a Bertiným odcho-

dem, duše dívčina byla naplněna blahým uspokojením.

Ale nebyla by bývala úplně procitající ženou, kdyby si nebyla dovolila ještě nyní pohrdanou poznámku:

“Kdyby to byla propočítávala Berta Moréasova, nebyla bych tak klidnou, ale můj otec? ... Ach, není třeba mítí obav.”

Něnie i stařec pokývli souhlasně a uctivě hlavami.

Blanche pokračovala ve svém výkladu, ostatně zcela zábavném v jejích půvabných ústech:

“Když moře vystoupí, voda bude protékati a otáčeti turbinami, umístěnými v první přehradě. A pak, když naplní první nádrž, bude protékati přehradou, na které nyní stojíme, do onoho umělého jezera, jemuž měl padnouti, ale nepadne za obět' váš dům. A tam se zastaví až do chvíle, kdy nastane odliv a kdy vracejíc se oběma přehradami bude vykonávati tutéž práci jako při stoupání.”

Guy Noedat pokývl hlavou a pravil:

“Rozumím, viděl jsem v Saint-Malo mlýny takto poháněné, a zde to bude podobné.”

“Ano, otče Noedate, jenomže zde se bude místo mouky vyráběti elektrické světlo, které se odtud bude po drátech rozváděti do veliké dálky,” Blanche pokračovala dále ve svých výkladech.

Stařec naslouchal, zamýšlel se a pak pronesl otázku, jež jeho bretoňskou duši nejvíce znepokojovala:

“Ale to vše přijde hodně draho, není-liž pravda?”

“Zařízení těchto přehrad přijde asi na dvacetosm milionů franků, doprava elektřiny do Brestu asi tři miliony franků, a do okolí na jiná místa rovněž tři. Tot' vše.”

“To jest suma! ... Za mého mládí byl by za to hodně veliký člun, a dost možná, že i dva.”

“Dnes by to nepostačilo ani na půl jednoho,” zaposmívala se jemně Blanche. “Ale bude zato možno osvětlovati celé severní pobřeží.”

Po několika ještě vysvětleních prohlídka byla ukončena a všichni tři vraceli se zvolna zpět ke staré Běatě. Guy šel s hlavou sklopenou a po chvíli vzdychl:

“Můj dům tedy bude ušetřen?”

Blanche se hrdě vzpřímila:

“Mám jen jedno slovo! Prosila jsem a bylo mi slíbeno, že domek mých přátel bude ... čím? ... bude strážným domkem na břehu umělého jezera ...”

A Blanche ze samé radosti nad tím, že mohla svým přátelům pomoci se zavěsila na starcovu šiji a vtiskla své svěží rtíky na jeho rty, povadlé již devadesáti lety života — — — — —

Po roce již byly přehradý v plné práci a moře vydávajíc svou sílu osvětlovalo města a obydlí a hnalo stroje na míle od něho vzdálené.

A na břehu umělého jezera dům staříckého Noedata se týčil, jako symbol nezmarné lásky bretoňského rybáře k rodné střěše, posvěcené životem i smrtí předků ...

Rozmary osudu

Napsal Bedřich Moravec

I.

MLUVILO-LI se na gymnasiu v Polanech o dvou Josefech, věděl každý, že jsou to dva nerozluční přátelé Josef Harančík a Josef Kukla. Jako malé děti spolu vyrostli a jejich přátelství rostlo s nimi. Harančíkův otec byl kameníkem, měl hojně dětí, ale malý výdělek, nemaje vlastní dílny a pracuje i jako starší člověk a otec rodiny jako tovaryš u kteréhosi většího mistra. Zvláštní náhodou dostal se syn jeho Josef do studií. Harančík obýval přízemní byt v domě, který náležel bohatému měšťanu a krupaři Kuklovi. Od nepaměti rod Harančíků bydlil v domě Kuklových. Také nynější otcové obou rodů vyrostli spolu jako chlapci, jako teď jejich synové Josefové. Ale při narození těch dvou Josefů stala se zvláštní příhoda. Do obou rodin dostavoval se čáp s dítětem dosti často, jenže k Harančíkovi častěji, protože byl chudý. U Kuklů narodilo se dítě vždy za dva roky, u Harančíků každého roku. A jednoho roku se stalo, že Harančíková slehla téhož dne jako její paní domácí a obě měly chlapce. Babici bába běhala s prvního patra do přízemí a zase naopak, zpotila se při tom, ale vykonala svou povinnost v obou rodinách pořádně. Ku cti její budiž podotknuto, že to činila velice svědomitě, ačkoliv věděla, že u Harančíků dostane jen dvě zlatky, kdežto u Kuklů byla desítka jistá. Podivnou náhodou se zase stalo, že se Harančík rozhodl dáti svému nejmladšímu jméno Josef po dědovi a také Kukla se se ženou domluvili, že dají svého chlapce okřtiti na jméno Josef po pradědovi. A tak

jedné neděle odvážel kočár, který objednal Kukla, obě děti ke křtu. Malému Harančíkovi byl za kmotra Kukla a malému Kuklovi mistr kožešník, měšťan a švagr Kuklové. Obě nemluvnata měla babička na klíně, jedno na levé ruce, druhé na pravé. Jeden chlapec měl čepičku s modrou stužkou, druhý s červenou, jeden měl peřinku s krajkovou vložkou, druhý bez krajky. Kaplan okřtil oba chlapce bez chyby, řekl jim latinsky, že se budou jmenovati Josefové, bába slibovala za kluky, že se odříká satanáš i všech hříchů jeho, i všech skutků jeho, ale ve skutečnosti toho úmyslu neměla.

Křtílo se dopoledne pro ranní mši a potom se zajelo do hospody pod kostelem. Bylo to v zimě, kmotři v kostele vykřehli a ta nemluvnata potřebují také, aby se ohřála v teplé místnosti. Křtiny se tedy zastavily v hospodě, jak je na venkově zvykem. Strýc kožešník byl známý mazavka, krupař Kukla také neopovrhl sklenicí dobrého piva. A v hospodě pod kostelem měli vždy čerstvé od čepu. Sem chodilo lidí nejvíce. Zjednaný fiakrista hodil na koně pokrývky a vešel odhodlaně do hospody za kmotry. Nebyl dnes na křtinách poprvé. Křestní hody budou až odpoledne, musí se zjednaným kuchařkám popřáti času, aby ty bábovky řádně upekly a všechno pořádně ustrojily, když hospodyně jsou ještě upoutány k lůžkům. Potom kožešníka i krupaře znal, že se tak hned od piva netrhnou, zvláště dnes při takové radostné náladě. Kluci oba jako buci, u rodiček šlo všechno normálně jako na drátku, tedy se mohlo pít na tu radost. A pilo se. Bába pila také. Byla jednou z těch starých, dobrých porodních babiček, které neznaly lysolu a jiných desinfekčních

prostředků, nelekaly se nějakého toho bolestného výkřiku rodičky, ale o křtinách za to dovedly jisti za tři a v pití mohly zavoditi i s vysloužilým granátníkem.

Bába tedy pila s kmotry a fiakristou, děti si uložila k hostinské na postel a chvillemi k nim odbíhala, když některé začalo mrněti. Napřed sem chodila často a povídala dětem mnoho laskavých slov, ale potom se k nim už jen motala a řekla jim mrzutě: "Kušte, fakani! Ještě se svým mámám nabřečíte dost."

Oba kluci byli nějak rozrušení, jednou bába shledala, že jsou oba mokří, vyhodila je z peřinek na šenkýřčinu postel a plenky přehodila nad sporák sušit. Pila zas s mužskými, vypravovala jim vtipy, nad nimiž se mužští mohli smíchy roztrásti, a potom vzpomenuvši si, že musí děti zavinouti, domotala se do vedlejší místnosti, děti zavinula, ale nemohla se už vzpamatovati, do které peřinky který Josífek patří. O čtvrté odpoledne přijely křtiny v náramně růžové náladě. Bába zpívala cestou. Podle starodávného zvyku vložila bába každé rodičce dítě do náruče, řkouc: "Odneseš jsem pohana a nesu vám křesťana."

A obě rodičky volaly zděšeně: "To není můj chlapec."

Harančíková dostala chlapce v krajkové peřince, ale s modrou stužkou, chlapec Kuklové měl červenou stužku na čepičce, ale peřinku bez krajky.

"Ale je to váš," jistila bába.

"Nejspíš jsem jim vyměnila čepičky při křtu, když pan páter lije vodu na hlavičku dítěte. Vždyť přece své dítě poznáte!"

Ale matky nepoznaly. Oba chlapci měli rozplácené nosičky, jak to u malých dětí bývá a šedé holubičí oči, příznačný zrak příslušníků dobráckého národa českého.

"Vždyť je to jedno, kluk jako kluk," rozsoudil spor kmotr kožešník. Pilo se zas a jedlo, děti zůstaly u matek. Rostly, měly se k živobytí, první čas oba otcové se svými ženami někdy se o tom rozhovořili, jestli snad

ta opilá bába přece jen ty chlapce nevyměnila. Později se na to zapomnělo. Chlapci rostli a přilnuli k poměrům svých rodin. Vždy jemně k sobě přilnuli upřímným přátelstvím. Nebylo jediné darebnosti, kterou by nebyli provedli společně. Tak vychodili městskou školu, dospěli dvanáctého roku a Kukla se rozhodl, že dá svého Josífka na gymnasium. V téže době, kdy v rodině Kuklové rozhodovalo se o budoucnosti nejmladšího potomka, dělo se to také u Harančíků. Harančík domluvil se se ženou, že chlapce vezme s sebou do dílny, aby se tu Josífek vyučil kameničině.

Hodinu po té domluvili se oba Josífkové, co z kterého bude.

Bolelo je, že se budou muset rozloučiti.

Není zjištěno, měl-li Kukla na mysli toto rozloučení obou Josefů, nebo snad ještě myslil na to, že malý Harančík by přece jen mohl býti jeho vyměněný syn, ale jisto je, že Harančíka všemožně přemlouval, aby dal svého syna na studie, slibuje mu všemožnou podporu a tak se tedy oba Josefové octli na gymnasiu a studovali společně.

* * *

Oba Josífkové byli upřímnými přáteli. Hned prvním rokem studií, když v první třídě učili se studenti dějiny starých Řeků a Římanů, protkané bájnami a nepravdami, kterémuž předmětu učí se na českých středních školách snad jediné proto, aby se studenti nemuseli seznamovati s trpkými pravdami dějin národa českého, dostali Josífkové příjmi "Orestes a Pylades". Takto byli Harančík i Kukla hezci a veselí hoši. Učili se dobře a bylo-li třeba provést nějakou studentskou taškařici, provedli ji spolu jistě. Obyčejně vznikla myšlenka v hlavě Kuklově a provedení obstaral Harančík. Trest za mladickou bujnost vytrpěli pak společně.

Kukla byl povahy veselý a bezstarostný, Harančík trochu bídou zmořený, byl spíše melancholik, duše citlivá, ale student svědomitý.

Doma slyšel stále, kdyby byl šel na tu kašeničinu, že by teď už vydělal alespoň zlatku denně. To tak starý Harančík povídal, když na něho uprostřed zimy začala doléhati bída a měl zaplatiti nájemné. Ale když mu starý Kukla z nájemného polovici vrátil a někdy také k tomu přidal trochu starého šatstva po svých dětech, nebo když Hanrančíková muži povídala, že jí paní domácí poskytla trochu živobytí z krámu, nebylo u Harančíků slyšati výčitek na Josefovy studie. Po letech výčítky zmlkly úplně.

Rozešly se děti Harančíkovy do světa. Holky šly na službu, chlapci vyučili se řemeslům, ponejvíce takovým, která brzy dávají peníze, jako je krejčovina a ševcovina, byly to vesměs hodné děti, které ze svých výdělků všemožně stárnoucí rodiče podporovaly a Harančík tedy už přestal bručeti, že nejmladší chlapec studuje a nic nevydělává. Noopak lichotilo mu, že jeho nejmladší bude jednou pánem a bude ho v stáří podporovati.

Ale velkého stáří se Harančík nedočkal. Nedočkal se ani toho, až jeho Josífek bude pánem.

Jednoho dne přinesli ho z dílny s promáčknutým hrudníkem. Přihodilo se mu něco, co se mu mohlo už dávno přihoditi, ale náhodou se mu to nepřihodilo a čekalo to, až bude starší. Kameníci nakládali těžký kamenný schod na vůz, šoupající ho na vůz po dvou trámciích. Jeden trámec se posunul, schod sjel stranou a padl na Harančíka, který dost rychle neuskočil.

Několik dní se starý kameník ještě trápil a potom umřel s klidem člověka, který ví, že na světě neužil nic než hodně dřiny a ještě více starosti o zaopatření své rodiny a že mu tedy po smrti ani ten nejpřísnější soudce nebude moci něco vyčítati.

Harančíková plakala úplně bezradná. Ženy jejího druhu nedovedou nic než pracovati a plakati. Co si teď počne bez muže, nevěděla. Nejmilejším by jí bylo bývalo, kdyby s ním byla mohla umřít, tak jak s ním žila.

Bála se, že všechny mužovy starosti teď padnou na ní — a to bylo něco hrozného. A nejvíce se jí jednalo o Josefa. Student — to vlastně není žádné zaměstnání — co teď s chlapcem!

Tak tedy jen plakala. Ale po pohřbu přišel dolů Kukla. S bohatým domácím pánem přišla do příbytku chudé vdovy rada a útěcha. Tenkrát nebylo ještě sociálních opatření pro dělnictvo, nikdo nevěděl, co je pojištění, mistr vyplatil Harančíkově mzdu za poslední dny, které Harančík odpracoval a neměl oproti vdově už žádných povinností, nepředpisovalo mu žádných ani jeho lidské srdce, třeba že Harančík za třicet let vydělal mu slušný kapitál. Lidé pracují jen, dokud jsou živi a když umrou, musí jejich práci převzít jiní. To je moudrá zásada. Starý Kukla byl sice jen obyčejný měšťák, hluboce nikdy nemyslel, přítomnost byla mu nade všechnu minulost a budoucnost, ale s Harančíkovou měl přece soucit. Bylo v jeho soucitu sice trochu sobectví, ale přece to byl jen soucit.

Vstoupiv do příbytku vdovina, tvářil se krupař Kukla jako člověk, který ví, že zastupuje Prozřetelnost, tedy nejvyšší úřad na světě.

“Kam teď přijdete, Harančíková?” otázal se u vědomí své moci rozhodovati nad osudem opuštěného člověka. “Rozhodla jste se na něčem?”

“Je to těžké, pane domácí,” odvětila Harančíková, vypuknuvši zase v lítostivý pláč. “Děti se sjely na pohřeb, ale žádné mi neřeklo: ‘Mami, pojd’te ke mně!’ Já jsem tedy také žádnému neříkala. Myslím si, že asi všichni chlapci mají dost k vylizování svého vlastního.”

Harančíková plakala až škytala.

“Inu, to víte, má zlatá,” povídal moudře krupař. “Kdo pak by se spoléhal na děti. Vždyť znáte přísloví, že jeden tatík spíše uživí deset synů, než deset synů jednoho tatíka. No, a s mámou je to zrovna tak. Zůstaňte tedy sama!”

“Ale z čeho pak, pane domácí, budu platiti já stará osoba činži?” úpě-

la Harančíková s výrazem zoufalství. "Jen neplačte!" řekl Kukla už dojat vdovíným bolem.

"Odkakživa Harančíkové zůstávali v našem domě a vždycky syn převzal byt po otci a dochoval rodiče do smrti. Nemohu vás vyhnat na ulici a nebudete mi tedy z bytu nic platiti. Dopoledne pomůžete při prodeji v krámu, odpoledne pomůžete mé ženě při tom úklidu, při prádle a při mytí — no, a to živobytí už u nás seženete. Práce je u nás vždycky dost, ale za to o jídlo není u nás nouze."

"Zaplat' vám to Pánbů," zvolala Harančíková radostně. "Ale, co si počnu s Josífkem?"

"O Josefa se postarám," odvětil Kukla hrdě u vědomí své všemohoucnosti. "Ten se ve světě neztratí."

Josefovi Harančíkovi bylo osmnáct let, byl v šesté třídě, byl hezký, urostlý a statné postavy. Zkrátka hezký chlapec. Německy uměl jako česky, té věci se kdysi věnovala velká péče na středních školách.

"Josefe, jdi na vojnu, za rok budeš lajtnantem!" řekl Kukla mladému Harančíkovi. "Studovat už dál nemůžeš, když táta umřel, ale na vojně budeš mít za rok třicet zlatých měsíčně a nebudeš-li flámovati, mohl bys matce každého měsíce nějakou zlatku poslat na přilepšení."

Josef souhlasil. Byly tehdy při každém pluku kursy pro výcvik důstojníků. V době přerodu armády takové kursy dostačovaly úplně. Přijímali se do nich lidé inteligentní, kteří se dostali k pluku náhodou nebo dobrovolně. Studující se tehdy k vojsku neodváděli, leda, když některý propadl a byl právě povinen stavěti se k odvodu. Harančík nepropadl, chtěl býti důstojníkem z vlastní vůle a byl proto do plukovního kursu zařazen ochotně. Lidé jako on, kteří přicházeli k armádě dobrovolně, aby tu uplatnili svoje vědomosti, hledající v důstojnickém stavu svoje zaopatření, byli tehdy velice vítáni. Po odbytém kursu stal se Harančík poručíkem a byl zařazen do kteréhos uherského pluku.

Stará Harančíková, stavši se u Kuklu neplacenou služkou a domovnicí, políbila vřele Kuklovi ruku, když se dozvěděla, že její syn je vojenským pánem a do smrti byla Kuklovi vděčná, že jí nejmladšího syna tak dobře zaopatřil. Josef byl dobrý syn, každého měsíce poslal matce nějakou zlatku na přilepšenou, kdežto ostatní děti si na ni nevzpomněly ani krejcarem. Chlapci řemeslníci byli už ženatí, holky vesměs vdané, ale rozletěli se všichni do světa, jako ptáci z hnízda, a na matku zapomněli, jako by jí ani neměli.

Dopisy Josefovy čítal i Kukla s nevšedním zájmem. Vždycky hrdě říkal: "Josef má za své postavení jenom mně co děkovati. Já ho připravil do studií i na vojnu."

A Harančíková vždycky zas vřele děkovala.

Potom se Kukla podíval úkosem na svého syna a pomyslí si: "Je-li tenhle opravdu můj nebo onen? Bába je dnes mrtvá a žádný neví, jak to tehdy s těmi dětmi udělala. Byli jsme všichni opilí. Ale to se ví, že tenhle je můj! Vždyť jsem ho vychoval a má obličej po mně."

Nebylo to ovšem pravda, mladý Kukla nepodobal se otci ani matce, právě tak jako mladý Harančík nepodoboval se nikomu ze své rodiny. Ale Kukla tou vysněnou podobností svého syna zaháněl jen své pochybnosti. Osudná výměna dětí opilou bábou zůstala navždy nevysvětlená. Harančíková na tu věc už dávno zapomněla, zapomněla na ni i Kuklová, každá odkojila dítě svými prsy a bylo tedy její a Kukla nebyl takové povahy, aby mu taková hloupost snad ztrpčovala život. To by za to stálo, když se na věci lidským rozumem nic změnit nedalo. Ostatně oba chlapci se ve světě neztratí, jeho Josef má Harančíka rád a Harančík zase naopak jeho Josefa. Ti chlapci budou si po celý život pomáhati. Ostatně Kukla svému synovi při každé příležitosti připomínal: "Kdyby se Josefovi Harančíkovi na vojně špatně vedlo, neopouštěj ho! Zdědíš po mně hezké jmění a dům,

pamatuj tedy, že jste spolu vyrostli, tak jako já vyrostl s jeho otcem a jako spolu vyrostli dědové a snad i pradědové!”

“Nebojte se, otče,” odpovídal mladý Kukla. “Myslím, že Josef nikdy mé pomoci potřebovat nebude. Je povahy mnohem samostatnější než já a dodělá se na vojně jistě lepší budoucnosti než já v občanském životě. Je mým jediným přítelem, miluji ho jako bratra a nepřestanu si s ním nikdy dopisovati, dokud on na mne nezapomene. To víte, kdyby mé pomoci někdy potřeboval, že učiním vše, abych mu pomohl.”

“Ti se mají rádi,” pomyslí si Kukla, pokynuv spokojeně hlavou. “Kdyby snad ten druhý byl můj, neopustí ho ten, kterého jsem vychoval.”

A tak tedy Kukla žil spokojeně dále život zasvěcený jen vydělávání peněz a konečně umřel jako vážený občan s klidným přesvědčením, že žil život dobrý, dobře postaral se o svou rodinu, vydělav jí tolik, aby mohla klidně dále žít, zaopatřil všechny děti dobře, neboť i nejmladší Josífek byl už v době úmrtí svého otce učitelem na škole v Polanech.

II.

Tři roky sloužil už poručík Harančík v Uhrách, když pojednou jeho pluk byl přesazen do Dalmacie. V polovině minulého století bylo přesazení do Dalmacie u vojska hroznou věcí. Dalmacie platila za zem úplně nekultivovanou, říkalo se “Rakouská Sibiř”, protože se o tuto zemi nikdo nestaral, veškerá starost spočívala v tom, že se země silně obsadila vojskem, hlavně pluky českými, aby se vojíní mohli domluvit s domorodým obyvatelstvem. Doprava vojska do jednotlivých posádek v Dalmacii dělala se výhradně loďmi plachetními, protože primitivní tehdejší parníky nepřijímaly k dopravě střeliva a vojsko bez střeliva není vlastně vojskem. A tehdejší vojín měl plnou sumku střelného prachu pro svou předovku.

Takovou trapnou cestu zažil tedy také Harančík. Na jaře celé loďstvo plachetnic: bryg, škunerů i rybářských bárek vyplulo z Terstu. Až do tohoto přístavu vedla nová dráha přes Alpy, kterou tehdy vystavěla francouzská společnost. Dráha tato byla tehdy jediným pojátkem středu říše s jižními provinciemi. Část vypluvších lodí zaměřila k pobřeží protější Itálie, aby vystřídala posádky v Lombardsku — Benátsku, ale dlouhá řada těchto plavidel vlekla se po kolik týdnů podél břehů Istrie a Dalmacie, vysazujíc v jednotlivých přístavech menší nebo větší oddíly vojenské. Čím dále na jih, tím více trpěli vojíní mořskými bouřemi a následkem jich také mořskou nemocí, jsouce stěsnáni v úzkých prostorách podpalubí, trpěli nedostatkem potravin, které se mužstvu rozdílely v nepatrných dávkách a špatné jakosti. Nebylo tudíž divu, že při takovém způsobu dopravy po moři zmocňovala se vojínů zoufalost a že si povídali:

“Už aby nás někde vyklopili na břeh, ať je to kde chce. Kdyby v té Dalmacii zůstávali sami čerti, nebude to mezi nimi tak hrozné, jako na těch několika prknech, na nichž teď plujeme uprostřed nesmírné vody a z nichž nemůžeme utéci, kdy bychom chtěli.”

Veliká brygga, na níž plul Harančík s dvěma setninami svého pluku, trpěla mořskou nepohodou nejvíce. Snad právě proto, že byla dosti velká, aby do ní mohl zalehnouti mrazivý vítr vanoucí od severu a zas ne tak malá, aby ji mohl minouti. Brygga plula do Dubrovníka a za ní v nevelikých vzdálenostech plulo takových lodí ještě pět. Teprve za čtrnáct dní domotaly se bryggy k svému cíli. Když plukovník na hrázi Gružského přístavu před Dubrovníkem přehlížel svůj pluk, přímo se zhrozil vzezření mužstva. Zarostlí vousáči vypadali jako duchové, zmoření mořskou nemocí a hladem. Ale usmívali se všichni spokojeně, ucítivše opět pevnou půdu pod nohama obutými v těžké komisní střevíce. Rozstrkali je potom po

pevnůstkách, které Napoleon nastavěl kolem Dubrovníka, aby znemožnil vzkříšení zdejší slovanské republiky, a vojíni znenáhla zvykali poustevnickému životu mezi čtyřmi stěnami, z nichž nesměli vycházeti.

Poměrně dosti šťastný osud stihl v Dubrovníku Harančika. Setnina jeho zůstala posádkou v kasárnách ve městě a vojíni tedy mohli vycházeti alespoň na procházku. V městě Dubrovnické je jen jediná ulice a ta se teď hemžila uherskými vojíny. Ale jen vojíny.

Obyvatelstvo se styku s vojskem vyhýbalo a vojíni s lidem mluvit nedovedli. Harančik brzy se domluvil na základě své mateřštiny. S hostinským, kde se stravoval, dorozuměl se, že v Dubrovnicku nelze nudu posádkového života zabít jinak než rybolovem. Všichni důstojníci, kteří kdy v Dubrovnicku byli, bavili se tímto způsobem. Moře je veliké a ryb je v něm hojnost. Rybolov je ušlechtilý sport, poskytuje zábavu a ukrácení chvíle a výsledkem obého je vždycky chutná večeře.

Harančik měl volného času dost a oddal se tedy rybolovu. Už doma v Polanech bylo jeho jedinou zábavou chytání ryb na udici. Vydržel kolik hodin vysedět s udicí u řeky, někdy přinesl domů málo, někdy nic, ale ten udičkářský sport, vyžadující velké trpělivosti a také velkého důvtipu, dobře se srovnával s jeho flegmatickou povahou a s jeho zvykem stále přemýšlet a s dovedností soustředit myšlenky na jednu a tutéž věc. V Dubrovnicku poskytlo mu udičkářství příjemné zábavy a dalo mu zapomenouti na život vypovězence, jaký tu vlastně všichni rakouští vojíni vedli. Harančik si koupil člun, pořídil si zásobu udic a kdykoliv nebyl službou zaneprázdněn, šel k moři, aby se tu oddal rybolovu.

Ostatní důstojníci hleděli zahnat dlouhou chvíli hrou v karty nebo různými na kvap improvizovanými zábavami. Harančik přilnul k moři, spřátelil se s ním, protože mu poskytovalo

dostí látky k přemýšlení a v Dubrovnicku se nenudil.

Rybáři, kteří kolem Dubrovníka lovíli, hnedle znali Harančika, navykli si považovati ho za svého soudruha a začasť mu také dobře poradili.

Jednou takový chlapík jako hora, chystaje se vyplouti na moře se svými dvěma syny, oslovil Harančika důvěrně: "Poslyš, gospodine tenete! Chcete-li uloviti velkou rybu, nesmíš lovit stále kolem města. Zde je všechno vyloveno. Musíš dále do moře. A dej pozor! Ukáže-li se na obloze mráček, je to předzvěstí nějakého větru a je jisto, že se moře zbourí. A je-li moře bouřlivé, vycházejí velké ryby z hlubin a berou na udice."

Harančik poděkoval za dobrou radu a od té chvíle obzíral oblohu, brzy-li se na ní objeví mráček. Ale po mnoho dní zůstávala obloha azurově modrá a nebylo na ní skvrny.

Ale jednoho dne spatřil Harančik na jižním obzoru bělavý mráček, všiml si také, že Dubrovnicktí rybáři vypluli se svými sítěmi a udicemi na širé moře a následoval jejich příkladu.

Bylo nedělní odpoledne, Harančik měl prázdnou do příštího poledne, kdy měl nastoupiti službu při hlavní stráží. Kdyby se tedy třeba až o půlnoci vrátil domů, do rána vyspí se ještě dost. Chtěl dnes zkusiti své rybářské štěstí na širém moři.

Když se svým člunem vyplul, byla hladina moře úplně klidná a odpolední slunce se v ní obrazilo jako v zrcadle. Harančik pozoroval množství rybářských lodí, vypluvších z přístavu. Směřovaly všechny někam daleko a hnedle mu zmizely z dohledu. Harančik neodvážil se daleko. Vyplul do moře jen tak daleko, dokud bylo mu možno zřetelně rozeznati městské hradby a všechna opevnění na skalních ostrožkách a tu pak přestal veslovati a chopiv se svého rybářského náčiní, oddal se rybolovu. Lov dařil se mu dobře. Lapl několik větších ryb, takových, jaké pod městskými hradbami nikdy jeho kořisti se nestaly, také veliký rak uvízl v jeho

síti a Harančík, prohlížeje tento zvláštní úlovek, těšil se v duchu, jaké oči budou zítra soudruzi důstojníci dělati, až jim tuto lahůdku předloží k snídani. A zase zabral se náruživě do lovu. Rybáři měli pravdu. Na širém moři, v době, kdy toto chystá se k rozbourání, je kořist hojnější a rozmanitější. Harančík podíval se po slunci. Chýlilo se k západu a bylo jaksi do krvava zbarvené. Takového zapadajícího slunce ještě nikdy nebyl spatřil. A tu také postřehl, že se hladina moře začíná nepokojně vlniti. Byl nejvyšší čas vrátiti se do přístavu. Harančík rychle složil své rybářské náčiní a chopiv se vesel, jal se statně veslovati, aby se před sešeřením dostal domů. Chvillemi ohlédl se k městu, ale kdykoliv tak učinil, vždycky se mu zdálo, že se město neblíží a člun jakoby se z místa nehýbal. S překvapením seznal Harančík, že vítr vane od pevniny a vlnky, dosud sice nepatrné, že s pravidelnou rychlostí přibíhají od města a ženou jeho člun do širého moře. Harančík zdvojnásobil své namáhání, ale město zůstávalo stále v mlhavé dálce, naopak pevnostní hradby zdály se stále nižšími a pojednou slunce kleslo do moře. Hned potom rozhostilo se po hladině vodní šero, obrysy města zmizely, jakoby je někdo s obzoru smazal, ale za to moře stalo se bouřlivějším.

Dosud však Harančík nepocítil strachu. Proč také? Byl nanejvýš hodinu cesty od města, směr si pamatoval, za hodinu tedy bude doma. Jal se s dvojnásobným úsilím veslovati. Dnešní bohatá kořist stojí za trochu namáhání. Vlny hnaly se mu proti člunu s neobyčejnou prudkostí, ale Harančík si stále myslel, že je přemáhá. Města a pobřeží už viděti nemohl pro nastalou tmou, ale nedělal si z toho nic, za chvíli musí spatřiti světlo přístavního majáku. Vesloval tedy se vším úsilím, ale světlo majáku nespattřil. Co se jen stalo? Harančík přemítal. Začaroval snad někdo celý Dubrovnik někam do neznámých končin? Přece nemohlo se město hnouti ze svého místa! Podivno! Aby se snad

byl zmýlil ve směru, to nebylo možné. Vždyť se přece dobře obrátil se člunem k pevnině. Konečně byl Harančík tak unaven, že složil obě vesla do člunu, aby si na chvíli odpočinul. Dlaně ho od urputného veslování pálily, jakoby byly v ohni. Harančík, ohmatav své dlaně, poznal, že má na nich plno puchýřů, které popraskaly.

"Prokletá voda," řekl si, "dá člověku práce, než ji zmůže." Seděl v člunu nečinně, čekaje, až se zotaví, že potom začne veslovati znova. Potom chopil se zase vesel a vesloval směrem k pevnině, ale světlo neobjevilo se na obzoru ani jediné. Zase vesloval asi půl hodiny, za které tma stále více houstla a vítr nabýval větší prudkosti. Po půlhodině byl Harančík tak unaven, že těžce oddychuje uložil se do svého člunu a řekl si resignovaně: "Všechno je marné! Vlny ženou mne od pevniny do moře a pro tmou nemohu držeti se správného směru. Nezbývá nic, než nechat všeho!"

Flegmatická povaha byla teď štěstím Harančíkovým. Jiný na jeho místě byl by se zbláznil strachem. Ale Harančík přes své kritické postavení byl klidným.

Leže na dně člunu s rukama pod hlavou, klidně přemítal. "Moře není příliš bouřlivé, k ránu se utíší a za světla denního poznám, kde jsem. Potom se snadno dostanu domů. Příliš jsem se vysílil namáhavým veslováním proti protivným vlnám, které byly přece jen silnější než já." A ležel tedy klidně, aby si odpočinul. Pocítil hlad a žízeň, ale neměl, čím by jich ukojil. Poznal, jak neprozřetelně jednal, vydav se na lov do moře, nevzav s sebou ničeho k jídlu.

"Do rána vydržím a podruhé budu opatrnějším," umíňoval si.

Jasně světlo udeřilo mu pojednou v zraky. Harančík vztýčil se v člunu, mysle, že ho vlny přihnaly někam k pobřeží. Světlo pohybovalo se rychle po rozvlněné hladině. Za chvíli už rozeznal, co to je. Nějaká menší plachetní loď hnala se po hladině, hnána příznivým větrem. Podobala se velikému ptáku, jehož černé tělo letělo

po vodě a široká bílá křídla vznášela se vysoko ve vzduchu. Lod' plula s plnými plachtami a na hlavním stěžni házela se námořnická svítilna. Harančík hlasitě zavolal.

Na lodi neobjevil se nikdo. Zřetelně videl Harančík obrysy lodi, která plula docela blízko kolem jeho člunu, ale hukot vln přehlušil jeho volání. Posádka lodi patrně spala. Vzduché moře, které Harančíka hnalo někam, kam nechtěl, bylo vítaným neznámé lodi. Vezla nejspíše nějaké podloudné zboží ku břehům italským a mužstvo spalo klidně, vědouce, že mu před svítáním nastane krušná práce s dopravou podloudného zboží do některého italského přístavu.

Harančík zavolal ještě jednou — marně však. Za několik minut zmizela mu lod' z dohledu. Potom vyšel měsíc na bezoblačné obloze. Harančík sedě ve svém člunu díval se tupě na rozbouřené moře, viděl jen řady vln se zpěněnými hřebeny a zdálo se mu, že člun jeho stojí stále na témž místě.

“Nemohu býti daleko od Dubrovníka,” utěšoval se. “Ráno uvidím, kde jsem.”

* * *

Noc zdála se mu nesmírně dlouhou. Nejsa kuřákem, neměl u sebe sirek, ale později mohl se podívat na hodinky při světle měsíčním, poznal, kdy nastala půlnoc, rozeznal i pozdější hodiny, ubývaly mu příliš zvolna, ale těšil se: “O čtvrté začne svítati.”

Dočkal se konečně Harančík svítání, ale neviděl v ranním šeru nic, než nepřehlednou hladinu mořskou, dosud dosti zvlněnou a nepokojnou. Pohlédl směrem, kde dle jeho domnění ležel Dubrovník, ale neviděl na té straně také nic než bílé hřebeny vln. Ted' teprve začal Harančík o svém osudu vážně přemýšlet. Nemohl ani přibližně odhadnouti, kde se nachází, hleděl orientovati se podle slunce, věděl, že tím směrem, kde vyšlo, musí býti pobřeží Dalmacie a znovu uchopil

se vesel a jal se svůj člun poháněti směrem proti slunci. Za krátkou dobu vyhouplo se však slunce tak vysoko nad hladinu, že Harančík ztratil směr úplně. Dosud vesloval stále proti vlnám, ale ted' mu napadlo, že se třeba namáhá zbytečně. Dosud se domníval, že vlny ženou se od pobřeží a proto pracoval proti nim. Ale ted' mu napadla zvláštní myšlenka. Což jestli se vítr obrátil v noci? To byla věc tuze snadno možná. Takový bouřlivý vítr změnil se kolikrát za hodinu.

“Snad se namáhám zbytečně,” pomyslí si Harančík. “A co konečně? Zdejší moře není tak opuštěné, aby mne některá lod' neopozorovala. Usnadním si práci a budu veslovati podél vln. Mělo to sice také své nepříjemnosti. Vlny se někdy přelily do člunu, promočily mu šat, chvílemi musel vyhazovati z člunu vodu, která se mu tam nabrala, někdy mu vlna vyrazila veslo z ruky. Ale celkem nebylo to přece tak namáhavé jako veslování proti vlnám, které člun stále odhazovaly zpět.”

Harančík tedy vesloval, ale síl ubývalo mu kvapem.

“Mám hlad,” zase si řekl a složil vesla do člunu. Podíval se po slunci, stálo už hezky vysoko, ale Harančík nebyl s to z jeho polohy rozeznati strany světové. Při tom svezl se jeho pohled na úlovek, který včera večer učinil. Ryby už byly mrtvé. Vzal jednu do ruky a kousl do ní. Otrásl se ošklivostí. Páchla. Nabíral ted' ryby plnými rukama a házel je do vody. Bylo to beztoho jen zbytečné břemeno a k jídlu to nebylo. Veliký krab, kterého včera ulovil, lezl ještě živý po dně člunu. Byl nejspíše hladý už tak vysílen jako Harančík. Chvilí díval se Harančík na kraba, potom ho vzal do ruky a řekl si: “Snad lze račí maso požívat syrové.”

Uchopil kraba, zabíjel ho veslem a nožem dobyl maso z velikého klepeta a vstrčil je do úst. Žvýkal hltavě, chuť to nemělo valné — ale Harančík měl děsný hlad. Spolkl tedy nechutný ten žvanec a rychle načal druhé klepeto.

Potom skořápku s račím tělem uložil na dno člunu. Hlad přestal Harančíka trápit a s pocitem ukojené tělesné slabosti, vrátila se mu duševní síla. Harančík jal se klidně přemítati o svém osudu.

"A co se mi konečně může státi?" přemýšlel. "Kdyby mu vlny překotily člun, utopím se. A co ztratím? Život — víc nic. A nedal jsem ho v sázku, když jsem se stal důstojníkem? Neprodal jsem svůj život za měsíční žold? Hlouposti! A ku předu! Přijde-li to — dobře; nedostanu-li se nikam k lidem, zemřu tedy na moři! A zemře takovým způsobem do roka tisíce lidí a ještě za horších okolností. Já mám alespoň to vědomí, že jsem svou smrt přivodil si sám."

Harančík zase zabral vesly do vody. Šlo mu to teď trochu lépe. Račí maso vykonalo svou povinnost v těle lidském. Za půl hodiny musel Harančík odložit vesla. Chlípěla mu z rukou krev.

"Potom mají Dalmatinci přísloví 'Moře netrudí,'" řekl si se zlostným úsměvem. "Aby ten darebák, který mi včera radil k lovu na širém moři, viděl dnes mé ruce nebo nacházel se v mém postavení, poznal by, kolik trudu může moře způsobiti." Harančík podíval se na svoje hodinky. Bylo půl desáté dopoledne.

"Už nemohu," řekl si resignovaně. "Co jsem mohl, dělal jsem, a teď je mi vše jedno."

Lehl si na dno člunu a díval se na modrou oblohu. Tělesné síly jeho byly vyčerpány, ale duch jeho byl stále svěží. Harančík, dívaje se na obrubu člunu, nad níž chvílemi objevila se některá vlna, jakoby se zvědavě chtěla podívat, co ten člověk, který se tak lehkovážně pustil s křehkým plavidlem na nezměrné moře, začal baviti se svými myšlenkami.

"To je teď celý můj svět," povídal si, rozhlížeje se po svém člunu. "Taková hloupě malá věc, za kterou jsem dal jen několik zlatých, prodlužuje můj život. Ale na jak dlouho? Snad jen o několik hodin ho prodlouží. Ale na tom nezáleží. Jisto je, že těch ně-

kolik prken má v moci můj život. Záleží jen na tom, jak dlouho ta prkna vydrží pohromadě."

Harančík, vemluviv se tak ve zvláštní duševní klid, zavřel oči a usnul. Tělesná únava přemohla duševní čilost.

Spal klidně, smrtelným spánkem do nejkrajnějších mezí znaveného člověka a zatím nepokojné moře kolébalo jeho člun, kam chtělo.

Když se Harančík probudil, rozhlédl se nejdříve kolem sebe. Vzpaatoval se hned a smutně se usmál. Byl dosud vydán moři na pospas. Slunce stálo dosud na obloze, ale dosti nízko.

"Zapadá," řekl si Harančík snaže se sebrati svoje myšlenky. "Přespál jsem skoro celý den. Není divu, vždyť jsem celou noc bděl. Konečně je to jedno, protančí-li člověk celou noc, nebo vesluje-li celou noc na moři. Následek je vždycky stejný, že se mu chce ve dne spáti." Harančík se tomu svému přirovnání musel usmáti. Bylo dosti případné.

Chtěl se zase chopiti vesel, ale nedosáhl jich. Byl tak slabý, že nic nedokázal, než že se mohl v člunu posaditi. Ale sotva tak učinil, vykřikl radostně.

Zapadající slunce ozařovalo jenom asi sto kroků před ním skalnatý břeh. A na břehu pohybovalo se něco jako člověk. Harančík nemohl dobře rozeznati, jest-li je to člověk, ale vypadalo to tak.

"Zachráněn," ozvalo se mu v duši. S napjetím posledních sil vykřikl Harančík ještě jednou a potom omdlel vysílením.

* * *

Podél pobřeží Dalmacie je veliké množství ostrovů velkých i malých, ale těch menších je víc. Některý ostrůvek je jen holá skála, vyčnívající z moře, takový kousek pevniny, že by ani brouk na ní nenalezl obživy, a přece i na takové skále žijí lidé. Takový skalnatý ostrůvek je velikou překážkou v plavbě obchodním par-

níčkům a musí tedy býti na něm maják, který by svým světlem naznačoval parníkům, aby se osamělé skále vyhnuly. U každého majáku musí však býti svědomitý strážce, který světlo na majáku rozžehuje a opatruje. Od přesného plnění jeho povinností závisí život mnoha lidí a ohromná cena plaveného zboží. Místa strážců majáků udělují se jako doživotní opatření vysloužilým poddůstojníkům válečného námořnictva. Takový člověk vede život skutečného poustevníka. Celý zbytek svého života je připoután k té skále, na které opatruje maják, jednou za měsíc pluje na své bárce do nejbližšího města, aby si tam na úřadě vyzdvihl své služné, nakoupil potravin na celý měsíc, přijal potřeby k udržování světla na majáku, a je-li náhodou moře v té době bouřlivé, nespátří strážce lidí ani jednou měsíčně. Hrdinkou je žena, která s ním tráví smutný život. Celým jejich světem je ta osamělá skála v moři. Ti lidé nesmí nikdy stonati, chtít-li umřít, musí tak učiniti bez cizí pomoci, ale v těžkých úředních povinnostech musí mužovi pomáhati žena i děti. Je přirozeno, že se taková rodina miluje. Přirozeně lnou členové takové poustevnické rodiny k sobě něžněji než členové žijících z obyčejných poměrů ve společnosti lidské.

Takovým hlídačem majáku na opuštěné skalní výspě byl Drakulič. Osud jeho byl velice jednoduchý, ale zajímavý. Drakulič narodil se v kterési horské vísce v pohoří Dormitorském, jako chlapec pásal ovce a kozy svého otce. Celý týden býval se stádem na planině, jenom na neděli přicházel se stádem do vsi, aby se v rodné chatě jednou za týden vyspal na kukuřičné slámě. Když mu bylo dvanáct let, vrátil se jedné soboty domů, právě když mu matička umírala. Tenkrát zdržel se Drakulič doma tři dny, až matku pochovali. Potom při pasení svého stáda stále pěl smutné písničky "o své dobré matičce". Ale o té její dobrotě vlastně nevěděl ničeho, než že ho měla ráda. Když byl Drakulič větší, dal mu otec pušku, a Drakulič už

na neděli do vsi nechodil a zůstával se stádem na planině po celé léto. Živil se tu všelijak. Někdy ulovil puškou ptáka nebo zajíce, někdy přišel za ním otec do hor a přinesl mu zásobu kukuřičné mouky a soli, aby si Drakulič mohl napéci placek. Jenom na zimu sehnal stádo do vsi. A jednou když pozdě na podzim přihnal stádo s hor, našel svou rodnou chatu zamčenou a strýc mu řekl, že starý Drakulič v létě umřel, nezanechav ničeho, než tak jen trochu bezcenného hamparátí, chata i stádo že jsou majetkem nějakého bohatého měšťana z Dubrovníka, nebožtík Drakulič že byl jen chudý člověk a platil z chaty a stáda pravému vlastníku desátek.

Tomu všemu mladý Drakulič nerozuměl, ale strýci věřil, protože to byl jediný jeho příbuzný. Drakulič byl tehdy jinoch osmnáctiletý, silný a statný. Strýc mu radil, aby tu nájemnou otročinu po otci na sebe nebral, aby šel do Dubrovníka a našel si tu nějakou práci v přístavu. Za práci že se platí hotovými penězi, ale za pasení jen desátým jehnětem, a uchvátí-li vlk na planinách ovci nebo jehně, má pastýř po výdělku. Drakulič tedy zpeněžil všechno, co po rodičích zůstalo a šel do Dubrovníka. Stal se tu fachivem, t. j. nádenníkem, nosil břemena na lodi nebo z lodi na přístavní hráz, bydlel u nějaké vdovy-krajanky, vydělal tolik, že to stačilo zrovna na živobytí, ale nic více nezbylo. V Dubrovníce seznámil se také se svojí ženou. Sloužila tu u nějakého obchodníka. Měli spolu kolik roků známost, ale vzít se nemohli, když oba dohromady neměli ani na výlohy svatební. Potom Drakuliče odvedli k vojsku a zařadili ho k námořnictvu, když byl přístavním fachinem. Milenka mu slíbila, že na něho počká čtyři léta, co on bude u vojska sloužiti a Drakulič jí slíbil, že nějaké peníze na vojně našetří. Našetřil je skutečně, ale po čtyřech letech z vojny nešel. Řekl mu velitel lodi, že by dostal hezký měsíční přírůstek, kdyby sloužil přes čas. Drakulič byl člověk nade všechno pomyšlení svědomitý, v

práci vytrvalý, samotě byl zvyklý z těch svých pastev na planinách, služba na lodi dobře tedy se hodila k jeho samotářské povaze a proto stal se poddůstojníkem, než vysloužil zákonná čtyři léta. Když ho velitel přemlouval, aby sloužil přes čas, Drakulič se přiznal, že má v Dubrovnice nevěstu. Řekli mu, že všichni poddůstojníci slouží ve válečném námořnictvu přes čas, jsou ženatí a dobře své ženy živí ze svého žoldu a dobře také své děti vychovají a zaopatří. Drakulič tedy zůstal na vojně. Po půlroce vrátil se z delší cesty, měl našetřeno tři sta zlatých, dostal dovolenou na měsíc, aby se mohl oženit a zařídit své ženě domácnost. Najal své ženě byt v přístavu Grušském před Dubrovníkem, koupil nábytek, zaplatil nájemné na celý rok a ten měsíc dovolené ztrávil v libánkách. Potom odebral se na svou loď a ženy své neviděl rok. Ale pravidelně každého měsíce posílal jí víc než polovinu svého žoldu na živobytí. Po roce dostal dovolenou čtrnáctidenní a když k ženě do Gruže přišel, vítala ho chovajíc na ruce čtvrt roku starého synka. A tak to šlo po několik let. Drakulovičová žila v Gruži vychovávajíc svoje děti, které se jí vždy narodily, když muž byl někde daleko na moři.

Kdykoliv se loď, na níž Drakulič sloužil, na delší dobu zastavila ve válečném přístavu v Pulji, Drakulič dostal dovolenou, aby se mohl podívat domů. Tak plynula léta, Drakulič měl už tři syny a čtvrtá narodila se mu dcera, které dal po matce říkati Milena. Tu děvušku měl Drakulič ze všech svých dětí nejraději. I z dalekých přístavů v cizích dílech světa posílal Drakulič ženě dopisy, které vždycky stejně končily: "Dej pozor na Milenu, ať je zdráva, až k vám zase zavítám."

Zatím dorůstali hoši a Drakulovičová musela se starat o jejich zaopatření, když muž byl stále na moři. Co bylo platno, že jí posílal dosti peněz na obživu, když nebyl u ní, aby jí radil ohledně těch dětí a ona svého muže a otce svých dětí viděla jen třikrát ne-

bo čtyřikrát do roka na několik pouze dní a potom zase žila jako vdova a ty děti vlastně byly stále sirotami. A jak ty děti dorůstaly, Drakulovičová začala se vtíratí myšlenka, že by mohly opravdu osiřít, kdyby otec na moři přišel o život. A to bylo více než pravděpodobné.

Při každé mužově návštěvě se o tom zmínila. Ale Drakulič ji utěšoval: "Až odsloužím osm roků jako poddůstojník, budu mít nároky na zaopatření v státní službě, zadám si o ni a potom budu stále u tebe a u našich dětí."

A na ten osmý rok čekali manželé Drakuloviči jako na své spasení a konečně se ho také dočkali. Drakulič zadal si o státní službu, dostal místo strážce majáku na pustém skalnatém ostrově, protože třeba byl dobrým námořníkem a schopným vojínem, bez literárního vzdělání k jiné pozemské službě se nehodil. S místem byl spojen měsíční plat třiceti zlatých s jinými nepatrnými požitky na svítivu a palivu a nárok na nepatrné výslužné po čtyřicetileté věrné službě, jak se to v Rakousku vůbec vyměřovalo, aby se toho výslužného nikdo nedočkal. To nedohledné výslužné a menší příjmy byly Drakuloviči vedlejší věcí, hlavní věcí bylo, že nemusel plouti po moři a mohl být stále u své rodiny.

Působíště jeho byl skalnatý ostrůvek nedaleko Dubrovníka. Byl tu jen kamenný maják a kamenný domek přilepený ke skále a jinak na celém ostrůvku ani trs trávy.

Ale byl to přece jen domov, kde byl Drakulič neobmezeným pánem. Povinnosti nebyly veliké; rozsvítiti večer svítílnu v majáku a opatrovati ji po celou noc až do svítání, aby neuhasl. O tu povinnost dělila se celá rodina.

Drakulovičové zvyklé na život ve městě, první čas se na osamělém ostrůvku dosti stýskalo. Často si do té samoty stěžovala, ale muž dovedl ji vždycky utěšiti.

"Co chceš?" říkával. "Nežijeme šťastně? Dostal jsem jistě dosti pěkné místo. Nejsem daleko od Dubrov-

nška, když potřebuješ něco nakoupit, některý náš hoch za půl hodiny dopraví tě do města na naší bářce. Jiní jsou v tom hůře a mají ku běhu kolik hodin cesty. A že jsme tu sami? Co na tom? Co je nám po ostatních lidech? Žádný nám nic nedá zadarmo. Máš tu mne a svoje děti a co je nám po ostatním světě?”

Drakuličovi bylo ovšem snadno mluvit, když byl samotě zvyklý, ale Drakuličová zvykla tomu poustevnickému životu jen zvolna. Ale zvykla mu konečně také. Jak děti dorůstaly, tak ona stárla a osamělý ostrůvek stal se jí celým světem. Vždyť prý i vězeň po letech přílene láskou ku svému vězení a opouští je nerad, když musí. Ostatně osamělá Drakuličova skála nabývala rok od roku příjemnějšího vzezření. Tři hoši Drakuličovi odešli do světa. Jeden se učil v Dubrovnické řemeslu, jeden byl tu v obchodě a třetí byl plavčíkem na velké kupecké lodi. Hoši odšedše z domova nezapomněli, že u rodičů zůstala spanilá jejich sestřička Milena, jež jimž osudem je trávit osamělý život s rodiči bez naděje, že by někdo mohl se potěšiti její krásou nebo se jí obdivovati.

Kdykoliv tedy některý hoch zavítal návštěvou k rodičům, neopomenul žádný přinést sestřičce nějaký dárek. A ty dárky bývaly zvláštní.

Milena byla také podivné stvoření.

Byla neobyčejně krásná. Když jí bylo patnáct let, byla úplně dospělé děvče. Po otci zdělila statnou postavu horalky, po matce krásnou tvář, jejíž půvab nedovedly zničiti ani šlehavé větry mořské, jimž byla stále vystavena. Jsouc jedinou dcerou Drakuličových, vyrůstala v hřejivé lásce obou rodičů, která ještě vzrostla, když všichni hoši odešli z domova. Od matky naučila se Milena čtení a psaní, nebylo těch vědomostí mnoho, ale přece tolik, kolik jich měla jiná děvčata toho věku a stavu jako Milena. Od otce slyšela líčení cizích zemí a národů, z toho čerpala představy o ostatním světě a snažila se, aby kousek takového světa vytvořila na osa-

mělem ostrůvku. Někdy se s matkou plavila k vůli nákupu do Dubrovníka, spatřila tu, jak lidé na polích a v zahradách pomáhají přírodě v její tvořivosti a Milena jala se na ostrůvku opatrovati přírodu a chtěla to tu mít tak krásné, jako to mají jinde, a podařilo se jí to. Do žumpy za chalupou ukládala popel, smetí a odpadky z kuchyně. Na straně k městu byl u ostrůvku pískový jesep, kde byl k ostrůvku přístup od moře a kde také u kúlů byly uvázány dvě otcovy bárky. Sestupovalo se sem po příkré skalní stezce. Po této stezce sestupovala Milena ve volných chvílích a vynášela v koši písek nahoru a sypala ho do žumpy mezi popel a smetí. Tak získala plodnou zem, kterou vyplňovala všechny skalní skuliny a kouty před větrem chráněné. A bratři přicházející domů návštěvou, přinášeli sestře semena květín a zeleniny, sazeničky keřů a stromů. A Milena pilně sázela. Času na to měla dost. Ostrůvek nabýval lety příjemnějšího vzhledu. Okolo domku povstala zahrádka s květinami a zeleninou, leckde z rozsedliny skalní vyrůstala smokvoň nebo olíva, okolo majáku vyrostlo několik keřů vinné révy, na svahu skal objevily se keře, jichž tu jindy nebylo. Ten div způsobila Milena.

“Kdyby můj předchůdce byl měl takové dítě, jako je naše Milena,” říkával Drakulič, hladě si spokojeně svůj knír, “byl by náš ostrov dnes rájem.”

“A mně by se tu nebylo z počátku stýskalo,” dodávala Drakuličová. “Škoda, že teď hoši nemohou býti doma! Je tu teď všechno hezké.”

“To víš, mužští musí do světa,” říkal Drakulič a vzdychl si vzpomínaje, co on ve světě zkusil.

Přes den neměl Drakulič nic na práci. Všecko za něho obstarala Milena. Vyčistila hned po ránu svítilnu v majáku, nalila do ní petroleje, vyleštila zrcadla, potom pomohla matce v kuchyni a zbytek dne věnovala se svým sadbám a zahradničení. Při práci byla čilá jako rybička, vždy veselá, pro všechno měla vnímavou

mysl a proto ji také všechno těšilo. Drakulič věda, že se na dceru může ve všem spolehnouti, neměl-li právě cestu do Dubrovníka v služebních záležitostech, lovil kolem ostrova ryby. Nebylo tu moře zrovna rybnaté, ale nějaký úlovek přinesl domů vždycky. Něco se spotřebovalo v domácnosti a co zbylo, odvezli Drakulič nebo jeho žena příležitostně do Gruže a prodali to buď hned zde v přístavu překupníkovi, nebo s tím doběhli na trh do blízkého Dubrovníka. Rybolov tedy poskytoval Drakuličovi vedlejšího výdělků a Drakulič hleděl si ho pilně. Dříve to provozoval jako zábavu pro ukrácení chvíle, ale od těch dob, co se mu žena přiznala, že peníze za ryby utržené strádá pro Milenu, aby měla nějaké věno, kdyby se někdy vdala, Drakulič lovil přímo náruživě.

* * *

Když se v Africké Sahaře rozpoutá zhoubný vítr Samum, přeletí pak Středozemní moře a žene z něho vodu do moře Jaderského. Je to vítr teplý, ale skučivý a prudký, který Jaderské moře rozbouří. Obyvatelstvo zdejšího pobřeží nazývá ho "sirocco". Velitelé lodi mají "sirocco" neradi, ale rybáři na něho čekají, protože s tímto větrem přicházejí do Jaderského moře větší tahy ryb, hlavně tuňáků, kterážto ryba za této příležitosti přichází ve velikém množství ku břehům Dalmatským, aby tu na mělčinách nakladla jikry.

Jednoho dne seděl Drakulič po poledni se ženou a dcerou před svým příbytkem a díval se na moře.

"Dostaneme odpoledne 'sirocco'," řekl se znalostí starého námořníka, ukazuje na jih, kde na nejzazším obzoru objevil se bělavý mráček jako nepatrný, řídký závoj. "Podívám se na moře, mohli by k našemu břehu přitáhnouti tuňáci."

"Ale daleko se neodvažuj!" řekla Drakuličová hned plná starostí. "Sirocco" je zlý vítr."

"Kam bych plul?" usmál se Drakulič. "Tuňáci přece táhnou jen ke břehu."

hu. Vyhodím síť jen dole u našeho píska a kdyby "sirocco" začal opravdu zuřit, několika rázy veslem jsem doma. Jen se neboj! Na moře nevypluji. Připrav mi všechno, Mileno!"

Děvče odskočilo do kůlny za domkem a za chvíli už sestupovalo po stezce ku písikovému jespu, nesouc přes rameno veslo a v něm velikou síť. Vrátilo se po čtvrt hodině oznamujíc: "Otče, "sirocco" už bije o skálu."

"Vždyť jsem to věděl," zvolal Drakulič radostně.

Skutečně bylo slyšeti příboj na jižní straně ostrůvku, kde vlny tříštily se o tvrdou skalní stěnu.

Slibiv ženě i dceři, že se daleko neodváží, sestupoval Drakulič rychle k moři.

Drakuličová s Milenou zůstaly před domkem, dívaly se chvílemi na Drakuliče, lovícího nedaleko ostrova, viděly jeho bárku jako tmavou skvrnu na rozbouřeném moři, ale nebály se o něho, vědouce, že mu na té straně nebezpečí nehrozí. Potom upoutaly jejich pozornost větší lodi a parníky, zápasící s větrem a chtící se dostat do Gružského přístavu a za toho pozorování uběhlo odpoledne a pomalu začalo se šerit.

"Otec by už mohl lovu nechat. Za chvíli bude tma," řekla Drakuličová.

Došla na okraj skály a zahoulala dolů.

"Vždyť už jdu," ozval se Drakulič, vystupuje po stezce vzhůru.

Přinesl pod pažďí velikého tuňáka, hodil ho na stůl a povídal: "Tuňáci přitáhli dnes skutečně. Lapl jsem tři takové tuňáky, ale nechal jsem je dole se sítí ve vodě, zde by se do rána zkazili. Vzal jsem s sebou jen jednoho, abyste ho upekly k večeři. Síť jsem nemohl vytáhnouti, "sirocco" je opravdu dnes hrozný. Běda lidem, kteří se dnes k vůli rybolovu odvážili na širé moře. Byl jsem částečně chráněn před větrem a přece mne to stálo velké namáhání, než jsem se dostal na náš písek. Je to dnes podivný vítr. Každé chvíle mění směr a vlny běží všelijak. Myslím, že dnes jižní "siroc-

co" zápasí s východním větrem "levante". Někdy se tak stává. Až se ráno vítr utiší, sejdi, Mileno, dolů pro síť!"

Ráno zuřila bouře právě tak jako po celou noc a Drakulič Milenu k moři nepustil, řka: "Nech toho! Zbytečně bys se umáčela. Síť se nám neztratí, je uvázaná ke kůlu a sejdi dolů až po poledni. Do té doby se vítr vybouří."

* * *

Pozdě odpoledne začal se vítr tišit a Milena tedy vyřadila se k moři, aby přinesla síť a vesla, chtějíc síť ještě před sešeřením rozprostřít za domkem, aby do rána uschla. Byla síť už celou noc ve vodě a mohla by zpuchřeti. A taková síť stojí peníze a mnoho práce.

Pískový jesep pod ostrůvkem byl celý mokrá, jak se po celou noc vlny přes něj hnaly; Milena musela zouti střevíce, aby se dostala k síti. Bárka otcova byla přivázána na dosti dlouhém provazu a nacházela se daleko v moři. Otec večer patrně nemohl se s bárkou dostat až ku kůlu, vyskočil do vody a bárku uvázal, jak mohl. Veliká otcova vlečná síť byla přivázána k bárce, Milena viděla, že síť je přivázána ke kormidlu, vyhrnula suknice a brodila se vodou k bárce. Moře tu bylo mělké, voda dosahovala dívce sotva po kolena, Milena vyšvihla se do bárky a vytahovala síť z vody. Za chvíli byla s touto prací hotova a vtáhla do loďky také menší síť, v které byli otcem uloveni tuňáci. Milena, uloživši všechno rybářské náčiní do lodice, chopila se vesel a hleděla lodici popohnati ke kůlu. Lehce to nešlo, protože vítr dosud vál od jihu a vlny, třeba nízké, hnaly se s pravidelnou rychlostí k severu.

Pojednou se Mileně zdálo, že zaslechla výkřik. Položila vesla do člunu, stoupla si na lavičku a dívala se na moře. V neveliké vzdálenosti spatřila malý člun, v němž seděl člověk.

Slunce sklánějící se k západu polevalo hladinu mořskou krvavou září

červánků. Milena nemohla rozeznat, co ten člověk v člunu sedící dělá, ale napínala zrak, aby rozpoznala, jaký je to člun. Člověk v člunu vykřikl ještě jednou a potom klesl do člunu. Milena neváhala. Poznala, že volá o pomoc. Mnoho času nebylo k ztracení. Několik okamžiků a vlny byly by člun přehnaly kolem ostrůvku a zahnaly ho dále do moře.

Milena skočila do vody. Dokud voda sahala po kolena, nesla sukně v obou rukou, ale potom je pustila, když se brodila vodou až po pás; moře kolem ostrůvku znala Milena dobře, věděla, že k člunu se dobrodí a za chvíli ho skutečně zachytila oběma rukama a podívala se dovnitř. Děvče udivením vytřeštilo oči. Ležel v člunu vojenský důstojník, hlavu měl na lavičce a tělo svezlé na dně člunu, kde leželo několik udic a rybářská síť. Milena zadívala se udiveně do bledé tváře mladého muže. Dívala se do ní tak dlouho, až se člun začal obracet. Milena vykřikla jak dravec, jemuž někdo chce vyrvat kořist. Skutečně, "sirocco" chtěl Mileně vykroutit člun z rukou, ale děvče tomu nedopustilo. Zapřelo se vši silou o dno mořské a táhlo člun k ostrůvku. Za chvíli dotáhlo ho k otcově bárce, přivázalo ho pevně ke kůlu a jalo se volati důstojníka ležícího v člunu. Ale ten nejevil známky života.

Milena byla pojednou jata podivným strachem. Aby ten mladý muž naposledy nebyl mrtev? Pak by její zachraňovací pokus byl zbytečným.

Milena podívala se nerozhodně v bledou tvář důstojníkovu. Hlavinka klesla jí na plná ňadra — Milena přemýšlela, co počítí. Za chvíli podívala se nahoru na skálu. Slunce bylo zatím zapadlo, dole pod skálou pískovina začínala se halit v šero, ale nahoře, kde běhal se domek jejich rodičů, bylo ještě dosti denního světla.

A pojednou zmocnil se děvčete jakýsi pocit zoufalství, jehož co živa nebyla pocítila a s výrazem nevýslovného strachu volala Milena nahoru: "Otče, rychle sejďte ke mne!"

Hlas její odrážel se ozvěnou od skalních stěn, ale nahoru k Drakuličovi nedolehl. Odešel zatím Drakulič do majáku, aby tu rozžehl svítilnu, když se Milena dlouho nevracela. Dole bil ostrý příboj ještě prudce o tvrdé skály a hlomození tříštících se vln přehlušilo úplně volání Milenino. Ale Milena, která vyrostla na osamělé skále uprostřed moře a znala všechny dobré i špatné vlastnosti jeho, nepozbyla duchapřítomnosti. Dovedla si rychle pomoci z rozpaků. Odhodlaně uchopila mladého muže pod pažemi a vyvlékla ho z člunu na písek. Tu si oddechla volněji. Už věděla, že se ubožák nestane obětí rozbouřeného moře. Zase se chvíli na mladého důstojníka dívala, volala na něho a třásla jím, když však nejevil známky života, zavolala zase na otce.

Volání její zůstalo opět bez výsledku.

Zase Milena stála chvíli bezradně nad bezvládným tělem. Co teď? Bylo jisto, že otec dolů nesejde. Nechatí nešťastného zde a běžeti nahoru pro otce? Šeřilo se kvapem a vítr stával se opět prudším. Než by se s otcem vrátila, mohla se některá větší vlna přelíti přes písčinu a nešťastníka spláchnouti do moře. Takové rozmary moře znala Milena dobře. Rozhodla se proto rychle. Naložila si mladého muže na hřbet a vlékla ho po stezce vzhůru. Milena byla silné děvče, ale toto břemeno bylo pro ní přece jen příliš těžké. Několikrát musela cestou odpočívat.

“V půli cesty potkal ji otec.

“Neseš sít’ a ryby?” tázal se.

“Člověka nesu, otče,” řekla, jedva dechu popadajíc.

“Ajme neni, důstojník vojenský,” zvolal, skočiv rychle k dceři.

“Přihnal ho vítr v člunu, dvakrát na mne volal a potom jsem ho našla v člunu v bezvědomí,” oznamovala Milena. Složila své břemeno na stezku. Na skalní stezce už také zavládl šero, Drakulič musel se shýbnouti, chtěje se přesvědčiti, koho jeho dcera zachránila z vln.

“Ajme neni, důstojník vojenský,” zvolal překvapen.

“Nejspíše nějaký nezkušenec, který se lehkomyšlně odvážíl daleko do moře a ‘sirocco’ ho honilo mnoho hodin po hladině.”

Drakulič byl člověk obrovité síly, uchopil důstojníka v půli těla, obrátil ho na břicho a hodil si ho přes rameno tak, že hlava visela mu na zádech a nohy přes prsa. Tak námořníci vynášejí z moře trosečníky. Drakulič se svým břemenem ubíhal klusem po stezce vzhůru.

Doběhnuv k svému domku, volal na ženu: “Matko, ohřej trochu vína, nese-me člověka, který zbloudil na moři!”

Bez dlouhých věcí odnesl důstojníka do zadního pokojíka, položil ho na lůžko a vrátiv se do přední jizby, kde mu žena podávala už hrnek s horkým vínem, nařídil:

“Podívej se na Milenu, jestli si neublížila!”

A po té vrátil se zas ku svému chráněnci. Po lžičkách vpravoval mu teplé víno do úst a když mladý muž poprvé doušek spolkl, Drakulič se spokojeně usmál. Léčbu svou opakoval tak dlouho, až mladý muž z hluboka si oddechl a obrátiv se na bok, tvrdě usnul.

“Moře mu dalo za vyučenou,” řekl Drakulič sám sobě a usmál se spokojeně. “Vyspí se z toho, ráno se nají a bude dobře. Mořské vody nepil, to je výhoda.”

Drakulič vstoupil do přední jizby, kde jeho žena a dcera seděly na lavici.

“Je živ?” tázala se Milena, upřevši na otce zvědavě své velké černé oko.

“Je živ a spí,” odpověděl Drakulič spokojeně. “Není mu nic. Je vysílen plavbou a hladem. Honil ho ‘sirocco’.”

Ted’ si Drakulič všiml, že Milena na lavici má nohu v plechovém umývadle. Voda v něm byla červená.

“Co je ti?” tázal se Drakulič uleknut.

“Poranila si nohu v moři,” řekla Drakuličová. “Nechtěly jsme ti to říci, abys se zbytečně nepolekal.

"Ukaž!" zvolal Drakulič přísně.

Milena vyzvedla nohu do výše.

"Rozřízla jsem si chodidlo," řekla, hledíc ustrašeně otcí v obličej.

Drakulič, uchopiv bílé oblé lýtko dceřino do obou rukou, zvolal na ženu: "Posvět mi!"

Když Drakuličová vypnula svítilnu z háku u stropu a posvítila, Drakulič shýbl se k chodidlu dceřině. Byla na něm dlouhá, ostře ohraničená rána, z níž chlípěla krev. Chvilí Drakulič pozoroval poranění dceřino.

"Rozřízlas si chodidlo o nějakou ostrou škebli v moři," řekl potom. "Bolesti zkusíš dost, ale zachránila si život mladého člověka. A je to císařský důstojník."

Poslední slova pronesl Drakulič s hrdostí vysloužilého vojína.

Namočil potom kus cupaniny do olivového oleje, v němž byly naloženy mladé myši — prstonárodní to lék na otevřené rány u Jihoslovanů — ovázal Mileně ránu a řekl ženským: "Jděte spat!" Ženské poslechy hned.

Nějakou chvíli počkal ještě Drakulič v přední jizbě, až se přesvědčil, že se Milena se svou obvázanou nohou dobře uložila na svou postýlku, potom vzal svítilnu a odebral se do druhé jizby, kde ležel jeho chránělec.

Nástěnné hodiny v přední jizbě odbíjely právě půlnoc. Drakulič, postaviv svítilnu na stůl, nahnul se nad mladého muže. Spal, ale těžce dýchal. Ale spal tvrdě. Nevěděl nic, když ho Drakulič svlékal z blůzy a stahoval mu spodky s nohou. S blůzou přistoupil Drakulič ku světlu a podíval se na límec. Zaleskla se na límci jediná zlatá hvězda jako odznak poručické hodnosti.

"Tenente," řekl si Drakulič italsky. "Ještě mladý člověk. Bylo by ho škoda. Může být jenerálem, když ho Milena vynesla z moře."

Drakulič, drže blůzu e zlatou hvězdou v rukou, podíval se zas na mladého muže. Spal klidně a Drakulič se zadíval zas na tu zlatou hvězdu. On byl mnoho let vojínem, viděl moře všechna, co je jich na světě, a vysloužil si jen tři plátěné hvězdičky na ko-

misní límec, a tenhle člověk mladý — kolik mu může být přes dvacet — má už hvězdu zlatou — a přece hned při první plavbě bylo by ho moře připravilo nejen o zlatou hvězdu, nýbrž i o život, kdyby nebylo Mileny.

"Moje zlatá dcera," vzdychl si Drakulič. "Zachránila carovi důstojníka."

Drakulič zase se zadíval na třpytnou hvězdu na límci poručíkově.

A jaká podivná myšlenka probleskla pojednou hlavou starého mořeplavce.

"Ta zlatá hvězda vlastně patří mojí Mileně," řekl si.

"Moje zlatna kčerce," zvolal svojí mateřštinou, kterou v mládí mluvil na planinách svého rodného kraje, než se na vojně naučil svůj rodný jazyk míchat i itaštinou a němčinou. "Zlatna moja Milena, tvoja je zlatna zviezda."

A s posvátnou úctou položil blůzku, zdobenou dvěma zlatými hvězdami, přes opěradlo židle, klidně usedl k lůžku mladého důstojníka a seděl u něho zbytek noci, podávaje mu po lžičkách vína, kdykoliv se spící pohнул.

* * *

Slunce stálo už vysoko, když se Harančík probudil. První jeho pohled padl na bílou pokrývku na lůžku. Zdálo se mu, že nachází se na lůžku ve svém bytu v Dubrovníce. Potom svezl se jeho pohled na okno. Bylo neveliké, stálo na něm několik květináčů s kvetoucími květinami a nebylo oknem viděti než nepřehledná hladina moře a malý kousek oblohy. Harančík poznal, že není doma a začal se rozpomínati.

Pozvolna uvědomoval si svoje dobrodružství na moři a rozpomínal se na jednotlivé podrobnosti. Následkem toho dostavila se u něho žádost dovědět se, kde se nachází a pohled jeho začal bloudit po nejbližším okolí lůžka, až setkal se s pohledem Drakuliče, který seděl stranou na židli a už chvíli pozoroval, že se chránělec jeho probudil z tuhého spánku.

Zrak Harančíkův zabořil se s výrazem nejvyšší zvědavosti do přísného obličejce Drakuličova.

"Jsi v dobrých rukou, gospodine tenente," oslovil Harančíka Drakulič a přistoupil k lůžku. "Já jsem Drakulič, císařský strážce majáku. Nacházíš se v mém příbytku na ostrově naproti Durovníku."

"Tak?" podivil se Harančík, jehož myšlenky náhle začaly nabývat jasnosti. "To mne k tvému ostrovu přihnál 'sirocco'?"

"Tak jest, gospodine," svědčil Drakulič, usmívaje se. "Včera večer sem přihnál tvůj člun."

"Byl jsem vysílen a hladov, vid'?" pokračoval Harančík.

"A tys mne zachránil."

"Moje dcera tě vynesla z člunu," odvětil Drakulič s přidechem hrđosti. "I tvůj člun zachránila. Můžeš se na něm vrátiti do Dubrovníka."

"To učiním hned, musím ráno nastoupiti službu," zvolal Harančík, seskočiv rychle s lůžka. "Vyplul jsem večer před službou lovit ryby a bouře mne přepadla."

"Netřeba ti tedy spěchatí," řekl Drakulič vážně. "Službu měl jsi nejspíše nastoupiti včerejšího rána, neboť 'sirocco' zuří už čtyřicet osm hodin."

Harančík podíval se udiveně na mluvčího a zase se chvíli rozvzpomínal.

"Máš pravdu," řekl potom. "Už se pamatuji. Ztrávil jsem včerejší den na širém moři. Ale byl jsem hladem a namáháním tak vysílen, že se mi všechno v hlavě popletlo."

Harančík jal se oblékati, Drakulič podával mu jednotlivě části oděvu a při tom oblékání se seznamovali. Harančík se dověděl, že je Drakulič vysloužilý poddůstojník, dověděl se, na které válečné lodi sloužil, jak dostal státní službu za osmiletou službu vojenskou, že má ženu a děti, že je na ostrově jen se ženou a dcerou. Dalmatinci jsou hovorný lid. Harančík děkoval Drakuličovi, podáváje mu ruku: "Jak se ti odměním, Drakuliči? Zachránil jsi mi život. Byl bych

na moři zahynul hladem."

"A co bys se mi odměňoval?" tázal se Drakulič udiveně.

"To je přece mořský zákon, aby jeden člověk druhému pomohl. Ošemetná věc je moře. A potom, já jsem tě nezachránil, nýbrž moje dcera Milena."

"Rád bych tedy tvé dceři poděkoval," řekl Harančík.

"Podívám se, jestli už moje ženské vstaly," řekl Drakulič a vešel do přední jizby.

Drakuličová i Milena byly už dávno vzhůru. Nebylo přece časně a Milena byla naučena vstávat záhy, docházejíc ráno na maják shasiti světlo.

"Je živ?" Tou otázkou vítala Milena vstupujícího otce.

"Nic mu není," oznamoval Drakulič. "Je to poručík pluku, ležícího v Dubrovníce posádkou. Byl jen vysílen a teď už je zas chlapík. Vráti se hned do Dubrovníka."

Drakulič zase vešel do zadního pokojíku a oslovil Harančíka:

"Moje ženské už jsou vzhůru. Dopravím tě na své bárce do Dubrovníka a tvůj člun vezmeme do vleku."

"Odměním se ti za tvoji ochotu," řekl Harančík. Slova jeho připomínala hrđost důstojníkovu. Drakulič dobře vycítil tento přidech hrđosti a pospíšil si proto s odpovědí: "Už jsem ti řekl, že mně ničím povinen nejsi. Když jsi se na můj ostrov dostal, je přece mojí povinností dopravit tě na pevninu. Za to mám od vlády plat."

A Drakulič trochu uražen otevřel Harančíkovi dvěře do předního pokoje.

Stály tu Drakuličová s Milenou, obě zvědavě spatřiti zachráněného. Harančík stanul na prahu překvapen. Byl překvapen krásou obou žen. Drakuličová ve svých čtyřiceti letech vypadala jako bujně rozkvetlá růže a Milena vedle ní jako nerozvitě, ale krásné poupě.

"Dobro jutro," vítala ho Drakuličová. "Dobře-li se ti u nás spalo, gospodine tenente?"

"Dobře, paní," odpovídal Harančík, přemáhaje svoje rozpaky. "Sr-

děčně ti děkuji za tvé pohostinství."

Za té řeči díval se Harančík na Milenu, která se rozpačitě usmívala, upírajíc na něho zvědavý pohled svých velkých očí a červenajíc se při tom.

"Tohle krásné dítě zachránilo mi život," pomyslí si Harančík.

"Hle, jakého junáka vyrvala jsem smrti," myslila si Milena.

Na chvíli zavládlo ticho. Mluvily jen pohledy. Drakulič, stoje na prahu zadního pokoje, díval se po přítomných a kroutil si spokojeně svůj mohutný knír. Viděl, že poručíkova hrдост sklesla před zjevem Mileniným a to ho naplňovalo zvláštním pocitem zadostiučinění.

A Harančík v náhlém citovém pohnutí učinil krok ku předu a zvolal vřele: "Tobě děkuji za svůj život. Nezapomenu ti toho nikdy. Vyrvala jsi mne vlnám a ani jsi mne neznala. To je šlechetné."

"A jak jsem tě neznala?" řekla Milena s prostodušným úsměvem.

"Vždyť jsem se přece podívala do člunu, kdo je v něm. A když jsem viděla, že jsi mladý a hezký, potom už jsem se o tebe tahala se 'sirocco'."

Milena vypukla v srdečný smích, kterému přizvukovali všichni.

"Kdybys tedy byla v člunu viděla starého dědka, nebyla bys ho zachránila?" smál se Harančík, podáváje dívce ruku.

"No, byla bych se o to také pokusila," odvětila vážně, "ale nebyla bych se o dědka tolik bála jako o tebe."

Milena, aby mohla podati Harančíkovi ruku, postoupila o dva kroky vpřed a při tom napadla na jednu nohu. Pohled Harančíkův svezl se k zemi a mladý muž spatřil, že děvče má na jedné noze střevíček a druhou nohu má ovázanou bílým šatem. Hned se domyslí všeho a tázal se uleknut: "Tys se včera poranila."

"Rozřízla si chodidlo o ostrou škebli, jak tvůj člun táhla ku břehu," vysvětloval Drakulič. "Ale nic to není, za několik dní se to zhojí."

Harančík podíval se děvčeti do obličeje. Zraky jejich se setkaly v dlouhém pohledu; i Harančík, zmatený dosud všemi těmi zvláštními dojmy, hledal v duchu slova, jimiž by dívce vyjádřil svůj soucit, ale než se zmohl na určitou větu, oslovila ho Drakuličová: "Posnídáš s námi, pane poručíku?"

"Už vás déle obtěžovati nebudu," řekl Harančík, jsa nucen od Mileny obrátiti se k její matce.

"Jaké obtěžování," usmála se Drakuličová. "Podám ti trochu černé kávy a suchar. Mléko nemáme. Chtěl muž koupiti kozu, ale Milena se bojí, že by jí koza kousala keře a stromy, které to děvče nasázelo po skalách. Přijmi tedy zavděk tím, co máme."

Harančík byl zase nucen podívat se na Milenu. To děvče tedy zřeklo se příjemného požitku, aby zachránilo zeleň, kterou na holé skále vytvořilo. U ženy zvěšlost, která stála za přemýšlení. Ale na dlouhé přemýšlení nezbylo Harančíkovi času.

Milena prostírala na stůl bílý ubrus a rovnala šálky. Kulhala při tom, ale usmívala se. Drakulič vyzval Harančíka zdvořile: "Posad' se, gospodine tenente!"

A už Drakuličová přinášela konvici kouřící se kávy. Při snídani se Harančík seznamoval se ženskými. Líčil jim, co zkusil na moři, ale teď, když byl mimo nebezpečí, byla celá příhoda vlastně směšná, smáli se, když Harančík vypravoval, jak jedl syrové maso z raka a smáli se také, když Milena vypravovala, jak musela své sukenné pustiti, když jí moře dosahovalo do boků, jak přitahovala člun s Harančíkem na písek a srdečně smáli se všichni, když Drakulič líčil, jak potkal Milenu na skalní stezce, nesoucí na zádech důstojníka, jemuž se nohy vlekly po zemi. Ovšem dnes bylo snadno se smáti — ale včera, když zuřil "sirocco"!

Bylo skoro poledne, když se Harančík rozloučil s oběma ženami a doprovázen Drakuličem vsedl do jeho bárky. Za půl hodiny bárka, vlekouc

za sebou člun Harančíkův, přirazila k přístavní hrázi v Gruži.

"Dopravím tě do Dubrovníka?" tá-
zal se Drakulič.

"Nikoliv," odvětil Harančík. "Mám
svůj člun v Gruži. Do Dubrovníka do-
jdu pěšky. Vrat' se domů. A děkuji
ti zatím, Drakuliči."

"Není zač děkovati," řekl hlídač
majáku bodře. "Jen když jsi živ."

"Právě proto, že jsem živ, nesmím
zapomenouti, že za svůj život děkuji
tvé Mileně," vřelým hlasem pravil
Harančík. "Dovolíš-li, někdy bych tě
navštívil, abych Mileně poděkoval.
Dnes jsem byl ještě celý zmatený."

"Budeš nám vždycky vítán," řekl
Drakulič. "Ale děkovati nemusíš. A
chceš-li lovit, radím ti, abys tak či-
nil u mého ostrova. Ryb je tam více
než u Dubrovníka a nebezpečí men-
ší. Tak jen přijď. Budeme se na te-
be těšiti. Nikdo k nám nikdy nezaví-
tá než naši hoši. Přijď, zalovíme si
někdy spolu!"

"Přijdu, jak budu mítí volno," sli-
boval Harančík. Drakulič pomohl mu
ještě uvázati člun, potom se oba mu-
žové rozloučili srdečným stisknutím
ruky.

"Chvilí ještě postál Harančík na
přístavní hrázi, viděl, jak se bárka
Drakuličova rychle vzdaluje, směru-
jíc k ostrovu, který se v dálce jevil
jako tmavý bod. K tomu tmavému bo-
du zaletěl zrak Harančíkův. Mladý
muž z hluboka vzdychl. Tam na tom
malém ostrůvku začal nový odstavec
jeho života.

Harančík, hledě za vzdalující se
bárkou Drakuličovou, viděl v duchu
obraz Milenin, viděl veliké její černé
oko, které dívalo se na něho s dětin-
skou zvědavostí, celý obraz toho spa-
nilého stvoření vynořil se mu v duši
a s povzdechem "Zachránila mi ži-
vot," vracel se Harančík do Dubrov-
níka.

III.

Nemalý rozruch způsobila Haran-
číkova příhoda v posádce Dubrovnic-
ké. Když se včera Harančík nedosta-

vil do služby, pátralo se po něm v je-
ho bytě, potom po městě. Zjištěno ko-
nečně, že se poručík se svým člunem
vydal na lov ryb do moře a protože
večer vypukla mořská bouře, kterou
způsobil "sirocco", bylo už téměř ji-
sto, že mladý důstojník zaplatil svo-
ji lehkomyšlnost životem ve vlnách.
Přes to však nařídil starý plukovník,
aby se po zmizelém pátralo a všichni
lodivodové z přístavu Gružského a
také mnoho rybářů z Dubrovníka, vy-
pluli se svými lod'ími na moře, aby
hledali zmizelého poručíka. Doufalo
se, že bude někde na moři nalezen
alespoň jeho člun a tak zjištěna jeho
smrt. Ale minul celý den a noc a ni-
kdo nezískal ceny, kterou plukovník
vypsal za donesení určité zprávy o
osudu poručíka Harančíka. Dnes byl
už plukovník pevně přesvědčen, že
Harančík zahynul ve vlnách — když
se pohřešovaný pojednou objevil v
plukovní kanceláři a hlásil se k na-
stoupení služby.

Starý pán měl sice nesmírnou ra-
dost, že je Harančík živ a zdrav, ale
tuto svou radost hleděl zakrýti stro-
jenou zuřivostí. Všecky mladé důstoj-
níky svolal hned k plukovnímu ozna-
mu a četl jim prudké levity: "Někteří
mladí páni zapomínají, že zasvětili
svůj život službě říše a vydávají ho
lehkomyslně všanc moři. Případ pa-
na poručíka Harančíka je poučný a
výstražný. Tedy, pánové, abych dlou-
ho nemluvil. Kdo chce chytati ryby,
smí to činiti jen na udici se břehu.
Kdo se vydá na lovy v člunu, bude po-
trestán domácím vězením. Pan poru-
čík Harančík je na dva dny osvobo-
zen od služby, aby se mohl zotaviti z
toho, co zkusil na moři. Odstoupit!"

"Připravil jsem vás, soudruzi, o zá-
bavu," oslovil Harančík důstojníky,
když vyšli z plukovní kanceláře.

"Jen si z toho nic nedělej!" smáli
se, podávající mu ruce. "Taková po-
hrůžka opakuje se po každé nehodě.
Ale za čas na to starý zapomene a
budeme lovit zas. Na nějaký čas
ovšem musíme svoje čluny nechat vy-
táhnouti na břeh, aby nám zbytečně
ve vodě nehnily."

Důstojníkům se tedy zákaz rybolovu příliš nedotkl, ale Harančík byl následkem jeho smuten. Nesměl teď na osamělý ostrůvek, aby viděl Milenu. Jemu zdálo se zákaz tedy tuze přísným. Než — nedalo se dělati nic jiného než poslechnouti. Ale bylo při tom ještě něco jiného na pováženou. Nebude si Drakulič mysliti, že se k nim chová nevděčně? Zachránili mu život, ošetřili ho jako vlastní dítě, slíbil jim, že je brzy navštíví — a teď nepřijde. Co si o něm pomyslí? A Drakulič jistě nedozví se o zákazu plukovníkovu. Ale naděje tu přece byla. Vždyť Drakulič musí často docházeti na přístavní velitelství, při takové příležitosti řekne mu Harančík, proč nemůže přijíti na jeho ostrov. Denně tedy po službě šel Harančík procházkou do blízké Gruže a pátral do samého večera po moři, blížili-li se Drakuličova bárka k pevnině. Mnoho dní chodil tu zbytečně. Viděl v dálce Drakuličův ostrůvek, podobný mlhavému círu nad mořskou hladinou se vznášejícímu, ale nikdy nespatriil něco, co by se podobalo lodě, plující od ostrova k pevnině. A konečně jednoho dne — srdce Harančíkovo roztepalo se radostně.

Od té vzdálené mlhoviny oddělil se temný bod, který okamžik od okamžiku rostl. Brzy rozeznal Harančík bárku, plující ke Gruži a hnanou příznivým větrem, zaléhajícím do napnuté plachty.

“Drakuličova bárka,” řekl si radostně. Ale za chvíli vznikly v jeho duši pochybnosti.

Což není-li to Drakuličova bárka? Třeba je to jen některý rybář, který Drakuličův ostrůvek obeplul a teď vrací se domů z rybolovu. Už se značně pokleslou nadějí bleděl Harančík na blížící se plavidlo. Dlouho neviděl nic než vysokou přídu bárky — všechno ostatní bylo zakryto bílou plachtou. Ale potom vystoupil před plachtu muž, aby ji jediným trhnutím ruky sňal a Harančík poznal Drakuliče. Bárka teď plula setrvačností k přístavní hrázi, Drakulič, stoje na přídě, poznal Harančíka, ale nevěnoval mu

teď pozornost. Drže v ruce lano, hleděl sokolím hledem na hráz, aby bárka prudce nenarazila na kameny, obratně vyhodil lano, které přístavní zřízení hned oklesl kolem kamenného kůlu a Drakulič vyskočil křepce na hráz.

Harančík hned k němu přistoupil a podáváje mu ruku, oslovil ho: “Čekal jsem na tebe. Jsem rád, že tě vidím.”

“Proč bys čekal, gospodine?” otázel se Drakulič, stavě se udiveným. “Jedu pro petrolej. Ale tys mohl přijíti k nám. Není to daleko. Snad se za nás stydíš?”

“Nevyčítej!” řekl Harančík, bolně dojat skrytou narážkou.

“Slíbil jsem, že tě navštívím, ale nesmím. Plukovník zakázal nám, že nesmíme vyplouti sami na moře.”

“A to je jiná,” zvolal Drakulič, usmáv se pojednou vesele.

“To se v Dubrovníce často opakuje, kdykoliv některý mladý pán vyvede nějakou hloupost.”

Drakulič vynášel z bárky plechové nádoby na petrolej, které přístavní zřízení odnášeli do úřední budovy k plnění.

“Jak je u vás?” tázal se Harančík, když Drakulič byl se svou prací hotov.

“Eh, gospodine, smutno jako vždycky,” usmál se oslovený. “Těšili jsme se všichni, že k nám přijedeš. No, ovšem, nebylo to možné.”

“To se ví, vojín musí poslouchati rozkazů. Povím ženskéjm, proč jsi nepřišel. Moje žena je stará vojačka a rozumí tomu, že povinnosti předcházejí přede vším.”

“A Milena je zdráva?” tázal se Harančík.

“To děvče je vždycky zdrávo,” usmál se Drakulič.

“Myslím, jestli se jí už zahojila rána na noze, kterou si k vůli mně způsobila?” vysvětloval Harančík.

“Ale to víš,” usmál se Drakulič. “Běhá už zase po skalách jako kozle. Co moře způsobí, musí zas samo zhojiti. Je tedy už úplně zdráva. Rmoutila se, žeš k nám nepřišel.”

“Je mi líto,” řekl Harančík upřímně. “Hlavně k vůli Mileně je mi líto.

Bude si myslet, že jsem na ni zapomněl. A já bych si tolik přál spatřiti ji."

"A proč bys zrovna Milenu chtěl spatřiti?" otázal se Drakulič, zabodnuv svůj ostrý pohled do obličeje Harančíkova.

"Což pro mne nenasadila život?" řekl tento vážně. "Jsem jí tolikerými díky zavázán a nemohu teď k ní. Bude si snad mysliti, že jsem hrdý a to mne bolí. Šel bych tak rád k vám, zvláště k vůli Mileně, abych jí mohl říci, jak si jí vážím a jak jsem jí vděčen — ale vidíš, že to není možné."

Drakulič živě přikývl hlavou.

"A ty bys Milenu rád spatřil?" otázal se pojednou.

"Věř mi, že bych dal za to, kdo ví co, kdyby plukovník nebyl vydal ten přísný zákaz," zvolal Harančík živě.

"Nemusíš se nad tím zákazem rmoutiti," počal Drakulič pojednou vážně hovořiti. "V neděli připluji do Gruže hned ráno a vezmu Milenu s sebou. Půjdem do Dubrovníka. Chceš-li Milenu viděti, najdeš ji v mé společnosti. Ale, jak povídám, jenom v mé společnosti, protože Milena je poctivé děvče a moje jediná dcera."

Drakulič ta slova pronášel neobyčejně vážně a oči jeho leskly se zvláštním ohněm.

Harančík se začervenal. Rozuměl.

"Neboj se!" řekl, podávaje Drakuličovi pravici. "Také já jsem poctivý člověk. Špatného úmyslu ve mně není. Toužím spatřiti tvoji Milenu, ne proto, že je krásná, ale protože jsem jí zavázán vděčností. Dávám ti své čestné slovo, že si jí vážím, jako by byla moje rodná sestra, ba ještě víc, a že se jí nepřiblížím nikdy tak, aby její dívčí bytost byla mojí přítomností nemile dotčena. Rozumíš, co myslím, Drakuliči?"

"Rozumím," odvětil strážce majáku vážně. "V neděli přijdeme s Milenou do Gruže."

* * *

Harančík nemohl se přišti neděle ani dočkati. Na Milenu myslel stále, ale její obraz, který se mu před du-

ševním zrakem vznášel, byl dosti mlhavý a neurčitý. Viděl v duchu krásnou dívku, s neobyčejně výmluvným černým okem — na to oko pamatoval se nejvíce. Vzpomínal si, že se na něho upíralo s podivným výrazem, který však nedovedl si vysvětliti. Celá věc byla vlastně velmi podivná a romantická. Dívka zachránila mu život, zranila se při tom a ještě se na něho usmívala, když opouštěl byt jejích rodičů. Nebylo vlastně ani možno, aby taková známost nerozprádala se dále a Harančík považoval za svou povinnost přilnouti přátelstvím k rodině Drakuličově, seznámiti se blíže se všemi jejími členy, hlavně ovšem s Milenou. Už z rána byl v Gružském přístavu, procházel se po hrázi a hleděl k ostrůvku. Okolo deváté hodiny připlul Drakulič s dcerou. Jak byla Milena krásná ve svém národním kroji! Harančík tonul v rozpacích, ale Milena, podávajíc mu ruku, usmála se na něho jako na starého známého. Drakulič pozoroval vážným pohledem poručíkovy rozpaky i počínání své dcery, ale nemračil se. Potom šli do města. Pro mladé lidi bylo to několik šťastné a blaženě prožitých hodin. Chodili městem a Harančík vysvětloval jim historické památnosti města, potom si zašli na oběd.

Milena byla v Dubrovníku už kolikrát jako dospělé děvče, jako dítě tu vyrostla, ale nikdy dosud neslyšela, kolik památností je v Dubrovníce. A když se o tom zmínila Harančíkovi, Drakulič živě jí přisvědčoval: "Ty jsi moudrý člověk, gospodine tenente, já jsem rodák ze zdejší krajiny, ale přece nevím o Dubrovníce tolik jako ty."

Harančík, usmívaje se, odvětil: "Jsou ještě moudřejší lidé než já."

"To snad ani není možné," mluvila Milena docela vážně.

"Jak pak ne?" řekl Harančík, stisknuv ruku Mileny, sedící vedle něho. "Nebyla ty jsi moudřejší než já, když jsi mne vytáhla z moře, na které jsem se lehkovázně pustil?"

"Což, to je jen taková ženská moudrost," řekla Milena, pohlednuvši něžně na Harančíka. "Tebe by byla

každá dívka ráda z vody vytáhla, ale tvoje moudrost je jiná."

Bavili se tak celý den, srdečně a nenuceně a pozdě odpoledne doprovodil Harančík Milenu a jejího otce do Gruže.

Když se Milena usadila v bárce, Drakulič přistoupil k Harančíkovi, stojícímu na hrázi, a řekl mu tiše:

"Poslouchej, gospodine tenente, už Milenu do Dubrovníka nepřivezu."

"A proč?" lekl se Harančík.

"Nech mne domluvití," hovořil Drakulič vážně. "Viděl jsem dnes všelijaké pohledy ve městě. Viš, Dubrovnik je malý a proto jsou tu lidé zvědaví. Já to znám, viděl jsem nesmírné množství velkých i malých měst, poznal jsem různé názory světa — věř tedy mně, zkušenému. Vypadá to podivně, když se mladé děvče prochází s důstojníkem. Lidé si hned myslí špatné věci. Něco lepšího ti poradím. Plukovník zakázal, abyste sami nepluli na moře, ale nezakázal vám cestu po moři, když vás dopraví jiný. Přijď tedy k nám! V neděli připlují pro tebe a dopravím tě na náš ostrov."

"Přijď pro mne, Drakuliči," zvolal Harančík živě.

IV.

A v neděli Drakulič připlul do Gruže, na přístavní hrázi zastihl Harančíka, který na něho čekal. Plavba k ostrovu zdála se Harančíkovi tuze dlouhou, největší kousek byl však, když objevily se konečně zřetelné obrysy Drakuličova ostrůvku a na písčovém jespu pod skalou zjevily se dvě postavy, o nichž Harančík bezpečně soudil, že je to Milena se svou matkou. Bárka plula teď pod větrem, Drakulič, strhnuv plachtu, chopil se vesel. Ale Harančíkovi se zdálo, že se plavidlo nehýbe z místa a nabízel se tedy Drakuličovi, že mu pomůže veslovati, ale Drakulič odvětil mu s významným úsměvem:

"Nech toho! Máš měkké ruce. Bud' rád, že se ti zahojily puchýře, které sis způsobil, když tě honil "sirocco" po moři."

Už z daleka volala Milena na Harančíka: "Dobro došli, gospodine!" A Harančík radostně děkoval. Konečně narazila bárka na mělčinu a Drakulič vyhodil lano, za které ženské přitáhly bárku na písek.

Milena Harančíkovi přímo letěla vstříc. Mladí lidé podali si obě ruce, drželi se za ně dlouho a hleděli si při tom do očí. Usmívali se na sebe a snad by se ani nebyli pustili, kdyby Drakulič nebyl řekl: "Tak pojd' me!"

Šli po úzké skalní stezce, Milena kráčela před Harančíkem, ohlížejíc se na něho stále s úsměvem, protože si oba měli co povídati o dojmech, které spolu zažili v Dubrovnické dočkatí se nemohli, až dojdou do příbytku Drakuličova. A tak za veselého hovoru došli do kamenného domku pod majákem. Bylo tu krásně. Sluneční světlo, odrážejíc se od bílých skal, lilo se plným proudem do čistého pokojíčku a keře, které Milena nasázela kolem domku, skvěly se zelení svého lupení a pestrotou svých květů. Bylo krásně na tom maličkém kousku světa a bylo tu také příjemně, když Drakuličová předložila hosti kus sýra a láhev vína, aby se posilnil po té plavbě.

Povídali si a bavili se. Milena seděla naproti Harančíkovi, když povídal o své České vlasti, o svém dětství, o svém tatíčkovi, který celý svůj život sekal ocelovým dlátem do takového tvrdého kamene, z jakého byl ostrůvek, na němž Drakuličovi žili, a o své matičce, která po celý svůj život nedělala nic, než pracovala. Zraky Mileniny zářily. Nikdy dosud neslyšela o takové obětavosti ženské.

"Ale gospodine, to tvůj otec musel tvou matičku mít rád?" ozvala se pojednou Milena, povzdechnuvši.

"A jak ji měl rád," řekl Harančík vážně. "V poslední své chvíli myslil jen na naši matku a na nás, své děti."

Drakulič zakroutil hlavou. Snad to nepochopoval.

"Nezapomněl jsem, Mileno," řekl pojednou Harančík, "že jsem tvým dlužníkem. Na neštěstí nejsem bohat, ale život je vzácná věc a já svůj do-

vedu oceniti. Tys mi život zachránila — —”

“Jsi zvláštní člověk, gospodine tenente,” vpadla mu do řeči Milena, smějíc se skoro rozpustile. “Jiný by si na to už ani nevzpomněl, a ty o tom stále povídáš. Seznámili jsme se. Jsme všichni rádi. Tak už nemluv o tom, že jsem se k vůli tobě umáčela.”

Ale Mileno, já nemám práva žádati na tobě, abys se k vůli mne zmáčela,” řekl Harančík vážně. “Povídám, že bych se ti rád pěkně odměnil, kdybych byl bohat. Prosím tě tedy, abys přijala ode mne na památku tento dárek.”

Harančík vyňal z kapsy své blůzky pouzdérko, otevřel je a podával je Mileně.

V paprscích slunečních zableskl se tenký nárameček, levné zboží, ale hezký šperk pro útlou ručku mladé dívky. Milena sáhla po dárku oběma rukama, s rozkoší nevinného dítěte, které takovou věc ještě nikdy nemělo.

Drakulič vyměnil se ženou významný pohled.

“Zlato,” řekla Drakuličová, vzpaťmatovavši se první z překvapení. “Ale zlato smí nosit jen dívky zasnoubené.”

“Však já se také někdy zasnoubím,” usmála se Milena a zapnula si náramek na pravou ruku. “Sluší mi, gospodine?” tázala se Harančíka.

“Krásně,” odvětil, maje radost, že dárkem svým vystihl zálibu děvčete.

Drakulič tvářil se vážně, jeho žena pohlížela v rozpacích na dceru.

Zábava jaksi vážla. Povídali si jen Harančík s Milenou, Drakulič zdál se o něčem přemýšlet, Drakuličová přes tu chvíli odbíhala do kuchyně, ale po každé pohlédla na dceru, jakoby jí vyzývala, aby za ní vyšla. Matčíným pohledům rozuměla Milena jinak a vstavši náhle, vyzvala Harančíka:

“Nechceš se, gospodine, podívat, jak to vypadá na našem ostrově?”

“Jsem zvědav poznati, jak tu žijete,” řekl Harančík živě a hned následoval Milenu, která vyběhla z domku. Mladí lidé podnikli procházku po ostrově. Milena ukazovala Harančí-

kovi své keře, stromky a květiny, každá jednotlivá rostlina měla svou vlastní historii, kterou Milena vypravovala s nadšením náruživé pěstovatelky a Harančík jejímu vypravování naslouchal s neobyčejným zájmem. Tak spolu chodili do poledne, kdy Drakulič na ně zavolał, aby šli k obědu.

I při obědě bavili se mladí lidé nenuceně, ale Drakulič zůstal stále vážný. Někdy se podíval na svou dceru, někdy delším pohledem utkvěl na mladém poručíkovi, zvláště když tento na něco se ho tázal. Po obědě rozpřel se delší rozhovor o vojenském životě mezi Drakuličem a Harančíkem. Harančík stručně vypravoval o tom, jak se dostal k vojsku, ale Drakulič vypravoval mnoho zajímavých příhod ze svého námořnického života. Harančík jeho vypravování naslouchal pozorně, ale Milena, která to všechno už od otce dříve a snad několikrát byla slyšela, stávala se nepokojnou a najednou Harančíka vyzvala: “Pojď, gospodine, ukáži ti krásné místočko, odkud je viděti daleko na moře!” A Harančík šel hned. Nevšiml si, že se Drakulič zamračil a Drakuličová se za dcerou podívala skoro úzkostlivě.

Milena vedla ho na ostrý skalní výběžek na stranu od pevniny opačnou. Byla tu planá smokvoň, celá zohýbaná mořskými větry a pod smokvoní sedátko, vytesané ve skále.

Milena vyzvala Harančíka, aby se posadil a usedla vedle něho. Vyhlídka odtud byla daleká, ale jen na nepřehlednou hladinu moře, teď velice jednotvárnou.

Povídala Milena, že zde vysedí mnoho hodin, když nemá nic pilného na práci.

“A na co se stále díváš?” tázal se Harančík.

“No, na moře,” odvětila mu.

“A neunaví tě ten pohled?” divil se. “Vždyť nevidíš nic jiného, než to množství vody.”

“Ale je to přece pěkný pohled,” řekla a trochu se zamyslela. “Musím býti spokojena, že mohu hleděti alespoň na moře. Někdy je tu přece změ-

na. Někdy je moře bouřlivé, někdy pluje kolem ostrova lod'."

"A co si tak myslíš, když tu sedíš úplně samotná?" tázal se Harančík, pohlédnuv soucitně děvčeti v obličej.

"Ale mívám někdy podivné myšlenky," řekla, složivši ruce v klín a hledíc daleko po té nedozírné hladině. "Myslím si, jak asi jinde děvčata žijí a proč právě já musím svá mladá léta trávit v samotě, jako pták v kleci. Matka často mi vypravovala, jak toužívala po otci, až připluje do Gruže a navštíví ji v Dubrovnicích. A vidíš, takovou neurčitou touhu mívala jsem také často. Právě jsem si, aby k nám přišel mladý muž, který by mne z té samoty vysvobodil a odvezl mne jako svou ženu někam mezi ostatní lidi."

"A přeješ si toho ještě?" otázal se Harančík živě a dívku uchopil za ruku.

Ponechala mu ji, usmála se a řekla klidně: "Už ne, gospodine tenente. Víím, že tu budeš teď k nám často přicházeti, a právě proto bych teď nešla z domova."

"Tedy k vůli mně, Mileno?" tázal se, zachvěv se zvláštním blaživým rozčilením.

"Ovšem, k vůli tobě," řekla a usmála se na něho. "Ted' bych z domova nešla. Samota nebude mi protivnou, když víím, že v neděli vždycky přijdeš k nám. Povídal to otec."

Seděli spolu až do západu slunce, povídali si, ale na moře se nedívali. Hleděli jeden druhému do očí a viděli tam více krásy, než na té veliké vodě. Byli do svého hovoru tak zahloubáni, že ani zapadající slunce neupomenulo jich na návrat. Upomenul je Drakulič, který přišel za nimi a vida je sedící ruku v ruce, svrástil obočí a oslovil Harančíka: "Gospodine tenente, je čas jíti k večeři. abys se za šera dostal do přístavu."

Harančík se zdvihl hned. Zdálo se mu, že se oproti svému hostiteli nezachoval dosti slušně, zabýváje se skoro celý den jenom s jeho dcerou a jeho samého tak málo si hledě. Nemohl však jednati jinak, když Milena pří-

tomnost jeho stále vyžadovala pro sebe. Bylo přirozeno, že se dnes musel nejvíc věnovati své zachránitelce. Příští neděli věnuje Drakuličovi, ale dnes musel se přece seznámiti s Milenou a poznati, co je jí v osamělém domově milé.

Večeře odbyla se zkrátka, protože se den rychle chýlil a Harančík, provázen všemi, sestupoval po stezce na písčový jesep.

"Přijdeš v neděli zas?" tázala se Milena, podávajíc mu ruku, když vstupoval do bárky, kde už Drakulič seděl na lavičce, drže vesla v rukou.

"Přijdu, dovolí-li tvůj otec a přijde-li pro mne," odvětil Harančík, tiskna Mileninu pravici v obou svých rukou a hledě jí upřeně v oči.

"Přijď! Jen jistě přijď!" zvolala skoro rozčileně. Nahnula hlavinku až k jeho obličejí, aby mu viděla do očí, protože se kvapem šerilo. Cítil její dech na svém obličejí, když mu povídala: "Celý týden budu se jen na tebe těšiti a v neděli poprosím otce, aby pro tebe doplnul."

Drakulič v tom odrazil bárku od písč. Zbral několikrát prudce vesly a bárka vzdalovala se rychle od ostrůvku. Harančík hleděl zpět, kde stály obě ženy, mávajice kapesníky na rozloučenou a opětoval jejich pozdravy. Teprve, když mu postavy obou žen zmizely v šeru, obrátil svůj pohled k Drakuličovi.

Drakulič zdvihl pojednou vesla do lodí a povídal: "Poslechni mne, gospodine, a vezmi si náramek zpět! Opravdu je tu takový zvyk, že se dává zlato darem dívkám jen zasnoubeným. Nemohli jsme na tom státi před Milenou. Víš, je to děvče trochu podivné, a kdo ví, co by byla vyváděla. Ted' si snad bude mysliti, že se o ní ucházíš. A my bychom jí neradi způsobili bolest. Víš, těžko by bylo naši Mileně vysvětliti, že taková věc není možná. Děvče nezná ostatní svět."

Harančík chvíli mlčel.

"Drakuliči, ponech Mileně náramek!" řekl pojednou rozhodně. "At' si myslí, že jsem jí ho dal jako dar zasnubní."

"Ajme mení, gospodine! Co potom s holkou, až pozná, že tomu tak není a ty že si ji vzítí nemůžeš?" zvolal Drakulič ulekaně.

"Co povídáš?" vyskočil Harančík. "Proč bych si ji nemohl vzítí? Dáš-li mi Milenu, vezmu si ji a budu ti do smrti děkovati. Ponech jí náramek, Drakuliči, a nech jí, ať si myslí co chce!"

"Neštěstí, neštěstí!" křičel Drakulič. "Zapomínáš, že Milena je chudá, jako ten můj ostrov. Kde bych vzal tolik peněz, kolik ty musíš mítí na kauci. Do smrti nemůže býti Milena tvou."

"Což chci od tebe kauci?" tázal se Harančík temným hlasem.

"Bude-li mne Milena chtítí a dáš-li mi ji, nic od tebe nechci než ji, kdybys mi ji dal třeba v nejnuznějším oděvu, jen když mi ji dáš. Však já bych ji uživil a nemusel bych býti důstojníkem."

"Ajme, gospodine, rozmysli si věc!" křičel Drakulič. "K vůli prosté holce chceš se vzdátí své zlaté hvězdy. Budeš nešťastný po letech. Holka nerovná se ti vzděláním ani stavem. Já to znám, viděl jsem svět, a dobře chápu, co chceš učiniti."

"Drakuliči, slyš!" řekl Harančík pevně, až k hlavě veslařově se nahnul. "Za Milenu, kdybych jí získal, dal bych rád celou oblohu hvězd, nejen dvě, které mám přišity na límci. Dej mi Milenu, a nebudeš litovati ty ani ona!"

"Tak ty ji máš rád?" zadivil se Drakulič. "A což ona?"

"To je právě, co mne rmoutí," pravil Harančík. "Co živ s děvčetem jsem nemluvil, nikdy jsem nemiloval a Mileně neřekl jsem, že ji mám rád. Zeptej se jí ty! Bude-li svolna, vystoupím z vojtě a najdu si jiné zaměstnání."

"A po čase budeš litovati," řekl Drakulič chvějícím se hlasem. "Budeš mítí ženu nevzdělanou a budeš nešťastný."

"Jen když mne bude moje žena milovati do smrti," řekl Harančík. "Více nechci."

"Naše ženy milují jen své muže," řekl Drakulič, jakoby sliboval.

"Tedy se Mileny zeptej, chce-li si náramek ponechatí jako závazek našeho zasnoubení. Nebude-li chtítí, přines mi náramek do Dubrovníka a já k vám už víckrát nepříjedu."

"Tak to tedy uděláme," řekl Drakulič a zabral vesly do vody, aby popohnal bárku, oč se byla zpozčila.

* * *

V pondělí ráno cvičil Harančík setninu, u níž byl zařaden na vojenském cvičišti za Pločskou branou. Setniny vycházely na cvičiště už o páté hodině a cvičily do osmi, protože později nastalo nesnesitelné vedro. Tato ranní cvičení konali se setninami poručíci a nadporučíci, staří setníci nevstávali tak časně. Staří pánové přicházeli na cvičiště až o osmé, aby své setniny odvedli do kasáren, a tím byla také jejich celodenní činnost vyčerpána. Dnes se Harančíkovi nějak cvičení nedařilo. Myslí stále na Milenu a následkem toho vojíní také stále chybovali.

"Chlapci, nejde to. Jste ještě ospalí," řekl Harančík, zastrkuje šavli do pochvy.

"Pane poručíku, dělá se horko," vysvětloval starý šikovatel, vida, že chyba není ve vojínech, ale v špatném velení poručíkově.

Chlapci se smáli, věděli také, kde chyba vězí. Nejspíš pan poručík přdržel při dobrém vině.

"Tedy si odpočíneme," řekl Harančík a obrátil se od vojínů, aby neviděli jeho rozpaky.

A jak se otočil, spatřil, že z Pločské brány vystoupil člověk v námořnické uniformě. Poznal Drakuliče a spěchal mu vstříc.

"Neseš náramek?" tázal se nedočkavě.

Drakulič zavrtěl záporně hlavou.

"Holka pláče a náramek nedá," řekl po chvíli vážně. "Co z toho bude, nevím. Já jsem si svou ženu takovým způsobem nenamluvil, jsem tedy na to hloupý. Chceš-li, pojď k nám a s holkou promluv!"

"Hned nemohu," řekl Harančík, všechen se chvěje, "musím čekat na setníka až odvede setninu z cvičiště."

"Počkám tedy na tebe v Gruži," řekl Drakulič. "Budu se svou bárkou celý den až do tmy u hráze. Celý den, pane poručíku, budu na tebe čekat, neprijdeš-li — budu vědět, že je všemu konec."

"Přijdu, bud' ubezpečen!" zvolal Harančík.

* * *

Před polednem přiběhl všecek spocený na přistavní hráz do Gruže.

Drakulič přivítal ho radostným úsměvem. Tentokrát letěla bárka jako střela k osamělému ostrůvku. Ale právě tak rychle vletěla Milena Harančíkovi do náruče, když vyskočil na pískový jesp.

Děvče plakalo, ale smálo se současně.

"Ty zlý, myslil jsi, že bych tě nechtěla?" hovořila Milena, tisknouc se k němu. "Proto jsem tě s nasazením života vyrvala mořské bouři, protože jsi se mi líbil, když jsem tě spatřila bledého na dně člunu. Chci tě, protože jsem si tě vynesla z moře."

"Tedy mne budeš mítí!" zvolal Harančík a přivinul Milenu k sobě, jakoby se bál, aby mu jí osud nevyrvál.

* * *

Harančík psal Kuklovi a čekal dychtivě na jeho odpověď. Nezapomněl přítel z mládí ještě na něho? V dřívějších letech dopisovali si přátelé dosti často. Potom přestal psát Harančík. Když přišel do Dalmacie, nebylo o čem psát z jednotvárného garnisonního života. Kukla odpovídal za týden. List jeho byl vřelý, jako kdy dříve. Přítel na přítele nezapomněl. Z obsahu dopisu byl zajímavým konec, týkající se záležitosti, k vůli které Harančík psal příteli z mládí.

"Bylo by smutné, aby člověk s tvým vzděláním neuchytil se v občanském životě," psal Kukla neobyčejně vřele. "Dobrý duch ti našeptal, můj milý

Josífku, žes se obrátil na mne, když se jedná o tvé životní štěstí. Jsem ředitelem obecné školy v Polanech, jeden dům jsem zdědil po otci, druhý jsem vyženil. Jsem v městské radě a mám tu vliv. Před svou smrtí svěřil se mi otec, jak to bába popletla, když nás nesla ke křtu. Tak vlastně nevím, nejsem-li já na tvém místě a ty na mém. Nermoutila mne ta nejistota, dokud jsem věděl, žes důstojníkem a se svým stavem spokojen. Ale teď, když se chceš k vůli své vyvolené vzdát své slavné životní dráhy, nastává mi povinnost, abych se o tebe postaral a já té povinnosti dostojím svědomitě. Nic se netrap! Dostaneš svou Milenu, když ji tolik miluješ, jak mi píšeš, zaměstnání musí se pro tebe najít. Slyš tedy, co jsem pro tebe vymyslel! Nedaleko našeho rodiště má se zařídit továrna na papír. To víš, jak to v malém městě bývá, když se má zřídit průmyslový závod. Jedna část městské rady je proti tomu, že by továrna svými splásky znečišťovala řeku a zdrazila dělné síly, druhá část je pro, že průmyslový závod přinesl živnostnictvu větších příjmů. Té nerozhodnosti našich otců města využiji v tvůj prospěch. Povidal jsem ti, že mám v městské radě vliv. Odúvodním výhodnost takového průmyslového závodu, ale napřed promluví s ředitelem papírny a jako podmínku svého příznivého zakročení učiním, aby ti v nové továrně propůjčili místo účetního. Čekej tedy trpělivě, do měsíce dostaneš určitou zprávu. Plán se mi velmi líbí, poněvadž bych tě měl jen půl hodiny od Polan, byl bys zas doma a naše rodiny by se spřátelily, tak jako jsme se měli rádi vždycky my dva. Je mým vřelým přáním, aby také naše ženy milovaly se tak, jako my se milujeme. Josífku, bud' bez starosti! Vynaložím všechen svůj vliv, abys mohl svoji Milenu přivést do Polan. Sám se už těším na tebe i na ni."

Když se Harančík s přítelovým listem objevil u Drakuliče a přeložil ho do chorvatštiny, Milenina tvář hořela radostí, Drakuličová slzela a Dra-

kulič řekl, usmívaje se: "Ovšem, kdo má takového přítele, nemusí se báti, že neuživí ženy. Mně bylo hůře, když jsem se ucházel o naši matku." Toho dne byla v rodině Drakuličově radostná nálada.

"Půjdu s tebou do tvé vlasti," jása-la Milena.

"Ale my tě pak už nikdy neuvidíme," lekala se Drakuličová.

"Co bychom ji neviděli," podotkl Drakulič jako člověk zkušený.

"Dnes se dostaneš parníkem a dráhou až na konec světa za několik dní. Já tomu rozumím."

Harančík psal Kuklovi, že by takové místo přijal a potom klidně čekal na odpověď. Přišla skutečně během měsíce a byla dosti skutečná: "Vezmi si dovolenou a přijed' do Polan! Podmínky jsou dosti příznivé."

Harančík vzal si čtrnáctidenní dovolenou a jel do Čech. Službu u pluku už nenastoupil. Z Čech psal plukovnímu velitelství, že se vzdává své důstojnické hodnosti a zůstane v Čechách.

Důstojníci u pluku se divili a starý plukovník řekl: "Blázen, napřesrok byl by dostal druhou zlatou hvězdou. A byl by postupoval rychle, byl výborným důstojníkem."

Ale Harančík toužil po jiné hvězdě. Připlul na parníku do Gruze za měsíc, aby si tu hvězdu odvezl. Odbyla se tichá svatba v Dubrovníce a Harančík odvážel Milenu do Čech.

Doprovodili mladé manžele všichni bývalí soudruzi Harančíkovi na parník a když se s ním rozloučili, říkali si:

"Blázen, dvojnásobný blázen, jak povídal plukovník. K vůli prosté holce vzdá se skvělé budoucnosti a bude teď živiti ženu, kdežto mohl zde žítí bezstarostně."

Drakulič doprovázel svou dceru do Terstu.

Když mladí manželé vsedli do vlaku jižní dráhy, Drakulič, louče se s nimi, plakal jako dítě.

"Milujte se, děti," řekl, vzlykaje.

"Budeme se do smrti milovati," odvětil Harančík vážně.

"O tobě nepochybuji," řekl Drakulič. "Rozumím tomu, co jsi pro mou dceru obětoval. Ale aby ona tě měla stále ráda."

"U nás milují ženy své muže do smrti," řekl Harančík.

"To je dobře," spokojeně pravil Drakulič. "U nás na jihu tomu vždycky tak nebývá. Ale Milena to neví, vyrostla v samotě a bude milovati jen tebe."

A když se vlak hnul, Milena přitulila se k muži a šeptala:

"Budeš mne stále milovati?"

"Stále. Až do smrti," řekl Harančík, přitisknuv ženu k sobě.

"A budeš mi věrný?" tázala se ne-jistě.

"Budu, když ty mi budeš věrná," odvětil žertem.

"Budu ti vždycky věrná, protožeš k vůli mne odložil zlaté hvězdy," zvolala starostlivě. "Musím ti je nahraditi svou láskou."

"Nahradíš mi je dostatečně," řekl Harančík a políbil ženu na čelo.

* * *

Papírna v Polanech byla pod městem na řece ve velmi útulném koutku. Místnost tovární byla při samé vodě, za továrnou byla skladiště a kancelář, ještě dále do polí byl úhledný domek, kde bydlelo úřednictvo. Toto bylo nečetné. Byl tu jen ředitel Štumpf, který byl Němec, ale mluvil dosti obstojně česky, a účetní Harančík. Ostatní písárenský personál byli mladí lidé z města, kteří do továrny přicházeli ráno s dělníky a večer se vraceli do města ke svým rodinám. Byt měl Harančík hezký. Obýval se svou ženou přízemí domku, patro obýval ředitel. Při domku byla zahrada, kterou ředitel ponechal Harančíkovi, břeh řeky byl lemován mi-olšemi a hustým vrbovím. V létě bylo tu krásně. Harančík sem přivedl Milenu v létě a proto se jí tu líbilo. Psala to také domů.

"Je tu všude plno květín a stromů," oznamovala svým rodičům. "U nás doma nikdy tolik zeleně jsem nevidě-

la. Je to mnohem krásnější než moře. Květiny a stromy hodí se k naší lásce — jsem šťastná. U nás doma vdané ženy nemohou býti tak šťastné jako já. Zde v Čechách příroda podporuje lásku. A lid je tu dobrý. Každý se na mne směje — i staří muži. U nás doma se muži tváří jen vážně a na cizí ženu se neusmějí. Ale zde je jinak. Na ženu každý hledí přívětivě, i na starou — a to nesmírně blaží. Zde není žena mužovou otrokyní, ale družkou pro celý život. To mi Josef vysvětlil. Tati, už nelituji, že jsem se vdala tak daleko.”

“Někdy se k nim podívám,” řekl Drakulič, pročítaje dceřiny dopisy tohoto nebo podobného obsahu.

* * *

Ředitel Štumpf byl podivín. Byl padesátník a starý mládenec, domácnost mu spravovala sestra, která byla starší než on. Štumpf byl člověk málomluvný, ničeho si nevšímal, než výroby papíru, s Harančíkem nestýkal se jinde než v kanceláři a to jen v záležitostech závodu. Harančík vzal Mileně služku a tu sestra ředitelova požádala Harančíkovou, aby své služce dovolila, aby její posluhovačce vypomohla. Ředitelovi posluhovala vrátná. Ženské se tedy blíže stýkaly než mužští, ačkoliv to šlo z počátku dosti špatně, protože Štumpfova sestra mluvila jen německy a Milena jen chorvatsky. Ale obě ženy byly ve svém životě tak těsně odkázány na sebe, že se nutily, aby se vzájemně dorozuměly. Po čase naučila se Milena češtině a také stará paní několik slov českých pochytala. Potom už to šlo. A mezitím, co se obě hospodyně úzce spřátelily, Štumpf zůstal Harančíkovi stále jen chladným představeným. Ten člověk snad vůbec necítil potřeby s někým se sblížit a dostačoval úplně sám sobě.

Jedinou jeho zábavou byl lov — a té holdoval náruživě. Kdykoliv se v továrně nepracovalo, vycházel s ručnicí do polí, kde měl najatou honitbu. Tak uplynul rok. Mileně narodil se

synáček. Kmotrem byl Kukla. S rodinou Kuklovou udržovali Harančíkovi těsné přátelské styky. V létě přicházeli Kuklovi do papírny, v zimě Harančíkovi chodili do Polan ke Kuklovům. Ale navštěvovali se stále. Mužové obnovili staré přátelství a ženy uzavřely nové. Stará paní ředitelová, jak se v továrně říkalo Štumpfově sestře, přilnula k dítěti Milenině s láskou, která je příznakem starých žen oproti malému dítěti. Kdykoliv měla chvíli volnou, seběhla do přízemí, aby se podívala na malého Josifka. Ovšem, Josífek nezůstal stále malým, začal broukati, potom už seděl a konečně učil se běhati. Stará paní ředitelová měla dítě den ode dne ve větší lásce, byla u Harančíků stále, zvláště v takových dobách, když oba mužové byli zaměstnáni v závodě a ženy ponechány samy sobě. Tu se sešly a poseděly spolu mnoho hodin. Milena už dobře hovořila česky a od ní naučila se stará paní trochu češtině, Milena zas od ní pochytila několik německých vět. Ostatně ženy by se dorozuměly, i kdyby mluviti vůbec neuměly. To pronesl jednou Harančík, když mu Milena povídala, jak se se starou paní baví.

Domů psávala Milena často a často také dostávala dopisy od otce. V každém Drakulič sliboval, že se jednou do Čech podívá, aby spatřil domácnost své dcery, hlavně však malého svého vnuka, ale možnost ta dosud nenastala. Bylo to pochopitelné při službě Drakuličově. Osamělý strážce majáku nemohl se ze svého ostrůvku vzdáliti, nemaje za sebe zástupce a nemoha ženy samotné zanechat na skále uprostřed moře.

“Dříve nás tatínek nenavštíví, až bude ve výslužbě,” říkával Harančík ženě, když o tom někdy hovořili. “Spíše myslím, že my se podíváme do Dalmacie, až našetřím na cestu a chlapec trochu odroste.”

Na to se Milena těšila. Její nynější domov zdál se jí málo útulný. Byla zvyklá tichu a klidu a v továrně bylo živo od jitra do soumraku, bylo tu plno hluku od lidí i od strojů a tomu

Milena nemohla zvyknouti. Ale nestě-
žovala si nikdy. Věděla, že muž má
mnoho starostí a mnoho těžkých po-
vinností, a nechtěla mu jich tedy při-
dělávati svými stížnostmi.

* * *

A tak uplynul rok.

Bylo nedělní odpoledne v listopadu.
Harančík byl v Polanech u Kuklů;
Milena dnes s ním nešla. Bála se o ho-
cha. Bylo nevlídné počasí, přimrazek
a k tomu vál ostrý severní vítr. Opro-
ti zimě byla Milena choulostivá, jsouc
navyklá na teplé podnebí své vlasti a
nevydávala se jí tedy všanc. Hned po
poledni přišla k ní ředitelova sestra.
Povídala, že bratr šel na hon s něko-
lika pány ze sousedství a že se jí sa-
motné nahoře stýská. Obě ženy bavi-
ly se ve své osamělosti celé odpoledne,
až se krátký podzimní den nachýlil
ku konci. Na nádraží továrny ozval
se pojednou hluk. Ženy vyhlédly ok-
nem do dvora. Spatřili tu shluk lidí,
jehož význam nedovedly si hned vy-
světliti. Něco se stalo. Za chvíli se to
dověděly. Ozvaly se kroky mnoha
osob na schodech, vedoucích do pa-
tra, potom sem přiběhla vrátná pro
starou paní, oznamujíc, že se přiho-
dilo neštěstí. Pan ředitel byl postřelen
na honě. Stará paní běžela nahoru a
v okamžiku přiběhla vrátná pro Mi-
lenu, že prý stará paní nahoře
omdlela.

“Počkejte mi u chlapce,” řekla Mi-
lena vrátné a vyběhla skokem po
schodech. Poprvé vstoupila do bytu
ředitelova. Zde spatřila hrozné divad-
lo. Štumpf ležel na smrt bledý na lůž-
ku, vrátný a tři dělníci zbavovali ho
oděvu, naříkali při tom, pronášejíce
různé posudky, jimž však poraněné-
mu nebylo pomozeno. A za těch věcí
lila se řediteli krev z prsou, tvoříc na
podlaze hrůzu budící louži. Na ko-
berci uprostřed pokoje ležela stará
paní v mdlobách.

Milena v prvním okamžiku vytře-
štila udivením oči. O neštěstí lidském
slychala často, znala je z vypravová-
ní otcova, z jeho zkušeností, ale tvář

v tvář pohlédla mu jen jednou, když
svého milovaného muže za cenu vlast-
ního života hleděla vyrvati mořským
vlnám. Tehdy osvědčila neobyčejnou
duchapřítomnost a chladnokrevnost a
těch vlastností nabyla i teď v nejbliž-
ším okamžiku, když si byla rozsah
nebezpečí uvědomila. Tohle bylo pře-
ce všecko mnohem snažší — vždyť tu
nebylo rozbouřeného moře, které by
hledělo všechny záchranné pokusy
zmařiti.

“Vodu!” zvolala Milena pojednou.
“Přineste sem vodu!”

A její rozkaz, jakoby přítomně
elektrisoval. Jeden z dělníků přinesl
Mileninu štoudev s vodou z přízemí
po schodech nahoru a postavil ji do
prostřed pokoje. Milena strhla kraj-
kovou pokrývku s nejbližšího lůžka,
složila ji na podél, namočila do štou-
dve a řekla mužům: “Zdvihněte pa-
na ředitele!” Pozdvihli ho půlí těla
a Milena mu oklesla mokrý šat kolem
prostrčených prsou.

“Běžte někdo do Polan pro mého
muže!” rozkazovala dále.

“Je u Kuklů. At’ se hned vrátí do-
mů a přivede lékaře!”

Běžel hned vrátný. Potom Milena
křísila starou paní, která omdlela,
spatřivši krev. Pomocí studené vody
vzkřísila ji hnedle a mužové odnesli
stařenu do vedlejšího pokoje na lůž-
ko. Za půl hodiny zahrčel v nádvoří
továrny kočár.

Přijel Harančík s lékařem.

“Jdi k dítěti!” byla první slova Ha-
rančíkova, když zastal svou ženu u
raněného. “Taková věc není pro že-
ny.”

Milena poslechla hned. Vykonala,
co mohla, o další at’ se starají muži.

Štumpf měl náboj koroptvích bro-
ků v prsou, ale nemluvný muž nepro-
zradil, který jeho lovecký soudruh
tuto neopatrnost provedl.

“Nehoda na lovu,” bylo všechno,
co o té příhodě pronesl.

Několik dní vyřezával lékař broky.
Na štěstí byly všechny jen ve svalech,
výstřel musel býti vypálen ze slušné
vzdálenosti. Ale několik neděl si
Štumpf poležel, než se rána zahojila.

V té době zastával ho v továrně Harančík a Milena pomáhala staré paní ošetřovati nemocného.

“Jen se nahoru podívej, kdykoliv můžeš z domova odskočiti,” řekl Harančík ženě, když mu povídala, že ji stará paní stále volá k sobě. “Ten bručoun je vlastně člověk nešťastný. Neoženil se, když mohl, za svého života k žádné ženě láskou nepřilnul, nebo snad ženu považoval za stvoření na světě úplně zbytečné a teď, když potřeboval něžného ošetření ženy, nemá než svou starou sestru, která hned omdlévá, když má trochu napnouti své nervy. Tak jen jim tedy pomoz, jak můžeš.”

A Milena tedy docházela nahoru, kdykoliv ji stará paní volala. Bylo třeba vyměňovati obvazy, pomáhati, když lékař vyšetřoval stav rány, stará paní v takových chvílích odbíhala do předního pokoje, vrátná byla k tomu tuze neobratná, lékař tedy chtěl míti jen paní účetní. A Milena pomáhala ráda, vždyť jednalo se o to, zmírniti utrpení člověka.

Jakmile se rány začaly hojiti, šel Štumpf do továrny a do kanceláře. Ten člověk měl železnou povahu. Smysl pro povinnost dal mu zapomenouti na vlastní utrpení. Vleka se jako duch po místnostech továrních, ještě s obvazem na prsou, už ujal se zase vedení závodu. Všecko prohlédl, co za jeho nemoci Harančík provedl, nepochválil, ale také nic nevytknul. Takovému jednání byl Harančík zvyklý z vojny, proto ho počínání ředitelovo nermoutilo. Je to uznání přesného plnění povinnosti, které nepotřebuje zvláštní pochvaly.

Harančík byl spokojen. Ale Milena byla nespokojena.

“Prapodivný člověk je to,” řekla jednou mužovi. “Ošetřovala jsem ho v nemoci a on nemá pro mne slova díků.”

“Má zlatá děvuško,” usmál se Harančík. “Na nevděk musíš zvykatí. Učinila jsi svou povinnost jako člověk proti člověku a zadostiučiněním musí býti klidné svědomí, žeš svým lidským povinnostem dostála.”

“A to jsou všichni Němci takými nevděčníky?” tázala se ještě trochu popuzena.

“Nevím, moje drahá,” Harančík se usmál. “Nestýkal jsem se s Němci nikdy. U mého pluku byli jen Maďaři. Ti neměli jiné vlastnosti než národní hrdost. Všecko ostatní jim bylo maličkostí. Němců tedy neznám. Náš ředitel je první Němec, s kterým žiji v bližších stycích. Ale vypusť to z hlavy, milená! Vždyť je to vlastně hloupost. On ví, cos mu prokázala a ty to víš také. Jaké pak tedy děkování? Snad je to taková jeho povaha.”

Milena se tedy uklidnila.

Ředitel se zotavoval, vlekl se sice celou zimu dosti špatně, ale na jaře už zase jezdil na koni a chodil do lesa odstřelovat tetřívky a sluky. Na jeho podzimní nehodu se pomalu zapomínalo.

* * *

Na jaře odbývala se v Polanech nějaká národní slavnost. Harančík hned v poledne odebral se se ženou a dítětem ke Kuklovým. Měl při té slavnosti také nějakou funkci a chtěl býti v čas na místě. Dítě nechala Milena u Kuklů. Měla Kuklová děti jako čmelíků, ale jako žena bohatá měla také dosti lidí placených k obsluze dětí. Kukla tedy šel s Harančíkem na slavnost, ženy šly za nimi. Na dnešní odpoledne byly svobodné, zbavivše se starostí o děti.

Slavnost odbývala se na ostrově v řece. Ženy byly ostaveny samy sobě, protože muži byli celé odpoledne zaměstnaní. Chvíli si povídaly, naslouchaly hudbě, potom Kuklovou odvedla nějaká známá a Milena u stolu osaměla.

Nějakou hodinu se Milena nudila sama, potom vstala a šla procházkou po ostrově. Šla bez cíle, jen aby jí čas ušel. Na postranní pěšině potkala ředitele Štumpfa. Byla překvapena jeho objevením se. Bylo už to překvapením nemalým, že zamklý ten Němec přišel na českou národní slavnost. Ještě více byla Milena překva-

pena, když ji ředitel oslovil: "Paní Harančíková tak sama? Kde je pan účetní?"

"Zaměstnán při slavnosti, pane řediteli," odvětila Milena a usmála se na Štumpfla přívětivě.

"Tak?" řekl. To je od vašeho pána trochu bezohledné. K vůli cizím zájmům nechává svou paní nuditi se."

"Když to jinak nešlo, pane řediteli," omlouvala Milena muže.

"Proč by to nešlo?" odmítavě řekl ředitel. "Pan účetní měl se vám napřed postarati o společnost a potom teprve měl se věnovati svým pořadatelským funkcím. No, tu věc lze snadno napravit, chcete-li se spokojiti s mojí společností. Jsem totiž na dnešní slavnosti také sám, protože ženy nemám a sestra se mnou jíti nechtěla."

Nečekaje na svolení Mileno, vrátil se Štumpf s ní a krácel po jejím boku.

"Tím jste asi sám vinen, že ženy nemáte," usmála se Milena.

"Pravda," přisvědčil, "ale musím vám vysvětliti, proč ji nemám. Není každému muži popráno ožení se."

Ředitel byl dnes jaksi změněný. Byl dosti hovorný, když vypravoval Mileně, proč zůstal starým mládcem. Byl to román o zklamané lásce, přiznání o pochybnostech ve věrnost ženy, zpověď nešťastného člověka, který kdysi hledal lásku, ale nenaleznuv ji, prožíval ostatní svůj život v pevném přesvědčení, že upřímné lásky na světě vůbec není.

Milena naslouchala s neobyčejnou pozorností. Co jí Štumpf povídal, bylo pro ni něco docela nového. Potkal je Harančík, hledaje svou ženu. Skoro sebou trhl překvapením, spatřiv ji ve společnosti ředitelově. Ted' si snad už Milena nebude stěžovati, že pro ni ředitel nemá ani přívětivého slova, ačkoliv se pro něho tolik obětovala, když byl postřelen.

Ze slavnosti šli Harančíkovi s ředitelem.

* * *

Od toho dne ředitel, kdykoliv se s Milenou setkal, vždycky si s ní pohovořil. A býval jeho hovor takový podivný, že Milena ani dobře nerozuměla, co ředitel povídá. Němčině jeho rozuměla dobře, ale obsah jeho řeči zůstával jí dlouho nepochopitelným. A tak uplynul měsíc, Milena znenáhla začala chápati, co jí ředitel přiblížilo, ale lekala se toho. Poznávši, že Štumpf zámyslně vyhledává její osobu, hleděla se mu vyhnouti, ale nešlo to. Ředitel dovedl to už tak zaříditi, aby se s ní třeba jen na malou chvíli sešel."

"Co si ten člověk o mně myslí?" rozjímala Milena s uraženou hrdoostí. "Nic dobrého by z toho nepošlo."

Prodělávala zvláštní duševní zápas, cítila, že má před svým mužem tajemství, kterého míti nechtěla, a s kterým se muži svěřiti nemohla, protože celá ta věc byla vlastně velice neujasněná.

Ale jednoho dne řekl jí ředitel, neobyčejně vzrušen:

"Paní účetní, vy jste první žena, kterou miluji opravdu." Milena teprve po dlouhé chvíli, vzpomínávajíc se ze svého překvapení, odvětila: "Ale vždyť já jsem vdaná."

"To mé lásce nevadí," odvětil ředitel klidně. Chtěl ještě něco říci, ale Milena odběhla jako poraněná laň.

A zase několik dní ztrávila v neklidu, který jí působil zápas duševní, ale potom se rozhodla a řekla mužovi všechno, že si jí ředitel v poslední době nápadně všímá — a také že jí řekl, že ji miluje.

V prvním okamžiku byl Harančík leknutím všecek skleslý. Myslí, že se Milena kdo ví čeho nedopustila, ale znenáhla poznával, že jeho žena není ničím vina a vybuchl zlostně. "Takový starý kocour? Co mu to jen napadlo? Ale povím mu důkladně do duše!"

"Můj zlatý, snad by bylo lépe, kdybys s ním o té věci ani nemluvil," řekla Milena starostlivě. "Popudíš ho proti sobě a bude se ti mstít."

"A jak by se mi mohl mstít?" odvětil Harančík. "Budu-li mlčeti, bude

tě ten zamilovaný starý mládenec dále pronásledovati výlevy svého vyšeptalého srdce a ty budeš živa v stálém neklidu. Alespoň mu řeknu, že o jeho nekalých záměrech vím."

A v kanceláři Harančík prudkými slovy obořil se na ředitele, vyčítaje mu, že mu svádí ženu k nevěrnosti. Štumpf vyslechl ho s neobyčejným klidem, a to Harančíka ještě více roz-zlobilo. Považoval to za drzost a dráž-dilo ho to.

"Já mám vaši paní skutečně rád," řekl Štumpf klidně, když se Harančík vybouřil.

"Ale vy ji nesmíte míti rád," křičel Harančík zlostí bez sebe. "Já mám svoji ženu jen pro sebe."

"Vždyť vám ji nikdo nebere," řekl ředitel, usmívaje se jaksi bolestně.

"Protože Milena vašim svůdnickým slovům sluchu nepoprála," škodolibě odvětil Harančík.

"Neurážíte!" vykřikl pojednou ředitel, vyskočiv ze židle. "Není mým úmyslem vaši paní k něčemu nečestnému sváděti. Miluji vaši paní upřímně, v tom mi přece nikdo brániti nemůže."

"Ale já tomu přece zabráním," zvolal Harančík.

"Dávám výpověď."

Ředitel trhl sebou překvapen.

"Rozmyslete si to!" řekl po chvíli. "Není přece mým úmyslem vypudití vás z místa."

"Je vedlejší věcí, co je vašim úmyslem," křičel Harančík rozčileně, "hlavní věcí je, abych odstranil ženu z vaší blízkosti a pojistil ji před vašimi nástrahami."

Ředitel chtěl něco říci, ale Harančík už vyšel z kanceláře, bouchnuv za sebou zlostně dveřmi. Oznámiv Mileně, co se stalo, rozběhl se Harančík do města ke Kuklovi.

Milena vypukla po jeho odchodu v hořký pláč. Milovala svého muže celým svým srdcem, vždycky ji blažilo, že je krásná, že jí krásy neubýlo s narozením dítěte, že zůstala stále mužovi milenkou, a teď ji trápilo, že stala se její krása příčinou, že muž přišel o výhodné místo — k vůli ní.

Ke Kuklovi přiběhl Harančík ještě celý rozčilený.

Když všechno vylíčil, Kukla tvářil se vážně.

"Je to mrzutá věc," řekl, stáhnuv obličej ve vážný výraz. "Toho místa je škoda, ale zůstatí tam nemůžeš. Neměla by Milena od toho dědka pokoje a ty bys se stále mučil žárlivostí. Ale štěstí máš."

V městské radě jedná se právě o obsazení místa městského tajemníka. To by bylo místo pro tebe. Myslím, že se mi podaří získati toho místa pro tebe. Jsí zdejší a bývalý důstojník, to pomůže zatlačit. Ale to víš, hned to nebude. Musím napřed trochu agitovati, má každý městský radní už nějakého kandidáta ze svého příbuzenstva za lubem. Ale nejlepší kvalifikaci budeš míti rozhodně ty. Ovšem, nějaký čas musíš čekat, ale z továrny musíš jíti hned. Uděláme to tak. Postavil jsem domek na předměstí, je už úplně dohotovený, můžeš se tam přestěhovatí hned, až místo dostaneš, budeš mi ten domek splácet. Chci, abys měl také něco svého, aby měla Milena nějaký domov se svým dítětem, kdyby se tobě stalo něco lidského."

Harančík byl pohnut přítelovou dobrotou.

"Jako bratr se o mne staráš," řekl, tiskna Kuklovi ruku. "Ani nevím, jak bych ti poděkoval."

"Nech toho," odvětil Kukla vážně. "Vždyť víš, jak to je. Nevím, nedávám-li ti z tvého vlastního, rozhodně však musím se staratí o tvé zaopatření."

* * *

Harančíkovi stěhovali se z továrny. Nový jejich byt byl velice útulný. Malý domek na konci města, obklopený zahrádkou a ohraženým dvorkem. Líbil se Mileně tak, že ztráty místa v továrně ani nelitovala. Chovala pevné přesvědčení, že muž brzy dosáhne místa, aby mohl ji s dítětem živiti. To-lík důvěřovala v jeho schopnosti.

Štěstí bylo skutečně Harančíkovi příznivo. Kukla prosadil v městské radě, že místo tajemníka bylo uděleno Harančíkovi. Příjmy nebyly tak velké jako v továrně, ale Milena byla spokojena, když byl spokojen její Josef. A tak za krátký čas rozhostila se u nich zase spokojenost a na Štumpfa už nevzpomínal nikdo.

Uplynul zase rok a Mileně parodila se holčička. Kmotrou jí byla Kuklová. Do vínku dala jí Kuklová darovací listinu na domek, který obývali. Když Milena Kuklovi děkovala se slzami vděčnosti v očích, řekl Kukla dojat: "Nic mi neděkujte! Dávám jen nepatrnou částku svého jmění a není to velká odměna za Josefovo přátelství. Vždyť by mne také rmoutilo, kdybych věděl, že na vás doléhají starosti."

* * *

A zase uplynulo několik let, které obě rodiny prožily v stálém upřímném přátelství.

Jednou přinesl Harančík domů zprávu, že ředitel Štumpf těžce stūně.

"To dolehly na starou paní těžké starosti," podotkla Milena.

"Ba právě," řekl Harančík. "Není tam ted' paní účetní, která by jí pomohla nemocného ošetřovati, protože nynější účetní je svobodný."

Potom přišlo oznámení, že Štumpf zemřel.

"Půjdeme na pohřeb, Mileno?" tápal se Harančík.

"To víš, můj drahý," odvětila, přitulivši se k muži.

"Oproti mrtvému nemusíme chovati nepřátelských myšlenek. Jediným jeho proviněním bylo, že mne měl rád, a to mu ted' musíš odpustiti."

Harančíkovi tedy šli na pohřeb.

Smrt Štumpfova rozvířila u Harančíků vzpomínky na minulé události.

"Mohl jsi se státi ted' ředitelem továrny," řekla Milena.

"Ale kdo ví, co by se v té době bylo stalo," odvětil Harančík.

"Se mnou a ředitelem jistě nic," pravila Milena, začervenavši se. "Byl by se časem umoudřil."

"Jen to nech!" odpíral Harančík živě. "Takový zamilovaný stařec je horší než mladík. Stáří před pošetilostí nechrání."

Milena, vidouc, že muž o té záležitosti nerad hovoří, už se o tom nezmiňovala a za několik dní se tedy na ředitele zapomnělo.

Ale za čtrnáct dní přiběhl Kukla k Harančíkům celý vyjevený, volaje: "Josefe, můj zlatý Josífku, raduj se! Mileno výskejte! Jste bohatí lidé."

"Co se stalo?" volali oba jedním dechem.

A Kukla vypravoval. Štumpfova závět' byla deponována u městského úřadu, dnes ji purkmistr otevřel a tu se ukázalo, že Štumpf odkázal polovinu svého jmění sestře a druhou polovinu Harančíkovi. K závěti přiložen byl zapečetěný dopis, který ted' Harančík četl nahlas.

Dopis zněl: "Milý příteli! Nemohu než opakovati, že vaši paní upřímně miluji. Ale obávati jste se nemusel ničeho, nekalých úmyslů jsem neměl. Chybil jsem jedině v tom, že jsem se se svou láskou vaši paní svěřil a vzbudil tím vaši žárlivost. Domníval jsem se, že můj stav pochopíte a nevěděl jsem, že bych svým přiznáním mohl způsobiti neštěstí ve vaší rodině a bolest osobě, která je srdci mému drahou, tak jako vašemu. Odchodu vašemu jsem nebránil, věda, že to tak bude lépe, když se rozejdeme. Ale pevný úmysl jsem měl neopustiti vás, kdyby se vám špatně vedlo. Původně jsem vám chtěl psáti hned, když jste z našeho závodu vystoupil, tušil jsem však, že by vaši žárlivostí dostalo se tím nové potravě, a to jsem nechtěl. Ostatně utvářil se váš osud tak příznivě, že vám nebylo třeba mé pomoci. Příkládám tedy dopis k své závěti. Přijměte, co vám dávám. Je to jediný způsob, jak mohu svou lásku k vaši paní dokázati, aniž bych urazil vás nebo ji. Protože ji miluji opravdu nezištně, nechci jednou zemříti s obavou, že ona nebo její děti mohly by někdy trpěti nouzí. A na mrtvého už nebudete moci býti žárliv. Až tento dopis do vašich rukou se dostane, bu-

de už mezi námi jasno a přestane trpkost." Dopis končil ještě několika poznámkami, jakým způsobem je jmění Štumpfovo uloženo a prosbou, aby nenechali sestru ředitelovu žítí v opuštěnosti, protože ubohá nikoho na světě nemá a Milena přece starou paní mívala tolik ráda.

"Ted' mu rozumím," řekl Harančík, zblednuv.

"Já také," dodal Kukla vážně. "Byla to šlechetná otcovská láska, ale my jsme si ji špatně vykládali. Je to prožluklá věc, že člověk je vždycky nachýlen spíše špatně smýšleti o svém bližním než dobře."

"Ale ředitel byl sám vinen, že jsem mu nerozuměl," konejšil Harančík své svědomí. "Byl takový nemluva."

"Ale rád vás musel mítí, Mileno, když vám odkázal všechno, co nastřádal. Hled'te, on strádal vlastně jen na vás," mínil Kukla. Milena poslouchala všechno s vytřeštěným zrakem, ale neodpovídala. Neznala jiné lásky, než jakou lnula ku svému muži, nechápala, jak ji mohl ředitel mítí rád, když na něho nikdy ani přívětivě nepohlédla, tušila však, že provedl něco neobyčejného, čemu dobře nerozuměla, ale o čem byla přesvědčena, že je to čin krásný a pro její štěstí velice významný.

Ale ani Harančík ani Milena nepptali se, kolik jim Štumpf odkázal. Prvním činem Mileniným bylo, že běžela k staré paní do továrny.

"Přece jste tedy na mne nezapomněla?" zvolala stařena, jak ji shlédla a hned se také dala do pláče. Protože se stará paní musela ted' z továrny vystěhovati, nabídli jí Harančíkovi byt ve svém domě a stařena nabídnutí přijala.

Povídali o tom závistiví lidé v Polanech, jaké má ten Harančík štěstí. Nejen, že mu ředitel odkázal tolik peněz, ale ted' i ta stará šla k nim a až umře, nechá jim také všechno své

jmění. No, nadarmo nikdo tolik peněz nedává.

Dobře, že se takové zlomyslné řeči nedonesou nikdy k uším toho, koho se týkají. Harančík ted' nastoupil své dědictví a obstaral tuto právní záležitost také pro starou paní. Ukázalo se, že na každý legát připadá patnáct tisíc zlatých. Štumpf byl spořivý člověk. V Polanech se mluvilo dokonce o statisíci.

"A ted' se podíváme k mým rodičům!" řekla Milena prosebně.

"Na léto vezmu si dovolenou a podíváme se na tvůj ostrůvek," slíbil Harančík ochotně.

V létě vydali se s dětmi na cestu do Dalmacie. Už v Terstu, když Milena zas po prvé po dlouhých letech spatřila moře, rozplakala se radostí, volajíc: "More, moje sino more."

Nelze líčiti, jaká radost panovala na malém ostrůvku, když sem Drakulič přivezl své děti a vnuky na své bárce z přístavu Gružského. A babička Drakuličová, dosud statná, byla by své vnoučky láskou zrovna zadusila, třeba že nerozuměla, co jí povídají. Potom přijeli i bratři Mileniní, několik dní bylo na ostrůvku veselo a Milena byla mezi svými šťastna, prohlížeje si, jak poporostlo všechno, co na skalách zasázela. Ale za několik dní řekla mužovi: "Je tu krásně, ale náš domek s mojí zahrádkou je přece jen krásnější. Už bych té samotě nezvykla."

Harančíkovi se tedy chystali na cestu k domovu. "Tatínku, vezměte si pensi a odstěhujte se k nám do Čech," vyzval Harančík Drakuliče při loučení.

Drakulič podíval se na moře a vzdychl smutně. Po chvíli pak řekl: "Máš pravdu. Je tu hezky, ale domov to přece jen není. Sám se ženou bych se tu utrápil, protože mi žena už začíná také plakati. Na zimu se k vám přistěhujeme."

Historie založení Masaryktown, Fla.

Napsal Frank J. Dvořák

A ČETNÉ dotazy a žádosti mých známých ze severu a čtenářů nám milého Hlasatele, podám zde jak Masaryktown vznikl. Před 40-50 lety tato vesnička se jmenovala Enville a byla ponejvíce obývána černochoy, kteří zde měli i svůj malý Baptistický kostelíček, který do dnešní doby stojí. Tento byl zakoupen několika vlastenecky smýšlejícími Slováky, kterým se zdejší okolí líbilo a když v letech 1925 vyskytly se po několika krátech v New Yorském Slovenském Deníku články chválící středozápadní Floridu, přijelo sem více těchto slovenských osadníků ze severu jako z Binghamtonu, z Endicott, z New Yorku, z Chicaga, Detroit, Clevelandu a usadili se zde. Tehdy pracoval u Deníku redaktor p. Josef Jošt'ák, který své krajany ponoukal se zde usadit. Když si pak zakoupili od černochoy kostelíček, opravili si ho na jejich první společenský dům či Community Hall, kde každou sobotu se scházeli. Po několika poradách jak jejich nové místo jmenovat, bylo usneseno dát mu jméno po prvním presidentu a osvoboditeli od dávnověkých nepřátel Němců a Maďarů, Tomáši G. Masarykovi. První velká oslava byla v Community Hall připravována na památný den 28. října, na kterouž byli pozváni po okolí usazení Čechoslováci a i několik jich přijelo z Miami, Tampy a St. Petersburgu. Oslavy tyto se tak zalíbily všem a vžily se do jejich pamětí, že od té doby každým rokem na den 28. října byly největší slavnostmi v

Masaryktown. Pak se začalo ve schůzích debatovat, co by bylo možno zde podniknout, by se nějaké to živobytí udělalo. Viděli, že kolem Gainesville a ještě více na severu se daří citrusovému ovoci a zde ležely ladem tisíce a tisíce akrů, dosud panenská zem, ponejvíce lesy a divočina. Vynašli, že majitelé těchto lánu země jsou nějakí pp. Viler a Connely, kteří do Masaryktownu každým rokem zajižděli a sem tam nějaké akry vždy novým osadníkům prodali. V místech, kde má dnes obchod grocerní a service stanici pan Stanley Chorvát, nechal p. Viler vyklidit a nasázet asi 40 akrů citrusového ovoce a na 10 akrů vinice, což mělo sloužit za vnaďičku a povzbuzení kupujícím dílců. To dalo myšlenku několika podnikavým hlavám, svolali schůzi, kde rokováno o možném založení Společnosti. Myšlenka zakoupení větší plochy akrů, pěstovat oranže se ujala a do jedné takové schůze pozváni pp. Viler a Connely. Byla jim nabídnuta cena za 20akrové dílce po tisíci dolarech a při malé první splátce, že by se mohlo přikročit k první těžké práci. Po přijmutí nabídky té, bylo usneseno zvolení úředníků a pod jakým jménem se bude tato společnost jmenovat. Byl dán návrh na "Hernando Plantation Co." a hned po přijmutí odhlasován a přikročeno k volbě úředníků. Za předsedu byl zvolen Clement Hrický, pokladníkem Ružák, fin. tajemníkem Josef Jošt'ák a do ředitelstva byl zvolen Štěpán Otruba. Z prvních zájemců byli Domínick Vosčinár, Štěpán Dvoran, Pavel Míchálek, George Zák, Mike Prachař, Steve Fuček,

Daniel Škulketý, Martin Malečka, Frank Vančura, Jan Cimborá a Jan Kněžů. Managerem plantation byl zvolen Jan Ravas. Na další články v Denníku pana Jošt'áka byli spontánní odezvy a začalo upisování dílců 20-akrových. Mezi tím pan Jošt'ák se rozhodl se též zde usadit a pracovat s ostatními pionýry na zvelebení městečka Masaryktown. Každý týden se nějaký nový krajan přihlásil o 20-akrový dílec a než společnost přikročila k čistění pozemků, byl dotaz na Štěpána Otrubu, zda by nepřiměl p. Vilera a tento se nezaručil, že jim vydá úřední papíry v Brooksville, by kupující dílců měli jakousi záruku, že jsou držiteli 20 akrů, ale přesto vlastnické papíry (deeds) zůstaly v rukou p. Vilera.

Každý majetník dílce musel složit jistou částku na hrazení čistění lesů, hnojení a udržování v pořádku asi 800-akrové plantáže. Na čistění, kácení stromů a dobývání pařezů byli vzati místní černoši na denní práci za 2-3 dolary. Jinak jejich výdělek byl buď v jediné dřevařské společnosti anebo na tisíci-akrové cukrové plantáži. Jenom něco málo osadníků pracovalo na čistění 800-akrové plantáže, neboť čistění takové divočiny vyžaduje těžkou práci a k tomu vyhovovali nejlépe černoši. Ostatní podílníci měřili a připravovali se k sázení citrusových stromků. Ten první rok byla mírná zima, avšak část stromků přece pomrzla. Ty se z jara profezaly, více zmrzlé nově vysázely, znovu okopaly a stromky začaly pěkně růst a i některé kvetly do ovoce. Radost měli podílníci z vykonané práce, ale příští zima byla mnohem horší a při prosincových, lednových a únorových mrazech velká většina z 800 akrů propadla zkáze a tu teprve podílníci uznali, že vše je marno, že v Masaryktown nikdy oranže neporostou. Ted' teprve uvěřili radám některých osadníků a státní zkušební stanice v nedalekém Gainesville. Ted' teprve přišli na to, že všude tam, kde mají růst oranže, tyto musí mít přírodní vodní

ochranu, jako přehradu říční, rybníky, potoky a lesy, kde pak mrazy nemohou přímo ničivě zasáhnout. Nastala drahá rada co ted' a co potom. Východiško pro další existenci našel první Štěpán Otruba, který vlastnil majetek v nedaleké obci Aripaka a začal stavět kurník pro chov malých slepiček a příští vaječný průmysl šel pomalu, ale jistě v před. Po něm začal stavět kurníky v Masaryktown Dominick Voščinář a to byl začátek nové obživy pro osadu Masaryktown.

A tak 800 akrů vyčištěné půdy bylo opuštěno o zanecháno na pospas a částečně splacené 20-akrové dílce byly vyměněny v jiných místech za panenskou půdu — divočinu za jiných 20 akrů. Ve většině případech však po letech přestaly se platit roční povinné daně z nich a tak v těch letech bylo možno těm, kteří vládli nějakým jméním, zakoupit velké lány akrů za nezaplacené daně, které se dnes prodávají za \$200 až \$300 za akr. V ten čas, kdy se začalo v Masaryktown s chovem slepic a zalíbil se nový způsob obživy i hojným návštěvníkům, kteří počítali se sem odstěhovat mezi své krajany. Nyní často ve schůzích se objevovaly návrhy na větší společenský dům, ježto tento starý Community Hall nevyhovoval pro další nově založené spolky. Právě v tu dobu Hernando County zrušilo veškeré rurální školy po roztroušených osadách v okolí Brooksville a vlivem některých osadníků a tehdejšího starosty p. Káni v Masaryktown město Brooksville darovalo tuto rurální školu o třech světnicích občanům v Masaryktown. Starou odlehlou Community Hall koupili za \$1.500 manželé Fučkoví i se 4 akry, jež k tomu patřily. Osadníci hned přikročili spojenými silami k opravě a přizpůsobení větší této dřevěné budovy k pořádání svých schůzí a rozdělení dny spoikům k jejich potřebě. Ale za pár roků opět, když ucítili potřebu něco dělat pro stále rostoucí Slovenskou Telocvičnou Jednotu Sokol, kde by mohla se mládež

každý týden scházet a nutná cvičení svá provádět, byl učiněn apel jak na spolky tak i na občany v Masaryktownu a začalo se sbírat na možné zvětšení budovy, postavením rozsáhlého sálu. Práce byla zadána staviteli do Brooksville na přístavek z cementových cihel. Též se postavilo jeviště s přilehlými místnostmi. Na slavnost otevření nové Community Hallu se podílely všechny spolky a pozvání pohlaváři z Hernando County a krajané z celého okolí.

Tím samým časem v 1925 a 1926 začal stavět Jan Cimbor a "Hotel Masaryk" při státní silnici 41 a na rohu "Beneš Lane". Hotel tento je dodnes v původní stavbě a po celá tato dlouhá léta správně reprezentuje jméno, jež mu do vínku jeho bylo dáno. Sem zajížděla skoro každou sobotu kolonie Čechů a Slováků ze St. Petersburgu s panem Kalabzou v čele a tu vždycky ochotná paní Anna Cimborová jim vyvařila česká jídla jako knedlíky, zelí a pečené kačenky a guláš a ku kafičku vždy měla napečen výběr domácích buchtiček a štrůdl. A aby si pak mohli všichni společně po přátelsku zazpívat, o to se postaral pan Dominick Voščinář, který jim vyhrával na jeho pianovou accordion. Po dobu zimních měsíců, kdy dosti severanů sem přijíždělo se ohřát, byla každou sobotu nějaká zábava toho kterého spolku pořádána v Community Hallu. Ovšem že bylo pamatováno dobrovolnou sbírkou na hrazení dluhu se stavbou a i sem tam nějaký ten prachový krajan někdy přispěl i větším obnosem. Během následujících 10 let se zde usadil hezký počet občanů, kteří počítali ještě několik roků práce a začali také s pěstováním slepic. Každému návštěvníku se zde zalíbilo a většina jich skutečně pomýšlela se zde usadit a zavést si pěstování slepic, čímž Masaryktown nabýval stále větší a větší popularitu. Každým rokem přibýlo několik farmářů a přistupovali k různým spolkům a tak rostl zdejší společenský i osvětový život. Dnes Masaryktown

je znám co největší středisko pěstování drůbeže a jejich vajíčka jsou třikrát denně sbírána a hned ve chladárnách trailem jsou rozvážena po celé Floridě a okolních státech. Synové pionýra Voščinára mají zřízenou největší umělou líheň slepic (hatchery) pro několik tisíc kuřátek.

Během několika přístích roků a to od doby krachu New Yorské bursy, jímž i mnozí občané v Masaryktown utrpěli, vystupovaly nad Evropou mraky, zvláště když v Německu přišel k veslu zločinec snad nejhroznějšího kalibru, jenž kdy na svět přišel, člověk s ochromenou myslí, pronícen jedinou myšlenkou zmocnit se celé Evropy a vyhladit veškerý židovský národ s povrchu zemského a pomstít se slovanským národům, jejichž krev i on částečně měl ve svém zločineckém těle. A jelikož uměl hodně sprostě křičet, jeho velikými fantastickými sliby dostal pod svůj hákovitý prapor celý německý národ a s heslem "Germany über alles" jeho síla rostla tak, že když předložil o památných dnech Mnichova ultimatum, by slovanské státy Československo a Polsko byly mu dány bezpodmínečně, pak že upustí od hrozné války, tu dvě mocnosti, Francie a Anglie se mu poklonily myslíce, že tím zamezí dalšímu rozpínání Hitlerovu. V Mnichově byli Slovani zaprodáni ale válce nebylo zabráněno a právě byly to opět Francie a Anglie, které hroznou vyhlazovací válku brzo pocítily a obětní beránek "Slovani" byli německými nacisty okupováni a zuřivý Adolf Hitler prováděl jejich hroznou anihilaci, v jeho bláznivém mozku zrozenou. A když americký prezident Franklin Delano Roosevelt začal u Hitlera intervenovat, nepomohlo nic, ale jak historie z druhé světové války píše, byla to přece Amerika, která spojenou silou druhých mocností Hitlera smetla s povrchu zemského, německý národ na hlavu porazila. Byli to opět Čechoslováci v Americe usazení, kteří zakládali všude po celé Americe, kde několik rodin našich žilo,

České a Slovenské Národní Sdružení, sbírali peníze a všemožnými obětmi starali se, by Československá Republika byla opět zrestaurovaná a poraženým Němcům se dostalo odplaty za všechny zločiny, jež v této válce spáchali. I zde v tomto malém městečku Masaryktown krajaní plně pochopili nutnost založení Slovenského Národního Sdružení a již v roce 1938 bylo zde silné vzrušení, když po denní práci večer si natočili radio na signal Pražského radia. Tu signal v rozechvělém tónu hlásil, že Československo dosud není napadnuto. Občani zde s velkým napnutím sledovali krátkovlnné rozhlasové i jiných stanic radiových, ze kterých se dozvídali jak se německo-maďarská zuřivost stupňuje a mračna blížící se války stahují nad celou Evropou. Pak přišel k rozhlasu americký komentátor a oznamoval z Mnichova, že Československo bylo západními mocnostmi zaprodáno nejmě Francií a Anglií za zdánlivý mír Evropy, v který však žádný nevěřil. Na to bylo slyšení hlas krajana pana Chorváta z Prahy, který podával poslední zprávy z Bratislavy a loučíc se se svými krajany dodal "prý jen dočasně" nebo prý pevně věří, že v brzké době se opět sejdem. A tu již signal z Prahy ho přerušil a oznamuje jak proradná německá zločinecká armáda uchvacuje kraje, jak za ní jedou silné nákladní vozy a jak vykrádají obchody, selské statky, kostely a vše se odváží do Německa. A konečně i radio ztichlo a Praha byla pro nás ztracena. Další rozhlas slyšeli jsme zde z Bostonu radiovou stanicí WRUL, z které jsme denně naslouchali v prvních tragických dnech jasnému hlasu americkou slovenštinou Dr. Ivana Gettinga. Věděli jsme, že zájmem o ten hlas nejlépe dokážeme, když na stanici pošleme nějaké dolary neb ony stanice musely krýti technické výdaje a peníze byly sbírány z dobrovolných příspěvků. Ženský spolek v Masaryktown poslal hned 10 dolarů s věrným přípísem. A týž týden již se

činily přípravy ku založení 49. Slovenského Národního Sdružení, které bylo uskutečněno 11. prosince 1939. Hned na poprvé se přihlásilo 38 členů. Pak přistoupilo členstvo Slovenského T. J. Sokola a Ženský spolek. Za prvního předsedu byl zvolen Dominie Voščinár, za místopředsedu Martin Maleček, za taj. Alois Mőza, který pak byl v roce 1944 nahrazen Matějem Bartko. Tehdy v roce 1940 byl pozván do Masaryktown bývalý československý senátor Vojta Beneš, který objasnil na schůzi celkovou evropskou situaci a po veliké této schůzi přihlásila se opět celá řada našich krajanů v poslední době se zde usadivších. Tehdy Masaryktown byla celkem malá obec, ležící na západním pobřeží Mexického zálivu asi 35 mil na sever po 41 od Tampy a o něco dále k pobřeží St. Petersburgu. Na začátku první světové války žilo tu na 40 rodin ponejvíce slovenských a asi 10 rodin složených z Čechů a Moravanů. Po válce, když se zde odbývala první slavnost osvobození republiky od Rakousko-uherské vlády Habsburgů, přijela sem velká výprava našeho lidu ze St. Petersburgu, Tampy, Orlanda, Brooksville a všech obcí v blízkosti i v dále, kde Čechoslováci byli usazeni. Na této slavnosti 28. října nebylo to pouze přátelské shromáždění lidu, ale byly to debaty na slovo vzatých řečníků, kteří informovali široké masy lidu o posledních světových událostech. Proto tyto oslavy staly se tak významnými, že každým 28. říjnem se zde sešlo našeho lidu, který byl zdarma pohostěn. V prvních poválečných letech vždy na tuto slavnost sem přijížděl přítel Čechoslováků pan plukovník Raymond Robin, který toho času byl zástupcem v Rusku prezidentu W. Wilsonovi. Jeho přednáška byla vždy zajímavá. — Tehdy slavnostním řečníkem v prvních letech poválečných zde býval pan Milan Getting. Když pak v roce 1941 Amerika byla v Pearl Harbor Japonci napadena, začali jsme věřit ve šťastný konec, že válečné zuření

v Evropě obrátil se v naše americké vítězství, přesto, že Amerika šla do války nepřipravena, ale její 160 milionový národ začal pracovat bez oddechu v továrnách na munici, na aeroplánech a vůbec na všem, čeho bylo do války potřeba. Po celou tu dobu jsme sledovali, jak to pokračuje v Polsku, jak pohnuté chvíle prožívá Jugoslávie. Přispívali jsme na různé akce, hlavně na Americký červený kříž, ale ponejvíce do pokladny S. N. S. A 1 zde na Floridě rok 1942 byl rušným. Válka nás zde zasáhla přímo. Napřed jsme říkali, že jsme zde daleko za větrem, avšak poznenáhlu Florida se stala prvním bojovým pásmem. Kolem nás byly potápěny americké olejové transporty a my zde konali dobrovolnou lokální stopovačku, službu to pro leteckou základnu v Tampě, než to převzala pravidelná armádní služba. Opět nadešel 28. říjen 1942 a zase byl získán Vojta Beneš za řečníka a vybralo se na 150 dolarů. Z toho bylo do pokladny odvedeno S. N. S. \$103.75 a na čs. vojsko v Rusku se poslalo. V tom čase byla konána v auditoriu vyšší školy v Brooksville přednáška, kde Vojta Beneš mluvil hodinu a půl. Po něm promluvila pí. Robinsová, osobní přítelkyně Alice Masarykové z časů, kdy obě byly činny ve spolkovém životě v Chicagu. Při této příležitosti byly i ukázovány filmy všesokolských sletů v Praze a v Chicagu, které připravil tajemník S. T. J. Sokol. Dobrovolná sbírka byla opět poslána na Am. Červený Kříž. Během roku byla učiněna sbírka šatstva pro Ruský Relief a pí. Bláhová odevzdala na U. S. O. 35 dolarů. Nedaleko od Masaryktown byla zahájena 1943 stavba letiště pro cvičení pilotů bombardovacích letadel. V ten rok odchází naši mladíci na vojnu. Do konce vojny bylo v uniformě Spoj. států 35 chlapců a 6 ošetřovatelů. V mnohých rodinách nebylo mladé síly na práce a tak všechna těžší práce na budovách zůstávala zpět. Poptávka po vejcích a vyřazené drůbeži byla stá-

le větší a větší. Navštěvovali nás mladí letci ze sousedních leteckých základen ve velkém počtu. Který mladý letec našeho původu byl upozorněn z domu, že je tu slovenská obec, vyhledal nás a často se scházeli příbuzní, kteří se před tím nikdy neviděli. Všichni našli u nás vřelé přijetí.

Jakou jsme mívali vždy radost, když jsme se při každém setkání s nimi v Community Hallu sešli a někdy si přivedli s sebou kamaráda Čecha nebo Poláka a Jihoslovana, ovšem zde rozené. V roce 1944 byli opět obnoveny sbírky jak na S. N. S., Červený kříž, Národní War Relief Fund, jimž všem těmto záslužným organizacím dostalo se peněžité pomoci. Mimo toho místní pracovníky v letech 1942, '43 a '45 jako paní M. Čapková, Emilie Chorvatová, Hermína Gettingová, pp. Tomáš Hafner a Michal Prachár od domu k domu, ode dvora ku dvoru chodili a občané dávali po \$25, \$10 a málo kdo dal méně. Takové tři sbírky vynesly \$1,300 a byly odevzdány okresnímu sboru v Brooksville. V roce 1945 byla opětně sbírka šatstva pro Ruský relief a pro děti do Československa. Na 600 liber šatstva se sebralo a byly odeslány tři velké bedny do přístavu v New Yorku. Další sbírka byla peněžitá pro slovenské děti ve starém kraji a ta vynesla \$317. — Přišla akce na prapor pro Čs. dobrovolníky. Bylo jim sborem posláno 60 dolarů. V tomto rozhodujícím roku každý dával se zvýšenou ochotou. Na Vánoce opět sbírka vynesla \$168 a sbor ze své pokladny přidal ještě \$150 a \$318 bylo zasláno na Slovenské Národní Sdružení a její tajemník Galbavý připsal na stvrzenku pro ženy do Masaryktown: "Vy a Vaše děti měli jste dobrou příčinu k radostným svátkům Vánočním, neboť touto Vaší prací zapsali jste se do srdcí těch, kteří tuto pomoc od Vás dostali v čase nejvyšším. Byl to skutečně pohnutý rok." Válka byla u konce. Na Filipínách v bojích ztratil život Josef Lacků, ostatní

se všichni šťastně navrátili. Krásně se pracovalo příštím rokem 1946, dobrá lidská srdce zůstala otevřena potřebnějším. Lidé z Masaryktown denně jezdili s balíky šatstva i živobytím na poštu do Brooksville pro své milé do staré vlasti. V roce 1947 16. února byl uspořádán zvláštní den ve prospěch dětí v Československu. Sbírka tato vynesla dohromady \$355, v čemž byly peníze, jež přátelé zemřelého pana Jana Cimbury věnovali na místo květin dle přání rodiny pozůstalé. V Community Hallu při zábavách, ženy doma napekly pečivo, muži zase venku opékali slepice a vždy každá zábava přinesla peníze do pokladny. Necht' přijmou všichni tito dobrovolníci, nenároční pracovníci touto cestou veřejné uznání a srdečné "Zaplat' Pán Bůh!" Avšak nesmíme při tom zapomenout na českou kolonii přispívatelů a jejího vůdce a dobrodince p. Kalabzu, ze St. Petersburgu a všech okolních Čechů a Slováků, kteří jezdili na zábavy a slavnosti k nám do Masaryktown a akcí touto dokumentovali, že československá jednota není pouze frází na papíře, ale cosi co je hluboko v našich srdcích. Prvními pionýry, kteří otevřeli srdce svá a kapsy své, kteří nežistně obětovali čas svůj kdekoliv a kdykoliv to bylo zapotřebí jsou: Dominie Voščinář, Louis Móze, Matěj Bartko, Hermína Getting, Ján Alexsuk, Ján Buchtan, Tomáš Hafner, Maria a Ján Kuka, Štěpán Otruba, Jozef Klocan, Jennie Medek, Josef Jurik, Ignác Tabák, Emilia Oranec, Andrej Oranec, Marie Čapka, Štefán Čapka, Louis a J. P. Móze, Margaret M. Astráb, Andrej Kana, Pavel Bučko, Martin Malečko, Berta Bučko, Michal Prachár, Milan H. Getting, Rozalie Korman, Josef Chorvat, st., a Emilia Chorvát. Snad je na místě popsatí zeměpisnou rozlohu našeho městečka, jímž hlavní státní cesta čís. 41 probíhá, takže možno z aut již viděti po obou stranách cesty rozsáhlé budovy farmářské. Když přijíždíte od severu skrze města Ocala, Hernando, Innverness,

Brooksville a asi ještě 8 mil dále na jih, uvidíte tabuli se jménem Masaryktown a brzo na to již vidíte počet kurníků a přijíždíte k prvnímu obchodu na správký automobilů, čerpací gasolinovou stanicí a úplně zařízený obchod potravinářský (grocerie) p. Stanleyho Chorváta. Asi ¼ míle dále k jihu přijedete k Masarykovu Hotelu a po další ¼ míli dojedete k čerpací stanici gasolinové a grocerii pana Charlie Bláhy. Za další dva bloky vidíte do prava zahýbatí tvrdou cestu zvanou County Line, jež je hraniční cestou mezi Hernando County a Pasco County. Až jednou v blízké době bude tato County Line celá upravena až k Mexickému zálivu na spojení s cestou čís. 19, pak budou mít občané blízko k moři jak na ryby tak i na koupání v právě otevřeném přímořském koupališti zvaném "Hudson Beach". Jinak dosud k moři se jezdilo na Pine Island asi 26 mil na severozápad. Ale i dále od County Line na jih bydlí celá řada našeho lidu v pěkných moderních domech po stranách silnice čís. 41 a část tato se zde jmenuje Wilson Heaven. Všichni ti to osadníci třeba už v Pasco County situovaní, ruku v ruce pracují s našimi osadníky společensky pro osvětu Masaryktown. Snad někdo z čtenářů se maně zeptá a kdo se stará o jejich duši, chodí ti lidé také do kostela? On zdejší lid všecken je nábožně vychován neb si to přinesli ze své staré vlasti. Již při vjezdu do městečka brzo se Vám objeví na levé straně 41 hezký nový kostel Lutheránský. Dále jak přijíždíte k Hotelu Masaryk a zatočíte se do prava. Na Wilson Boulevard spatříte na pravo katolický kostel, který v dohledné době bude opraven a přistaven, aby vyhovoval většímu počtu lidu. O dva bloky dále k jihu, již z cesty vidět hezký nový kostel Baptistický, který též je nyní rozšiřován, z čehož vidno, že každým rokem několik rodin se rozhoduje žítí zde na trvalo. Dle poslední zprávy našeho starostlivého a přesného recordera p.

Johna Šulka, který hlásil na poslední výroční obecní schůzi, že každým rokem přibývá 10 nových, moderních staveb ponejvíce důchodců, kteří jejich poslední čas chtějí dožít zde v tomto polotropickém kraji středo-západní Floridy asi 15 mil na východ od Mexického Golfu. Často kladu otázku těmto krajanům, co je přimělo k usazení se zde na trvalo. A oni odpoví skoro všichni ve stejném smyslu. My víme a viděli jsme lepší kraje Floridy, ale když jsme uvážili, že nikde tak chutné pramenité vody se nenapijete jako zde, že v dobách největšího horka zvláště večerů na zahradě strávených Vás nekoušou komaři a když za letních horkých večerů sedíte pod stromy, tu přímo cítíte ten milý vánek od nedalekého Mexického moře. A dodávají, proto jsme si řekli s naší mámou, že nejlépe uděláme, když se usadíme v Masaryktown. Co ještě lepšího dodat? Nemluví přiznání toto samo za sebe? Zvláště pro ty lidi, kteří prožili 40 až 50 let ve velkých městech a pak prožítí několik takových tichých nocí zde, kde slyšeti pouze šelestění lesních stromů a jejich vůně možno cítit po celém Vašem domě, tu každý ještě dodá: co lepšího si ještě přát?

Nynější celková popularita v Masaryktown je 635 osob, s přírůstkem 25 osob ročně. Mimo několika moderních motelů je zde dalších asi tucet privátních domovů — jsou všechny pro všechny zimní měsíce zabrány. Každým rokem je zde volen rychtář (starosta) a několik obecních úředníků. Letos byla zvolena do úřadu hlavy obce paní Violet Cimbora a paní Prcháčková její náhradnicí. Politického smýšlení je Masaryktown 100% demokratického.

Na program v příštích několika letech je postavit Masarykův Dům, kde má být umístěno museum v jedné části domu a v druhé má být zřízena veřejná knihovna. Pisatel sám má připraveno na 50 svazků dobrého čtení pro knihovnu a než bude dílo hotovo, bude mít dalších 50

svazků připraveno k odevzdání do Masarykovy veřejné knihovny. Patříčný výbor složený ze všech spolkových těles již se dal do nemalé práce.

Přijďte mezi nás jednu zimu a prohlédněte si vítězné trofeje čtyř Slov. Těl. Jednoty v Community Hallu, kde spatříte tance České, Moravské i Slovenské Besedy, řízené našimi mladými vysokoškoláky, kteréžto tance jsou vyhlášeny po celém státě. Učitelkou jejich je zdatná a zkušená Moravanka sl. Francis Valentová. Před několika lety bylo založeno uvědomělými farmáři družstvo zvané Co-op. (Co-operative), které každým rokem roste, poskytující značné výhody v odběru vajec i odborně složeného krmiva. Jejím předsedou je bývalý rychtář Louis Mazourek.

Od roku 1926 v začátcích městečka Masaryktown, nepřišla na nás žádná vážnější přírodní pohroma až zase z jara v roce 1960, kdy od úterka v noci začalo tak moc pršet, jak jsme v Čechách říkali průtrž mračen a trvalo to čtyři noci a tři dny, až v pátek to polevilo, ale škoda, kterou zdejší slepičkáři utrpěli se čítala do tisíců. Staří pamětníci říkali, že něco podobného zde se nikdy nestalo. Jelikož Masaryktown je jaksi v nižší poloze než severní města Ocala, Hernando, Innverness, Brooksville, všechna voda po vyvstání řek a přeplněných rybníků se hnala jak přírodní zákon káže do nížin a tak i zdejší občané, kteří mají pozemky nízko, byli touto povodní poškozeni. Nastalo stěhování slepic do výše položených kurníků, nebo k známým, kde voda neřádila, a voda dále a dále stoupala i do obytných stavení. Na třicet rodin muselo být za pomoci šerifa a jeho pomocníků přestěhováno. Každý z občanů, kdo mohl pomáhal kde pomoci bylo potřeba. A když ani to nepomohlo, byla povolána Národní Garda z Dade City. Hošivající v nepromokavých oblecích, po krk vody někde, lovili utopené slepice a kuřata, kterých se čítalo

na tisíce a odnášeli do vojenských vozů, které je odvážely daleko do dumpů. V Masaryk Hotelu byl hlavní stan Červeného kříže, který pomáhal na všech stranách. Po čtyři týdny pak všichni občané byli zdravotním departementem vyzýváni by chodili do hotelu na jehly proti možným nakažlivým nemocem a denně v rádiu vyzývání, aby neužívali vody je-

nom převařené. Byla udělána sbírka pro pošložené, kde se vybralo na \$6.000, jež dle výše škody jim byly rozděleny. V dohledné době za pomoci vlády bude voda sváděna do kanálu, který povede až do Mexického zálivu. A tak nyní je již na povodeň zapomenuto a doufejme, že ji již nikdy zde nedostaneme.

Polekání před svatbou

Napsal F. X. Svoboda

A SVATEBNÍ hostině usedlo několik pánů a dam kolem hovořivého geometra Macka. Dopověděl právě historku, jak prvně tančil, a připravoval se k vyprávění historky o nebezpečném, neznámém soku svém. Posluchačů přibývalo. Usedli k němu i mladí lidé, i ženich s nevěstou.

Vypravoval jasně, hlasitě, se stálým úsměvem na oholené tváři:

Byl jsem vždy velmi střízlivý a samotářský. Necítil jsem nikdy potřeby, abych pronásledoval neuzitečně, jako téměř všichni mí mladí přátelé, ulicemi nebo stinným parkem mladé slečinky, které se kolem mne mihaly v úhledných šatech, a nikdy neuznával jsem tanec za tak důležitý, abych jim mařil čas. Vyhýbal jsem se vzrušení a nemiloval jsem hádek. Nedivte se, konflikty jsou otravné. Báł jsem se jich jako ohně. A k čemu bych je vyhledával? Mnozí soudruzi, prudší a pošetilejší, posmívali se mi. Viděli ve mně cosi hniječího, cosi jako pařez. Budiž, přiznávám se, měli příčiny k takovému soudu. Žil jsem spokojeně, líně a klidně. Dráždil jsem je tím. Oni všichni hořeli, přestřelovali a tropili hlouposti. Nebylo dne, aby nebyl některý něco neprovedl, za co byl pak pokárán nebo potrestán, nebo z čeho mu i škoda vzešla. Rozčilovali se, že mne pražádná nehoda nepotkala. Ale jak mne mělo co potkat? Byl jsem stále jako nebeské dřevo. Nesud'te z toho, že jsem se pro vždy zřekl světských marností. Ach ne! V třicátém roce pořádného života svého jsem se oženil. Žena má, sama neklidná, vrtošivá i svárlivá, vytrpěvši pro vlastno-

sti tyto v domě svých rodičů mnoho příkoří a nepříjemností, miluje, vlastně lépe řečeno usiluje o klidnou domácnost, a zalíbila se jí proto moje nehybná, nebouřlivá, rozumně líná povaha. Známost naše trvala pouze tři měsíce, ale za tuto krátkou dobu zakusil jsem hrozné nepříjemnosti mladé, pohyblivé lásky, jako by byl osud chtěl poučiti mne o své vladě. O tom právě chci vyprávěti. Nebyl jsem okouzlen až v bezhlavost, abych se byl slepě ženil, naopak rozhodl jsem se z rozumu. Toužil jsem po sňatku jen proto, aby mne nemožila tesklivost po ženství, čili abych i po této stránce měl svatý pokoj, a když jsem pak měl známost, zakončil jsem ji rychle sňatkem, aby mne netížil pošetilý romantismus prvních styků, známé to škádlení, nejistoty a žárlivost. Klidná moje povaha lekala se těchto divokostí, kterým jsem se ani tak vyhnouti nemohl. Přes to, že nezkušem a nezkažen, nedůvěřoval jsem dívkám. Měl jsem o mladých děvčatech názor, kdo ví odkud sebráný, že jsou k neuhlídání, a dokud se neprovdají, že jsou jako rtuť. Byla proto moje krátká známost stálým strachem a ač trvala jen tři měsíce, zakusil jsem všechny její hrůzy.

Bylo měsíc před svatbou. Doprovodil jsem svou nevěstu pěknou akátovou alejí domů. Jmenovala se Božena. Chtěl jsem jí říkati Boža, ale bránila se tomu. "Jsem Božena. Jaká Boža? Co je to?" zlobila se. Nemilovala, jak je zřejmo, mazlení. Zdála se prostou a upřímnou. No — konečně, zamlouvalo se mi to. Méně však mne těšila jiná okolnost, totiž veliký zájem pánů o ni. Byla hezká, snad i velmi hezká, ale vedle mne byla asi překrásná. Zkrátka, kde

kdo ji pozoroval, kde kdo se na ni usmál. Těšilo ji to, jako by to bylo těšilo každého člověka. Jenom že jsem se tehda na to jinak díval. Jak jsem tedy řekl, pozoroval jsem, že páni pátrali po jejím pohledu a že ona rovněž zcela ochotně tyto pohledy opakovala. Mrzelo mne to, přes to, že věc byla zcela nevinná, a vždy nepříjemné tím podrážděn odcházival jsem od ní. Byl jsem asi směšný, přiznávám, ale kdo je čákován proti směšnosti?

Tak bylo i onoho dne, měsíc před svatbou, když jsem ji doprovodil domů. Všechno se za ní dívalo. Jakmile jsem byl sám, zabloudil jsem — slabě rozechvěn — do parku, kde jsem se rád procházel po dlouhé písčité stezce. Býval tam příjemný chládek a zcela nepatrná návštěva. Obyčejná dva starší pensisté s novinami v ruce a nehezka kandidátka, která zde četla básně. Tito lidé pohybovali se pravidelně od jednoho konce ke druhému. Tentokrát však setkal jsem se zde náhodou ještě s přítelem Břetislavem Vítkem, který se mnou kdysi studoval a který byl hloupě pravdomluvný. (Nic neškodí v životě člověku tak jako pravdomluvnost, zvláště hloupá pravdomluvnost.) Vítek míval proto mnoho nepřátel a nemohl se proto nikde udržeti. Všude způsoboval nepříjemnosti. Brebtlal. Nevěděl, co smí a co nesmí mluvit.

Neviděli jsme se několik let a jistě bychom se byli nepoznali. Zvláště on by byl těžko uhodl, kdo jsem. Já však jsem ho poznal podle nápadně vybouleného čela. A to zase z té příčiny, že jsem častokráte jeho podivnou hlavu kreslival. Jinak bychom byli přešli mimo sebe netečně. Hlásil jsem se k němu. Poznamenal, že by mne byl nepoznal a že se mu zdá, jako by mne byl někde často potkával. Byli jsme velmi potěšeni nenadálým shledáním svým, žvatlali jsme všelijaké věci a vyptávali se vzájemně na nynější svá postavení. Tisnivá dřívější má nálada zmizela. Zasypávali jsme se otázkami a vzpo-

mínkami, jak bývá při takovém shledání dávných přátel. Chvilí jsme se procházeli sem a tam, oba příjemně naladěni lahodnou večerní vůní a šířícím se chladem. Řídkou spleť stromů svítily mdlé sluneční paprsky zapadajícího slunce. Vítek srovnával si neustále na nose skřípec, točil hůlkou a poškraboval se na levé tváři, silně již zrůžovělé. Zprávy a otázky naše konečně se vyčerpávaly. Snad jsme byli již i unaveni svým hovorem, neboť jsme se mimoděk vraceli ke svým dřívějším zájmům a myšlenkám. Bylo to příliš patrné. Chvilí jsme se odmlčeli, ohlížejíce se každý na jinou stranu. Vítek si cosi bručel a já jsem se obíral vzpomínkami na Boženu. Tanul mi na mysli štíhlý pán s bílým nákrčníkem a černým vousem, který dnes za námi šel po druhém chodníku v ulici a který se na ni dvakrát podíval. I ona se ohlédla. Krátký a živý svit v jeho očích znova se v mých představách rozněcoval. "Jistě se jí líbil," pomyslíl jsem si pojednou, "nadar-mo by se byla za ním neohlédla!" A veselá nálada moje, vzbuzena přátelským hovorem s Vítkem, rychle zmizela. Zamrzelo mne vše, co se bylo sběhlo, a po prvé shledával jsem v nitru výčitky, proč jsem se s Boženou zapletl až ke sňatku. Postavení mé zdálo se velmi nešťastné, hloupé a nezachránitelné. Co dělat? Jak si pomoci? Marně jsem se těmto nepříjemným myšlenkám bránil. Byl jsem dojísta i nápadný. Když se Vítek ohlížel po okolních stromech, stále se škrábal na levé tváři, domníval jsem se, že na mně pozoruje všechno mé pohnutí a rozechvění. Bledý obličej jeho se širokým a nízkým nosem byl v tu chvíli neobyčejně vážný.

"Povídej ještě něco," oslovil mne pojednou, obraceje se zase ke mně.

"Co bych povídal?"

"No — co! Co! Kdy se oženeš?"

"Za měsíc," odvětil jsem bez rozmyšlení, všecek se zardívaje.

Přítel se na mne nedůvěřivě podíval svýma zvláštníma, zkoumavýma

oči. Pak sekl dvakrátě holí do vzduchu a zasmál se.

"Nevěříš?" zvolal jsem.

"Ne."

"Proč?"

"Poněvadž tě znám."

"Ano, za měsíc," opakoval jsem pevně, "rád bych měl klidný, spokojený život. Nalezl jsem hodné děvče!"

"No — gratuluju," nutil se k vážnějšímu hovoru. "Dej Bůh, abys byl spokojen. Snad máš pravdu. Jsi už trochu zdřevěnělý. A kterou pak sis vybral? Je bohatá? Nezapomeň na tu okolnost. Jiné bych ti neradil!"

"Proč?" otázal jsem se.

"No — lépe se žije."

"Chudá není, ale bohatá taky ne," sděloval jsem v rozpacích, "dostane nejméně dvanáct tisíc."

Vítek stáhl rty.

"Je to snad málo?" podivil jsem se.

"No —"

"Mně to stačí," řekl jsem, ačkoli i to, že dvanáct tisíc, nebylo správné. Zalhal jsem si z jakéhosi nlopého studu. Neměla chudák nic.

"Stačí-li to, dobrá," řekl pozvednuv ramena. "Ostatně — krasavec nejsi, aby se o tebe nevěsty rvaly."

"Ovšem; jsem spokojen."

Vítek pohlížel do země, přemítaje o čemsi. Rty jeho, úzké a neklidné, jako by se usmívaly.

"Jak se jmenuje?" otázal se.

"Božena!"

"Malinová?"

"Ne. Proč?"

"Myslil jsem. Pačová?"

"Ne. Brabcová."

"Snad ne ta Brabcová — ?"

"Jaká?"

"No, ta z Vinohrad."

Zarděl jsem se.

"Ty ji znáš?" ptal jsem se zaražen.

"I jak pak ne!" zvolal přítel se smíchem.

Zarazil jsem se. Kvapné zvolání přítelovo nebylo bez jakési tajné narážky.

"Nelíbí se ti snad?" ptal jsem se stísněně.

"Ó líbí!"

"Co tedy?"

"Nic," řekl a zasmál se. "Aie ta nemá dvanáct tisíc," dodal.

"Možná. Nejde mi o ně."

Umlkli jsme. Vzrostlo napětí.

"Znáš ji dobře?" otázal se mne Vítek z nenadání.

"Znám, myslím, že dobře," řekl jsem všechen zmaten a jako by zahamben.

Přítel se na mne soucitně podíval, položil mi měkkou svoji dlaň na ruku a pravil hlasem vážným a důvěrným:

"Dej si pozor! Já ji vídal ještě před krátkým časem chodivati s nějakým pánem po procházkách."

"Možná," odpověděl jsem rychle, "mluvím s ní teprve dva měsíce. Snad měla před tím někoho... Neptal jsem se na to."

"Ó, tomu není ani měsíc."

Srdce se mi rozbušilo, hrdlo stáhlo.

"A byla to ona?" otázal jsem se.

"Byla."

"A znáš ji tak dobře?"

"Já — Ó velmi dobře!"

"Osobně?"

"To ne, ale známe se. I ona mne zná. Je vůbec velmi známá; snad že je hezká. Věř však si, nebo nevěř, ale upozorňuji tě, že s někým chodí."

Pocítil jsem mrazení i horko po celém těle. Neklid mladé lásky počínal mne dusiti a tížiti. První pocity žárlivosti, zklamání a pochybnosti dolehly na mne s takovou silou, že jsem neviděl nikde záchrany z tohoto postavení, jež se mi zdálo být spíše odporné než smutné. Rychle se mi namanula v představě Božena, ale zcela jiná, koketní a fašná, úplně již jasná a průhledná. Styděl jsem se před Vítkem, nevěda si rady co promluvit i jak se tvářiti. Nutil jsem se do smíchu, říkáje; "At' si!" ale hlas můj byl nepřírozený a tvář zděšena. Vše, co bylo kolem nás, smísilo se pojednou a vířilo v barev-

ných chomáčích před mýma očima.

"A chodí s ním ještě?" otázal jsem se tiše.

"Posledně viděl jsem je asi před třemi dny."

"Kdy?" užasl jsem se sevřeným hrdlem.

"K večeru," řekl s určitostí a vážně se na mne zahleděl.

"To jsem ji doprovodil domů," vzpomínal jsem, "ano, chvátala."

"No, vidíš; potom měla asi schůzku s druhým."

Byl jsem nanejvýš rozechvén. Nevěděl jsem honem, co činiti. V první chvíli nutilo mne cosi, abych napsal list, abych učinil všemu jedním rázem konec a pak zalezl ještě více do své samoty a tam proklínal zkaženost lidské společnosti. S bezpříkladnou živostí jako nikdy před tím vstoupily mi na mysl rozmanité příklady ženské nevěry a lsti, jichž jsem se dočetl v románech.

"Ba, takové jsou ženy!" myslil jsem si, "samá lež a přetvářka. A jak jsou mělké!" Ale v téže chvíli uviděl jsem v představě Boženu, zvláštní, jinou než jak byste všichni čekali. Zjevila se mi tak vážná, jako by mne byla přišla pokárati; měla smutný pohled a bledou tvář. Zdála se mi býti vzdálenější a mnohem krásnější. A nevěřil jsem pojednou, že by bylo možná, aby mne klamala. Pak se mne zmocnila lítost a oči mi zvlhly. Nechtěl jsem před Vítkem poddati se této podivné měkkosti a snažil se mluvit o ptáčím zpěvu. On sotva odpověděl. Zdálo se, že byl znepokojen tím, co mi namluvil. Mně pak opět se v představě objevila Božena, jiná však než před tím. Tentokráte krásná jak byla dnes, v žlutavých šatech, nějak veselá a neposedná. Hbitě pohled její zablýskl každé chvíli v tu stranu, kde kráčet omen pán s bílým nákrčníkem. Zamrazilo mne po zádech, jako by mne byl úžas přeskvapil. Zprávy přítelovy opět nabyly dráždivé moci a zdrcující síly. Ubíral se vedle mne zamlkle. V tu chví-

li však se ke mně nachýlil a jaksi podrážděně řekl:

"A mimo to chová se k onomu pánovi až příliš důvěrně... až příliš... snad mi rozumíš!"

"A je to pravda?" otázal jsem se nesměle. "Uvaž, co mi říkáš! Čím je mi Božena! Je to tedy pravda?"

"Bezpochyby," utrlh se nevlídně, jako by byl uražen, že mu nevěřím. "Proč bych ti to říkal?"

Bylo jisto, klamala mne. O tom, co mi vyzradil Vítek, nebylo možná pochybovati. Zmocnil se mne nepokoj, musil jsem domů, do svého pokojíka, abych v samotě o všem klidně rozvažoval. Lahodný chlad večerní, který se právě snášel mezi klidné keře parku, nepůsobil již na mne. Vše bylo v těchto místech těsné, protivné a smutné.

"S Bohem," řekl jsem hlasem zcela slabým.

Vítek mi stiskl ruku a cosi prohodil. Pohled jeho byl soucitný, tvář vážná.

Opustil jsem ho, vyžádav si schůzku v tutéž dobu na druhý den, a ubíhal jsem v neobyčejném rozčilení se svého bytu.

Měl jsem soka. Toto vědomí bylo mi s počátku čímsi hrozným, nepřekročitelným, strašlivým, ale čím dále, tím více probíral jsem se k rozumnému uvažování.

"Co platno, že bude za měsíc mou, když se ohlíží po jiných a když se nestydí baviti se s nimi na procházkách?" myslil jsem si. "Vždyť se mi, začíná-li takhle, musí stát nevěrou, a všecken můj život bude zničen. Taková žena již nikdy za nic nestojí!" Ale jiná síla, vnitřní a silnější než rozum, síla, která se přes všecky tyto úvahy převalila jediným proudem, strhovala mne do lítosti a smutku. "Toho sis od ní nezasloužil," prohodil jsem hlasitě k sobě vroucím hlasem, "láska tvá byla vždy upřímná, důvěra tvá úplná." A tak jsem se zdál sám sobě šlechetným, že se mi zalily oči slzami. Pak jsem se rozpomínal na vše, co mi Vítek sdělil a jakým hlasem to učinil. Viděl

jsem ho před sebou, cítil jsem vážný, opravdový jeho pohled, a tanulo mi na mysli s neobyčejnou jasností, jak pohodil rukou a jak důtklivě mi domlouval. Ve vzpomínce zněl mi jeho hlas mnohem přísněji a opravdověji. Tu však mne napadlo, že jsem se vlastně Vítka na nic nevyptal, že jsem zapomněl v prvních chvílích na všechny bližší zprávy, a z příčiny té byl jsem pojednou velmi znepokojen.

Hned z večera jsem uleh, ne však proto, že by se mi snad chtělo spát, ale jen proto, že jsem nevěděl, co dělat. Tato noc byla strašlivá. Všecky hrůzy žárlivosti přicházely na moji pobouřenou mysl. Měl jsem také předtuchy jakéhosi výbuchu, jakési srážky a snad i souboje. Tanulo mi na mysli něco neurčitého, jakési nemožné scény, které se bezpochyby sběhnou, a s dětinným pohnutím věřil jsem pevně, že se zapletu do nějakého dramatu. Měl jsem přivřené oči, polo jsem usínal a všeliké tyto obavy hemžily se mi hlavou v jakémsi ohromném kole, které se točilo nade mnou a procházelo mojí hlavou. Kmitly se mi v duši odlehle parky, těžká samota, vážné hlasy sekundantů, marné pokusy o smíření, pak klapnutí pera při natahování kohoutku... Zastrčil jsem hlavu do peřiny a dále se děsil a dále trpěl.

Druhého dne dopoledne šel jsem k Boženě; byl jsem odhodlán říci jí vše a nedati na její výmluvy. Prosím vás, znáte lidi, víte, co v takové chvíli dělají. Cítil jsem, že bude zapírat, ale byl jsem rozhodnut, že se s ní navždy rozejdu. Chvillemi ovšem připouštěl jsem, že snad přece přítel lhal, nebo se mýlil, ale taková pochybnost trvala jen malý okamžik. Nejvíce jsem nyní myslil na neznámého soka. Vymaloval jsem si ho poněkud ramenatého, silného, hezkého, černookého, snědého... a žárlil jsem. Viděl jsem v duchu její světlou hlavu na jeho osmahlém obličejí, jak se k němu vlně, jak se oba smějí mé bláhovosti,

a tak nějak pohnut, prohodil jsem: "Jak mohlo být všechno krásné! Jak bych byl pro ni pracoval, jak bych byl pro ni žil, jen pro ni!" A zase mi prošla duší světlá jakási myšlenka, že to není pravda, že je Božena přece jen nevinna a že se Vitek mýlil. To však bylo jen na okamžik. Silnější příval žárlivosti a hněvu znovu všechno zaplavil. Pohled můj tupě tékal po modrém, tehda velmi jasném nebi a všichni lidé, které jsem potkal, dráždili mne svým veselým pohledem, svými snahami i svými šťastnými tvářemi.

Uvažoval jsem též, že by snad bylo nejlépe vyptati se přítele Vítka na všechno a pak denně čekati někde, kudy tehda s oním nenáviděným sokem chodila; zabýval jsem se úmysly přepadnouti ho a zničití jej i ji. Zápasil jsem s myšlenkami všeho druhu, hněvaje se na celý svět. Promyslel jsem a do podrobnosti prožil jsem vše, co jsem chtěl učiniti. Brzy mne napadlo to, brzy ono, ale vše zase jsem uznával za hloupé, zbytečné a nemožné. "Jen rozum, rozum," častěji jsem si říkal, rozkládaje rukou před svojí tváří, "abych neprovedl něco, co by mne do smrti mrzelo." Chvillemi se mne však zmocnil tajný strach, za nějž se do dnes stydím. Napadlo mne, že sok můj je prudký, ohnivý, rozhodný a že dříve chytí mne on, než já jeho. Zamrazilo mne v těle a hned měnil jsem své úmysly. Mezi takovýmto přemítáním došel jsem konečně k Boženiným dveřím.

Vstoupil jsem na pohled vedově dovnitř. Seděla u piana a hrála nějakou vážnou píseň. Spatřivši mne, zarazila se. Vypadal jsem dojista velmi nezvykle. Neodložil jsem ani hole, ani klobouku, jako jsem jindy činíval, nýbrž přistoupil jsem okamžitě až před ni, zadíval se jí mrazivě do očí a řekl poněkud ochraptělým hlasem:

"Slečno, odpusťte — rád bych s vámi několik slov promluvil!" Poslední slova pronesl jsem nesouvisle, v prudkém pohnutí a pohled můj svezl se k zemi. Neočekávané vy-

kání, jímž jsem začal, i mne zaráželo. Zněla strašlivě.

Ucítil jsem horko a ruměnc v tváři. Chvilí jsme oba mlčeli. Až po chvíli jsem se na ni zadíval.

Zbledla. Pak se ohlížela v jakémisi vyděšení a poblouzení, modré oči její široce se rozevřely a zaplanuly, ale jen krátce. Pojednou všechna se změnila, oči vytřeštila, a tak mi přišlo, jako by čekala, že se dám do smíchu. Napadlo jí patrně v tu chvíli, že jsem žertoval. Já však jsem se pojednou zasmušil a jakýsi krátký hněv se mne zmocnil.

“Co se stalo?” pronesla konečně všechna popletena.

“Vy dobře víte, co!” zvolal jsem hrubě. “Klamete mne!”

Zrudla až po bohaté, světlé vlasy své a hoření ret stále se jí nadouvalo zlostí. Ale pak se dala do pláče a tváře si zakryla rukama.

Nedav se mástí, obvinil jsem ji a vypravoval vše, co jsem slyšel. Po několika trpkých poznámkách zvolal jsem horlivě, snad abych se zdál mužným a šlechtěným:

“Kdybych se neobával veřejného skandálu, jímž byste vy sama nejvíce trpěla, věřte mi, zastřelil bych ho na místě!”

“Ale koho?” odvětila užasle a zoufale v opravdovém pláči.

“Jeho...” koktal jsem, “toho — jehož nenávidím...”

“Ale koho?”

“Soka,” zabručel jsem prudce, “však vy dobře víte!”

“Já že vím?”

“Ano. Kdo jiný?”

“Mýlíte se, všechno je nedorozumění. Co jste vypravoval, je hloupá pomluva. Tropí si z vás ten chlap špatné žerty.”

“Ze mne? — Oh, ten ne! To je pravdomluvný a dobrý přítel!”

“Dobře,” rozhodně ujala se Božena slova, “žádám, aby mi byl onen dobrý a pravdomluvný přítel předveden a aby mi to opakoval do očí!”

“Dobrá!” odvětil jsem. “Sejdeme se s ním dnes! Připravte se na šestou hodinu!”

Boženě vhrkly opět slzy do očí. Chvilími pozdvíhla hlavu a rychle cosi nejasného mluvila, zlobila se a házela rukama. Byla dosud všechna červená a mně se zdálo, že se víc a více zlobí a že nabývá jakési pevnější půdy ke vzdoru a hněvu. Zalekl jsem se na okamžik nejasné této domněnky, ale přece jsem byl poněkud potěšen její rozhodností.

“Dobře — dobře —” nějak nesouvisle jsem se rozhovořil. “At’ vám to řekne do očí — anebo at’ to odvolá! Klepů nemiluji, otravují. A žerty? Ty at’ si každý necha protlachavou společnost. I dobrý žert musí býti vhodně umístěn, tady přechází všechno! Mezi námi nesmí být něco takového!”

“A je snad?” pronesla zdlouha a vyčítavě. “Je mi líto, že to tak lehce tvrdíte!” Velké, modré oči její zářily slzami.

“Je — ovšem, že je! Je mezi námi nedůvěra! Hrozná! Ničivá, nesnesitelná! Dnes se s přítelem sejdeme a at’ to řekne vám i mně do očí. Takto bych vás nikdy nemohl mít rád!” A vzdychl jsem si.

“Pěkný přítel!” prohodila.

“Upřímný,” připojil jsem.

“Drzý lhář!”

“Uvidíme.”

“A zná mne?”

“Zná.”

“Nemýlil se?”

“Ne.”

“A jak se jmenuje?”

“Vítek.”

“Vítek?” Ne, neznám ho.”

“Na tom nezáleží,” dodal jsem ostře.

Božena se znova rozplakala, zakrývající si rukama obličej a trhající sebou jako v křeči. Hleděl jsem chvíli na ni s pohnutím a zjevným soucitem. Prosim vás, já, křídny, pokojný člověk a takové vzrušování!

“Nemohu jinak,” prohodil jsem jí k potěše a sobě na omluvu, “tolik sama můžete pochopit. Obvinění je hrozná a určité. Tvrdíte, že jste nevinna. Dobrá; až se dovím, že

to vše je klep, budu vás mítí ještě více rád! Ted' s Bohem!"

Ona si mne však nevšimla. Vstala a odešla k oknu, kdež se znova a ještě více rozplakala. Podrážděn tím, vyšel jsem ze dveří.

Venku se mne zmocnila zase ona divoká směs pocitů žárlivosti, pochybností a zklamání, kterých bezpochyby musí každý opravdový milovník zakusiti.

O šesté hodině sešli jsme se s Boženou, a nemluvíce, ubírali jsme se do parku. Byl jsem upjatý, chladný a přísný, a jen chvílemi proti své vůli obracel jsem oči na její zkamenělou tvář. Šla rychle, skoro redočkavě a oči se jí třpytily vnitřním rozechvěním.

Břetislav Vítek procházel se již po rovné stezce sem tam, máje ruce v kapsách a otáčeje se chvílemi na všecky strany. Hleděl neustále vzhůru a nápadně byl prohnutý v zádech. Myšlím, že mu bylo dost horko. Nenadál se, že bude dosvědčovat, co jen tak řekl. Když nás spatřil, zarazil se poněkud a zrudl.

Božena šla přímo k němu.

"Vy jste na mne nadělal klepy," řekla podrážděně. "A jaké!"

"Já? Mýlíte se, slečno! Já nedělám klepů!" odvětil chladně, rovnaje si skřípec na zpoceném nose.

"Jak jste se mohl opovážit tak mne pomluvit?" rychleji se tázala, stahujíc obočí. "Jak? Řekněte!"

"Opakuji, co mi včera namluvil!" vyzval jsem ho. "Ne, abys ted' zapíral!"

"Já nic nezapírám!" prohodil nevrhle a s posměškem, jako by mi naznačoval, že jsem se dal poštvaťi proti němu.

"Opakuji to tedy!"

"Ano, opakujte to!" pronesla i Božena ostře.

Přítel opakoval jí klidně do očí vše, co včera říkal. Hleděl jsem na něj v ustrnutí. Ani brva se mu nepohnula. Spíše se mi zdálo, že se usmívá zlomyslnou radostí a že zabarvuje zprávy své čímsi horším než včera. Rovnal si při svém vyprávění

skřípec a neustále zdvíhal nos. Mně bylo úzko a nějak soucítěně pohlížel jsem na Boženu, jež hýbala rtoma, a každé chvíli si cosi po Vítkovi opakovala. Pojednou však zasvítlo v jejích očích něco radostného, zřejmě osvobozujícího, a v té chvíli jsem ucítil i já prudký tlukot srdce.

"Kde jste mne vídal s oním páнем?" otázala se, kvapně trhnuvši rukou.

"Za Kravínem v jabloňové aleji. Vidím tam oknem svého bytu!" odpověděl s určitostí.

Božena přistoupila k němu bližě.

"Jaké šaty nosil onen pán?" otázala se dále. "Dobře si vzpomeňte!"

"Bílé kalhoty, tmavý kabát a bílý slaměný klobouk. Vídal jsem ho zdaleka, neboť přicházel s druhé strany. Vy jste však přicházela z uličky blízko mých oken — a on —"

"Dost, dost," vykřikl jsem v nadšení, "to jsem byl já, já!"

A vzpomněl jsem si na nezapomenutelné první schůzky s Boženou za Kravínem, kam jsem přicházel s druhé strany. Milá, jímavá vůně stromů a polí ovanula mne v této chvíli a s nevýslovnou radostí propukl jsem v upřímný smích. "Břetislave, to jsem byl já!" volal jsem a znova jsem se rozesmál, máje radost ze všeho, co bylo kolem mne.

"No, slečnu jsem poznal, ta chodila blízko mých oken, ale tebe jsem nikdy nerozeznal," řekl, krčíc rameny a nepatrně se zardívaje na prostředku tváří. "A ostatně bych tě byl ani nepoznal. Ovšem, ted' chápu, když si to uvědomím, žes to byl ty."

"Ach, Břetislave, to jsem byl já," opakoval jsem, směje se hlasitě.

Božena se však pojednou rozesmála a já i s Vítkem smáli jsme se s ní čistým, zvuchým, upřímným smíchem, jenž neobyčejně oživil osamělý park.

Tak jsem zažil tedy i já ony nepřijemné chvíle nedůvěry a žárlivosti, a když pak jsme šli od oltáře, oddechl jsem si zhluboka, že jsem konečně unikl oné době milování, která člověka svými šílenými bouře-

mi až příliš potýrá. Ale nyní po několika letech rád a častokrátě rozpomenu se na nepokojné, blouznivé a dráždivé ty chvíle, a zdává se mi, že je v nich tolik kouzla a tolik jakési jemné, něžné a svaté krásy, že se mi po nich zasteskne a že si duše

má prává stále se s nimi obírat. I bledá tvář Vítkova mihne se mi v paměti, i alej jabloňová za Kravínem, i žita na okolních polích, i mé bílé kalhoty, tmavý kabát a bílý slamený klobouk... a vše je krásné, krásné!

Komenské pověsti

Napsal Vladimír Špišek

ZBOJNICKÉ

ZA STARÝCH ČASŮ, kdy ještě nejezdily vlaky, veškerou dopravu obstarávali formani. Byly to vyjeté, často rozblácené, neupravené cesty, které vedly přes hory a doliny, až do daleké ciziny. Jedna z hlavních obchodních cest vedla z Terstu Moravskou branou na Přerov, na Královec až k moři Baltickému. Ze zmíněné obchodní cesty, která vedla Střední Evropou, odbočovaly vedlejší obchodní cesty do všech krajů naší vlasti a přilehlých zemí.

Jedna vedlejší cesta odbočovala na Uh. Brod-Bánov, Bystřici p. Lop. — Komnu — přes Starý Hrozenkov — Drietomskou dolinu až na Trenčín. Kupci zpravidla byli zámožní lidé, kteří převáželi svoje zboží na formanských obloukových vozech, plachtami přikrytých, za tmy osvětlovaných lucernami. Na cestování, které trvalo více týdnů, bývalo zvykem používat dva páry koní při jednom voze. Tažný pár, byl-li unaven, byl vyměněn koňmi volnými a v kopcovitém terénu se jezdilo ve dvojspřežení. Poblíž cest, kde jezdili kupečtí formani, byly zřizovány krčmy. Jejich majitelé poskytovali formanům a pocestným přístřeší, nocleh i odpočinek, samozřejmě i krmivo pro koně i jídlo a pití.

Jak vznikají zbojníci

Tma houstla, černé mraky pozvolna zatahovaly oblohu. Unavení, tělesně vyčerpaní lidé s vypráhlými hrdly se teprve vraceli z roboty. Jedni tvrdili, že už více pršet nebude, jiní zase prorokovali dlouho trvající

děšť. Ale jak se zablýsklo, už všichni spěchali, aby se svých políček alespoň část skromné úrody svezli do dřevěných stodůlek. "Ano, takový máme život — ve dne 'panské' a teprve v noci na své" — povzdechl si starý sedlák Matěj, když složil první fůru žita do své stodoly, a už zase přšelo. Žně nebraly konce a bída hleděla ze všech koutů venkovských chalup.

U Matěje byla ještě nějaká zásoba mouky. Hospodyně už několik ošatek půjčila svým známým, kteří měli pěkný řádek dětí. Lojová lampa osvětila prostornou kuchyni, když hospodář poklidil dobytek a usedl za dubový stůl — dal hlavu do dlaní, hledě do prázdna. Jeho šedivé vlasy, zarosené oči a ztrhané rysy ve tváři prozrazovaly, že mu něco těžkého leží na srdci. On, který řádně plnil robotní povinnosti, který byl dobrým otcem šesti dětí, ustaraný a sedřený, zůstává se svou ženou opuštěný, opovrhovaný a musí snášet od vrchnosti i to nejhorší příkoří. Jeho čtyři dcery byly již dávno provdány, jeden syn, kterého naverbovali na vojnu, se vrátit nemínil, protože jak lidé říkali, byl tak něčím vyšším. A nejstarší syn, na kterého skládal všechny naděje, už se měl letošního roku ženit, měl převzít grunt a veškeru tíhu povinností. Osud však rozhodl jinak. Toho roku na konec masopustu byla veselá muzika, jenom že smutně skončila. Rozjařená venkovská chasa se vrtěla v kole, výskala a připíjela na zdraví. Když byla muzika v nejlepší, vloudil se do hospody napitý dráb. Podrážel tanečnickům nohy, řval na ně, bouchal pěstí do stolu a rozbíjel džbánky. Na konec zasáhl lampu a tma ukončila venkovskou muziku. Dráb Šebestian,

když se vracel na Světlov, byl tak napitý, že šel cesta necesta a spadl do dosti hlubokého potoka. Vyražené zuby, četné boule na hlavě, podlitiny na tváři a pohmožděniný na prsou ho upoutaly na lože. Ráno se nepřiznal, že to bylo způsobeno vlivem alkoholu, ale udal, že někdo naň udělal úklad a že má podezření na chlapce, kteří šli opítí od muziky.

Na druhý den ráno byla celá dědina zděšena. Drábové běhali jako vztekli a fojt musel nechat všechny mládence svolat. Sotva dozněl hřmot bubnu, sbíhali se ze všech chalup chlapci na náves, kde čekal panský úředník, několik drábů a místní fojt. Výslech byl velmi přísný, ale bezvýsledný. Žádný nic neviděl ani neslyšel, ani se ničeho nedopustil. Drábové řvali a vyhrožovali, ale chlapci stáli nebojácně. Několik zvědavých lidí z povzdálí pozorovalo, co se děje, jen Kača Vantochových, aby jí nic neušlo z hubů otevřenů počůvala u samých chlapců. Rozhodnutím panského úředníka byli chlapci propuštěni domů, ale dva z nich, Jan Matějů a Francek Vítů přivedeni k výslechu na zámek. Po tři dny byli chlapci mučeni hladem a o ničem aby vypovídali. Odpovědi byly stále stejné: "Nic jsem neudělal a o ničem nevím!" Na čtvrtý den bylo přivedeno zase několik dalších chlapců k výslechu, načež první dva byli propuštěni. Za několik dní se vystříдалa u výslechu, v pravdě u výprasku asi polovina chlapců. Janovi a Franckovi ještě nepřestaly pálit rány po výprasku a už přišli drábové znovu, aby je odvedli. Chlapcům posloužila náhoda, že v tu chvíli byli mimo své chalupy a když se dověděli, oč se jedná, uprchli do hlubokých lesů. To všechno hrozné trápilo starého sedláka Matěje. Od jara, co byl syn pryč z chalupy, bylo u nich smutno a prázdno. Netěšilo ho ani, že už dovezl první fůru obilí, že úroda, celoroční výsledek jeho práce — se pomalu dostane pod střechu. Toho večera padala naň hrozná tíha. Tiskl hlavu do dlaní a zno-

vu a znovu si kladl otázky: "Proč su tu tak opuštěný, proč su tak potrestaný, proč jsem mosel ztratit tak nadějněho syna, tak dobrého hospodáře?" A celá tato historie mu už snad tisíckrát proběhla hlavou. Už mu nechutnala ani fajka, ba netěšil ho ani život. Byl tak zamyšlený, že ani nepozoroval, že hospodyně přišla s nadojeným mlékem z chléva a postavila na stůl misu loupáných bramborů.

Zdvořilé zaklepání na dvěře ho náhle vytrhlo z chmurných myšlének. Dovnitř vstoupilo s uctivým pozdravem hezké děvče. Oba staří ji pěkně přivítali se slzami v očích, vždyť to měla být jejich nevěsta. Hospodyně se hned ptala: "Nevíš něco o Jankovi?" Děvče jenom potřásl hlavou a dalo se do pláče. "Nic nevím. Ale tetičko, já jsem vás přišla prosit, abyste nám posčali eště slaměnků múky — šak jak omlátíme a nemelem, hned vám to oplatíme." "Ale no, no, nemosite s tím ponáhlát, šak my eště cosi máme — a pot s náma povečeřat, než ti to nahystáme."

Vedle malého okénka mihnul se příšerný stín, dveře zapraštěly a dovnitř vrazil jako d'ábel rozchechtaný dráb. "Co ty stará potvoro prašivá, kde máš syna, máme pěkný provázek pro něho nachystaný. Milostivá vrchnost ti vzkazuje, abys hned zítra se vypravil do hor a jak syna najdeš, mosíš ho přivést na zámek! Jak né, bude s tebů zle! He, he, he, holčička je tu také! No, jak holubička chytíme, půjde s ním holubička do jedné klece, he, he, he," a praštil dveřmi až lampa shasla.

U zbojníků

Ráno než se rozednilo, už kráčel starý Matěj do hor. Podpíral se obuškem, který držel v pravé ruce a v levé nesl uzlík s kusem černého chleba a sýra.

Všechna vina byla svalena na Jana a Francka, protože utekli a po dopadení měli být postaveni před soud... Otec Franckůj se utrápil a

už je chudák pod drnem a já toto sůzení už také dlůho nepřežiju!" pravil sám k sobě Matěj. Prodíral se houštím, obcházel bažiny, slézal prudce se svažujícího úbočí kopců, přecházel hluboká koryta potoků a zase následovalo ostré stoupání do kopců neproniknutelným porostem. Chodil, volal, ale nikdo se mu neozýval, nikdo mu neodpovídal, jen jeho vlastní ozvěna. Když se nohy pod ním třásly slabostí a žaludek pociťoval hlad, usedl na vývrat, aby se posilnil chlebem a sýrem. Najednou uslyšel hrozný praskot a dupot. Strachem sevřel topůrko svého obušku, uskočil za silný buk a v tom se přehnalo v těsné blízkosti stádo divočáků. A zase klid. Sedlák Matěj svázal zbytky jídla do uzlíku a vykročil. Ráno byla lesní samota pro něho lékem, ale teď padala na něho nepopsatelná tíže, svírala mu hrdlo a pronásledovaly ho zlé předtuchy. Bránil se, hájil se, ba odpovídal na ně "šak já nejdu hledat syna proto, abych ho odvedl na zámek, aby mě ho mučili alebo popravili — já idu proto, abych sa s ním než umřu potěšil a abych ho varoval." Zatínal pěstě, krev stoupala do hlavy a zrychloval krok. Nemyslel na návrat domů, ba ani si neuvědomil, že už několik kilometrů zašel do neznáma, ba ani nezpozoroval, že se blíží noc, žene se víchřice a bouře. Až hřmění, praskot větví a déšť probraly ho z myšlenek. Blesky brázdily oblohu a tma houstla. Zůstal bezradný uprostřed neznáma. Chvilí uvažoval a rozhlížel se a nevěřil ani svým očím, když se nedaleko objevilo světélko. Hned se vydal tím směrem až přišel k malé chaloupce. U stolu sedělo šest chlapců, kteří s chutí pojídali pečené maso, pravděpodobně z divočáka. Jedna stará žena stála u ohniště a cosi v hrnci stále míchala. Když Matěj povykládal, jak je nešťastný a co všechno se přihodilo a jaká náhoda ho sem přivedla, řekl jeden z chlapců, aby si vylezl na pec a přenocoval. Za chvíli shaslo světlo a všichni se

uložili ke spánku. Na peci bylo teplo, ale Matěj usnout nemohl. Uvažoval, co je to jenom za rodinu. Jedna stará ženská, šest chlapců, žádné pole, jenom hustý les, čím se živi? O maso by snad nebylo, divočáků, srnců a zajíců je tu dost, ale aj kus chleba, ale aj ten zeměňák je tu třeba. V té chvíli jeho myšlenky byly přerušeny prudkým zaklepáním na malé okénko a tlučením na dvéře. Venku byla černá tma. Hustý déšť a vítr tak silný, že se zdálo, že jim chatu převrátí. Matěj dostal strach, zabalil se do halenky a začal chrápat, neboť předstíral tak tvrdý spánek. Klepání na okénko se opakovalo. Jeden z chlapců vstal, otevřel dvéře a ze tmy se ozvalo: "Taká krásná noc je a vy všeci doma?" Mnoho se nemluvalo, jenom šeptem: "Jano, Juro, zdvihajte." Jenom šum a dupot a chalupa zůstala prázdná. Hospodyně se obrátila na druhý bok a spala dále. Za několik hodin přestalo venku pršet a vítr ustal. Když už svítalo, viděl Matěj malým okénkem, které bylo těsně vedle pece, jak se k chalupě blíží banda zlodějů. Chlapi nesli na zádech pytle a jeden v zadu vedl velikého uherského vola. Než se pořádně rozsvětlo, byl už vůl poražen, zbaven kůže a vnitřností a maso ukryto v podzemní skrýši. Pytle odneseny na půdu a už zase chlapi leželi v chalupě na slámě jako by se nic nestalo. Hospodyně vstala, udělala oheň, vůně pečeného masa připomínala, že dobrá snídaně je připravena. Chlapi povstávali, pojedli, vzali sekery a zase zmizeli v lese. "Hej ty starý, co nestáváš, šak už je kus na deň!" řekla stará žena, když brala ze stola brutvan (hlíněný pekáč) s masem, aby je znovu ohřála. Matěj slezl z pece, pohladil si rukou šedivé, řídké vlasy, usedl ke stolu, když mu žena předložila kus černého chleba a masa. S chutí pojedl a děkoval za jídlo a za teplý nocleh, neboť jinak by v té nepohodě zahynul. Znovu a znovu litoval, že se nesešel se synem a že už snad ho nikdy neuvidí. Plakal, ba

rozplakala se i jeho hostitelka. Vložila mu svůj osud a prosila, aby nikomu nic neprozradil, že ona i chlapi jsou všichni nešťastní lidé, kteří se musí skrývat, neboť jinak by kat zmařil jejich životy, "ani ty bys už nebyl živý, však t'a chtěli chlapi v noci zabít, enem já sem jich uprosila, protože mě t'a bylo lúto a aj ti věřím, že nikde nic nepovíš." Chvilí trvalo než se starý sedlák uklidnil — "už sa neboj, už sa ti nic nestane, chlapi přijdú až večer," dodala stará žena. Pod Matějem hořela zem a nejraději by se už viděl doma. Jeho hostitelka ho stále zdržovala a okolo něčeho mluvila. A zase ve velkém hrnci pomíchávala a pak v rozčilení vyhrkla: "Ký čert, co je to za fazola, co za potvora, či už kosti má nebo co? Už ju vařím třetí deň a uvařit ne a né." Matěj sáhl do hrne a s údivem poznal, že to není fazole, ale je to zelená zrnková káva. Tehdy ani v Komni nikdo nevěděl, co je káva. Jenom starý kmínař Kovařík, který navštěvoval zámecké kuchyně, uměl kávu uvařit. Matěj několikrát v domě Kovaříka kávu pil, zrnka poznal a věděl, jak se připravuje. Když hospodyní vysvětlil, že je to káva, že se musí pražit a vařit, zavedla ho na půdu chaty, kde byly ještě dva pytle zelené kávy i cukr a mnoho jiných poživatin. "Všecko to tu leží od té doby, co naši chlapi okradli žida v Trenčíně," řekla hospodyně. Matěj, když kávu uvařil, zvedl se a vykročil na cestu k domovu.

Přepady

Na cestách, které vedly přes lesy, byli kupei často přepadáváni zbojníky a olupováni o peníze i zboží. V hlubokých lesích obce Komně, kudy procházela obchodní cesta, řádila tehdy velmi početná banda zbojníků. Usadili se v malé kotlině pod ohromným děravým bukem u třech studánek. Žilo se jim velmi dobře. Hromádky zlatých a stříbrných mincí, bečky vína, bečice trunku, hromady sukna a rezného plátna, veliké kusy

uherské slaniny a ukořistěné zbraně, prach a olovo, to vše podnécovalo zbojníky k novým a dalším přepadům. Vesele plápolal zbojnický oheň, neboť nad ním na rožni se opékaly veliké kusy masa z divočáků, popíjelo se víno a trunek a nechyběl tu ani zbojnický tanec — ale jak praví staré přísloví "dotud sa chodí se žbánem pro vodu, až sa ucho utrhne". A také ani zbojnická sláva věčně netrvala. Stížnosti okradených kupců se stále množily. Postižení obyvatelé král. města Uh. Brodu se dovolávali spravedlnosti u svých konšelů a purkmistra. Šetlovská vrchnost na nátlak okradených kupců vyslala znova své dráby a biřice, aby tuto nebezpečnou zbojnickou bandu zneškodnili. Když již bylo bezúčelné jít na zbojníky přímo, bylo použito lsti. Pod plachtu kupeckého vozu nasedali ozbrojení biřiči a drábové, jeden jako kočí přestrojený za formana. Když projížděli lesem, kočí velice křičel na koně a práskal bičem, aby upozornil zbojníky, že veze těžký náklad. Zbojníci čekali, až vůz přijede do hlubokého úvozu. Cesta byla náhle zatarasena podťatým stromem, z houští vyskočili náhle dva zbojníci a křičeli: "Peníze, zboží alebo život". Kočí odskočil od vozu a zdvihl ruce. Plachta vozu byla rychle stržena a rozchechtaní drábové se hnali po obou zbojnicích. Ale zklamali se. Na zahvízdnutí vyskočila z lesa celá tlupa zbojníků, sevřeli dráby a biřice v úvozu. Nastal souboj. Zbojníci byli však ve výhodě, váleli a házeli těžké kameny na své protivníky. Ti, kteří se chtěli dostat z úvozu ven, byli sráženi těžkými holemi a kutáleli se zpět, kde bylo pravé peklo. Třeskly i rány z bambitek. Řev pomalu ustal, když zbojníci zvítězili. Vzali svým protivníkům zbraně, ba zbavili je šatů a prádla a sekerami rozsekali vůz. Porazeným nezbylo nic jiného než svázat několika větví (slač) a zaprahnout koně, kteří jim na štěstí zůstali. Když vyjeli z lesa, aby se nemuseli stydět, přikryli se chvojí. Při pří-

jezdu na světlovský zámek byli přivítáni smíchem a nadávkami.

Jednou příjížděli kupeckou stezkou komenským lesem čtyři formani velmi bohatého a váženého obchodníka z Prahy. Vezli mimo tabáku, slaniny a mouky ještě mnoho jiného a cenného zboží z Uher. Obchodník byl příbuzným pražského purkmistra. Obchodních cest se nezúčastňoval, ale nyní, když si chtěl osobně vyřídit důležité záležitosti na hradě trenčanském, byl přítomen. Vozy těžce rachotily a pomalu překonávaly ostré stoupání. Najednou cesta byla zatarasena silnými kmeny. Vozy se zastavily. Před samého obchodníka předstoupil starý zbojník se slovy: "Vzácný pane, nechceme prolévatí krev, ale dáš nám všechny peníze a zboží, které si sami vybereme." "Uhni, špinavče, z cesty — nic ti nedám," odsekl obchodník a namířil bambítku na zbojníka. "No nem ne tak zhurta, nebo pánama tohoto místa sme my, zvihni ruky," křikl zbojník. Do obchodníka vjela taková zlost, že se novládl a ruka sama stiskla spoušť. Zbojník byl mrtev. Na to třesklo z lesa několik výstřelů a účet byl vyrovnán. Formani a jejich pomocníci se vzdali a zbojníci je obrali o všechno. Smrt obchodníka způsobila v Praze veliké rozhořčení. Rodina zavražděného poslala do Vídně stížnost, připojila se světlovská vrchnost a mnoho postižených občanů král, města Uh. Brodu. Za několik týdnů přišli vojáci a obklíčili les. Když se kruh zúžil, nastal boj na život a na smrt. Vzduchem se jen míhaly šavle, blýskaly se nože, svištěly kyje, třeskaly rány z pušek a bambítek. Zbojníci byli obklíčeni a brzy podlehli přesile. Všichni byli pobiti a jenom jednoho se podařilo chytit ze zadu a svázat.

Charvátský přijel z Uher

Také z Komně jezdíval jeden forman kupec do Uher i do Prahy. Jmenoval se Martin Kovarik, přezvisko měl Charvátský. Chýlilo se k večeru. Ostrý podzimní vítr opaloval

tváře chodců a hvízdal v holých korunách stromů. Doškové chaloupky se krčily v podzimní mlze po obou stranách malého potoka v horském údolí. Když již tma houstla a bylo vidět jen neurčité obrysy okolních kopců, projížděl přes dědinu Komnu těžký formanský povoz. Vítr vzdouval plachtu, která byla připevněna na obloucích vozu. Rachot kol umkl jen na chvíli, když forman Charvátský skládal nepatrnou část nákladu obchodníku Kohoutovi, aby pokračoval v další cestě na světlovský zámek, kde byl již netrpělivě očekáván. A jak by také né, když nejmladší komtesa měla už za necelý týden oslavovat svoje narozeniny a zároveň i zasnuby. Připravovala se veliká hostina a forman Charvátský musel zajet až do jižních Uher pro nejlepší víno, jemný truňk a koření, které bylo z Terstu přivezené. Také značnou částí nákladu byla ta nejlepší uherská mouka z pešťanských mlýnů. Konečně se otevřela těžká vrata a povoz zastavil na hradním nádvoří. Zakryl koně teplými houněmi a v doprovodu drába Fabiana vešel Charvátský do kanceláře, kde velice uctivě pozdravil a ohlásil, že přivezl žádané zboží. Po kratší rozmluvě rozkázal úředník drábovi, aby zboží bylo složeno. Těžké sudy vína byly sváleny do sklepa, pytlíky s kořením odneseny do kuchyně, pytle s moukou do příručního skladiště. Likéry byly uloženy u samého direktora v kanceláři. Jeden soudek vína a několik láhví truňku daroval Charvátský jako obvyčejně úředníkům, když už byl vůz prázdný, dráb Fabián, jak měl poručeno, nechal nasypatí koním obrok a Charvátského odvedl do kuchyně na večeři. Kuchařky přehrabávaly se v koření, vtahovaly svými nosánky ostrou jeho vůni a vychvalovaly až do nemožných mezí jeho kvalitu. Také mouka dostala pochvalu, že je sypká jako písek a bílá jako sníh. V kanceláři bylo toho večera velmi veselo. Úředníci ochutnávali víno a likéry. Charvátský netrpělivě přeshlapoval u svého vozu, než si roz-

jaření dřevníci vzpoměli vyplatit mu peníze za přivezené zboží.

Blížila se půlnoc, když Charvátský odjížděl. Z kanceláře bylo slyšet smích a humor, ale poddaní z dědiny Rudie při lucernách ještě shrabovali a smetali suché listí, které vítr stále rozfukoval. Klení drábů a praskání karabáčů proniklo noční tmou.

Nález pokladu

Charvátský přijel do Prahy s velkým nákladem sušeného ovoce, koprného plátna a jiného zboží. Sotva se zastavil na náměstí, ohlašovali tam veřejnou popravu. Charvátský se šel také podívat, neboť jak to tehdy bylo zvykem, chtěl si koupit kousek provazu s oběšeného "pro štěstí". Odsouzenec, který měl již oprátku na krku a bylo jeho posledním přáním ještě něco prozradit, křičel: "Kdo je tady z Komně od Bojkovic?" Když zůstalo ticho, křičel podruhé: "Kdo je tady od Uherského Brodu?" Když se nikdo neozýval, křičel potřetí: "V hůšci nad dědinou Komnú sů podle sebe tři studánky a nad studánkami sů tři velké kameně a pod každým týmtó kameněm je skovaných 9 sanisterek (kabelí) zlatých dukátů." Kat podrhl stoličku a život zbojníka shasl. Charvátský, když uslyšel takovou novinu, odběhl, vůz a pacholka v Praze nechal a na svých koních uháněl k domovu. Cestou krmil koně samým žitem. Protože nedopřál koním žádného odpočinku a jel ve dne v noci, jak jen mohl nejrychleji, tři koně pod ním padli, na čtvrtém dojel. Doma se rychle přestrojil za sedláka, zapráhl volky a zajel na označené místo. Peníze rychle nasypal do káry svého vozu, přikryl suchým listím a navrch naložil trochu roští a jel domů. Když však příjížděl ke Komní, potkal početnou skupinu pražských pánů na koních, kteří se ho ptali: "Sedláče, znáš někde v komenském lese takové místo, kde jsou tři studánky pohromadě?" Charvátský se vymlouval, že je tu v lese studánek mnoho,

že ani neví, které ty tři by to mohly být a že je ve všech dobrá voda. Na konec je poslal opáčným směrem. Podařilo se mu co nejvíce je zmást a zdržet, aby mu nepřišli na stopu.

Nikomu to nepravte!

Doma Charvátský zazdil peníze do komína. (Staré komíny bývaly široké 2-3 metry). Že Charvátský peníze našel, to před svou manželkou utajiti nemohl, ale kde je schoval, o tom jeho žena nevěděla. Staré přísloví "Že šidlo v měše neostane". Pí. Charvátskou po krátkém čase začal svrbět jazyk a jednou, když ve vesnici potkala svoji kmotru, neovládla se, aby se nepochlubila. Začalo to velice srdečně a nevinně: "A vítám vás kmotřenko" — "a děkuju pěkně kmotřenko, už jsem vás dávno neviděla" a "jak ste zdravá?" — "ale zaplat' Pán Bůh sů, ale vy dobře vypadáte kmotřenko a jakási ste veselá" — "ale co bych nebyla, šak mám ale velice přikázané, ani vám bych to pravit neměla, enom to prosím vás, nikomu nepravte — víte, že náš táta našel peníze? — ale nikomu to nepravte, to vám povídám, ani muk!"

Sotva se kmotra s Charvátskou rozešla, potkala svoji známou a zas jí tu novinu pověděla s příkazem, aby to nikomu nepravila. Tak to šlo dál a dál, až to věděla celá dědina. Charvátský měl té noci strašný sen. Viděl hromadu zlatých peněz, které hořely plamenem, viděl, jak se proti němu ženou zbojníci, viděl, jak ho svázaného vedou do Prahy, jak už stojí pod šibenicí a jeho žena mu háze smyčku na krk. Když se probudil, chvěl se strachem, těžce oddychoval a krůpěje potu smáčely jeho tvář. Žena spala a spokojeně si uchrapovala jako by jí kámen spadl ze srdce. Charvátský byl velmi chytrý a prozíravý obchodník, jak se tehdy říkalo světa zběhlý. Velice ho mrzelo, proč nebyl dosud opatrný, že neutajil před svou ženou nález pokladu. Ale po chvíli si

řekl: "To tak dycky bývá, kde čert nemože, tam pošle babu a když něco tajného povíš babě, to je to samé, jako když dáš policajťovi dva grejcary, aby to vyhubnoval — už sa ale nedá nic dělat, mosím aj na babu, aj na pány ušít mých..."

Druhého dne pozdě večer donesl tajně od pekaře velikou formanskou opálku rohlíků. Když žena už spala, rozházela je nenápadně po dvorku a po střechách. V noci šel na dvůr a přišel vzbudit ženu, aby se šla podívat, jaká je venku hrůza a že s nebe padají rohlíky.

Charvátská tomu nechtěla věřit, ale když muž tolik naléhal a ujišťoval, že vítr už přestal a že je dvůr plný rohlíků a krup, vstala a ku podivu, při lucerně jich nasbírali plnou formanskou ošatku.

U soudu

Týden za týdnem plynul, ve vsi se šeptalo stále více, až jednoho dne drábové přišli a milého Charvátského svázali a odvedli k výslechu na zámek. Když byl výslech bezúčelný, byl na žádost města Uh. Brodu Charvátský předveden k výslechu a soudu do Uh. Brodu. Paní Charvátská, která byla usvědčena místními lidmi a ač tvrdě zapírala, musela na konec přiznat, že její muž peníze našel. Když se Charvátský nepřiznal, byla k soudu přivedena také jeho žena, která mu do očí řekla, že peníze našel. Charvátského to nepřivedlo nijak z rovnováhy a klidně řekl: "Ale optajte sa jí, kdy to bylo." Charvátská si nemohla vzpomenout a až po chvíli odpověděla: "No, teda to bylo, co byla tá velká rohlíková a krupová tlča." Soudce vykřikl: "Co to povídáte ženská?" A Charvátská znovu tvrdí: "No slavný súde, teda můj starý peníze našel, co to bylo to veliké větrisko, a z nebe padaly rohlíky." Toho využil Charvátský a křičel: "Slavný súde a nepravil jsem vám, že moja stará je hlupá." Soudce po krátké úvaze uznal, že paní Charvátská je choromyslná a Charvátský byl pro

nedostatek důkazů osvobozen a propuštěn.

Po několik let zavíral Charvátský svou ženu ve svém domě a často jí týral, až opravdu onemocněla — bláznila. Charvátský těžce nesl, že pro peníze zničil své ženě život. Vždyť byla ještě mladá, vždyť teprve před nedávnem si ji vzal za manželku, jak to bylo krásné, jak si rozuměli a teď je všechno rodinné štěstí pryč. Mladá jeho žena je choromyslná, byla mu pro radost a nyní je mu na obtíž. Výčitky svědomí ho pronásledovaly na každém kroku. Přestával si vážit i peněz a umínil si, že bude konati dobré skutky, aby tak odčiml křivdy, spáchané na své ženě. Zavolał svoje dva bratry a dal každému tisíc zlatých, aby se vykoupili z roboty. Potvrzují to pergamenové výkupní listy z roku 1777, které jsou dodnes zachovány. V roce 1831 řádl v Komni mor. Oběti nesměly být pohřbeny na hřbitově, ale na jiném vykázaném místě za vesnicí. Za odvrácení moru a jeho obětem nechal postavit Charvátský těžký žulový kříž, což potvrzuje čitelný nápis na jeho podstavci. V roce 1844 věnovali Martin a Rozína Navrátilovi na stavbu kostela komenského velké částky peněz. Toto hlásal nápis na kruchtě kostela. Charvátský se dožil skoro sta let. Neměl děti a když už byl na smrtelné posteli, rozděil zbytek pokladu. Nejblíží příbuzní dostali po čtvrti, ostatní přízeň po ošatce zlatých dukátů.

Od těchto dob uplynulo více než půl druhého století. Změnil se způsob života, změnil se i les. Dávno a dávno na kupecké cestě umkl hlo-moz vozů a u studánek dohořel poslední zbojnický oheň. V těchto místech je smutno a ticho, které někdy narušuje jen datel svým klepáním. Ze studánek vytéká čistá voda, kterou zakalí jen plachá srna, když ukájí svou žízeň. Les šumí, to sehnutá stařena bříza vypravuje mladé chvějící se osice děsivou zbojnickou historií a jen hluboké úvozy němými svědky

dnes již dávno zapomenuté kupecké a zbojnické slávy.

Zmíněné studánky se od těchto dob nazývají "zbojnické", okolní les "U Zbojnických" a kupecká cesta "kupeckým chodníkem".

TURKYNĚ

Bylo po žních. Klapot cepů, veselý zpěv a humor se ozýval z doškových stodůlek. Některé hospodyně využívaly podzimního větříku a vjely namláčené obilí. V té době neznali na vesnicích jiného způsobu čištění obilí, jediné vjetí. Dělo se to tím způsobem, že se cepy omlácené zrní vrhlo dřevěnými lopatami proti větru a tak se zbavovalo plev, úlomků slámy a prachu. Na strništích se šířinou pásli dobytek, jak to tehdy bývalo zvykem. Jen tu a tam se vyvážela chlěvská mrva a přeorávaly se úhory. Na setí ozímů ještě nikdo nemyslel. Skromná úroda tohoto hornatého kraje však nikdy nedostačovala k obživě tak početných rodin. Proto muži byli nuceni jíti za výdělkem, jako kmínaři "daleko" do světa. Ženy a ostatní členové rodin obdělávali půdu, starali se o dobytek a věnovali se ovocnářství, které bylo v té době na velmi vysoké úrovni, což se potvrzuje tím, že skoro v každém druhém humně byla sušárna na ovoce. Pěstovalo se také konopě a len a to hlavně pro domácí potřebu. Velká pozornost se věnovala výrobě troudu. Dávno a dávno vymizel z paměti mnohých generací tento starý způsob rozdělování ohně — křesáním do troudu (zápalné hubky). Komňané měli v té době ve výrobě troudu velmi dobrý zvuk. Proto obyvatelé okolních vesnic jim posměšně říkali "trůdaři". Já nevím, jestli je to pravda, ale jeden stařeček mně v této souvislosti řekl: "Chapče, největší vyšklebáci z celého okolí bývali odjakživa bojkovjané, nijak ináč nám nepravili enom komeňší trůdaře. A víš, v nás také nic dobrého nebylo, my sme zas na ně vykřikovali bojkovští švrcei a byla z toho kolikrát aj mela".

Příchod kmínaře

Lojový kahanec mdlé osvětloval komenskou hospodu, když se scházeli hospodáři, jak se říkalo na džbánek piva. Hospodský ležel na lavičce jako "přeražený kocúr" a jenom bručel, že hospoda je prázdná a že dnes nevydělá ani na to světlo.

A opravdu toho večera nebyl v hospodě žádný ruch. Šest chlapů sedělo u dubového stolu, popíjeli z hliněných džbánek pivo a jeden druhému nabízel tabák domácí výroby z "pachřinových pytlíků". Nacpávali svoje "fajky" a kouře tam bylo tolik, že jeden na druhého ani neviděl. Čpělo to vším možným, jen ne tabákem. Bylo zřejmě rozpoznat zápach různých bylin, jetelových plev a bukového listí. Hospodský se probral z dřímoty, když dovnitř vkročil kmínař Kovářík. Všichni ho přivítali a připíjeli na jeho zdraví. Když ustalo klepání džbánek, dal nalít Kovářík každému žejdlík kořalky a usedl mezi své staré známé, neboť už několik měsíců byl ve světě a už se mu po nich stýskalo. Kamarádi se ho vyptávali, kde všude byl, jak tam lidé žijí, jak hospodáři, jak chovají dobytek a jaké mají úrody. A z této vážné debaty se přešlo na různé příhody, jak se v jednom městečku zbláznil švec, podřezal ženu a děti a sám se oběsil, dále jak jedna dívka skočila z nešťastné lásky do hluboké studny a jak jedna kramářka otráвила šest policajtů. A Kovářík vyprávěl čím dále zajímavější příhody a historky. — Až najednou se odmlčel, zvažněl a povídá: "Myslím, že ani nevíte, že Turci sú v Uhrách a chcu vtrhnút aj k nám na Moravu. A jak sem počul, pachajú hrozné zverstva na neviných ludoch a majetkoch". Chvilí bylo ticho, které přerušil hospodský: "Snad Pán Bůh nedopustí, aby sa až k nám dostali".

Když se rozcházeli, začínalo svítat a kohouti z plných hrdel ohlašovali příchod nového dne. Druhý den se o ničem jiném nemluvílo, jenom o turecké vojně. Tu a tam bylo vidět hloučky žen, které bědovaly, zalamovaly ruce a utíraly slzy do svých zá-

stěr. Z vrátek vyšel sehnutý asi osmdesátiletý stařec, bílý jako mléko a zastavil se u hloučku ustrašených žen: "No, ešče nám jedna hrůza ani jaksa patří neodtrnůla a už sa mě zdá, že za chvílu přide druhá", řekl vážným hlasem starý Růčka. Ženy pochopily význam jeho slov, zbledly a stařec chvějícím hlasem pokračoval: "Ešče tomu není ani celých šedesát roků, co naša dědina byla od Bočkaja vypálená, lidé vymordovani a keřisi aj do Uher zavlečení — ja, teda nás ostala enem hrstka, co sme do hůščů poutěkali, šak nechcu vás strašit, ale jesli přide Turek, také nám nic dobrého neudělá". Někteří lidé začali střízlivě uvažovat, že by bylo dobře v blízkém lese, v mistech, kde jsou větší plochy neproniknutelného trní, vykopat úkryty a odnést do nich nějaké potraviny. U fojta se sešlo několik starších lidí, kteří se radili o bezpečnostním opatření. Ještě téhož dne poblíž cesty, která vedla od Uher asi 2 km nad vesnicí Komna, bylo naloženo několik hranic suchého roští a slámy. Úkolem dvou vartěrů (strážných), kteří byli každého dne střídáni, bylo v případě, že by zpozorovali nepřítele, dát znamení zapálením hranic. Třetí vartěr byl ve vesnici a ten měl zvonit na poplach. Povinnost hlídek byla vyhlášena takto: "Počůvá sa, že Turek miní uderit z Uher aj na Moravu, proto sa začne od dnešního dňa stavit varta pro našu ochranu, dycky noc a deň tré susedé budú v pořádku vartu dodržovat a když sa to trefí na vdovu, tá si mosí chlapa najat".

I chaloupky, které jindy tak vesele vyhlížely, dnešním dnem zesmutněly. Přibíhali i lidé z okolních vesnic a přinášeli všelijaké poplašné zprávy, čímž se zděšení ještě více zvyšovalo. Den za dnem ubíhal a lidé se trochu uklidňovali. Dokonce i někteří přestávali věřit, že Turci na Moravu vůbec vtrhnou. Ale starý Růčka pravil: "Bud'me opatrní, cosi na tom pravdy je, lebo ani bylina sa bez větra nepohne a dycky čekajme, že přide to horší". A také tato předzvěst nedala na sebe dlouho čekat.

Špehové

Už v červenci r. 1663 pronikly k nám první zprávy, že Turci se chystají vpadnout na Moravu. Tehdejší hranice byly nedostatečně obsazeny. Ba vlastně nebylo ani finančních prostředků na výzbroj a udržování vojska. Několik ochranných skupin bylo sestaveno také ze sedláků, vyzbrojených kosami a cepy. A co císařské vojsko? To nemělo zájem chránit moravsko — uherské pomezí. Šlechta se uzavřela na těžce dobytých hradech, města byla chráněna hradbami, ale ubohý, venkovský lid byl ponechán na pospas. Turci měli svoje "ležení" v Uhrách u Nových Zámků. Prostřednictvím svých tlumočnicků se jim podařilo získat asi 10 našich lidí do svých služeb. Naverbovaní museli Turkům dvakrát a někteří třikrát přísahat, že budou tureckým vojskům věrní, poslušní a oddáni, že raději postoupí smrt, než zradu, pokud budou v tureckých službách. Při přísaze byli tiito zrádci Moravané označeni cejchy (vypáleno znamení), mezi prsty dostali razítka, na prsa, nebo na jiná skrytá místa. To bylo proto, aby je bezpečně poznali. Turci ze svého ležení u Nových Zámků vyslali na Moravu po třikrát 10 těchto špehů. Pět v halenách a pět v různém přestrojení, většinou jako poutníci. Na cestu bylo každému vyplaceno 6 zlatých a při návratu zpět obdržel každý ještě 10 tolarů. Byli to lidé nízkých charakterů, jak se tehdy říkalo "lumpové a morděři".

Neznámý host ve vesnici

Když tetka Sekešova vyšla ven ze své chalupy, spatřila neznámého člověka obklopeného dětmi, kterým dával lízat med a vyptával se jich na místní poměry a jak se jmenují okolní vesnice. Oděn byl v haleně jako jiní Komňané, ale přízvuk jeho řeči byl nápadně odlišný. Tetka neodolala své zvědavosti a přistoupila blíž. "A pozdrav t'a pébů cuzí člověče, kde sa tady bereš a co tu zháníš?" Neznámý sklopil hlavu a chvíli ztratil řeč a za-

ohvěl se strachem. Děti se rozprchly. Strýc se vzpamatoval a vypravoval tetce, jaké má doma "súžení", že má zlého souseda, který mu už dvakrát zapálil jeho stodolu i s úrodou a že proto chodí po tomto kraji a rád by se tu v některé dědině usadil, koupil chalupu nebo i grunt. Hned se zase vyptával jak se tady žije, jaké jsou tady úrody, kolik se tu chová dobytka, koní, ovcí a jestli už je obilí vymláčené. Tetka ani nestačila odpovídat, ale hned si uvědomila "s jakým ftákem vedú řeč, lebo poznali, že střílá inde a mříí také inde. Tetka už zaváděli řeč tak, že by jim pověděl, co ani jak-živ nečúl a byli by sa mu poďívali až do žaludka".

Ale co čert nechce, v otevřených dveřích jejich chalupy nečekaně vykřikla malá Tereška "mami, honem pote dom, přihárá vám zasmažka (jíska)". Neznámý byl rád, že se tak lehkotetky zbavil a jeho kroky vedly rovnou do místní hospody. Pochutnal si na chlebě a sýru, pak vypil džbáněk piva a aby si získal přízeň přítomných hostů, dal nalít všem po žejdlíku kořalky. Hned nato zavedl řeč, že by koupil chalupu, ale nejvíce ho zajímaly hospodářské poměry na vesnici. Když zaplatil a odešel, rozpředla se o něm krátká a posměšná debata. Ale hospodský, který neznámého dobře prohlédl, povídá "tak sa mě zdá, že ten chlap chalupu nekupuje, ale má něco jiného za lubem". Neznámý ještě téhož dne obcházel vesnici, mluvil s lidmi, kteří pásli dobytek a ptal se na lesní cestu. V jiné vesnici se vydával za poutníka a důvěřiví občané ani netušili, že jsou zrazováni svými lidmi a nevěděli, jak hrozné překvapení je čeká.

Vypálení vesnice

V noci ze 6. na 7. října 1663 vtrhlo na Moravu 4,000 tureckých vojáků a dne následujícího 17,000 tureckých vojáků. V noci 7. října 1663 nečekaně vzplanuly výstražné ohně a ozvaly se varovné údery zvonu. Nastal hrozný zmatek. Mladí, staří, děti, každý sebou něco nesl a všichni utíkali k lesu.

Někteří byli tak zděšení, že se nemohli vzpamatovat, s křikem a pláčem pobíhali jako diví po vesnici. První padli za obět vartěří, kteří zapálili ohně. Tito oba nešťastníci byli zuřivými vojáky na kusy roztrhání. Asi 1 km nad vesnicí rozdělil velitel vojáky na tři proudy. Dva byly určeny, aby vytvořily obchvatný kruh, třetí, aby najeel přímo na vesnici.

Začalo to z horního konce, vojáci se rozběhli, zdrancovali chalupy a kdo se jim postavil do cesty, byl zabít a kdo zvedl ruce, byl svázán a zajat. Zachránil se jedině ten, komu se podařilo utéct. Netrvalo ani 6 hodin, co vyjžděla z hořící vesnice Komné řada vozů, naložených převážně potravinami, hnalo se velké stádo dobytka a bylo vedeno 8 zajatých lidí.

Dolní konec vesnice nebyl stále ještě obklíčen a asi 10 mužů středního věku ozbrojených obušky (sekerami), pomáhalo ženám odnášet do lesa děti a potraviny. Když již po třetí se blížili k vesnici, byli zpozorováni a asi 20 vojáků a tasenými šavlemi se řítilo k nim. Sotva se stihli zavřít do blízké stodoly, až byli obklíčení a stodola zapálena. V několika minutách byla doškovice v jednom plameni a vznála se i sláma uvnitř. Hořelo s obou stran dosti prostorného mlatu. Dusivý dým a hrozný žár vytvořil nesnesitelné prostředí. Z prohořeného patra padaly kusy hořících dřev a slámy. Vteřiny smrti se blížily. Když hořící došek spálil jednomu vlasy i vrata, vykřikl Jura Skřiňuj: "Ohlapi, už je nám to jedno či zhyne me tady lebo venku, ale pod'me sa ešte pomstít, pod'me na ně z ohněm". Uchopil s jedné strany hořící trám, totéž učinili i jiní a čtyři vzali cepy. Pak v největší prudkosti vyrazili. Stodolu hlídalo asi 20 Turků. Dva ji obcházeli, ostatní seděli v hloučku a pojídali ukořistěnou slaninu. Byli nečekaně napadeni. Hořící trámy a prudké údery cepů, než se kdo nadál, zlikvidovaly celou skupinu Turků. Když už chlapi vběhli do lesa, hnalo se za nimi asi 200 vojáků. Zastavilo je však husté trní, do něhož

zalezli chlapi, kteří jak se říká "utekli hrobařovi z lopaty".

Poprava

Velitele vysokého důstojníka hrozně mrzelo, že tak lehkovážně ztratil tolik svých vojáků a sliboval pomstu. Vojsko odtáhlo z hořící vesnice, ale lest byla připravena. Druhého dne přišel k lesu chlap v haleně, nikdo netušil, že je v tureckých službách. Tento ničema pohnutým hlasem křičel: "Chlapi, už sa nic nebojte, už ten turecký dobytek je pryč, honem vylezte ven, pod'te retovat svoje chalupy, ešče všecy nehoříja a plačú tam vaše děcka, pod'te si pro ně a je tam aj pár raněných, pod'te si pro ně, prosíja vás, abyste je přišli oretovat. Nebojte sa, já už sem dědinu prošel, vojáků už tam není, už sú ti kati pryč". Trní začalo praštět, pohybovat se a první dva odváživci vylezli. Poznali svého člověka a uvěřili mu a zavolali ještě další. Sedm mužů vykročilo k vesnici, ale běda. Ukrytí turečtí vojáci je obchvátili a svázali. Přijel posel na koni s nějakým hlášením. Zajatci byli předvedeni před samého velitele na palouček, kde se říkalo "U horních močidel". Mladý turecký důstojník vyšší hodnosti, ozdobený vojenským vyznamenáním, promluvil k nim přes svého tlumočníka: "Ničemové, nezasluhujete nic jiného, než abyste byli koňma rozčtvrceni, ale než vás nechám utratit, su k vám natolik shovívavý, že si můžete vybrat život a nebo smrt. Chci vám prokázat tu čest, že vás přijmu do služeb našeho slavného tureckého vojska. Budete stříbrem a zlatem placeni". Ale ještě ani tlumočník nedomluvil, Jura Skřiňuj zavolal: "Vy hovada, nechte si svoje zlato aj stříbro, my zrádcama nikdy nebudeme a také žádnú milost' od vás nechcem a proklínám všecy ty, co sa vám dali obalamútit a slúžíja vám". Do velitele vjela zlost, odvrátil se a gestem ruky dodal důraz slovům: "Zhyňte, vy prašivi psi". Hned nato bylo do země zaraženo sedm pořádných kúlů ve vyrovnané řadě asi 3 m od sebe vzdálených. Ke každému byl

přivázán jeden nešťastník a k němu postaven jeden voják. Na jeden povel padlo sedm hlav na zem. Vesnice Komňa dohořela, hordy ukrutníků se přesunuly, aby pokračovaly v díle zkázy ve vedlejší vesnici. Zdánlivě nastal klid. Lidé bázlivě vycházeli z lesa a obhlíželi krajinu. Za několik dní se navštěvovali ve svých úkrytech a oplakávali všechny ty, kteří ztratili životy při barbarském přepadu jejich vesnice. Zůstaly vdovy a sirotky. Zůstaly bez přístřeší a bez potravin. Brzy nastal hlad a šířily se nemoci.

Pomsta

Snad největší ránu utrpěla rodina Růčkova. Děda byl zabit, když utíkal do lesa, dvě sestry a dva bratři ztratili životy v hořící vesnici a otce našla dcera Kačka mezi popravenými "U horních močidel". Asi 50letá vdova Růčkova se svou osmnáctiletou Kačkou, bydlely v podzemním lesním úkrytu, kde denně celé hodiny proplakaly. Jejich žal nebral konce a trvalo několik týdnů, než byly schopny načerpat nových sil k dalšímu životu. Rozumná Kačka utěšovala matku: "Maminko, prosím vás už sa víc nesužujte, už na všecco zapomeňte, už mám enom vás a budu vás mět ráda aj za tatínka až do smrti" — a zase obě propukly v usedavý pláč, když dcera objímala a líbala svoji matku.

Byl krásný slunný den, když Kačka usedla na okraj lesa. V ruce držela dlouhý ostrý nůž, kterým ořezávala troudové houby. Rozhlížela se po okolí a její zrak se zatoulal i v ta místa, kde stála rodná vesnice, kde prožila svoje dětství a svoje mládí. Stiskla hlavu do dlaní a vzpomínala na kamarádky, na nezapomenutelné jarní večery, kdy se sešla všechna chasa, jak bývalo veselo a jak to bylo krásné, jak ráda pomáhala rodičům na poli a nebo pásla dobytek. — Trochu se usmála, když si vzpomněla, jak jednou s otcem kácela v lese stromy a vyplašené divoké podsvínče jim vběhlo pod padající strom, když zakvičelo, vyřítila se z houští jeho máma — divoká svině a byla by otce rozsápala

— ale jak sem jí tehdy skočila do cesty a jednou ranou svého obušku jsem jí rozplotila hlavu. K večeru, když jsme vezli fůru dřeva, nikdo ani netušil, že se v ní veze divočák. A to byly hody. Každý den jsem snědla větší kus masa než chleba.

Ano, to bylo tehdy, co lidé ve vesnici o ní říkali "Kačka Růčková je děvčisko krev a mléko, větr a oheň a ná-turu má takovou, že by sa nelekla snád ani čerta". — Ale do vzpomínek se náhle vmísila ohavná představa popraveného otce. Dívka prudce vyskočila a jak šilená šermovala svým nožem do prázdna, jako by se rvala s celým plukem Turků, aby zachránila svého otce. Vzpamatovala se teprve, když se přibližoval dusot koní. Trhla sebou a schovala se do hustého křiví. Asi dvacet kroků od ní zastavili dva turečtí jezdci.

Seskočili a jeden se hnál přímo do křoví. Dívka utíkala jak jenom nejrychleji mohla. Nedbala ani, že trní rozedírá její šaty. Mladý Turek vypjal všechny svoje síly, aby ji dohonil. Ustrašená dívka proběhla křovím a schovala se za obrovského buku. Ale už tu byl její pronásledovatel, který jí nedopřál oddechu. Obháněl ji okolo velikého kmene, smál se, dělal všelijaké láskyplné posuňky, ba dokonce, aby dívku zlákal, nabízel jí zlaté šperky, které vytáhl z kapsy. Kačka se za nic na světě zlákat nedala, ale uvažovala jenom, jak by ho obelstila, aby mu unikla. Ale vášnivý mladý turecký důstojník se tak rozohnil, že nastala pravá honička okolo buku. Několikrát se mu podařilo dívku tak obelstít, že utíkala i proti němu. Bosé nohy dívky mnohem lehčeji zdolávaly terén okolo buku, než okované boty vojenské. Turek se přestal smát, když mu sklouzla noha z vyčnívajícího kořene, spadl a uhodil se do hlavy. Dívka se škodolibě zasmála. Do této chvíle hrál Turek roli třeba nestydaté do-těrného, ale přece zamilovaného holoubka, nyní však ukázal svoji pravou tvář — vraha a kata, vjela do něho taková zlost, že tasil šavli a uchopil i svoji střelnou zbraň. — Ustrašená

dívka zůstala stát jako přikovaná, když zvedla ruce, rozevřel se její trním roztržený šat a obnažila se jí krásně klenutá bílá ňadra. Turkovi klesly ruce. Vzdal se vražedného úmyslu a znovu ho ovládla nezkrotná vášně. Odhodil od sebe zbraně i opasek a jedním skokem svíral dívku v náručí. Když vychutnával její rty, dívka hořela hněvem a slibovala pomstu. Jedním okem pohlédla na vyčnívající kořen, pod kterým měla schovaný svůj nůž. Objala svého násilníka a předstírala, jako by se mu poddávala, načež ho stáhla k zemi. V nestřeženém okamžiku, když s ní násilník stahoval oděv, dívka uchopila nůž a jedním tahem mu rozřízla břicho. Sotva zakřičel, už její silné ruce mu svíraly hrdlo. "Tak co sis počál, to ti oplácám, zabili ste mě tatíčka, zabili ste mě dvě sestry, dva bratry a dědečka a proto sem t'a zabila já". Nato Kačka s opovržením odskočila od chladnouchého těla a aby pomstu dovršila, otočila jeho střeva okolo buku a hněvem se chvějící dívka ještě dodala: "Mordéru, ty ani nezasluluješ, abys byl v naší zemi zakopaný a budeš tady dotůd, až t'a vrany a havrani roznesú". Také druhého Turka, který držel koně a už netrpělivě čekal na svého pána, stihl podobný osud. Sběhly se ženy a ubily ho klacky.

Turecké vpády na Moravu trvaly několik let. Bylo vypáleno mnoho vesnic, tisíce lidí pobito a stovky odvečeno do zajetí. Všichni zajatci nad 40 let byli popraveni; mnohem šetrnější se zacházelo s mladými dívkami. Ty se odvažely v krytých vozech v dvojspřežení. Bylo ukořistěno tisíce kusů dobytka, ovcí a koní. Kudy se turecké hordy hnuly, šla smrt a zkáza, požáry vroubily jejich cesty.

Ubohý venkovský lid se těžce zotavoval z tak hrozných ran, které mu zasadily turecké vpády. Několik let trvalo, než byly znovu vybudovány vesnice a usměrnil se rodinný a hospodářský život. Ale čas, ten

je nejlepší lékař, který zacelí i ty nejtěžší rány. Do dnešní doby se na vypálení naší vesnice Turky uchovaly v Komni dvě připomínky. Vyrovnaná řada mohutných lind asi 3 m od sebe vzdálených, kterými naši předkové přesně označili místa, kde stáli popravovaní. Sedm těchto velikánů ještě do nedávna připomínalo tuto smutnou historku. Další dvě lindy označovaly místa, kde tragicky zahynuli dva vartěři. Také ve vesnici, všude tam, kde byli pobiti lidé, byly vysázeny lindy.

Druhá připomínka je studánka, u které rostl onen obrovitý buk, pod kterým podle pověsti zabila "srdnatá dívka" Turka. Od té doby se tato studánka nazývá Turkyně. A

pověst ještě dodává, že když buka porazili, měl tak veliký pařez, na kterém prý se otočil sedlák s volama. Ve skutečnosti to nebyl jeden strom, ale pět ohromných lesních velikánů, srostlých v jeden kmen.

Dodatek: — Špehové, kteří dělali tureckým vojákům i průvodce a dostali se do rukou spravedlnosti, byli krutě potrestáni. Špeh Jura Slezák z Koňské Robiče od Těšína, který prováděl špionážní činnost na Bojkovsku a Brodsku, byl odsouzen k trestu smrti a popraven dne 16. října 1663 tímto způsobem: "Proto, že se Turkům cejchovati dal, byly s něho za živa dva pásy ztaženy a pak byl nabodnut na hák a pověšen." Poprava byla veřejná.

Peterka

Napsala Gabriela Preissová

PEVÍTILETÝ Peterka pádl po stezce do vrchu k rodné chýži, až se za ním písek zdvihal. Osmahlý, uřícený se čtveračivou jiskrou v m a k o v ý c h

očích, stanul přede dveřmi.

Stará, bělovlasá, nachýlená žena, v hrubé konopné košili a vetché modrače, škrabala a rozkrajovala tu na prahu zemčata, házejíc je do nachystaného, zpola vodou naplněného hliňáku.

“Co vaříte, babičko?” oslovil ji chlapec, mrštiv čiperně zrakem v její dílo a pátraje hned potom po otevřené jizbě; — mám veliký hlad. Kde je mamička?”

Stařena změřila vnuka od paty až k hlavě a neodvětvíši na žádnou z kladených otázek, ozvala se bez příkrosti:

“Kde jsi se toulal?”

“No — nejprve byl jsem se s chlapci koupat...” vykládal spěšně Peterka, prohlížeje si s nepatrným zaražením posud navlhlý plstěný klobouček, na němž právě postřehl o jednu trhlínu více — “a — a — potom jsme šli s Joškou k nim. On mi vykládal, že by tak rád šel s námi do Rakous na žně, kdyby ho jen rodiče dovolili. Rád by také uviděl jiné kraje.”

“Těm toho není třeba,” mínila stařena, “v dálce na cizím se přiživovat. Mohou si krájet z vlastního bochníku. “A nedala ti kmotřenka ničeho pojísti? ...”

“Ba že nedala!” zahučel Peterka skoro pro sebe. “Budou mít dnes fazolovou polévku — a krom toho dostal Joška hned, jak došel, hrnčec kyšky; hned jí vypil — mně nenechal ani uzičky (lžička). Potom jsme si jen společem vyvážili okov vody, a já

se alespoň po chuti napil... Ale teď bych takhle nejraději chtěl kousek chleba, panečku.”

Peterka uščířil chtivou chutí levý koutek temněrudých rtů, byl jist, že ho babička neoslyší; však ještě pokračuje pro tu jeho hrozitánskou chuť něco vynášla. A pro tuto jistotu netvářil se ani Peterka jako žebráček; díval se směle přítulně jako babiččin dobrý kamarád.

“Chleba nemáme — ale dostaneš co chvíle netyje (moučné jídlo) posypané hruškovým mákem,” potěšila stařena, jak se dalo Peterkově důvěře očekávat.

“Och jej!” laskominil si chlapec. “Ale brambory máte ještě syrové a oheň ještě žádný; — já vám ho spravím. Všechno vám pěkně pomohu.”

“Můžeš,” svolila stařena.

Peterka se hbitě měl k dílu. Nejprve si vylezl a podíval se až nahoru na poličku, není-li tam opravdu žádného chleba. Ta dobrá babička už dobře neviděla; mohla bez ubytí na své hodnotě skroječek přehlédnout. Ale nebylo tam opravdu ničeho... Chudera mamička zase neměla peněz... Peterka potlačil povzdech a otřel si jen konejšivě, rozumně ústa. Potom seskočil a odebral se do síňky trpělivě k ohništi. Vymetl pod třínožkou zapřené oharky a narovnal tam nových kmínků. Dole uprostřed ponechal prostoreček, do něhož sháněl svazeček slámy. Konečně si doběhl do světnice pro jednu sirku, neboť věděl, že více jich upotřebit bylo by nehošpodářstvím. Sírka šťastně chytla, sláma se zapálila a hranička se vesele od ní vznála. “Už to hoří, babičko,” hopkoval ku stařeně; — “dejte sem hrnec!”

Ona si však sama šla postavit hrnec na ohniště, přiložila a posadila se teď

s prací k ohništi; měla ještě několik bramborů na opálce.

Peterka si horkem oddychl, rozhalil si u krku košili a posadil se na hliněnou zem. To se zdálo přece chladněji než venku.

Chlapci se najednou vloudila do duše lítost; počala ho tísnit myšlenka, že se zítra s mamičkou daleko odeberou a nevrátí se až za čtyři neděle a chudák babička tu zůstane sama samučká...

"Babičko — mně se bude po vás stýskat..." ozval se měkce, zapomínaje v tu chvíli zcela na hlad; "já se na tu cestu velice těším, budu tam s mamičkou — ale vás tam nebude — to je škoda..."

"Co pak byste si se mnou počali?" odvětila stařena, a usmívaný výraz zmírnil její ustaranou, tvrdou vráscitou tvář. "Však víš, jaký jsem já žebrák na nohy. Sotvaže se dotáhnou do toho božího kostela."

"A co tady zatím budete robít, babičko?"

"No tak všelicos po domě — — a dá Pán Bůh, že se již nějak obživím. Mám slíbené od Jehlanů peří k drápání. Jestli se mi podaří, schovala bych ti rynšták na nový klobouček."

Ten slib dojal tak mocně Peterku, že se mu nová řeč zadržela v hrdle.

Oba se na chvílku zamlčeli. Stařena přidala poslední zemčata do hrnce a zase se posadila na lavičku, trouc si palcem svraštělé, žilovaté ruce. Peterka drže kolena v náruči, šoupal bosýma nohama o zem. Najednou se zase ozval prosebným, přítulným hlasem:

"Babičko, vykládejte mi ještě dnes nějakou pohádku — však zítra již nebudete moci — to už budu daleko od vás —" podpíral svoji prosbu.

"Ba že..." povzdychla stařena. "Ale již jsem ti vždycky vypověděla — už si nemohu na žádnou vzpomenout..."

"Och, vzpomenete," přimlouval Peterka, "máte jich moc v hlavě naschovávaných."

"O hastrmánkovi jsem ti už vykládala?"

"Ano — ale povídejte jí třeba ještě jednou; je pěkná!"

Přestal pohybovatí nohama a ztišil se jako pěna; jen povzbuzující všečetně jiskřící oči upřel babičce do tváře.

Ona počala:

"Tož byl jednou jeden mladý pastucha a volal se Mirko. Byl tak sličného vzrůstu a pěkných lící, až lidé se za ním ohlíželi — ale co mu, chudákovi, byla ta pěknost platna, když byl sirotek a chodil otrhaný jako lípa! K tomu ke všemu měl Mirko nadnášlivé srdce a pyšnou šíji jako nějaké magnátisko; on se jaktěživ s druhými pastýři neshovárál a za sobě rovnými, chudobnými děvčaty se neohlídl. Za to ohlížel se tím více za mladinkou grófkou (hraběnkou), která kolem planiny, na níž pásal ovce, jezdívávala s dvěma páry koní. Tu stával na vyvýšenině, dívaje se za kočárem, až mu oči přecházely a zaslzely. Chudera, do té se zalúbil — zrovna jako naschvál — jako by mu rozum ušel z cesty.

Potom vždycky postával neb sedával u vody, sužuje se a přemýšleje, kterak by si dopomohl k bohatství, aby se směl k té jisté grófce přiblížiti.

Co tam tak jednou se svěsenou hlavou seděl, vyplaval před ním najednou mladý hastrman. V obličejí vypadal tak jako jiní lidé, jen že byl od vody do běla vymočený, a hebké jeho vlasy byly zelené jako tráva. Šaty jeho byly z mechu, ale vypadaly jako z nejdražšího aksamitu; na krku měl šňůrky krásných perel a korálů, a ty se Mirkovi velice zalíbily, tak že si povzdychl, kdyby je tak měl pro grófkou, že by se k ní pak mohl s takovým bohatstvím přiblížiti a říci: 'Pěkně vás prosím, vemte si mne...'

'Po čem tak toužíš?' oslovil hastrmánek přívětivým hlasem pastušku. On byl vychytralý ve svádění jako d'áblisko, co svedlo už prvního člověka v ráji.

Mírko se toho hastrmánka nezaletkl, ani se neostýchal; přiznal se mu, jako nějakému dobrému člověku u-

přímně, jak touží k vůli grófce po bohatství.

‘A co mi dáš, když ti je zaopatřím?’ tázal se hasstrmánek laskavě, jak by tou řečí jen másla ukrájoval.

‘Ach, všechno, co jen bys chtěl,’ zvolal tou radostnou nadějí rozehvěný Mirko — ‘jenže já chudák ničeho nemám. Hůl či pišťalu nebo můj starý klobouček, o to bys sotva stál, pátku hasstrmánku.’

‘To vím,’ usmál se hasstrmánek; ‘ale nežádám od tebe mnoho. Zaslib se mně na duši, že prvního večera po své svatbě budeš se voziti se svou nevěstou na loďce, zde v mojí říši, abych viděl, ke komu jsem ti dopomohl. Dám vám kytku nevidaných růží a zlatou rybičku.’

Pastuška s utajeným dechem zaslíbil se hasstrmánkovu přání dočista na duši; byl beztoho celý rozradostněný a tou nadějí posedlý, že může dostat svoji grófku. Potom se hasstrman potopil, ale vrátil se hned zase nahoru s ohromnou mušlí na způsob kukle; tu posadil Mirkovi na hlavu a povídá mu: ‘Neboj se, nestane se ti nic! Ale že jsi pozemšťan, nesmíš se cestou napolykat vody, sice by ti přišlo zle. V té kukli můžeš dýchat, a voda k tobě nemá přístupu. Tož pojď!’ Vzal polozdráhajícího se za ruku a vedl ho nějakou chvíli pod vodou, až najednou mu tu kukli s hlavy sundal.

Ale jak se Mirko podivil, když seznal, že se nalézá v překrásném křišťálovém zámku, vyzdobeném perlami, korály a nejkrásnějšími mušlemi. Na podlaze se to chodilo jako po sametě, neboť byla vystlána tak jemnoučkým mechem, z jakého byly hasstrmánkovy šaty.

Ale v celičkém zámku nebylo živé dušičky; pastuškovi bylo při celé té kráse teskně a smutno.

‘Kdo ti vystavěl ten zámek?’ optal se hasstrmánka udivený Mirko.

‘Můj otec, mořský král,’ vykládal hasstrman.

‘A že se ti zde tak samotnému nestýská,’ povídá Mirko. ‘Proč si sem nikoho do toliké krásy nepřivedeš — alespoň nějakou ženku — hasstr-

mančici? Nezalíbila se ti ještě žádná?’ tázal se pastuška, vzpomínaje si, že jemu samému se zalíbila jediná z tisíců — a k té ještě nesměl vzhlednout...

‘Ba ano — jedna by se mi velice líbila,’ zapomněl se hasstrmánek láskou, že by byl své tajemství hnedle prozradil, a vzdychl si tak z hluboka jako nějaký obyčejný člověk.

‘Proč tam tedy nejdeš na námluvy, když jsi tak bohatým?’ podivil se Mirko.

‘Och,’ vytočil se hasstrman z pravé odpovědi, ‘u nás se chodí na námluvy zcela jinak, — to bys ty nepochopil. Pojď ale ještě se podívat dále, at’ uvidíš, když už jsi tady, všechny divy a krásy, které zde máme...’

A vodil pastušku z jednoho pokoje do druhého; ukázal mu ložnici, lůžko z velikánské mušle, měkkounce vystlané a ovinuté vodními lilijemi, pomněnkami a leknínovými květy. Potom ho vedl komnatou, kde zněla neviditelná, tak líbezná hudba, že by zde Mirko byl stanul věčně jako ukován, kdyby jej byl hasstrmánek zase dále neodvedl. A také viděl sad s roztočivými stromky a rostlinami, uprostřed křišťálovou nádržku se zlatými a stříbrnými rybami — inu, ani nevěděl, nač se dříve podívat, co více obdivovat a hlava se mu celá točila ze všech té roztočivé podívané.

Posléze došli k truhle, z které hasstrmánek nahrabal do mísku zlatého písku, nejdražších perel a korálů a ještě jiných drahocenných věcí, které se ani pojmenovat nedají.

‘To ti dám s sebou,’ povídá pastuškovi. ‘Malou částku z toho v městě prodáš a koupíš si pěkný rytířský oblek. Ostatní srovnej do úhledné skřínky a s tímto bohatstvím ucházej se o ruku grófovou dcery. Můžeš být jist, že dobře pořídíš. Jsi teď bohatší než sám starý gróf.’

Štěstím omámený pastuška nechal se zase z vody vyprovoditi a poslechl hasstrmánkovy rady na slovo. Také se mu všechno dobře dařilo, jak mu to jen ten mocný hasstrmánek prorokoval.

Měli milého Mirka v těch skvostných šatech za nějakého urozeného rytíře, panně grófce se pro líbeznou tvářnost velice zalíbil, a tak byla svatba, taková krásná, že se na ni lidé se všech stran přišli podívat a jak-živí krásnější slávy neviděli...

Pamětliv jsa toho slibu na duši, dal Mirko večer přichystati krásnou loďku a poprosil nevěstu, aby s ním jela. Ona z počátku nechtěla, zdráhala se a byla zlou předtuchou smutná, ale konečně z lásky k Mirkovi povolila. To bylo její neštěstí — ta povolnost."

"Och, já již konec vím..." přejal jí litostivým hlasem Peterka známé vypravování. "Oni jeli, loďka se převrhla, a nevěsta zmizela pod vodou. Nechal si jí ten hastrman — bestyja jedna. On po té grófce toužil sám a chudáka Mirka jen nastrčil, aby mu tu nevěstu na vodu přivedl. To byl zloch jeden!" Chlapec vyskočil na nohy a postavil se zamyšlen před babičku, líčka i uši máje celé zapálené.

"Což neuměl ten Mirko plovat," děl povážlivě, sháněje se v rozechvěném dojmu po nějaké pomoci, 'aby jí býval hastrmánkovi vyrval?"

"Och, to já nevím... Ale možná, že ho Pán Bůh potrestal, že se chtěl tak vysoko povznést..."

"A je to všechno pravda, babičko?"

"Co by nebylo — divné věci se kolikrát dějou na světě — jen že se nejvíce pravdy doví jen Pán Bůh."

"Znala jste tu grófkou a Mirka?"

"I co tě to napadá! Já to jen slyšela vyprávět, když jsme jednou na faře šustaly turkyni (drhnuly kukuřici)."

"Co se stalo s tím pastuškou Mirkem — nevíte? Říkáte, že on přece vyploval a jen grófkou že hastrman stáhl."

"Ba nevím. Ale to víš — naplakal se dost. A snad se bezpochyby kdesi utrápil..."

"Já umím dobře plovat a i pod vodou se chvíli udržím. Věřte mně, babičko, kdybych věděl, kde ten zámek je, já bych tu sličnou grófkou vysvobodil..."

"A jak?" usmála se s chutí stařena.

"No věru dobře! Zatajil bych dech, aby mně voda nešla do huby, snesl bych se pěkně dolů do toho zámku, prohlídl bych si to tam všechno, nabral bych si trochu těch perel a zlatého písku, abychom se s mamičkou a s vámi dobře měli — a té grófce bych pošeptal, aby utekla; mohla by vyplovat se mnou..."

"Ale jdi —" zasmála se teď babička z plných plic; "ty bys tomu dal!"

Zemčata počala klokotem vřít a syčeti. Potůčky nabubřené vody přetékalý přes hrnec. Stařena jej odstavila, odlila trochu vody, nasypala na to černé mouky a počala hněst netyji.

Peterka zatím zatoužil po svobodě a vyběhl před chatu. V tom již matka, skorem padesátnice, docházela k domovu, nesouc v ruce motýčku a rohožový koš.

"Co to nesete, mamičko, v tom koši?" přichvátal k ní všetečně synek.

"Ah nic," děla matka; "to jsem si vypůjčila na cestu. Ale ty už nechod' z domu! Musíš jít časněji spat, zejtra budeme vstávat před východem slunce..."

Peterka, jsa dnes v měkké náladě loučení, byl poslušnější než jindy. Vrátil se do chaty, povečeřel s nevýslovnou chutí a uklidil se na píčku. S otčenáškem na rtech na který si pro samé myšlenky, představující mu zdejší úzkou říčku, vroubenou známým vrbiskem, vzpomněl již v polosnění, usnul pevně a sladce.

Z rána o půl čtvrté vydal se hlouček Tureňáků na cestu. Bylo jich všeho všudy dvanáct, ale nescházela jim ani muzika. Mladý ženáč Luška nesl s sebou píšťalu, a veselý staroch Kozánek ošumělé skřipky, které však časem ozývaly se až radost.

Hned jak se sešli, spustili oba muzikanti veselou písničku, a s nejlepšími nadějemi, směle dali se na pochod.

Peterka nesl jenom ten rohožový koš s několika pečenými zeměaty, hrnátkem na vodu a dvěma lžicemi: to bylo snadno unést! K tomu netížily Peterku obuv, zbytečný šat a starosti. Bosé nohy cupaly statečně po měkkém prachu a hladkých zatvrdlých stezkách; cesta míjela radostně. V poledne si odpočinuli sporou hodinku v malé dědině a potom už se nezastavili až na večer v posledním moravském městě, kde hodlali přenocovat. Odtamtud měli na určené místo do Rakous již jen polovinu cesty, kterou chtěli zejtra dorazit.

Beláková se synkem Peterkou si vyptali šťastně nocleh a došli na dobrou hospodyně, která udělívši jim k večeri mléka a chleba, přívětivě se s nimi shovárala.

“Proč jste toho chlapce brala s sebou?” tázala se unavené poutnice. “Bude vám jen na překážku.”

“Oh, nebude!” tvrdila s jistotou Beláková. “Bez něho bych neměla na žních žádného stání strachem a tesknoutou. Však mám jen toho jedného — do čtyřiceti let jsem neměla žádných dětí, chodila jsem s pouti na pout’ a vždycky si myslím, že jsem si ho tak na Pánu Bohu vyprosila. Kmotřenka Kuklina mi jednou vykládala, že takové vyprošené děcko se stěží dožívá, aneb že vyroste rodičům na žalost.”

“Máte ještě muže?”

“Ba mám,” povzdechla si Beláková z hluboka; — “ale co je to za muže — korhel, nedbalec! On je řemeslník, ale jakmile několik loktů plátenka (žínka potřebná do mlýnů) narobí, hajdy s ním do světa a propíja a promarníja všechno, vrátí se zase domů, a já abych mu sháněla na novou vlnu — jinak by nám všem vybil... Co jsme se mu již já s matkou a jiní dobří lidé, a i sám pan farář, nadomlouvali — nic platno, on té pálenky nenechá. Prosívám jej sepjatýma rukama...” tišila hlas, aby to Peterka neslyšel “Janko, tuhle máš synka, je to takové podařené děcko, vtipné a milo všetečné, může

tí dorůst někdy ku cti a radosti — ale on, i když byl při rozumu a v dobré míře, jenom se usmíval a pokyvoval, jakoby mne měl za blázna. Ach, je to život — já nemám ničeho dobrého na světě, jenom to dítě — pro ně žiju...”

“Nemusila byste chodit až do Rakous,” vece po chvílce přemýšlení soucitná hospodyně — “mohla byste zůstat třeba u nás. Za osm — deset dní máme tady již taky žně, a zatím se najde vždycky práce na lukách a po domě. Do žní byste dostala se stravou, která stačí i pro toho chlapce, po třiceti krejcarích a o žních dostanete poděsát. Náš pan-táta od jakžila s lidmi dobře zachází.”

Beláková si nabídnutí předložila a na konec s radostí zůstala. Bylo zde přece jen lépe než v těch Rakousích, kde se ani člověk s lidmi nemůže domluvit.

Nejvíce se zde líbilo Peterkovi. Bylo mu jen třeba vyjít ze statku na záhumní, aby uviděl po železniční trati ujíždět nevyzpytatelný, d’achovitý vlak, který jako střela unikl do dálky, a ještě raději toulal se Peterka po lukách u veliké řeky Moravy, kde se mohl, kdy ho jen napadlo, vykoupat a pod olšemi snít. Co jen mu to neustále přicházelo na mysl? Krajina se zde táhla do vršku, obrostlého na hřebenu skrovným jehličím, a po stráních rozkládaly se veliké kusy planiny — pastvin. Za vrškem na sever byly ještě větší pohraničí vrchy, a z nich se vypínal starý polosunutý hrad.

Nemohla právě tudy, úvozovou cestou pod stráněmi jezdit krásná grófká s dvěma páry koní? A tu na břehu pod olšemi to nejspíše bylo, kde sedával Mírko přemýšleje, kde by nabral bohatství. Ubohý, ošizený pastuška... Ano — proč nebyl chytřejším, jakým byl by jistě Peterka — mohl býti do dnes bohatým a žít pěkně se svou grófkou. Peterka by byl na hastrmánka vyzrál — oh kéž by on jen jednou viděl tu ubohou grófkou a ten krásný zámek pod vo-

dou — pak by se nebál ubohou vysvobodit.

Zně se chýlily ku konci. Zítra v sobotu budou u Panských obžinky, a v neděli z rána minila se Beláková s chlapcem odebrati domů s uspořenými desíti rýnskými. Pro sebe ničeho nepotřebuje, ale Peterkovi koupí o nejbližším jarmarce v M... nový kabátek a na zimu nějaké čížmičky; beztoho by později na ně nezbyvalo. Matce přinese kornoutek pálené kávy a kousek cikorky. To jí bude ze všeho nejmilejší; bude si moci pochutit.

Tak přemýšlela Beláková, vracejíc se ze žitného pole domů a zůstávala zúmyslně pozadu, osamělá. Druzí dělníci a dělnice hovořili vesele, povykurují a smějíce se, ale jí nenapadlo s nimi se v radostech spolčovat. Ona se tak snadno nedovedla smát na svět.

Ta obstárlá žena napřed, jménem Březinovka, má dobrého muže, stará se tak o děti jako ona a neopil prý se jaktěživ! Té je lehké veselit se! Ostatní dvě jsou děvčice, pro ty kveťte na světě ještě samá radost, ty nevědí ničeho o těžkých starostech. Pán Bůh jim tu jasnou mysl dlouho zachovej, jsou dobračky. Koupily onehdy Peterkovi foukací harmoničku.

Po myslí Belaččině rozprostřel se náhle paprslek potěchy — vzpomínka na Peterku. A jakoby ani ta neměla býti bez hořkosti, napadlo ji v nepokoji, že za ní chlapec na pole nedošel, ač to slíbil. Možná, že si spletl cestu, že zapomněl jméno role na šutyrku. Jen aby tu někde nezaobloudil, aneb si nějak neublížil — toulá se celý den, kudy jen ho oči nesou. Belákové náhle stisklo něco srdce a dala se do tak rychlé chůze, že za chvílenku předstihla ostatní.

Přála si již jen býti ve statku, kde ji nejspíše synek čeká.

“Co pak se tak, Belákyňo, spěšně nadnášíte, jako nějaká děvčica!” zavolal na ní Březina, jehož dobré vlastnosti vůči rodině s povzdechem prve cenila. Vypadalo to opravdu

směšně, jak se tak najednou rozehnala, až se za ní sukně větřila.

Beláková pozvolnila; její úzkost jí přicházela nerozumná. Octli se již také v městě; kdyby utíkala, ještě by se na ni nějaký policajt rozkřikl.

Kráčela tedy s ostatními, ale hlava její zmateně se obracela jako srna, větřící nehodu.

“...Ba že se již něco stalo, tuším, někde hoří!” zalekla se postřehnuvši na náměstí u zděné kůlny, kde byly uloženy hasičské nástroje, hlouček lidí. A trapná, taková muživá zvědavost jí hnala jako šipku k tomu místu.

Ostatní, maně polekaní, pospíšili si za ní. —

Před kůlnou v přístřeší u zdi stály dětské máry přeložené několika prkny a na nich spočívala odstrojená mrtvola chlapce — asi školáka.

Nějaká dobrá duše mu podložila pod hlavu smotanou, řeznou plachtu. Nalezený oděv utopence, konopné gatky, košile a klobouček, pokrývaly po šířce jeho tělo, jsouce vystaveny jako on, aby se spíše zjistilo, komu dítě patří. Obnažený obličej s útlým prsoma a přeloženými rukama nevypadaly tak strašně, oči byly již zamklé, ústa přivřena, dlouhé, posud mokré kaštanové vlasy prostíraly se hladce po obou skráních až ku bradě. Z jedné pěstě, křečovitě sevřené, vyčníval list leknínu — ale celý vzhled byl prost známek zoufalého boje se smrtí. Nejbliže mrtvoly stáli lékař s městským radou.

“Zaneste ho do špitální komory,” velel lékař k dvěma nosičům. “Jaký je to vůbec nápad vystavovat jej zde na veřejném místě! Však se k němu jeho lidé přihlásí i ve špitále!”

V tom se za jeho zády rozlehl srdce rozrývající výkřik; dělnice po kopaničářsku oděná vrhla se na tělo jako pomínutá.

Mžikem vyzvedla hochovu hlavu do loktů a volala s hrůzoplnou nejistotou: “Peterko — Peterko, můj chlapče radostný, kuřátko moje — ovečko zlatá — Peterko!”

Poslední jméno zavznělo žalobně a vyhrůžně. Nešťastná matka třásla zoufale chlapcovými rameny, jakoby chtěla život z něho vynutit.

"Ach, to je neštěstí!" ozval se v zástupu soucitný ženský hlas.

"Ale jděte," pronesla na to její sousedka slušně oděná. "Taková ženská — za týden bude ráda, že se dítě zbavila; odlehčí se jí na starosti. Co pak může takové dítě chud'ato na světě očekávat — zase jen bídu a trápení..."

"Že to nenechají takoví lidé raději doma chodit do školy," vmísil se do rozmluvy káravým hlasem strážník — "takhle to bez dohledu celý den líce, místo aby se to naučilo něco ve škole."

"Nepřítěžujte ubohé ženě svou bezcitností!" zvolala na ně mladá pobledlá učitelka, z jejíchž očí draly se soustrastné slzy.

Městský rada pokynul nosičům, aby si pospíšili mrtvolu odnést, a položil nešťastné matce ruku na rameno. "Vy mu, chudero, nepomůžete," děl pohnutě; "upokojte se. — Odkud pak jste — u koho jste v práci?"

Ale Beláková, podpíraná již manžely Březinovými, ho neslyšela. S děsným nářkem potácela se za truchlivými nosítky.

Mladá učitelka se táhla za ní, snesla pro Peterku košilku, běloučků rubášek, obrázky a květiny...

— Teprve v úterý, pozdě večer, vrátila se Peterkova matka, provázena jakousi příbuznou, kterou pro ni zdrcená babička, obdrževši od Janských dopis, vypravila, do svého domova. Na kávu pro matku docela zapomněla, ale donesla si domů dvojnásobnou mzdu a značný ranec potravin, které jí hospodyně a několik jejích sousedek snesly ze soucitu.

Beláková si v tupé zamlklosti ničeho nevšímala. První čtyři dny nebylo mezi oběma ženštinami, matkou a dcerou, žádné řeči. Pohybovaly se obě jak bez duše, večer si vždy najednou obě hlasitě poplakaly,

ale Peterkovo jméno se žádné z nich nedostalo ze rtů.

Teprve pátého dne počala Beláková mluvit. Vylíčila matce onen hrůzyplný večer, trnitou cestu za márkami do špitálu, jak potom pozbyla vědomí — jaký dojemný měl Peterka pohřeb a kterak ji sekáč Březina těšil. A ta učitelka — Pán Bůh jí to nezapomeň, oblekla Peterku jako andělíčka a schvátla hlavu Belaččinu na svá prsa — také ji to neštěstí zabolalo — ji učenou a panskou...

"A jak jste se vy tu pořád měli, mamičko?" obrátila konečně truchlivý hovor, sbírajíc se, aby pochopila, co matka bude hovořit.

S tichým porozuměním počala stařena vykládati:

"Belák došel brzy, jak jste odešli, domů a zdržel se tu po pět dní. Prvé tři ještě pil a pak, nejspíše že mu někdo počkal trochu vlny, utkal zase kousek plátenka a šel. Střízlivý se tady málo kdy ocítil — jářku ještě vždycky k sobě: Zaplat' Pán Bůh, že ten chlapec jest z domu a neběře si z nedbalce příklad.

A napadalo mi také, aby ten hoch jednou, až doroste, nezabloudil na špatné cesty, bývají příklady, že děti zdědí zlou krev po rodičích a ani za sebe pak nemohou...

Se živobytím jsem se sužovala jakž takž, ale vzpomínala jsem si, že vy tam alespoň v kraji užijete dobré stravy. Kmocháče Truhelové posla koza, ta stračina, chudáci, došli k nenadálé škodě — nevědí teď, co si počnou...

Ano, a to chlapčisko Borecké, stejně staré s naším Peterkou, dostalo od úpalu hostec do očí a uší; — vypadá strašno. Posílají s ním mámu až do Šastína na pout'."

Stařena oddechnuvši si popošla k oknu a otevřela je. Jízbou zavalil čerstvý, líbezný dech vzduchu po dešti. Na to se stařenka zase odebrala na lásku ke stolu a povzdychla si:

"Inu, tak je to na tom světě; — nic dobrého se neuslyší — nejlépe

jest tam tomu našemu chlapci nad námi..."

Ani se na dceru při tom nepodívala, žmolic ze zvyku okraj kazajky v prstech.

Beláková zatím se postavila k oknu. Podívala se na jeřáb, kolem něhož její radostný synek tak často se otáčel, a pak na oblohu jasnou, tichoučkou.

Jedna hvězdička se tam třásla — taková nová...

Tu si připomněla Březinova potěšitelná slova a představila si Peter-

ku v bělostné košilce — ozářeného — s křídélkami. Tak si tam chodí po ráji, nepokážený ještě světlem, celý svatý, svatůčký...

V tom jí sklesla hlava na zapřené ruce, a ona tiše plakala.

"Co děláš?" pala se stařena obracejíc po ní hlavu.

"Nic," zazněla táhlá, mírná odpověď... "Vzpomněla jsem si, bedná duše, že to Pán Bůh přece jen vždy nejlépe s námi smýšlí a ustanovuje..."

Prokůpek Velikán

Napsal Vojta Beneš

Z vypravování bílého výměnkáře

ZIL ZA MÝCH mladých let u nás ve vsi na horách takový člověk, nejmenší člověk, jakého jsem kdy v životě viděl; říkali mu však Prokůpek Velikán. Nepamatuji se ani, jaké vlastně bylo pravé jeho jméno. Byl to divný, nešťastný člověk.

Nepatrný mužíček malého vzrůstu, neohrabaný a nevzhledný. Hrubý, zkrivený obličej všecek ve vousích zarostlý nikdy snad nebyl holý. Díval se smutnými očima tupě a jaksi plaše, byl odpuzující, až strach se podívat. Takový byl i jeho šat a všecko jeho vzezření. Nemazlil se s ním život.

Již pomýšlení, že Prokůpek Velikán má na obou nohou malíky se sousedními prsty srostlé, bylo nám menším dětem strašné. Jeho řeči, to byly jakési úryvky beze smyslu a souvislosti a nebyly podobny hlasu živého člověka.

Prokůpek Velikán byl nejzáhadnějším tvorem vesnice, zapadlé v borových studených lesích na horách.

Kdo Prokůpka dlouhá léta neznal, nevěděl, je-li člověk mladý nebo starý. Nebylo to snadno říci. A také my, když jsme dorůstali, a pověrečný strach před hrozným Prokůpkem měnil se v neváznost a útisk toho ubohého člověka, považovali jsme Prokůpka za člověka mladého. A byl už tehdy dobrý šedesátník. Jsou tací lidé, omylní. Prokůpek byl jeden z nich.

Šla o něm zlá pověst po vsi a celém okolí.

Býval Prokůpek také mlád a tehdy prý dobrý hoch. Jen plný bázně

byl a ohledů ke každému, úslužný, pokorný a uctivý až do směšnosti.

Chud nebyl. Po matce zdědil dvě stě zlatých a půli chatrného domku ve vsi za potokem. Chaloupka jako pěst ve strání, na spadnutí. Druhá polovina patřila vlastnímu jeho bratranci Josefovi. Byl to pytlák, vdovec a o nějaký rok starší než Prokůpek.

Dvě stě zlatých je v horách veliké jmění, tam jenom bída a hlad bývají domovem. A tak nemít po matce onoho dědictví, nebyl by se Prokůpek nikdy oženil. Vždyť děvčata ze vsi stíhala ho jen posměchem a nechtěla o Prokůpkovi ani slyšeti.

Ale že tu bylo těch dvě stě zlatých, půlka chaloupky, přece se za čas oženil. Radostí až usedavě plakal, když tehdy o své svatbě vedl si do polozbořené chaloupky mladou hospodyní. Slzami prozařovalo jeho štěstí a křičelo za Prokůpka do všech úhlů vesnice: "Podívejte se, dobří i zlí lidé! I já, Prokůpek Velikán, jsem člověk! A jaký člověk, jaký šťastný člověk! Ano, to jsem já, Prokůpek Velikán! Hled'te!"

Ale je štěstí rosa sluneční. Mladá žena si Prokůpka nevážila, a tak on prý od své svatby ani plakati neustal. Nebylo to už radostí, ale žalem.

Bratranec Josef ukázal se zlým člověkem. Žena trápila Prokůpka hladem a bitím i hrubostmi, aby vymámila na ubožákovi i oněch dvě stě zlatých, když už chalupu na něm vymámila. Dal jí tu polovinu připsati hned o svatbě. Kolikrát vyhnala jej do studené noci...

Ale Prokůpek peněz nevydal. Tak, jak zašila mu je kdysi před svou smrtí dobrá matka do plátna, tak

nosil a hřál je na svých prsou a níkomu jich nevydal. Ba sám bál se na ně podívat. S rukou na těch penězích usínal a s pomyslením na ně vstával. Byly jedinou jeho oporou.

Nevydal jich, byť byly útlisky ženiny sebe krutší. Bránil se, jak mohl, dřel od noci do noci v panském lese, hubnul, ztrácel se, do země padala jeho nepatrná, zmořená postava, co zatím rostl jeho útlisk a zatemňovala se otupělá duše.

Často potkávali lidé z vesnice Prokúpka, potulujícího se soumrakem bez cíle a o hladu sténajícího a hučícího jakási nesrozumitelná slova. A zeptali-li se kdo Prokúpka, proč že si tolik naříká, podíval se na něj smutnými očima a vlekl se tiše dále, mlčící a ubohý...

Jakoby se bál zbudit mlčící noc. Byla by nad ním zoufala.

Až jednoho dne jakoby hrom udeřil: Prokúpek Velikán zabil svého bratrance, pytláka Josefa.

Nikdo nemohl uvěřit. Ale oči dosvědčily. V "Hájku" pod zlatožlutou vrbou, jejímiž kořeny proplétaly se praménky horského potoka, leželo to zabitě tělo. Leželo ve vysoké vonící trávě mezi zlatými květy pryskyřníků a bílými slzami toliji.

A nad ním u vykotlaného pahýlu staré vrby polo seděl, polo ležel Prokúpek Velikán. Samá rána, krev, povrzané, na prsou potrháné šaty...

Dvě sekery, jaké se do lesa nosí, ležely tu kolem čisté a lesknoucí se, netknuté, ale vedle zabitěho těla rezavý zavírák rděl se ssedlou krví...

Sta lidí se seběhlo k tomu hroznému divadlu a v úžase nad tou bēdou klnuli vrahu. Ten tu seděl nehýbaje se a ztrnulýma očima díval se tupě a jakoby tázavě na sbíhající se zástupy. Ale lidé, jež srdce jejich po všech cestách provází, viděli, že oči jeho jsou hrůzou vyvráceny, uděšený. A nepromluvil ke všemu tomu jediného slova.

Přikvapili četníci a silnými pažemi uchytli vraha. Otázka stíhala otázku. Tělo Prokúpkovo třáso se v horečném napjetí a ústa se chvílemi

pohybovala, jako by cosi říci chtěla. Ale nebylo slyšeti odpovědi.

Když jej pustili, upadl k zemi. A tu konečně ozval se zvuk těch úst, a výkřik jeho byl tak strašný a bolestný, že srdce všech se zachvěla neznámou hrůzou.

Prokúpek Velikán brzy byl z vězení propuštěn — do blázince. Chtěli prý mu tam kdesi u soudu peníze odebrat, ale Prokúpek nedal sáhnouti na svůj poklad, odhodlán rvátí a bítí se na smrt s každým, kdo by po nich ruku vztáhl.

Nechali ubožáka. Žena jeho po té strašné události hned zmizela. Do světa širokého kamsi.

Po roce vracel se do rodné vesnice tajemný ten vrah-blázen, vítán opovržením a vyhrůžkami. Ale brzy poznali, že Prokúpek Velikán je ubohý člověk, dobrý a tichý blázen... A přestali se Prokúpka bátí.

Co protřpěl ubožák od veských dětí, kolika útlisky a surovostmi stíhali jej často i dospělí. Ale byli i lidé dobrých srdcí, jak je rodí hory. A ti bděli nad Prokúpkem Velikánem, a jejich soucitná srdce hluboce tušila, že byly to kruté rány a těžká, dlouhá muka, jež zlomila jeho srdce a zatemnila, zastřela duši mlhou a mátohami, z nichž rodí se temné skutky... Odpouštěli ubohému bláznu.

A tak žil — nežil Prokúpek Velikán ve své chaloupce, jež nížila se víc a více, pustla a padala k zemi, sirobou a stářím. Žil dny a roky a nestárl.

Zapomnělo se zatím na minulý čin. Za blázna, temného, tupého člověka považovali Prokúpka. A bylo mu údělem býti obětním beránkem těch, jejichž srdce bylo dosti kruté, aby se radovalo nad ubohým, týraným člověkem.

Každá ves má takovou ztracenou, temnou duši —

* * *

Dubnové polední slunce pllo raní rosou z luk a polí. Stálo nad ho-

ramí, na nichž vzrušeně šuměly modré lesy v závratné výši, házelo svým jasným zlatem po úbočích a zelených lukách, líbalo a objímalo zemi, která svíjela se v radostných křečích pod jeho záplavou.

Vysoko nad lánem hnědých polí zpíval skřivan. Ves vyhřívala se pod skalami při potoce, bílé štíty domků, jejichž střechy tonuly v jemné modravé mlze par, svítily také bílou radostí.

Nad vískou vznesli se bubláci a v hejnu zakroužili do vonících rolí. Vůně jara, pukající země a mladých nadějí, promísená výdechem zaorané mrvy, táhla krajem.

Po polní cestě jako pramének úzké vlekl se povoz. Prokůpek Velikán, zarostlý a s jiskrou života v šedých očích, cupotal drobnými krůčky při kravkách, hladil je starostlivě po šíji, poplácal a pomazlil po bocích, zatlačil do vršíku vozík, aby jim břemene ulehčil a křičel ustavičně své jednotvárné "jé — jé — jé —!"

Lidé pracující v polích ani se neotočili po tom hlase, ani hlavy nezdvihli od své lopoty. Znalí chud'asa.

"Prokůpek jede — už po druhé — komu to vozí —" řekli nanejvýš.

"Palátovi," odpověděli jiní, a tím se vše rozumělo.

Strýc Palátův, chalupník, zjednal si Prokůpka na několik dnů k potahu. Není s Prokůpkem kus kloudné práce, je však setí, pole volají, chtějí svou daň práce, a tu je i Prokůpkova ruka dobrá.

Prokůpek tedy veze hnůj úzkou polní cestou, složí, zapřáhne do pluhu a bude zaorávat. Je tam od večerjška na dvě liché rozházeno. Před polednem se vrátí.

Dostane kus chleba za to, oběd, starý kabát silně zvetšely, nu, ano — něco takového dostane.

Prokůpek je pokorná duše, ušlápnutá. Proto je vždy spokojen, docela spokojen za suchou skývu, za vše —

Hladí svěšené kravičky, povozí, poorá několik brázd, ne mnoho, ale

dostí, přijede, vrátí se, odstrojí, zavede do stáje, zasype řezanky, vhodí kus sena do jeslí, napojí a potom konečně i on sám jde, zastaví se u sednice. Panímáma ví, čím je povinna. Děti nedojedly kaše od oběda, nedopily kávy od rána, nu, Prokůpek je vděčen i za to.

A potom mu ještě naloží, chleba, vdolek, uchystá talíř polévky nebo kaše nastavované, zbyla po chase — nu, co je, co dům dá.

Však Prokůpek už je hladový, věčně hladový a vše přijímá s díkem, s němým díkem a podivnými, ubohými úsměvy.

A jede zase a zase kravičky hladí a neúnavně křičí své "jé — jé —!"

Prokůpek oře. Červená oranice na stráni bělá se tisíci oblázky, jež vybíhají na povrch jako brambory z líchy. Pot lije se oráči s čela, pevně kleče k zemi tiskne, kravky těžce táhnou, krky skloněné a natažené — Tvrdá je země člověku i zvířeti. Potem ji musíš skrápět, moly zahřívát — a potom ona plodí, nuzně horské lúno rodí černý chléb.

Prokůpek vleče za pluhem staré nohy.

Kdesi u lesa skřivánek právě dohvízdal. Ticha je země i všecko stvoření na zemi, ticha a smutna —

Smutno je pojednou i Prokůpkovi na stráni pod lesy —, eh, smutno —, jak smutno!

A Prokůpek zpívá zapomenutou píseň, starou píseň o milování a lásce:

Prokůpek zpívá —, eh, divným, předivným hlasem zpívá, — snad nezpívá ani...

Je to tak, jako by kamennými úderý bil ti do srdce. Mrtvý člověk jakoby marnou píseň zazpíval v širém poli. To Prokůpek Velikán zpívá svou píseň za tichým spřežením.

Ale už zase skřivan vzlétl a zajásal. Oráč umkl. Pták zpívá, ať srdce člověka poslouchá. A pot se lije s čela, vždyť slunce praží.

Ta píseň, to byla prvá slova, jež souvisle přešla přes rty poloblého ubožáka, když vrátil se z blázince

do vesnice v horách. Neslyšeli slova snad z jeho úst mimo několika výkřiků zmatených a smyslu urvaných. Chtělo-li se jísti, nastavil ruku: do-
bří dávali.

A nedobří — ani o ty nebylo. Ale duše ponižené a ubité přijímají útlis-
ky i dary jednou rukou a jedním zlomeným srdcem.

* * *

Hejno veských hochů vyběhlo po škole do polí. Od humen letí za nimi Lukšův a halasí. Ohlédli se. Houkl do dlaní:

“Kam jdete?”

“Do olšinek!”

“Co tam?”

“Čížkové přiletěli!”

“Pojd’te se mnou!”

Hoši neodpovídají. Čekají co po-
ví Lukšův dále. Kdo ví, co tam.

“Vím o vajíčkách!”

“Kde, kde,” ozvali se někteří hoří-
cími hlasy.

“Pod Palátoje mezi.”

Mezera mezi hochy se tratí. Ve
chvilí jsou v chumlíku, a Lukšův pře-
mlouvá.

“Pojd’te, sedí, no — na mou du-
ši —”

A už letí jako smečka mladých
křepeláků a těší se na skřiváncí hníz-
dečko.

“Kdyby tam tak seděl starý, pa-
nečku.”

“Dostal bych jej,” kasal se Luk-
šův.

“Hejla bys dostal — na nos —
frnkne ti, kloučku. To není husa,”
rozumuje Julík Veselých. Má rád
ptáčky, neublíží. A letí s nimi jen
tak, aby letěl. Ano, tak, jako zpívá
pták, aby zpíval.

Zatím jsou hoši ve stráni a zahý-
bají k Palátoje mezi.

“Jé — jé — jé,” zní jim vstříc z
oranice.

Hoši se zarazili: “Prokúpek!”
uprýsklo Lukšovu kysele se rtů.

“Jdi, hledej vajíčka, chyt’ sameč-
ka, jistě lapíš,” popouzel Julík jiz-
livě. Ale nikdo se neodvažoval. —

Znali Prokúпка. Prokúpek se nechá
týrat, ale nedá ublížit ptáčku, skři-
vánkovi. Život raději ztratí za to
dítě volné země, ublížit mu nedá —

Hoši usedli na zemi. Bíjí a křeší
bílými oblázky. Příjemná vůně kře-
sajícího křemene dráždí jejich chříp-
ě. Zapomínají skoro, že pod Palá-
toje mezi hnízdí skřivánek. Tak ty
kachničky křesají —

Umlkli ale jen na okamžik.

“Budeme se bát Prokúпка Veliká-
na — blba takového —” zahovořil
zase Lukšův. Hoši zdvihli hlavy.

“Praštím ho kamenem — svalí
se — budu se ho bát,” vyhrožoval.

“Pojd’te, kluci!” křikl tedy Uhrův,
a již jdou a blíží se k mezi.

Prokúpek zdvihl hlavu od svého
pluhu a uviděl hochy ze vsi. Diví se
Prokúpek, neví, co tady chtějí,
ohlapíci — —

Z meze vylítl skřivan a zakvíkal
ustrašeně. Několik kamenů zasvi-
štělo vzduchem.

Prokúpek zahrozil bičistěm a ohli-
čej hrozivě sešklebil. Ale hoši neu-
stali. Rozehnal se od svého potahu
s divokým křikem za hochy. Roz-
létli se jako hejno vrabců, lálí blbé-
mu Prokúpkovi — —

Prokúpek vrátil se zase k potahu
a oře.

Hoši usedli opodál a rokují:

“Bac ho kamenem — blbce —”
zlořečí Lukšův.

“Proč nás honí. Kdo mu co dě-
lá?”

Hoši se odpoutali. Několik kame-
nů letělo za Prokúpkem, ale ten oře,
a brázdy kladou se k sobě jako listy
hrubé knihy.

Plavka vybočila z brázdy.

“Hat, hat!” volá Prokúpek, a
Plavka jde už zase čerstvou rudou
linkou oranice

Hochy jako by píchli.

“Chlapci, Prokúpek tam honí
hada,” křičí Uhrův. Vstává a se
smíchem ženou se zase blíže k oráči.

“Prokúpek Velikán, Prokúpek Ve-
likán!” volají s ozvěnou, a Lukšův,
přiblíživ se k němu, křikl:

“Prokúpku! Kde je ten had, já ho zabiji!”

Ale Prokúpek orá, jen bičíštěm hrozí. Několik hrud letí za ním. Jedna udeřila Plavku do břicha. Zabučela leknutím a uhodila zadníma nohama do vzduchu —

Prokúpek se zulekal. Krev vstoupila mu do tváří. Jeho vous divoce zježatěl a zahučel cosi zlobivě.

Zdvihl svůj bič a rozeběhl se za hochy. Uháněli. Prokúpek — nevěda ni dobře proč — se rozlítíl. Jakoby pojednou ohně do krve mu nalil, tváře mu zrudly, a na rtech bílá pěna se ukázala. Jeho malé nohy kmitaly se velmi rychle, a on stařec ubíhal, jakoby jej furie mištal. Nevěděl, proč žene se za hochy, zapomněl na skřivany i Plavku, jen jakási temná síla dýchala v jiskru jeho života a hnala jej za temným cílem.

U humen doběhl Lukšova hoch a bledého strachem a křičícího plným hrdlem.

Zadržel ho starýma rukama a díval se na něj na plačícího tupým, nevidoucím a zulekaným zrakem. Hučel cosi, jakoby vyhrožoval — Neublížil, jen zuby cenil a mračil se na chlapce — nepouštěje ho z rukou.

Ale pojednou klesl. Čísí ruka zasáhla Prokúпка ve spáncích a srazila jeho staré tělo k zemi. Těžká rukojet' vlastního biče udeřila jej po hlavě, a těžká noha hrubě odkopla starce s cesty v humnech. Byl to sedlák Lukeš —

Skřivan kdesi v dálce radostně zpíval a Plavka dvakráte táhle zabučela. Ale nebylo nikoho, kdo by pobídl ji ke kroku jednotvárným “jé — jé — jé”. Oráče tu nebylo.

* * *

Prokúpek ležel v humnech do noci. Byl bled a oči měl semknuty. Jen pracující prsa ukazovala, že žije. Kolem přešlo netečně několik lidí.

“Ach, hled'me, Prokúpek tu leží. A opilý. Tak vida — , nu, opilce —

nu, fuj — ,” a šli klidně svou cestou.

Teprve studený večerní chlad probudil Prokúпка k životu. Prohlédly jeho podlité oči, a on pomalu jako pobitý pes vlekl se po zemi ke své chajdě.

Dva měsíce nespátřili Prokúпка ve vsi. Nevěděli, kde by byl a co by dělal. Nestarali se o něj ostatně, a do zpustlé chajdy nad potokem živá duše se nepodívala.

Tam žil Prokúpek dva měsíce hladového života. Jak? Kdož ví?

Jen ponocný tvrdil, že několikrát zahlédl Prokúпка noci se toulat krajem, že v temných nocích nad Prokúpkovou chalupou plynou tiché obláčky dýmů —

Nu, snad —, co s bláznem?

* * *

Plynuly poslední dny červnové. Holá a bledězelená pole pokryla se zatím sivou barvou žit ženoucích do klasů, pšenice nalévaly a vyháněly v stébla, ječmeny a ovsy svítily radostnou a živou zelení.

Krásně bylo na našich horách za červnových dnů. Teplý větrík mazlil se po lánech a kolébavými vlnami žit přebíhal od holých kopců na západě k východním lesům.

Slunce do běla rozžhavené plulo vysokými oblouky modrým mořem, házelo žáry a zaplavalo tu nízkou pahorkatinu zátopami svého světla.

Od lesů táhla sem hojivá, silná vůně pokosených luk. Tu oddychovaly lehkými parami kopky trávy včera pokosené, tam okoliště pěkně nadýchaná vyhřívala se na úpalu, od hrádeckých tůní v “Pod šibencí” odjížděly poslední naložené fúry, a ozýval se veselý zpěv a mladý, dívčí jásot.

Bahnitá kyselá luka nahoře “Pod šibencí” zůstala už prázdná. Jako velká oka země dívají se tam k slunci hluboké, tiché tůně. Neveliké, při krajích rákosím zarostlé, olším a sítinou. Proto jsou tam luka bahnitá, plná slatin, úpadů, jakéhosi smutného ticha. Ode dávna začínalo se

“Pod šibencí” kositi nejdříve. Ale často naposled se odváželo, když uhodily studené dny, pršky a nepohody.

Letos se ovšem krásně sušilo, a tak luka “Pod šibencí” vyrazela už zase mladou otavu, když dole “Pod skal-kou” šumělo seno ještě pod hráběmi, ba vadlo pod kosou sekáčovou.

Tůněmi prodírá se pohorský potůček, který tady na lukách pomalu běží. Pod olšinkami a v proudu na tůních hnízдили raci, pěkní klepetáči, krásně urostlí a nepoddajní. V červencových dnech tůně se raky — jindy samotáři — zrovna hemží. Usedneš na břehu, a co chvíli zavesluje z hlubiny k světlu některý statný klepetáč. Na vrbové pruty bez návnady bys jich snad nachytil v této době.

A což teprve, přidáš-li vnaidla! Do prutu na konci rozštípeného jako do svěráku zasadíš kousek uzeniny, kousíček nepatrný ponoříš do vody, ztichneš a díváš se do hlubiny. Ve chvíli oživně čistý proud tůně račím životem. Boje svádějí mezi sebou bojovní raci o sousto, a za hodinu, za dvě kráčíš k domovu s hojnou kořistí.

Slunce naklonilo se na západ k lesům u Hubenova. Na luka “Pod šibencí” přiletěli hoši: Lukšův, Panuškův, Uhrův, celý houfec veselých chasů z vsí. Chundelaté hlavy, jasné oči, polooblečení a určení. Pod vrbičkami shodili své záplatované kabátce, kalhoty o jediné šli, a brzy jejich bílá, nahá těla kmitala se malebně při kraji tůně i v kamenitém proudu potoka. Slídili po racích.

Lukšův Martin chystal si kesírek. Na drátěný, síť vypletený kotouč připínal vnaidlo a pozvolna nořil do proudu. Kolem něho sedělo při tůni několik naháčů. Mořili se tak chvíli. Ale jen jediný drobný ráček zapadl do plátěného mokrého pytlíku, který na břehu ležel přichystán.

“Nebudou,” řekl konečně Martin mrzutě a vyňal kesírek.

“Jak by brali! Počkej, až po páte. Slunce je pořád vysoko,” ra-

dil Panuškův, vytáhlé klučisko světých očí a smělých pohybů.

“A potom, pořád říkám, na hlubinu musíš. Tady, to nic není. Ale na hlubině pod olšinkami, tam jsou chlapáci. Viděl bys, jak tam berou. Kolikrát jsem tam chytil s Prokůpkem Velikánem.”

Od potoka proti proudu ozval se zmatený křik. Uhrův se divoce přihnal k hořejší skupině. Oči měl na vrch hlavy :

“Ctimír chytil pod kameny, a z malé tůně vyplaval mu had. Na sáh mohl být, na mou duši, viděl jsem ho — —”

“Je to úžovka!” houkl Panuškův, a všichni se hnali po proudu k malé tůni.

Tam seděl daleko od břehu Ctimír Veselých a byl smrtelně bled. Do vody se mu už nechtělo. Had!

Chlapci hledali dlouhými pruty ve vodě, pod břehy, Panuškův kurážně vkročil do proudu, ale úžovka kamsi zatím zmizela.

Skupili se kolem Ctimíra.

“Jdi, hloupý, úžovka přecet’ neuštkne,” konejšil ho Panuškův. Ale Ctimír nevěřil. Sebral se k vrbičkám a rychle se oblékal. Potom ani slova neřekl a upaloval po bílé cestě k červenému písku.

Hoši se rozesmáli.

“Proč se mu smějete,” zlobil se starší Julík a uplivil, hledaje, kterak by bratra obrátil.

“Kdo ví, jestli neuštkne. Povídal tuhle dědek Špánkův u kovárně, že tady v podšibenické tůni štípl had před lety krajánka z hrádeckého mlýna, hned padl do vody a utopil se. Takoví jsou tu hadi.”

“Povídej, povídej,” dopaloval Panuškův. “Abys věděl, byl ten krajánek opilý. Nadudal se v Červeném mlýně, šel potom na noc do hrádeckého a padl tamhle do horní tůně. A bylo po něm. Tak je to, bracháčku — Jsou přece pamětníci, ne?”

“Však je dědek taky pamětník,” hájil Julík.

"Eh, co bys jemu věřil. Nemá už pamět", takový člověk zimomárný — —"

"Povídali, že to měl být hastrman." vmísil se Uhrův.

"Tady přece hastrmani nejsou. Takový ti nejde jen na velkou vodu. Co je takováhle tůň proti dolejším rybníkům," rozkládal zase Panuškův.

Táhlo na pátou. Hoši vrátili se k hořejší hluboké tůni, kde po levém břehu stínily zelené olšinky.

"Martine, pospěš sem do olšinek. Raci už jdou na vodu, uvidíš. Tam jsi na mělčině, pojď!"

Martin přichvátal. Znovu přichytili vnadidla, zalezli do olšinky nad hlubokou tůň, a kesírek pomalu se potápěl do hlubiny.

Klepetáči brali. Pomalu, jako když pro smrt jde, pohybovali svými klepety a blížili se vpravdě — své smrti. Pytlík hýbal se na břehu zajatými životy, a stále noví a noví zajatci přibývali.

Chlapci se stišili, ani nedutali. Někteří s pruty rozeklanými, Martin se svým kesírkem, a nedočkavě hleděli na nové hloupinké obyvatele hlubin, kterak vylézají z děr a skulin a jdou do záhuby.

Martin polo seděl, polo ležel na silném kmínku olšovém, levou rukou kmen objímal a ostatním tělem nakláněl se nad hlubinou, drže v pravé ruce svoji síť.

V té chvíli připlížil se křovinami od lesa a vrbovím při potoce Prokůpek Velikán. Usedl na protějším břehu tůně, zakryt hustým vrbovím a rákosím. Odtamtud žádostivě zasvítily jeho horečnaté, tupě se dívající oči z chorobného obličej. Díval se na hochy smutně nemocnými očima v choré hlavě. Díval se, jak raky chytají.

Také chytával, lovíval, také — Do města na trh celé kopy jich nosíval — ano — prodat — nosíval, za pár krejcarů — pánům — —

Nyní tu Prokůpek zase po dlouhé době usedl, ale staré tělo se horečně

chvěje, a jen se dívá smutně na děti — na Martina Lukšova se dívá —

Cośi ústrašného táhne jeho hlavou při pohledu na toho chlapce, na Martina. Cośi temného, neurčitého, bolestného, — rány, krev, bolavé rány — — he, co? — Neví — upřeně hledí na Martina.

To zatížilo jeho mysl, a obličej Prokůpkův ztuhl a zhrůzněl — Prokůpek nezahýbal brvou, jen chlapce hlídá, až oči bolí — —

Panuškův Lada přestal chytati. Houpe se na olšové větvi. Martin dívá se po Ladíkovi. Také by se pohoupal, ach! Radost jediná pohoupati se nad tůň, nad tichou vodou. Jediná radost! Juch!

Sluníčko se níží a líbá tůň růžovými polibky. Martin sedí už na mladé olši nad nejhlubší tůň, kde břeh je vyšší a příkrě se svažuje.

"Což, kdyby se větev ulomila," lekl se. Spadl by do vody, plovat neumí skoro.

Ale neulomí se. Proč by se ulomila? Pod Ladou také se neulomila ani pod Uhrem, pod Julíkem. Všichni se houpají, a jejich nahá těla jsou jako těla velkých růžových ptáků — I písně zpívají — —

Začne pozvolna, pomaličku, zkusí větev, zkusí nejprve a uvidí, co může být — zkusí — —

A už se houpá a výská radostí, jak bledozelená olše listím šumí a kmenem do taktu sténá.

"Hou — hou — hou — hou — !"

Větev zapraskala, zlomila se, a Martinovo tělo udeřilo do hladiny. Zmizelo dříve, než zanikl jeho zoufalý výkřik.

Jen kola nad ním se rozčeřila, hluboká voda se zavřela a několikrát slyšitelněji zašuměla o břehy.

Potůček dále bublal, a slunko hrálo si s ním v zlatových barvách. Ticho bylo.

Hoši v úžase ztrnuli. Dech zatajil se jim a do tváří smrtelná úzkost naskočila. Zanařikali!

Bezradní stáli u tiché tůně. Zrádná její voda dosud se čeřila, hleděli tam plni hrůzy a očekávání.

Voda se v té chvíli zase zahýbala. V zakalené hlubině ukázala se nyní dětská hlava, bílé tělo, rvoucí se se smrtí a v těžkých křečech sahající po břehu. — Ukázal se mrtvolně bledý obličej Lukšova Martina, na okamžik. Pomoc nepřicházela. Prsty slabé ruky hochovy zarývaly se zoufale a křečovitě do měkkého, drobného se břehu, a znovu klesalo celé tělo ke dnu... Smrti vstříc!

Děti na břehu nařikaly. Nedovedly pomoci, bylo to dílo vteřiny — —

Kdo byl by v té chvíli zahleděl se pozorně do vrbiček na protějším břehu, uviděl by malého muže, jehož hlava vysunula se z vrbín a podivným zrakem hleděla do tůně. Prokůpek Velikán.

Uviděl pád Martina Lukšova do vody. Jeho blbé oči rozevřely se do široka jako v úžase. Ale hned se tvář jeho sešklebila k šerednému výrazu, a Prokůpek se hlasitě zasmál. Po prvé snad za dlouhá léta přešel smích přes nebožákovy rty. Nikdo Prokůpka snad v té chvíli neslyšel, ale byl to zlý, hrozný, jízlivý smích.

A jak se dívá Prokůpek Velikán: tak zvíře se dívá — —

Na vodě krouží kola, a Prokůpek rozjitřený vidí: dětskou hlavu, mrtvolnou tvář dítěte, jeho zoufalý zápas o život — — Dětský nárek na břehu zařízl se bolestně v tu temnou duši, pojednou jako by se v ní celé slunce rozsvítilo. Píchlo cosi Prokůpka v nejhlubším nitru, cosi do hlavy jako by jej udeřilo, zmizel ten zlý, hrozný úsměv, a slzy vytryskly z očí. Tolik soucitu bylo nyní v jeho tváři, tolik lidského soucitu a krásné lidské duše.

Prokůpek Velikán rozehnal se k

tůni. V mžiku byl tady. Staré síly narostly mu v té chvíli a jeho podupaná duše na okamžik se probudila, aby ještě naposled dala rozkvést rudým květům lidského srdce, rudým květům odpuštění jeho šlechetného srdce.

Životem bili jej v líc, bodali v to srdce a krutostí tu duši zatemňovali — ti zlí lidé, aby on v předvečer svého života obětoval se za ně a odpouštěl.

Padl do hlubiny a vynesl na povrch bezvládné tělo Martinovo. Položil je na břeh, podíval se po tom dítěti bolestnými, tázavými svými očima a ubíhal kamsi k lesům — — —

Po několika dnech zvonili v podvečer ve vsi hodinku.

"Kdo umřel, Martine?" zeptal se sedlák Lukeš svého synka, který právě veběhl do dvora.

"Prokůpek Velikán, tatínku," řekl hošík zaraženě a podíval se do zaleklých očí otcových.

Skanula z nich slza.

Prokůpek Velikán zaplatil svůj krásný skutek životem. Bylo to vše nad jeho stařecké síly. Tak dotrpěl své dny. Dotrpěl, neboť jeho život poznal málo radosti.

Lidé bývají k někomu tak tvrdí často. Tvrdí byli i k ubohému bláznůvi své vesnice. Když zachránil Lukšova Martina, bylo to tak všední věcí. Teprve, když umřel proto, zalekli se v srdcích svých, a bodla je výčitka za minulé dny — —

Celá ves byla na Prokůpkově pohřbu, celická ves. Bylo to vyznání viny. Byla to hluboká lítost nad všemi křivdami ubohému Prokůpkovi.

Vesnický písmák

Napsala L. Grossmannová-Brodská

TALO SE TO ZA pěkného dne červnového, kdy veškeré obyvatelstvo velké i zamožné vesnice V. na Podřipsku bylo neobyčejně vzrušeno.

Nikdo nepamatoval, že by od oněch neblaze památných dnů v roce 14. před světovou válkou, o mobilisaci — bylo nastalo takové pobouření, jako když dnes soused Stibral přichvátal s novinou, že se chtěla v obecním rybníku za vesnicí utopiti Žofka Petráková.

Žofka Petráková — dcera nejbohatšího sedláka v okolí!

Sedlák Stibral nepostačil odpovídati na otázky ustrašených sousedek i vzrušených mužů; stoje uprostřed hloučku zvědavců na návsi, rozčileně vykládal dychtivým posluchačům:

“Tak jsem si za dnešního nedělního odpoledne vyšel obhlédnout tu Boží úrodu, však se žně kvapem blíží. Chodím po mezi, chodím mezi polmi a v hlavě sumíruju, kam a kdy bude nejvíce třeba zajiti s kosou. Spokojen jsem byl, obilí ukazovalo, že bude hojně sypat i okopaniny se dařily. Z radosti nad tím usedl jsem na stráni pod topoly, ale dlouho jsem si spokojeně nepokuřoval — jako střela přiletěl ke mně Pokorných Vincek a již z daleka ječel z plných plic:

“Strejšku, pojďte honem, pobězte než bude pozdě!”

Koukám na kluka, byl všecek jakoby vyjeven a povídám:

“Co tě čerchmant bere, Vinco?!”

Dal se do pláče, volaje:

“Pobězte dolů k rybníku!”

“A co tam?”

“Žofka Petráková se chce utopit!”

“Dej si pokoj,” povídám, ale chla-

pec znovu ječí, jakoby jej bral na vidlice: “Opravdu! Seděla tam na břehu a plakala do zástěry. My jsme tam nedaleko hlídali husy. Ona nás, Žofka snad neviděla, za chvilku sklouzla k vodě a pořád dál ku splavu a k tůni.”

“Já jsem arci déle neposlouchal. Seč bylo možno, spěchám k rybníku a tu máš! Vinca se přece nemýlil. Tam, kde je nejhlouběji, uprostřed, zápasil kovář Tureček se Žofkou, která mocí se mu chtěla vyrvati. Šlakovitá ženská, opravdu jí šlo o život, ale snad to byl sám její anděl strážce, který Turečka tudy vedl po silnici kolem rybníka. Upozorněn pokřikem dětí, kovář neváhal a tak jak byl, skočil do vody, leda že ve spěchu odhodil kabát i čepici. Zajisté se domníval, že děvče přišlo do vody nešťastnou náhodou, ale když se vzpouzela, však znáte našeho kováře — nedělal on s ní žádné okolky.”

“Ba u Turečka jde všecko ráz na ráz,” podotkl kterýsi soused.

“Tak tedy,” pokračoval Stibral, “on chopil Žofku za vlasy, víte, jaké má dlouhé husté, a dáváje pozor, aby jej s sebou nestrhla do tůně, plovat s ní ku břehu, kamž dospěl stejně se mnou. Pomohl jsem mu Žofku dopravit na břeh a ona tam nyní leží a to se neptejte, jak vypadá.”

“Je mrtva?” otázala se starostova výměnkářka.

“Není! Není ani v bezvědomí, ale nějaká zimnice s ní lomcuje. Taková otužilá silná ženská, smáčí-li se za léta ve vodě, jen se se smíchem otře-se, ale panečku, Žofce tahle lázeň tuze zdráva nebude.”

“Proč myslíte, pantáto?”

“Sám určitě nevím, ale sotva se mýlím. Požádal mne Tureček, abych do-

šel k Petrákovým říci co a jak. On prý tam zatím počká, aby prý Žofce znovu nenapadlo se topit. Nejdu tam rád, bude to u těch Petráků mela," starý sedlák po tomto rozvlácném výkladu svou vyhaslou krátkou dýmku, s kterou za řeči živě šermoval, zastrčil do kapsy a vykročil směrem na levo po návsi, kde hned naproti kostelu stálo úhledné stavení Petrákových.

"Ba, bude u Petráků mela," souhlasně po něm opakovaly ženské a část zvědavců spěchala k rybníku a ti, kteří se společně rozcházeli k domovům, vážně hovořili a této neobyčejné příhodě, dohadující se, co asi bylo příčinou sebevražedného pokusu Žofčina? Hm, děvče bylo hezké, zachovalé, mělo slušné věno a že při svých třidvaceti letech nebyla Petráková Žofka posud provdána, bylo tím, že ona sama napořád odmítala ženichy, kterých se hodně hlásilo jak k vůli penězům, tak i k vůli pracovitě a hezké nevěstě.

"Nemůže Žofka zapomenout na Pavla," usuzovali lidé, kteří se pamatovali, jak to slušelo Žofce s Pavlem, kdykoli ti dva chodívali za neděle z kostela.

Jenomže Pavel, jako druhý syn malého, zadluženého chalupníka, byl pouhým čeledínem u Petráků a rodiče, zvláště matka, měli se svou jedinou dcerou docela jiné plány. Statek předají jedinému synu Prokopovi a Žofku provdají ne-li za pána, tož za bohatého statkáře. Ale když Žofka od Pavla upustit nechtěla, byl hoch propuštěn ze služby. Za nedlouho, snad na domluvy svých rodičů nebo ze vzdoru se oženil s dosti zámožnou přespolní dívkou a zadluženou chalupu si koupil od bratra, který se odstěhoval kamsi do Rakous.

Tehdy ubohá Žofka div nepozbyla rozumu. Měla Pavla upřímně ráda, doufala, že počká až ona se stane plnoletou a bude se za něho moci provdati i proti vůli rodičů.

Dlouho oplakávala toto veliké zklamání ve svém životě. Jestli se pak upokojila, bylo to pouze na oko — v

jejím srdci nepřestala krváčet rána, zasažená milencovou nevěrou.

Žofka nebyla přecitlivělá — byly chvíle, kdy uznávala, že Pavel snad ani jinak jednati nemohl. Snad se obětoval pro rodiče, aby jim na stará léta zachoval střechu nad hlavou, aby nemusili do podruží, čehož se nejvíce hrozila matka Pavlova, stará chalupnice Válková, tuze sedřená ustavičnou prací a starostmi. Dokud byl syn ve službě u Petráků, jak mohl, rodičům pomáhal. A když byl propuštěn, k jeho rozhodnutí, že se ožení, snad nejvíce přispěly nářky matčiny, oni že po prodeji zadlužené chalupy budou musit chodit snad žebrotou od domu k domu.

Však také Pavel měl v sobě pýchu pracovitého, počestného člověka, který jsa pokořen ve své nezaviněné chudobě a ve svých citech, hodlal dokázati svému bývalému hospodáři, že jemu, Pavlu Válkovi, nešlo o veliké věno bohaté dcerky. Proto se oženil; ovšem mu krvácelo srdce při vzpomínce na milou Žofku...

Ale necht'! Děvče bohaté a hezké do smrti svobodno nezůstane, o to se postarají rodiče Petrákovi; otec, starý krut'ák, jistě dceru přinutí, ona si z počátku popláče a potom se smíří s osudem a v práci a starostech denního života se tak snadno zapomíná. A pak, což nepraví písnička, že "škoda toho milování, že netrvá do skonání, škoda nastokrát..." Rozumoval tehdy Pavel: "Všecko na světě pomine, láska, štěstí, zármutek i lidský život, ano, co platno trápit se nad něčím co změnit nelze."

Mladý Pavel Válek takto rozumoval jako každý muž, který vedle své náklonnosti k ženě nepouští se zřetelle také jiné naléhavé zájmy. Nebyl ani tvrdým, ani necitným, to nebyl nikterak, ale tvrdá práce venkovana, pracujícího těžce na té tvrdé hroudě, nedá vzniknouti nemístné citlivosti a změkčilosti povahy.

Tak je u muže. Ale některé silně a počestně milující ženy mají ve své lásce největší snad jedinou oporu svého života. Takovou byla Žofka Petrá-

kova. Z počátku všecka jakoby zdrcena nad tím, že Pavel sem do vesnice přivedl si mladou ženu, stala se po čase otrlou. Nikoho ale neobtěžovala svým tichým zármutkem — pracovala jako jindy a pouze tehdy se vzepřela, když otec nebo matka jí vychvalovali některého ze ženichů, jichž se u Petrasků na statku vystřídala řada.

Nejvytrvalejší ze všech byl mladý Podlucký, syn bohatého mlynáře a piláře, který pro tohoto nejmladšího syna hodlal zakoupiti nějaký statek, anebo jej přizniti někam na větší usedlost hospodářskou. Nemaje chuti k mlynářství (mlýn po otci beztoho podědí starší bratr), ani ke studiím, Eman Podluckých vystudoval vyšší hospodářské učiliště. Nyní byl doma jaksi na zahálce, jen tak na oko pomáhaje bratrovi hlavně při účtování — staří mlynářovi již byli na výměnku.

Nebyl spokojen a také všichni ve mlýně uznávali, takhle že to dále nepůjde; Eman ale neměl chuti nastoupit někam za úředníka k většímu hospodářskému podniku a vhodný statek také nebylo možno hned zakoupiti, až mladá panímáma mlynářka měla ten nápad, že by se jako švakříček mohl přizniti k Petrakovům, tam že by se teple a dobře usadil, hlavně nyní po smrti mladého hospodáře, bratra Žofčina, Prokopa Petráka.

Než Eman se z počátku bránil.

“Což pak se domníváte, že by mně ti staří Petrakovi s dcerou jen tak beze všeho předali celý statek, je-li zde ten přirozený dědic, malý syn po Prokopovi? Na to není ani pomyšlení, není!”

“Tož tedy, švakříčku, hled’te si ovdovělé mladé hospodyně. Je to ženská posud k světu, s Prokopem mnoho dobrého neužila. Kromě očekávaného dědictví po svých rodičích, má vdova upsanou polovinu Petrakova statku a také má na něm dobře pojištěný svůj veliký přínos. Kdo tu osobu dostane, štěstí udělá,” velebila

mladá mlynářka za souhlasu své tchyně.

Eman se jen pohrdlivě usmál, když řekl:

“Hm, dle vašeho pojmu bylo by to snad štěstí, pokud se týče poměrů hmotných. Ale člověk může mít také ještě jiné, vyšší zájmy. Je ona mladá Petračka hodná i slušná ženská, ale — já si zcela jinak představuji svůj budoucí manželský život. Ostatně ta Prokopova vdova je starší nežli jsem já — mladší nebude, i nemám proto chuti jaksi se zaprodat.”

“Proč si tedy nehledíš Žofky?”

“Poněvadž mně ona otevřeně a pozitivně řekla, že mne ráda nemá, ona že se nikdy vdávat nebude.”

“Ale —” podivily se mlynářovy ženské a otec se otázel:

“Tys se Žofkou o tom mluvil?”

“Mimochodem, jaksi náhodou. Slyšela, že jste vzkázali Petrakovým, mohl-li bych tam dojít na námluvy a řekla mně cestou do města, když jsem ji dohonil, že by to bylo marné.”

“Vida ji, vyběračnou! Ani náš Eman není Žofce dosti dobrým,” zlobila se mladá mlynářka a stará dodávala:

“Jaká to tvrdohlavá zaslepenost. Takhle zůstane na statku do smrti za železnou krávu a bude pozdě litovat, jen až pozná, co to obnáší.”

“To se mýlíte, panímámo,” ozval se mladý mlynář. “Žofka za železnou krávu nezůstane, i kdyby se čistě nevдалa.”

“Proč myslíte?”

“Jako byste neznali jejího otce. Není on nadarmo takovým vyhlášeným písmákem. Nepodaří-li se mu dceru ku vdavkám přinutit, doma mu ona zůstati nesmí. Že je bez srdce, dokázal tím případem s Pavlíkem Válkovic, inu, jak pravím, je to kruták.”

“Je, ale teprve od té doby, kdy viděl utrpení vlastního jediného syna, ve kterého skládal veškerý své naděje. Dříve takovým nebýval.”

“Snad nebýval. To neštěstí jej ztvrdilo, ale tuhle náš starý pantáta mlynář, jako Petrakův kamarád z mládí, nám často vypravoval, jakým

Petrák býval již jako výrostek často nespokojený se světem, byl on již v té době takový rozumbrada, který chtěl opravovat svět, lidské řády, ne-li dokonce samého Pánaboha," řekla mladá mlynářka.

"No, to se mnoho nezměnil! Z mladého rozumbrady je nyní starý mudrlant," mínil mladý pan otec.

V Podluckých mlýně nejednou se vedly podobné rozmluvy, ale tím se Emanova záležitost přece neposunula ani o jediný krok ku předu. Jemu byla by se Žofka líbila, její otec její ujist'oval, že bude Eman najisto jeho zetěm a že to dceřino vzpouzení je takové ženské škňouření, na které netřeba dbáti. Však se uvidí, že rodiče vzdorné dceři hlavu napraví.

Po rozmluvě se Žofkou sice mladý Podlucký na přípověď do Petrákova statku nedošel, ale používal všemožných záminek, aby tam mohl častěji docházeti. Vycítil, že její tam rádi vidí, a poněvadž Žofka za jeho přítomností obyčejně ze světnice odcházel, on ponejvíce hovořil s mladou panímámou Petrákovou a se starými, kteří sice již byli také na výměnku, ale po smrti synově starý Petrák, statný posud stařec, nevěstě při hospodářství vydatně pomáhal.

Vida přívětivost své snachy k mladému Podluckému, starý Petrák se silně zarazil. Aby tak tito dva — než to bylo nemyslitelné! Na místě, kde hospodařil jeho zemřelý syn, nebylo místa pro jiného, byť i vdova si její vyvolila. Něco jiného by bylo, kdyby se Eman oženil se Žofkou. Však si oba otcové — Podlucký i Petrák — řekli, to že bude nejlépe, zakoupí-li se těm mladým něco vhodného, až jen se něco naskytne. Děd vnukovi ublížit nedá, provdá-li se ovdovělá matka malého Jarky, Petráková, její nynější tchán byl odhodlaný třeba proti veškerému právu ji vykázat ze stavení a sám bude hospodařiti pro vnučka. Byltě přes uplynulou padesátku statný a zdravý, hochovi bylo nyní sedm let — no, snad i toho se děd s bábou dočkají, až se Jarka ujme otcovského dědictví.

Sice nezapomínal starý Petrák, že má nevěsta právo na polovici majetku, ale on, před jehož vůlí se vždycky všechno musilo skláněti, si řekl, neprovdá-li se znovu Bětka, bude dobře, ale kdyby opět šla za muže, no, tu pak by se nějaká právní cestička našla, aby jejímu synovi, příšlimu hospodáři, byl celý majetek zachován.

Ba, nebyl on, starý Petrák nadarmo vesnickým mudrlantem, neležel darmo v knihách, a jsa v poslední době od synovy smrti všecek rozezlený na svět, na lidi a v sobě zatrpklý, žil v sobě pouze to jediné přání, aby jeho značný majetek, dědictví po dlouhé řadě předků, zůstalo i nadále v celosti pro jediného dědice, malého Jarku. Žofce vyplatí se náležitý podíl a také Bětka se musí podvolit. Ku všemu kolem zatvrdil se umíněný stařec, jehož veškerou nadějí, radostí a potěchou byl jediný vnuk, syn po předčasně zemřelém synovi.

Než i staré panímámě neušla záliba, s jakou chovala se mladá hospodyně k synu mlynářovu. Také ona dobře věděla, jak rád by se zde Eman usadil — hm, kdyby byl manželem Žofčíným, vždycky by ti mladí musili ustoupit pravému dědici, až by k tomu byl čas — ale Bětka, ta měla tvrdou hlavu a byla chytlavé povahy. Až by měla snad děti z druhého manželství, no, pak by se odtud zajiště nedala vystrnadit a když přece, pro pána krále, to by potom bylo obětí a tahanic.

Starý Petrák přisvědčil k těmto obávám své ženy a jakým byl bezohledným, dceři přísně nakázal, at' se konečně chystá, že vzpouzení nepomůže — Podluckých přijdou na námluvy a o masopustě bude svatba. —

A Žofka, která si nejednou myslila, nebude-li mocí doma vydržet, že půjde někam do služby, po prudkém výstupu s rodiči, ovládaná zoufalou malomyslností, chtěla se raději utopit. — Měla na mále; nebýti kováře Turečka, ležela by nyní na dně rybníka jako chladná mrtvola. Nyní zde ležela všechna zsinálá na trávě u vrbo-

vého houští a přála si býti mrtvou, aby neviděla a neslyšela pláč žen i litování přítomných, z nichž se mnozí málo lichotivě vyslovovali o jejím otci, tušíce, proč dívka asi hledala smrt ve vlnách. —

U Petráků ve stavení neměli posud o ničem ani tušení; chasa popravíc v hospodářství, odešla jako každé nedělní odpůldne z domu. Starý hospodář si říkal v knize, jeho manželka ve velkém Nebekličí a Jarka s matkou seděli pod hruškou v chládku na zahrádce.

Vidouce přícházeti souseda Stibrala, nenadáli se nikdo, s jakou vzrušující novinou on přichází. —

Záhy to měli zvěděti.

Sedlák Stibral byl jinak statečným člověkem, než přece se zarazil při myšlence, jak jeho sdělení zapůsobí na oba staré lidi klidně zde vysedávající.

Petrák, vysoký kostnatý stařec, se zdravě opáleným obličejem, s dlouhým vlasem za uši zčesaným, zvolna odložil brýle a když jimi založil rozčtenou stránku v knize, povstal a podává mu ruku, vítal souseda dosti srdečně:

“Vítám tě, Francku! Dlouho jsi u nás nebyl. Je pěkné od tebe, žeš jednou vzpomenu na Petrákovy.”

“A ba, když člověk musí. Já — hm — jak bych to řekl?” nějak rozpačitě mluvil Stibral, jehož rozvlácnost a váhavost byla všeobecně známá.

Aby mu snad pomohla z rozpaků, stará panímáma zahovořila:

“Tak co nám nesete dobrého, sousede?”

“Ba nesu, milá sousedko, nesu, ale dobrého to není pranic,” okolkoval sedlák, jemuž se náhle zželelo něčeho netušící matky.

“Ale, Francku, nedělej okolky! Raději řekni zkrátka co a jak,” netrpklivě zvolal Petrák a jeho pronikavé, bystré oči nad ostře zahnutým nosem ostře pohlédly na Stibrala, který byl přítelem a rostencem z mládí.

“Přicházím k vůli Žofce.”

“Co je s ní?”

“Skočila do rybníka.”

“Pro dobré nebe!” vykřikla stařená a jakoby jí nohy podkosil, padla zpět na židli, z které se právě zvedla. Za to její manžel řekl nedůvěřivě:

“Co že pravíš?!”

“Vaše dcera, Žofka, se chtěla utopit. Leží na hrázi u rybníka, vytáhl ji z vody kovář Tureček ještě živou...” rozkládal Stibral a byl by vykládal dále, kdyby Petrák nebyl na rychlo oblékl kabát, nasadil si čepici a beze slova namířil ze dveří.

Kvapně vyšel ze síně na dvůr a zavolal do protější zahrady:

“Hej, Bětko, jdi domů, panímámě není dobře!” potom spěchal ku předu, že mu soused jedva postačil.

Ustrašeně ustupovali zvědavci, když se Petrák přiblížil. V jeho přísném, ostře vyhraněném obličejí sotva znatelně to zacukalo, když uviděl dceru s promáčenými, rozpuštěnými vlasy, v oděvu jak prosáklý vodou pevně přilnul k jejímu zdravě plnému tělu. Žofka nesklopila oči před mračným otcovým pohledem, její zrak spíše bloudil nejistě a neurčitě, jaksi tékavě, jako bývá u lidí horečkou stížených.

Něco podobného pomyslel si i zkušený Petrák a jeho první slova byl určitě pronesený rozkaz:

“Musíš okamžitě domů. Bezprodleně!”

“Což pak nevidíte, pantáto, že ona, chudák, sebou nemůže ani hnout?” ozvala se poblíže stojící žena.

“Tak ji domů dopravíme!” zněla úsečná odpověď a otec se sklonil k dceři, aby ji pozvedl. Vstávala namáhavě, potácejíc se, takže kterási útrpná sousedka přiskočila a z druhé strany Žofku podporovala. Zvolna odcházel neveselý průvod, za nímž se táhli lidé, rozcházející se na začátku vesnice všemi směry. Kovář Tureček všecek promočen, nesa si suchý kabát i čepici, chvatně předešel Žofku s Petrákem, když tento na něho zavolal:

“Zvěděl jsem od souseda Stibrala,

že vy, mistře kováři, jste naši Žofku z vody vytáhl. Děkuji vám od srdce, že jste tímto činem napravil nerozvážnost hloupého děvčete.”

Petrák mluvil jaksi povýšeným hlasem, jakoby z knihy četl, inu, nebyl on nadarmo písmákem. Na dceru po celý ten čas ani nepohlédl a pouze zamžikal, když dobrácky kovář řekl:

“Neděkujte mně, pantáto, za něco, co se přece rozumělo samo sebou. No, ale byla to tura. Dávejte si nyní pozor na dceru, té se z vody na zem vůbec nechtělo.”

Ve stavení je přivítala plačící Bětka, které stará tchyně zatím všecko svěřila. Mladá hospodyně rychle přichystala lůžko a na pobídnutí tchánovo jala se zatápět, aby připravila zahřívající nápoj. — Žofka se nebránila. Když převlečenou do suchého prádla uložili do peřin, poslušně vypila vřelý nápoj a nedbajíc nařikající matky ani švakrové, obrátila se tváří ku stěně.

Ve světnici zavládlo trapné ticho. Nikomu nebylo do řeči a když se asi po hodině Bětka sklonila nad lůžkem, na němž se Žofka neklidně zmítala, hned po té zvolala polekaně:

“Panímámo, ta holka je všecka jako v ohni, jen hoří.”

Matka přistoupivši blíže, zděsila se zrůzněného obličejce dceřina, vytřeštěných očí a rozpukaných rtů, z nichž vycházel horký a sípavý dech v nepravdivých přestávkách.

“Tohle může býti zlé,” pronesla ulekaně.

“Měli bychom poslati pro lékaře,” mínila Bětka.

Její tchyně jen mlčky ukázala hlavou k oknu, kde na lavici za stolem starý Petrák byl všecek pohroužen do čtení jakési knihy.

“Že může náš pantáta býti tak nečitelný a lhostejný,” zavyčítala mladá. Ale stařena jí řekla tlumeným hlasem:

“Mýlíš se, Bětuško. Pantáta prohlíží lékařskou knihu, sepsanou panem doktorem Pečírkou. Ta u nás přechází z otce na syna. Jsou tam

vyzkoušené rady a náš hospodář v tom má zkušenost. Pomůže tak —”

“Pomůže,” trpce se usmála mladá vdova; “pomohl snad pantáta a pomohli doktoři s veškerou svojí zkušeností mému ubohému muži, Prokopovi, aby nemusil tak mladý zemřítí?!”

“Zármutek tě činí nespravedlivou, Bětuško. Prokop si zárodek smrtelné nemoci přinesl z vojny a ospoň tolik netrpěl a bolestí nezkoušel, když jsme se řídili dle té knihy. Kde Bůh jinak usoudí, lidská pomoc je marnou.”

“Aby nebyla marnou také při Žofce,” prořekla Bětka.

“Ale — mlč!” uděsila se stařena a její svědomí se zachvělo při vzpomínce, jak byli oba krutí na tuto dceru. A kdož ví, nebudou-li také Žofku vynášet za Prokopem, při hudbě smutečních písní, v průvodu bíle oděných družiček a mláďenců — a nepřehledného zástupu domácích i cizích funusníků...

Zachvěla se při tom a sepjala žilnaté ruce s vyvstávajícími klouby. Při své zámožnosti panímáma Petráková pracovala vždy do úmoru. Měla to jednak již jaksi ve své krvi, jednak hledala v práci zapomenutí neutěšeného života, když její muž tvrdou vůlí a železnou pěstí vládl v domě, kde po smrti mladého Petráka panoval neutěšený život.

Nejméně se tchána obávala Bětuška. Nejen že byla rázně povahy, ale povznášelo ji sebevědomí, jaké ona sem přinesla značné věno a že si ji Prokop vyvolil z veliké lásky.

Jak spokojeně a blaženě mohli žít, nebýti té nešťastné světové války! Ach, kdo by byl pomyslíl, že také on, který měl vojnu za sebou, bude povolán do pole! Stalo se to tehdy, když musila rukovat poslední výzva — starší mužstvo. Rozkazu uposlechnouti musil, ale nežli se podařilo otci syna vyreklamovat, Prokop musil na přestřelku, raněn si poležel v lazarete, zdánlivě uzdraven vrátil se domů, kde stále chřádl, až dotrpěl.

Hrozně, přehrozně bylo tehdy jeho starému otci; se synem ztratil svou pýchu, oporu, naději v budoucnost.

Nyní pouze na tom malém chlapci Jarkovi záleželo, pozvedne-li rod i majetek Petrákův, což bylo jediným cílem a takřka vášní starého písmáka.

Nyní na lůžku, z něhož ztuhlé tělo Prokopovo ukládali do rakve, zmítala se v nemoci jeho dcera. Bylo starcovo srdce zkamenělé, že nepocítoval hrůzy při myšlence, jak i Žofka mohla by odejít za Prokopem? —

Co jej tak zatvrdilo? Snad pomyslí, že tato dcera otce neuposlechne a pro hanbu rodiny snad odejde z domu, anebo jeho vlastní samorostlá filosofie, jakýsi druh hloubavého mudrlantství, pro který byl stařec téměř neustále v rozporu s lidmi, se světem a sám s sebou? Zde nebylo snadné vysvětlení ani odpověď. Jestli tím trpělo jeho okolí, on sám snad trpěl nejvíce tou duševní zatrpklostí. To jediné, co starého písmáka k životu poutalo, byl vnuk Jarka. Pouze pro něho, ano, pouze pro toto dítě on bude žít, pracovat a se snažit. Z četného druhdy a rozvětveného rodu Petrákova zbývali nyní pouze stařec a to dítě.

Ovdovělá mladá hospodyně nebyla špatnou matkou, dbala pečlivě o svého jedináčka a přece se mnohdy nezachovala svému tchánovi. Ačkoli byl děd příliš rozumný, aby hošíka zbytečně rozmazloval, bděl nad ním jako nad vlastní zřítelnicí a tu samou neděli, již k večeru, když Žofka po svém nezdařeném pokusu ulehla, starý hospodář způsobil velkou výtržnost proto, an se nevědělo, kam v předchozím zmatku Jarka zaběhl. Sama čeládka byla nad tím pobouřena a mladšíinka při večeři všetečně povídala:

“Starému hospodáři ani se tolik nejdá o jedinou dceru jako o toho chlapce. To bylo rámusu, že nepřišel Jarka k večeři.”

“Však nebyl kraj světa,” zasmál se pohunek; “on si náš Jarka s dětmi kovářovými hrál tam u Turečků na utopence.”

“Šlakovitý kluk! Ten by zasluhoval, že mu na tetě tak málo záleží.”

“Vždyť to ještě nemá rozumu ta-

kové mládě.”

Hovor čeládky přerušil příchod hospodyně, a každý se ubíral po své práci.

Neveselo bylo nyní u Petráků; žně byly v plném proudu a Žofka posud byla poutána na lůžko, hlavně velikou slabostí následkem přestálého zánětu plic. Zkusila mnoho, ale nenaříkala si. Mladá hospodyně sama o své vůli povolala lékaře, přijel, opakoval několikráte své návštěvy a pak vážně řekl:

“Milá panímámo, zde je těžké léčení.”

“Ale — snad nám Žofka nezemře?” vyhrkla ustrašená Bětko.

Klidně vykládal lékař:

“Nebezpečí již minulo proto, an do mého sem příchodu byla nemocná správně ošetřována, však váš otec také něčemu rozumí, to má z těch knih. Ale je zde jedna veliká záhada.”

“Jaká záhada, pane doktore?” úzkostlivě se žena otázala.

“Vaše švekrůše,” pokračoval starý, vlivný lékař, “stala se úplně apatickou, či abych vám to srozumitelně řekl, pozbyla veškerého zájmu i chuti k životu.”

Vida nechápavý pohled mladé hospodyně, lékař dále vykládal: “Milá panímámo, aby se uzdravil člověk, zotavující se po těžké chorobě, musí mít lásky i chuti k životu a toho u naší pacientky není. Ono se spíše podobá, jakoby si ona zemřítí přála.”

“Také si tak myslím. Odmítá pokrm i léky, ničeho kolem sebe si nevšímá, nepromluví po celý den.”

“A hleďte, to je právě to!”

“Což proti tomu ničeho není?”

“Bylo by, dobrá vůle a láska k životu a právě to obě zde chybí.”

“Bohužel!”

“Jak pravím, je to neutěšený případ. Leda nějaký silný otřes duševní, náhlá radost, leknutí vzburcovalo by pacientku z té záhubné pro ni lhostejnosti.”

“Oh, kdybych věděla jak pomoci. Mám Žofku ráda, dobře jsme se spolu snášeli; poradte mně, co mám činit, pane doktore.”

“Milá panímámo, prozatím nemů-

žeme činiti ničeho. Také věda má své meze a i lékař je pouhým člověkem, který jen s pomocí Boha, toho nejlepšího a nejmocnějšího lékaře, může zažehnavati choroby."

"Ubohá Žofka, jak ji musí býti."

"Ano, ubohá. Churaví nyní spíše duševně nežli tělesně. Nemělo by již účelu, abych sem tak často jako posud docházel. Přijedu jak sám za dobré uznám. Ovšem se hned dostavím, bude-li třeba, byste pro mne poslali."

Poté lékař odešel a Bětka jeho sdělením rozplakala starou panímámu, jejíž srdce svíralo se pomyslem, že ona, stařena nad hrobem, měla by přežítí obě své děti.

Nebylo však času, oddávati se zármutku, touto dobou byly nejpilnější práce na polích, ve stodole, na sadě? Nemocná Žofka bývala někdy po celý den odkázána na sebe a dostalo se jí jen nejnutnějšího ošetření, ale nemocné bylo všecko lhostejno.

Nad tím pozastavoval se již i starý pantáta. Jako muž zkušený věděl, že se z toho může vyvinouti trudnomyslnost, která — je-li nezhojitelná — i smrtí končí. Měl-li pro dceru trošek citu, aspoň to na sobě znáti nedával. Všiml si nemocné pramálo a více než kdykoli jindy sám v sobě byl pln duševního rozporu a trapné rozervanosti.

"Snad by toho všeho nebylo, kdyby stále nemudroval a neležel v těch knihách," stěžovala si jeho manželka nevěstě.

Bětka jen rozmrzele pokrčila rameny — i ona nyní dost zakoušela od tchána neustále nakvašeného a nejednou si řekla v duchu, jaký že je tohle život? — Bylo by mnohem lépe provdati se, zajistiti synkovi jeho dědictví, žádný nebude jí moci brániti, aby i ona užívala svého mládí a před očima pěkné, kypré vdovy zatanula v duchu statná postava mladého Podluckého...

Několik po sobě jdoucích deštivých dnů přerušilo práce na polích a popravovalo se jen ve stodole i po domě. Za takového nevlídného dne dostavil se k Petrákovým lékař. Jeho

neočekávanou návštěvou byli všichni patrně udiveni. Doktorovi to neušlo, i vykládal dobrácky:

"Nelekejte se, nepřicházím k vůli nemocné, nikoli. Naše pacientka je na tom stále stejně, jak vidím. Hm, není-li lépe, aspoň hůře není; ale sem přicházím jen jaksi na skok, jaksi mimochodem. Povolali mne ku mladé Válkové, která se náhle těžce roznemohla."

"Ale," podivila se stará Petraková, "co že tak najednou?! Ještě nedávno jsem ji viděla, byla zdravá jako řípa a jen jen kvetla radostí, že snad po prvním děvčátku budou nyní míti hošíka, dědice, na něhož se všichni v domě velice těší."

"Ba, právě," vážně hlavou pokývl lékař; "zde máte důkaz toho, jak snadno se lidské štěstí zvrtně v pravý opak. Tam u nich, u Válek, také je hodně práce, mladá aby byla stále jako v kole, zapomněla, v čem se nachází, nešetřila se, až se strhla. Je to zlé — předčasně narozené dítě a matka mezi životem a smrtí."

Petrákovy ženské trnuly — bylo jim líto Pavla i jeho mladé ženy, ale Petrák se tvářil jako když neslyší — snad opět o čemsi mudroval.

Nebylo jisto, jestli i nemocná Žofka zaslechla sdělení lékařovo, ničeho na ní znáti nebylo. Ale, když se čtvrtého dne rozklínklal umíráček a kovářka Turečková, jdouc kolem, křikla do otevřeného okna světnice Petrákovy, to že vyzvánějí mladé Válkové, když se obě panímámy pokřikovaly, modlíce se za nebožku, tu Žofka prudce na lůžku se vzepřela s takovým výkřikem, který až kosti pronikl, potom zaryla hlavu do peřin a jejím vyhublým tělem otřásalo prudké štkání. Ubohá asi vzpomněla na Pavla a jak on nyní trpí.

Toho se stará panímáma arci poděšila, toho deřína výbuchu, ale mladá hospodyně, pamětlivá řečí lékařovy, s účastenstvím pohlížela na plačící dívku. Je-li to snad ten duševní otres, který by Žofku zburcoval z její záhubné lhostejnosti? Ó, kéž je tomu tak!

Stalo se. Nemocná počínala jeviti

zájem a dychtivě naslouchala sousedkám, docházejícím na besedu, když tyto vypravovaly, jak to bylo smutné, pohřeb mladé nebožky ze stavení Válkova. I to novorozeně vzala si matka do hrobu — dali jí je do rakve — při tomto líčení ženské hlasitě vzlykaly.

“A on, Pavel, chodí jako tělo bez duše a není divu. Matka mu pádem leží, otec je jako pára nad hrncem a k tomu ta malá dvouletá dceruška stále maminku s pláčem volající...” vykládala kovářka. Ženské poslouchaly, trnuly, a nejvíce trnula Žofka.

Dávno odpustila Pavlovi, že se oženil s jinou, ale nyní — nyní, snad by se dal otec obměkčiti, není-li mladý Válek více takovým chud’ásem. Pravda, větší část věna nebožčina byla připsaná na malou dcerku, ale za tu poměrně nedlouhou dobu svého manželství jak zvelebil Pavel zanedbaný dříve majetek! Přestavená chalupa byla jako klícka, přikoupeno polí, louka i kus zádušního lesa; přibýlo dobytka i hojně drůbeže, ale ta mladá, pracovitá žena, pečlivá hospodyně a věrná pomocnice mužova, od toho všeho odešla, aby dřímala svůj věčný sen na tichém hřbitově vesnickém, jehož bílé zdi z daleka svítily na nízkém pahorku mezi polními lány.

Že se mladý vdovec musí oženit již k vůli dítěti, soudilo se všeobecně a nabádali jej k tomu sami rodiče nebožčini, pozorující hluboký zármutek zetě dobráka. Zajisté měl nebožku Kačenku rád, nikdy ani krivým pohledem jí neublížil a že ona tak mladá zemřela, v tom byla vůle Boží. Takto soudili tito prostí venkovští lidé, nalézající v tom i útěchu nad ztrátou milé dcery.

A obyvatelé V—ští, zvláště ženy, mluvilo-li se o nové Pavlově ženě, jednomyslně vždy jmenovali Žofku Petrákovu.

Jenomže se nikdo nedozvěděl toho, s čím se mladá panímáma Petráková úzkostlivě tajila i před domácí chasou a nad čímž její tchyně tajně poplákávala. — Petrák si zůstal důsledným, neoblomným. Pavel Válek,

který měl ku své bývalé hospodyně velkou důvěru, v tajné rozmluvě s Bětkou tuto požádal, aby mu byla přimluvkyní u svého tchána. Jistě se pantáta přesvědčil o věrné lásce dceřině i o tom, že by Žofka ničím neštědala. At’ tedy svolí k jejich spojení, odpuštění dívčino on si již vyprosí i to, aby se ona, Žofka ustrnula nad jeho maličkým dítětem.

A ona?! Oh, jak ráda byla by tak učinila, ale zákaz otcův zmrazil veškeré její naděje.

“Pavla si jednou pro vždy vypust’ z hlavy! Provádáš-li se vůbec, staneš se pouze ženou Podluckých Emanů! To jsou má poslední slova!”

“Ach, otče, hodláte své neústupné tvrdosti obětovati štěstí několika lidí a snad i můj život?!” lkala ubohá dívka, svijejíc se u nohou hněvivě zakaboněného starce.

“Již jsem řekl!” po těch slovech vyšel, nevšímaje si dcery na zemi v mukách se svijející.

Žofku bylo nutno znovu dopravit na lůžko. Tehdy i stará panímáma odsuzovala manžela pro jeho krutost, chtěla se dcery zastávat, leč ona i Bětka naléhaly na pantátu marně.

Byl jako ze skály, inu, umíněný mudrlant.

Vesničané na sebe pohlíželi udiveně i souhlasně hlavami pokyvovali, když za nedlouho po té vyjel z Petrákova statku v největším trysku povoz a rovnou do města pro lékaře.

“Ubohá, nešťastná Žofka, s tou je asi na mále,” povídaly si mezi sebou útrpné sousedky.

Leč mýlily se!

Nebot’, když přispěchavší lékař vešel do Petrákova stavení, nevedli jej k lůžku, na němž ležela domácí dcerka. Šel dále, do vedlejší lepší a jaksi “parádní” světnice. Tam u lůžka Jarkova seděl Petrák, zestárlý o celou řadu roků — — —

Tělíčko nemocného dítěte prudce sebou zmítalo a z vyschlého hrdla namáhavě se dral chrapot — lékař se patrně zarazil. Jeho zkušenému oku neušly známky počínajícího záškrtu. Vyšetřil nemocného Jarku,

prohodil slova útěchy, nařídil, jak si mají domácí počínat a zastavil se u lůžka Žofěina. Potrásl povážlivě hlavou.

"Hm, víte, panímámo, vrátí-li se znovu odcházející nemoc, bývá druhý případ horší prvního," řekl na úzkostlivou otázku staré selky Petrákovi.

Již to bylo na pováženou, že k Petrákovi lékař denně dojížděl a účastenství s nemocným dítětem bylo všeobecné, třebaže cizí lidé nechápali bezměrný starcův zármutek. Bože, takových případů se stane, že zemře jediné dítě a svět se proto na své draze nezastaví... Co nedokázala smrt synova, dokázala obava o dítě — Petrák za nedlouho úžasně sešel a sešedivěl. Jeho přímá posud postava se nyní nakláněla ku předu — ani lékař se neubrnil myšlence, že by smrt vnukova i děda sklátila do hrobu.

Starce obyčejně vysedával mlčky, s hlavou do dlaní zabořenou u lůžka Jarkova, stěží vnutila mu Bětko něco pokrmu; také ona byla všecka utrápená, ale její povinnosti jako hospodyně jí na štěstí nedovolovaly, aby se oddávala tak bezmeznému zármutku jako její tohán.

Kteréhosi dne Petrák namáhavě promluvil:

"Řekněte mně na své dobré svědomí, pane doktore, je zde nějaká naděje?"

"Musíme doufat, pantáto. Dokud je v těle jiskřička života, netřeba se vzdávat naděje, ačkoliv se přiznávám, že by to byl přímo zázrak," vyhýbavě řekl lékař.

"Zázraky se již nedějí," trpce pronesl Petrák.

Lékař, jemuž se starce zželelo, přitáhl si k němu blíže židli, na níž proti Petrákovi usedl, a položiv mu ruku na rameno, hovořil:

"Pravíte, že se zázraky nedějí?"

"Ano, já to popírám!" zněla prudká odpověď.

"Dobrá. Já však s vámi nesouhlasím. Vy nemáte pravdu. Přiházejí se posud, jenom že nynější lidstvo to

nazývá náhodou a nepředvídanými událostmi. Ale kdo po léta zná lidi, jejich bolesti, osudy a život, kdo má dosti dobré vůle, aby důkladně přemýšlel, kdo se pevně sloučil s přírodou jako lékař, ten měl nejednou příležitost pozorovati hodně divů a zázraků zde na zemi, o nichž nemožno říci, že by to byly pouhé náhody a všední události. Ano, ten všemocný duch nad námi jest a řídí osudy i události, jejichž mnohdy hodně spleťtá souvislost pouze od nepřemýšlejících nevěrců je považována za pouhou náhodu."

Když zamyšlený starce neodpovídal, mluvil lékař.

"Tak jest! A divím se, že právě vy, takový zkušený muž a vyhlášený písmák, se mnou nesouhlasíte. Ale chápu, vás zatvrdil smutný osud synův. Ale vy jste se neměl uzavírat do sebe, naopak, vy jste ze sebe měl vyjítí vstříc těm, kteří kolem vás žijí. Potom by všem bylo dobře a vám nejlépe. Láska lásku plodí. Překonejte svou uzavřenost a ve štěstí dcerině naleznete náhradu i za možnou snad ztrátu vnukovu."

Po té lékař odešel, zanechávaje starce jeho myšlenkám.

A byly to myšlenky nevýslovně trapné. Lékař jistě nemluvil na pláno. Nebyla snad nemoc Jarkova trestem za otcovu tvrdost k Žofce? Ó, kéž by se stal zázrak ten, aby dítě bylo zachováno životu, k udržení rodu Petrákova! Což nebyl jeho vnuk jedinou páskou, která starce k životu poutala? Jediným cílem jeho veškerého snažení směřujícím jej se světem? Starý Petrák mimovolně se pial chvějící se ruce a veliká horká slza mu stékala po přepadlém bledém obličejí...

Zázrak — řekl doktor — ano, staní se zázrak! Potom i on, Petrák, se změní a s tou nadějí snad i nové štěstí a spokojenost zavítá pod střechu, kde po smrti mladého hospodáře bylo všecko tolik neutěšené a jakoby zakřiknuté.

Způsobilo to silné přání dědovo, úpěnlivé modlitby matčiny a pečlivé

ošetřování, že byl Jarka životu zachován? — Jak pokračovalo uzdravování dítěte, tak se stařec stále prospěšně měnil.

“Zavázán jsem nebi i osudu,” promlouval k manželce. “Jarka nám zůstane, at’ tedy i Žofka je šťastnou.”

Tento slib otcův měl podivuhodný účinek — Žofka okřívala téměř zázrakem a Pavlu Válkovi naděje v příští utěšenější život vyzlacovala ne-utěšenou přítomnost.

Ani u Podluckých nebyli valně překvapeni takovým obratem poměrů, — to od téhož dne, kdy Bětka Emanovi promluvila do duše, aby on i jeho rodiče svou neústupností nemařili Žofčino štěstí, přesvědčil se Eman, že mladá vdova jest nejen velmi do-

brosrdečná, ale i šlakovitě půvabná ženuška. Ostatně ani ten rozdíl věku nebyl tak veliký — jen o několik týdnů a na první pohled se pěkně doplňovali ramenatý, osmahlý Eman a drobnou, čipernou Bětuškou.

Dalo se předvídati, jak se všechno skoncuje k všestranné spokojenosti, zvláště když přičiněním bohatého Bětčina otce vyjednávalo se o nájem výnosného dvora pro nastávající manžele Podluckých, takže i Eman na konec souhlasil se švakrovou mlynářkou, že by “byl sám proti sobě, kdyby tohle zamítl.”

Šťastny jsou obě mladé dvojice. Šťastný je i starý písmák u vědomí, jak si bude vychovávat dědice jmění i jména Petrákových.

Nešťastné námluvy pana Jeremiáše Houžvičky od něho samého vypravované

Veselá povídka a starosvětská

Napsal F. J. Rubeš

RED třiceti lety mi bylo, jak to můj křtící list dosvědčuje, pět a dvacet let, byl jsem již mistrem, držel jsem několik tovaryšů, práce a vejďelku měl jsem dost a všechny dcerky z celého města se na mne již na padesát kroků usmívaly; ale nic netrvá na světě věčně, čas vše mění, teď se na mne žádná ani nepodívá.

Když mi bylo, jak jsem pravil, pět a dvacet roků, říkala mi moje maminka: "Jeremiášku, ohlédni se pak přede po nějaké nevěstě; jsi mladý, jsi hezký, peníze také máš; každá si tě ráda vezme."

Já se sice ženění nikdy neodříkal, četl jsem ale kdes, že má pořádná nevěsta sedm "p" mít, a těch sedm "p" mi tak hluboko do mozku zalezlo, že jsem si umínil jen tu dívku za manželku pojmout, která by všech těch sedm "p" měla, a abych těch sedm "p" nezapomněl, zaznamenal jsem si na desku mé zápisní knihy: 1. pěkná, 2. pobožná, 3. pozorná, 4. pokorná, 5. pracovitá, 6. pořádná, 7. peněžitá.

Celý svět to uznat musí, že to mnoho žádáno nebylo, a já těch sedm "p" přece pět a dvacet let hledal a nenašel jsem jich. Která dívka byla pokorná, nebyla peněžitá, která byla pracovitá, nebyla pěkná; která byla pobožná, nebyla zas peněžitá, a tak jsem hledal pět a dvacet let nevěstu a zůstal jsem svobodný.

"Jeremiášku, Jeremiášku!" říkala mi maminka, "ohlédni se po něja-

ké nevěstě, máš už svrchovaný čas!"

Že už čas svrchovaný tu byl, to jsem za pět a dvacet let zpozoroval a pročež jsem k sobě řekl: "Jeremiáš, slev několik "p", sice se neoženíš" a Jeremiáš slevil.

Od té chvíle jsem hledal dívku, která by aspoň jedno "p" měla, a sice to poslední "p" rejstříku mého — já hledal peněžitou.

Sedm nocí jsem nespál a sobě hlavu lámal, která by z našich dcerek ta nejpeněžitější byla, až jsem se přece resolvoval a Zuzanku za svou nastávající vyvolil.

Pan Zázvorek byl mohovitý kupec a byl vlídný člověk, se kterým se dalo přece něco moudrého promluvit; Zuzanka byla mladá, trochu ještě ztřeštěné děvče, byla ale jediné dítě pana Zázvorka, a pan Zázvorek měl, jak jsem již pravil, peníze. Já měl s panem Zázvorkem velmi často co jednat, a proto jsem měl do jeho domu a k jeho Zuzance lehký přístup. Stokrát jsem to měl na jazyku jí říci, když jsem s ní mluvil, že bych rád svůj stav proměnil, jak jsem ale na tu kapitolu přicházel, zapejřil jsem se až po uši, a bylo po vyznání lásky.

Abych svému trápení konec učinil, obrátil jsem se na pana Zázvorka, a vyznal jsem mu, že jeho Zuzanku miluji. Pan Zázvorek si mě přeměřil od hlavy až do paty a zeptal se mě, mnoho-li mám ve svém jmění; já mu pověděl poctivě a pan Zázvorek řekl, abych o tom promluvil se Zuzankou.

Příští neděli z večera, dozvíděv se, že pan Zázvorek doma není, umínil

jsem si tu radostnou návštěvu učinit, vzal jsem sváteční kabát, a bylo již hezky šero, když jsem do domu přišel.

Zuzanka stála s naším mladým lékárníkem v průjezdě a smáli se. Jak mě však zahlédli, zarazili se; Zuzanka se ale hned vzpamatovala a začala se mnou diškurovat.

V průjezdě visely veliké kupecké váhy, jedna váha byla skoro u země a druhá na krátkých provazech skoro u stropu visela.

"Kdo jsme těžší, pane Houžvičko," řekla švitořivá Zuzanka, "važme se!" a já — nechtě jí tu radost pokazit, řekl jsem: "Vážme se!"

Pan lékárník mi pomohl s velkou obtíží na tu hořejší váhu, na váhu ale, na níž Zuzanka sednout měla, položil ten bohaprázdňý člověk několik těžkých závaží. Já volám: "Pomoc! pomoc!" křičím, že dostávám závrat', nic na plat! ten lehkomyšlný párek se mi dal do smíchu a odběhl.

Mé nesnáze byly do nebe volající — dvě hodiny jsem musel shrben mezi stropem a zemí viset a odnikud žádné pomoci.

Vida, že mě žádná křesťanská duše vysvobodit nepřichází, umínil jsem si, že se osvobodím sám, třeba bych krk srazil. Chytím se tedy pevně oběma rukama provazu a spustím tělo dolů. Co jsem tak visel a nohama půdu marně hledal, sem tam se kejklal, otevřela se vrata, někdo vešel do průjezdu, a zapletl se mi mezi nohy tak, že jsem mu na krku seděl. To byla voda na můj mlejn; já se honem pustím provazu, a jedním rázem jsme leželi oba, já i ten, na jehož krku jsem seděl. "Mordýři, zloději!" křičel ten ubohý člověk, co hrdla měl; já v čerstvosti sahám po čepici, která mi s hlavy někam zalétla, ulovím něco, posadím to na hlavu a ujíždím domů.

Přijda domů, teprv jsem viděl, co jsem místo čepice po tmě ulovil; byla to paruka a sice paruka pana Zázvorka.

Druhého dne jsem obdržel od panny Zuzanky psaníčko, v němž stálo:

Pan Jeremiáš Houžvička byl vážen, ale za lehkého uznán. Čtyři neděle na to vzala si toho lehkomyšlného lékárníka, a já utřel hubu.

Já vím, že by mnohý po takové komedii ženidlo na hřebík pověsil; Jeremiáš Houžvička si ale předsevzal, ještě jedenkrát co ženich vystoupit a sice u panny Karolinky, dcery počestného kloboučníka Kašpara Zajíčka. Karolinka nebyla sice peněžitá, byla ale ještě mladá, pěkná a pořádná. Já si koupil u pana Zajíčka nový kastor, a příležitost byla hotová, že jsem své návštěvy opakovati mohl. Pozoroval jsem sice, že hezká Karolinka mimo mne ještě od více ctitelů návštěvy dostává, to mně ale koncept ani zamák nemátlo; neboť to byli sami kloučkové, a ani jeden z nich nebyl polovic tak usedlý, jako já.

Několik sanic za město, ke cti mé Karolinky ode mne uspořádaných, učinilo mne samostatným pánem jejího srdéčka. Vše šlo podle mé noty, a já již v duchu sokům mrkvičku strouhal a byl jsem pyšný na své štěstí; pejska ale předchází pád.

Asi půl hodiny za městem bydlel bohatý mlynář a ten dával bál, ku kterému všechny honorace našeho města pozvány byly.

Moje Karolinka šla tam s rodiči a několika přítelkyněmi, a já jim svatě slíbil, že za nimi co nevidět se strejcem truhlářem přijdu. Přijda k strejci truhláři, našel jsem ho ještě neoblečeného a musel jsem chtít nechtít čekat; zatím jsem hovořil s paní tetou a nepovšimnul si, že si děti s mým kastorem hrají. Co d'as ale nechce! ti nevázaní kluci vzali hrnek rozpuštěného klišu z kamen a vlili mi ten kliš do mého nového klobouku. Tak jsem dostal klobouk do ruky, aniž jsem pro samou radost pozoroval, jakou pomádou napuštěn je. Strejček truhlář byl hotov, já nic zlého netuše, posadím klobouk na hlavu a leťm do bálu.

Bylo již hezky pozdě a mrzlo, jen fičelo. Již z daleka bylo slyšet hudbu a já se již co dítě těšil na taneček s mojí drahou Karolinkou. "Ne-

vybojuješ-li srdéčko její dnes," řekl jsem k sobě, "tedy ho nevybojuješ již nikdy!" Neboť jsem byl vyfintěn, jen což, byl jsem nafrizírován a napudrován jako panenka.

Společnost již nás čekala. Jakmile jsme překročili práh, přišel nám pan mlynář naproti a expedíroval nás tak hbitě do sálu, že mně ani času nezbylo, jemu poklonu udělat. Přijdeme do sálu, já chci velectěné společnosti slušnou poklonu učinit, nemohu ale klobouk dostati s hlavy; já řežu jednu poklonu přes druhou, mluvím ty nejkrásnější zdvořilosti, co jsem jen věděl; hmoždím se, trhám, tahám klobouk, nic na plat, kastor seděl na hlavě, a to tak pevně, jakoby ho přibil. Ctihodná společnost zpozoruje moje rozpaky, a všecko se postaví okolo mne. Já tahám klobouk na levo, tahám na pravo, všecko marné; můj kastor a má hlava se tak upřímně držely, jakoby si věčnou lásku a věrnost přísahaly.

"Co pak asi u šlaka v tom vězí?" vzdechl jsem si z hlubokosti mé těžkosti, a tak bolestně jsem kolem sebe hleděl, až mi mne samého líto bylo.

"Ale dobré nebe," řekl jeden z přítomných hostů, "tot' patrné, co v tom vězí; bezpochyby jste, pane Houžvičko, hodně běžel?"

Já: "Ba arci!"

Host: "A zapotil jste se hodně."

Já: "Ba arci!"

Host: "A venku hodně mrzne."

Já: "Ba arci!"

Host: "No, tu to máme; klobouk vám přimrzl k hlavě. — Ted' jen honem ke kamnům."

Já šel ke kamnům a celá společnost se hrnula za mnou a všichni se tomu smáli co blázní, že mi přimrzl klobouk k hlavě; já se usmíval sice taky, nebylo mi ale do smíchu.

Kamna jen sálala, já byl již skoro na polo upečen; můj klobouk ale nechtěl rozmrznout. Já ho opět otáčel, on ale seděl tak pokojně, jako dříve. I myslil jsem, že zlosti již puknu a horký pot vyvstal mi na čelo. Chtě si pot utřít, zpozorují mezi krupějemi potu také krupěje klišu a to mne do-

cela zničilo. Neboť jsem sice slýchal, že se lidé ouzkostí krví potili, aby se ale kdo byl klišem potil, to byla věc neslýchaná.

Páni hosté, pozorující mé zničení, prohlíželi můj klobouk a pronesli jednohlasně, že je můj kastor k hlavě přiklizen. Jak jsem se při tomto výroku tvářil, to si každý pomyslit může. Hned jsem se chtěl domů odebrat, když mne ale celá společnost a zvláště moje Karolinka snažně prosila, abych toho neučinil, dal jsem si říci a ostal jsem. Ostrý nůž a ostré nůžky byly tu hned a já se musel chtít neb nechtít podrobit operaci. Tím ostrým nožem mi rozřízli můj nový kastor od tepla k čelu na dvě polovice, a těma nůžkami mi tu pravou polovici i s vlasy od hlavy odstříhali. Tu se dali teprve všichni do smíchu; neboť pravá polovice mé hlavy byla docela oholená, a levá měla ještě frizuru, na kteréž ještě půlka kastoru pěkně seděla.

Ti hořcí hosté mi chtěli ještě druhou polovici ostříhat; k tomu jsem se ale na žádný způsob podrobiti nechtěl a také nepodrobil. Abych na své neštěstí poněkud zapomnul, brali mne neustále k tanci; já tancoval jako anděl, ale nic na plat, jak jsem sebou hnul, smálo se všecko.

Moje Karolinka mě neustále těšila a to mi ještě jediné dodávalo síly, že ona na mém neštěstí brala podíl, neboť jí z modrých oček slzy co perle skákaly. Ano, byly to slzy, ale slzy krokodilovy, neboť se mi ještěrka z největšího pláče do hlasitého smíchu dala. "Ó faleš! ó falešné plémě!" zvolal jsem a rovnou cestou jsem letěl domů.

"Jeremiášku, Jeremiášku!" ptala se mě mamička, když jsem domů přišel, polovici mého nešťastného kastoru skrz brejle obdivujíc, "co pak jsi dělal s tvým novým kloboukem?"

"Běžel jsem, mamičko, po ulici," řekl jsem, "vrazil jsem po tmě do rohu, a půl klobouku odlítlo."

Na tuto mou první lež v mém životě jsem šel i s kloboukem do postele, doufaje, že ho ráno teplou vodou

s hlavy dostanu. Však i tentokráte mě má naděje zklamala a já si musil chtít nebo nechtít i druhou polovici hlavy dát oholit. Když jsem tak seděl a oholení hlavy hořce oplakával, došla mně zpráva, že si Karolinka jednoho z těch kloučků, kteří ji mimo mne navštěvovali, za ženicha vyvolila a já byl zase na holičkách.

Jeremiášku! Jeremiášku! Pokus se ještě jednou o nevěstu, do třetího všeho dobrého; máš už nejsvrchovanější čas!

"Ba, již nejsvrchovanější čas!" vzdychnul jsem sobě, dal si udělati paruku a la pudl a umínil jsem si ještě jednou na námluvy vyjít.

Panna Lidunka, dcera městského barvíře Skořepy, který také poštu držel, získala mé srdce a mně běželo již jen o to, abych si já také to její získal.

Panna Lidunka nebyla sice tuze peněžitá a tuze pěkná také ne; byla ale pořádná a pokorná dívčina, ráda čtla a znala se dobře ve hvězdářství.

Od té chvíle jsem studoval celé dni a celé noci hvězdářství a jakmile jsem se s pannou Lidunkou kde sešel, házel jsem měsícem, kometami a hvězdami tak učeně kolem sebe, že se ta ubohá holčina radostí nad mým hvězdářstvím zbláznit mohla; panu Skořepovi jsem ale povídal o mých dukátech, které se mu více než všechny moje hvězdy třpytily. Konečně byla určena neděle, kterážto jsem s pannou Lidunkou u přítomnosti všech přátel řádně a pořádně zasnouben býti měl.

Hned na začátku této mé známosti jsem Lidunce řekl, jak znamenité verše také dělati umím; a od té chvíle mě také neustále soužila, abych jí nějaké verše udělal.

Den našeho zasnoubení mi podal krásnou příležitost k vyplnění Lidunčiny žádosti a dříve než jsem sám k zasnoubení přišel, odeslal jsem jí následující báseň, kterou jsem si po tři neděle dnem a nocí hlavu lámal a která se mi, dle mého zdání, ještě dosti dobře podařila.

Lidko moje. Ty mě potěšení,
holubinko ze všech nejkrásnější!
Nad Tebe snad v celém světě není
dívky modrovokatéjší.
Pivoňky jsou Tvoje zdravé tváře;
rtové Tvoji sladký marcipánek;
vlasý Tvoje sluneční jsou záře;
noseček Tvůj krásný tulipánek.
Ty jsi moje krásná čarovnice,
slovo Tvoje víc než muže platí,
rozumu máš jistě více,
nežli čtyři advokáti,
pro horoucí k Tobě lásku
nechám snídaně i oběda;
nebot' mě vodiš na provázku
lásky jako medvěda.
Ano, Tys má hrdlička!
Jenom v lásce věrně stůj,
pak jsi moje a já Tvůj
Jeremiáš Houžvička.

Půl hodiny po odeslání básně vydal jsem se na cestu do domu mého nastávajícího pana tohána. Jaké bylo ale moje leknutí, když jsem, bera za kliku, Lidunčin hlásek zaslechl: "Pan Jeremiáš Houžvička je od hlavy až do paty učiněný zlosyn a blázen, který mě svými verši jen v posměch uvésti chce; jak mi sem přijde, oči mu vyškrábú."

Já zůstal jako když mě opaří, a duch se ve mně tajil. V tom se někdo blížil ke dveřům; já dostal strach, vezmu nohy na ramena, utíkám na dvůr, klopejtnu a padnu zrovna hlavou do nějakého vodou naplněného škopku. Přítomnost ducha mě ale neopustila, já se hezky z čerstva sebral a ač se mi s hlavy jen lílo, přece jsem zahlídl malá dvířka, jimiž jsem, nechav klobouk a paruku ve škopku, do malé komůrky vklouznul.

Tu jsem se posadil a studoval, co bych vlastně nyní měl počítí. Mezi tím, co jsem studoval, přišel nějaký pořádný člověk a zavřel dvěře u mé komůrky na zámek. Tu jsem teprve byl v kleci.

Celou hodinu jsem na vysvobození čekal, ale nadarmo. Uběhla ještě jedna hodina a Jeremiáš Houžvička seděl ještě v kleci. Najednou bylo slyšeti mnoho hlasů a šramot otvírajících se dveří, což mi oznamovalo, že

společnost se již rozchází. Volatí o pomoc jsem již nechtěl, za jedno jsem se styděl a za druhé bych se byl sám v ruce svých nepřátel vydal; a proto jsem tedy zůstal tiše sedět, až se všecko utišilo.

Když se v domě již ani živá duše nehýbala, počal jsem svůj žalář opatrně prohlížet a byl jsem št'asten, že jsem jedno zpukřelé prkno v postranní stěně našel; to jsem zlomil a učiněnou dírou skočil jsem rovnýma nohama na smetiště, kdež jsem se až po kolena zabořil.

Z toho jsem si ale mnoho nedělal, byl jsem aspoň zase na dvoře. Míra neštěstí mého nebyla ještě dovršena, neboť byla vrata u domu zamknuta a v domě vše spalo, jako by to do vody hodil.

Zima byla nesnesitelná, má mokrá oholená hlava mi mrzla a okolo srdce mi bylo tak ouzko, že bych si byl snad zoufal, kdybych byl v šeru na dvoře kryté saně nespátl. Nouze mi dodala zmužilosti, já si milé saně otevřel, vlezl jsem do nich, uložil jsem se a v bázní Boží jsem také št'astně usnul.

Ráno se probudím, vykuknu ze saní a srdce ve mně radostí poskočilo, když jsem vrata u domu otevřená spatřil a ani živou duši na dvoře ne-

viděl. Hbitě vyskočím ze saní a několika skoky byl jsem na ulici; jaké bylo ale moje podivení, když jsem samé mně docela neznámé domy spatřil! I protírám si honem oči, ale nic naplat — všecko, nač se podívám, neznámé.

"Co pak je to tam za blázna?" ozval se najednou silný hlas a ke všem oknům a do všech dveří po celé ulici hrnou se lidé a ze všech stran zazní: ha, ha, ha!

Já se podívám na sebe — ach, kdo popíše mé leknutí — v tom zpropadeném škopku, do něhož jsem byl padl, nebyla voda, jak jsem dříve myslil, nýbrž červená barva a má oholená hlava vyhlížela jako velikonoční na červeno omalované vajíčko — — — já omdlel.

Když jsem zase k sobě přišel, dozvěděl jsem se, že ty saně, v nichž jsem nocoheoval, panu Skořepovi nápatřily a že si je postilion z nejbližší stanice domů odvezl, nevěda, jakého pasažéra veze. S večerem jsem se navrátil do otčiny a doma jsem na stole našel psaníčko, v němžto mi pan- na Lidunka košíček a mou báseň poslala.

Dobré nebe ví, jak to je; někdo se ožení hračkou, pro mne ale bylo zění vždycky na život a na smrt.

Pišvejcovy hodinky

Kancelářský obrázek

Napsal Jan Klecanda

MARIANSKÉ hradby ozvalo se zadunění děla, jež — snad na památku nezapomenutelné jubilejní výstavy — denně oznamovalo Pražanům právě pole-

dne.

“Padla!” zvolal radostně bezplatný praktikant Pišveje a odhodil pero.

“Poledne! To ten čas utíká a — nic se neudělá,” vzdychl pan oficiál Kobrnát a pohlédl káravě přes brejle na lehkomyšlného mladíka, jenž způsobem skoro až neuctivým udeřil o stůl erárním držátkem.

Chtěl pan oficiál ještě něco poznamenati, poněvadž neopomenul ani jediné příležitosti, aby byl Pišvejcevi neudělil nějaké spasitelné naučení, leč v tom zjevil se v otevřených dveřích svého pokoje pan šéf, ředitel a císařský rada Luckschall. Brejle vysoko na čele posunuty, hodinky v ruce, zadíval se ostře na Pišvejce.

“Na, na, sie, Pišvajc” — pan rada důsledně vyslovoval každé jméno co nejněmečtěji — “snad už nedělají fajrum?”

“Pane rado — ráčíte-li dovolit — padla!” s lehkou úklonou, nepotlačuje úsměšek, řekl Pišvejc.

“Nemožno! Mně schází deset minut...”

“Ráčeji prominout, mně schází pět minut, ale proto přece — ráčeji prominout — tentokrát má pan Pišvejc recht,” devotně ozval se kancelista Šantrůček.

“A já zas mám už sedm minut přes a tamhle naše úřední hodiny, ty vůbec nenkazují,” podotkl oficiál Kobrnát.

“To moje hodinky jdou na minutu, ba skoro na sekundu,” řekl se záli-

bou Pišvejc, dívaje se na své stříbrné, ale již trochu obstarlé kotvicovky. — “Vzal jsem si k srdci radu pana císařského rady, že pořádný úředník je ve všem všudy pořádný... I hodinky musí mu jíti pořádně!”

“Na, na, sie, Pišvajc! Nechtějí tím snad pronášet kritiku o svých představených?” řekl pan rada přísně. “Ale mrzuté to je, pánové,” obrátil se k oběma starším úředníkům. “Hodinky výborné... řekl mi zlatník, takových že je málo... ale ať je reguluje, jak chce, kdo chce. pořád se buď zpožd'ují nebo předbíhají...”

Kancelista Šantrůček svraští čelo jako vždy, když chtěl říci něco obzvlášť důmyslného. “To budou holt takové hodinky, abych tak řekl...”

“Které jsou dobré, ale špatně jdou,” dokončil za něj Pišvejc.

Pan rada byl by se snad zasmál tomu povedenému praktikantskému vtipu, ale když viděl pohoršení, obzvlášť se v obličjích oficiála i kancelisty, uznal za dobré prostofekého odvážlivce pokárati.

“Moc mluvěj, Pišvajc — tuze moc mluvěj, a já jim přece už několikrát řekl, že to mladému úředníku, obzvlášť pak bezplatnému praktikantu, nesluší. Hab' die Ehre, meine Herren!” uklonil se oběma starším a přeměřiv Pišvejce ledovým pohledem zmizel.

“Voni, voni!” broukl Kobrnát. “Voni si šlapou kariéru s tou svou křivou hubou. Posadějí-li si pana radu na krk, není jim celá jejich protekce nic platna...”

Ale Pišvejc, lehkomyšlný jako všichni bezplatní praktikanti, mávl bezstarostně rukou a šel za svým představeným...

Druhého dne, když ozvala se "astronomická rána", jak ji pan rada jmenoval, vyskočil praktikant Pišvejc a s hodinkami v ruce a vítězoslavným úsměvem na tvářích stanul v otevřených dveřích, vedoucích do pokoje jeho šéfa.

"Ráčíte-li dovolit, pane císařský rado — právě vystřelilo..." oznamoval devotně.

"Ah tak — dank' schön," zvolal pan rada, jenž byl právě pohřížen v nějaké hluboké úvahy o potřebných reformách v úřadě. "Málem bych byl přeslechl. A hle — zase o pět minut... A což oni?"

"Jak ráčíte vidět, pane císařský rado... skoro na sekundu..."

Pan rada dychtivě, ale přece jen tak na půl oka pohlédl na hodinky. Skutečně obě ručičky byly na dvanáctce, zatím co ukazováček na malém ciferníčku spěchal od dvacítky k třicítce.

"A já mám diferenc sedm minut..." broukl oficiál Kobrnat.

"Já jen tři minuty," řekl kancelista, "ale i to je dost mrzuté, když takový 'brudr lídrlch' má hodinky na minutu seřízené."

"Eh, to je náhoda... dnes a včera..." těšil sebe i druhé oficiál.

"Račte odpustit, ale žádná náhoda! Má hodinky jdou vždycky na minutu. To je má zásluha a chloubka..." honosivě se vypjal Pišvejc.

"Hm, jen kdyby také oni chodili do úřadu na minutu! Ale tím se chlubit nemohou..." poznamenal pan rada již na odchodu...

"Ten Pišvejc se na nás vytahuje", poznamenal kancelista, kdž byl i praktikant zmizel ve dveřích. "To už je skoro gegen die Subordination."

"Ale nechají ho, tatrmána! Má radost, že starému posadil brouka do ucha. Vědí, že to bude starého ukrutně žrát? A jak pak by nežralo? Císařský rada, direktor a zlaté hodinky, a tadyhle praktikant a nějaké staré cibule... Mne by to také mrzelo, kdybych nevěděl, že v tom je nějaká partyka. Ten mladík si to nějak naráfíčí. Ale my mu na to šláp-

neme..." doložil, dobromyslně se usmívaje.

"To mají recht, pane oficiál," rozjařil se Šantrůček. "Skočíme mu na to, skočíme..."

* * *

Neumluvili se páni se svým šéfem, ale proto přece druhého dne "operovali" všichni tři společně. Oficiál Kobrnat dobře hádal. Starého to žralo, ukrutně žralo, neboť spatřoval v tom zahanbení své osoby, ba skoro porušení povinné úcty se strany "Pišvajce", že jeho hodinky opovážily se jít lépe než zlaté hodinky pana šéfa. A nad to rozležela se mu v hlavě poznámka o dobrých hodinkách, které špatně jdou.

"Průměrně vzato," jak říkával pan rada, "nebyl to špatný vtíp," ale podřízený úředník nemá si nikdy dovoliti dělat vtípy na svého představeného, ani na jeho "ola nebo osla, nebo cožkoliv jeho jest", což zase bylo pořekadem v bibli sečtělého Kobrnaty.

Nemluvilo se tedy o den později v kanceláři nic o hodinkách, nemluvilo se vůbec mnoho, a mlčel i Pišvejc, poněvadž cítil, že vane jakýsi ostrý, ledový vítr. Seděl jako zaražený a linoval a vyplňoval jednu "Eingabe" za druhou, jako by byl placen od kusu.

Tak to šlo až do tří čtvrtí na dvanáct. V tu dobu pan císařský rada odložil násadku, kterouž se byl právě št'oural s velkou úřední horlivostí v nose, a vešel do přední místnosti, kde seděli jeho podřízení. Chodil po světnici, mluvil "sem a tam" o pořádku, o disciplíně a jiných v c. k. úřadech nezbytných "náležitostech", pak přistoupil i ke stolu praktikan-tovu a velice důkladně prohlížel si všecku jeho dnešní práci.

Oficiál významně zakašlal a mrkl na kancelistu, což znamenalo: "Ahá, starý také není hloupější než my..."

Ve chvíli napjatého očekávání zaduněla "astronomická"...

Pan rada pohlédl na své hodinky a jen tak jako "mir nichts, dir nichts" ptá se Pišvejce, kolik má on.

Pišvejc ochotně odhodil pero a tahá hodinky, aby "demonstroval ad oculos", jak zase říkává on, chce-li pány poškádlit latinou, v níž oni se tuze nevyznají.

"Meiner Seel', pánové... to už je k neuvěření!" volá pan rada. "Tomu člověku jdou hodinky na minutu, ba na sekundu..."

Oficiál a kancelista službovolně přiskakují, aby projevili i oni svůj obdiv.

"Ale prosím, vašnosti..." praví Pišvejc nevinně, jako by šlo o věc zcela malichernou, "to nic není. Zreguloval jsem si je..."

"Vašnostu si nechají! Já jsem císařský rada a žádný vašnosta. Ale to nám povědí, jak to regulovali? Co pak rozumějí hodinkám?"

"Ó, já měl vždycky z fyziky výborně," zaprášilo se Pišvejci od úst, což však na štěstí nikdo nepozoroval.

"Co pak se takovým zástojům učí ve školách?"

Pišvejc byl na koni. V celé kanceláři byl on jediný člověk, který měl "maturu", neboť druzí dělali kariéru s "certifikátem".

"Ale ovšem že, pane rado! Vzdělaný člověk, který má maturu, musí zrovna tak vědět, jak to vypadá v hodinkách, jako musí vidět do lidského těla..."

Hovor počínal býti panu radovi trapným, poněvadž uplatňovala se praktikantova převaha. Bylo tedy nutno nějak zakončiti takovým "dämpfrem" čili přikrytím, jak říkal pan rada.

"Hm, to je dobře, tuze dobře! Jen kdyby se byli také naučili trochu líp linýrovat rubriky! Aby si jó nemyslí, že tuhle tu 'Eingabe' jim podepíšu," řekl s úřední řízností.

A už se oblékal do svrchníku, při čemž mu oficiál i kancelista ochotně pomáhali.

"Ale s těmi hodinkami to je zlořečená věc," počal zase pan rada již na odchodu s kloboukem na hlavě. "Já tuhle... člověk přece také něco rozumí, třeba neměl maturu, já ne a ne si je zregulovat! Ale aby si oni

Pišvajc jó nemyslí, že je to nějaká hanba..."

"Oh, prosím, pane rado..."

"Oni to přece budou znát z Naturgeschichte... ne, z biblische Geschichte. To je, pánové, zajímavá věc. Seine Majestät," pan rada trochu nadzvedl klobouk v povinném respektu, "císař Khádl der Vierte, když šel jako na pensi, krátil si dlouhou chvíli tím, že měl na Khádlštajně moc hodinek, a ty chtěl všechny zregulovat, aby šly stejně..."

"Račte prominout, pane císařský rado, to byl Karel V. a bylo to..."

"No jó, vždyť povídám pátý... ostatně, otec nebo syn, na tom nezáleží..."

"A šly, prosím? Šly?" dychtivě ptal se kancelista, aby projev il zájem o věc.

"Ale — nešly! Jak pak mohly jít? — Seine Majestät neměl maturu... měl snad také jen certifikát," řízl pan rada po Pišvejci a zajíká se smíchem, v němž mu oba druzí horlivě notovali, odešel...

* * *

Přes to, že správnost Pišvejcových hodinek vzbudila trochu zlé krve a řevnivosti, nebylo možno nepozorovati, že vážnost praktikantova jaksi vzrostla. Bylť aspoň v jistém oboru autoritou, byl člověkem, na jehož slovo v jisté, byť méně důležité věci bylo možno spolehnouti.

Pan rada poručil sice hned druhý den, aby sluha Komínek dal do správy úřední hodiny, ale ty — jak bývá zvykem — mohly si u hodináře poležeti třeba půl roku. Bylo sice možno přesvědčiti se vždy jediným pohledem na hodiny na nedaleké věži, kamž bylo možno viděti právě od Pišvejceva stolu, ale to by bylo stálo mnoho práce.

"Pane praktikant, kolik je hodin? — Pane Pišvejc, kolik ukazují vaše zázračné hodinky," ozývalo se přes tu chvíli, a Pišvejc, sotva hlavu nadzvednuv, aby mohl šlehnouti okem po věži, odpovídal vážně a s podivuhodnou přesností. V poledne pak, kdyko-

liv ozvala se astronomická rána, vyskočil ten onen pán, jenž jistě již deset minut nedělal nic jiného, než že střehl praktikantský stůl, a běžel se podívat, kolik uhodilo u Pišvejce. A denně ozývaly se výkřiky, v nichž tajil se obdiv a z nichž vyznívala tak trochu žárlivost.

"Je to vlastně pro nás skoro ponížení, pánové," broukal pan rada, kdykoliv podařilo se mu Pišvejce vystřadit s nějakou posílkou do některého jiného oddělení. "Úředník má být správný ve všem na groš, na minutu, na slovo — a my tuhle máme hodinky, jež jeden den se o deset minut zpozdí, druhý den pak zase běží o deset minut napřed. Tak to zůstati nesmí, nemá-li se nám ten chlapík vysmát do očí."

Ale co dělali — to byla těžká rada, neboť v žádném zákoně, v žádném ministerském "Erlassu" nebylo zmínky o tom, že by praktikantské hodiny musily se předbíhati nebo opožďovati.

Prvních několik dnů byl pan rada ještě v dosti dobré náladě, neboť pořád ještě doufal, že Pišvejce, jsa vždy od tří čtvrtí na dvanáct střežen, nebude mít času, aby svůj orloj před udeřením "astronomické" rány nařídil na dvanáctku. Leč všecko pozorování a špehování bylo marno, a Pišvejce denně z toho tichého a nevypovězeného boje vycházel jako vítěz.

Bylo již patrné, že Pišvejcovy hodinky jdou skutečně na vteřinu správně, a nad tím právě se pan rada užíral.

"Poslouchají, pane Pišvajce," ptal se kdysi na oko lhostejně, "jak vysoko si cení ty své cibule?"

"Ráčíte mysliti tyhle kotvicovky, pane rado?" ptal se Pišvejce s nevíňoučkou tváří. "Jednou, jen tak ze zvědavosti jsem je poslal do zastavárny. Čtyři zlatky na ně chtěli půjčit..."

To byla rajska hudba pro pana radu, ale šibal Pišvejce si pospíšil, aby mu pokazil radost. "Ovšem, když byly nové, stály, myslím, patnáct zlatých."

"Hm, aby věděli... patnáct zlatých potažmo není mnoho za takový dokonalý přístroj," řekl pan rada vyšší češtinou, což svědčilo o velikém rozčilení. "Já mohu říci, ačkoliv tyhle hodiny jsou památeční a zlaté, že bych třeba za stříbrné ankrovky dal rád patnáct, dvacet..."

Chytrák Pišvejce uhodl, co to znamená, ale tvářil se jako tříměsíční dítě, když se před ním radí o důležitosti kojení pravým mateřským mlékem.

"Kus lumpa," řekl si pan rada v duchu. "Patrně čeká, že mu nabídnu víc..." A v duchu se ještě více rozčiloval, poněvadž si byl řekl, že už bez řádně na sekundu jdoucích hodiněk nemůže ho ani svět těšiti.

* * *

Konečně jednoho dne... pan rada té noci skoro nespál a šel do kanceláře s pevným úmyslem, že vzorně jdoucí hodinky musí přejíti v jeho majetek... mělo dojít k rozhodnutí.

"Jen se neračte, pánové, zdržovati," řekl rada, když odbila dvanáctá. "Já zde mám cos promluvit s panem Pišvejcem."

Pání, tušíce, že dojde k nějakému rámusu, odcházeli tak ochotně a rádi, jako by je někdo za vlasy z kanceláře vlekl, ale ovšem nebylo možno setrvati.

"Podívají se, pane Pišvajce," počal rada, když osaměli. Hlas jeho zněl otcovsky vlídně, ale rozčilením jaksi ochraptěl. "Co je tuhle tohle?"

"To jsou krásné zlaté hodinky, pane císařský rado..."

"Ano, a jsou také památeční a lepší než mé. Mám je po bratrovi, dvorním radovi Luckschallovi."

Krásné hodinky, tuze pěkná práce... chválil Pišvejce horlivě.

"Dobře, je vidět, že tomu rozumíte. Inu, holt maturo," nutil se pan rada do žertu. "A podívají se: já je položím tuhle, oni položí ty své vedle a uděláme ryc... Co tomu říkáte?"

Praktikant Pišvejce překvapením zbledl.

"Pane rado, račte odpustit... račte... prosím, to je absolutně nemožno."

"Tak? Oni nechtějí mně, starému muži a svému představenému udělat radost? Oni mne chtějí s těma sakramenckýma hodinkama utrápit? Oni mně tu 'partyku' odřící nesmějí..."

"Pane rado, račte odpustit... ty hodinky jsou památeční..." vymlouval se Pišvejc, jemuž stál pot na čele.

"Houby jsou a ne památeční! Sám si je koupili. A nač oni, jeden praktikante, který nikdy nic neudělá na minutu včas, je potřebujou? Povídám jim, Pišvajc, nechtějí... také dobře, ale pak sind wir geschiedene Manner."

Bylo viděti, že pan rada je hrozně rozčilen.

"Račte prominouti... nemohu! Bylo by to nepoctivé..."

"Proč nepoctivé? Sám jim to nabízím. Na ty jim půjčí v 'amtě' ne tři, ale třicet zlatých. A budou mít památku na svého šéfa, který jim je otcovsky nakloněn. Vědí to, že já jsem dnes už na nich upozornil pana presidenta a že nebudou dlouho čekat na adjutum? Nevědí, he? Tak to vidějí a nezlobějí mne!"

"Pane rado, tisíckrát děkuji, ale tuhle to nemohu... nesmím... bylo by to nepoctivé."

"Co to mluvějí? Svádím já jich k něčemu nepoctivému?"

Pišvejc vida, že by bylo opravdu zle, nabral dechu a vzpřímiv se, řekl vážně: "Pane císařský rado, ráčíte mi slíbit, že mi odpustíte nevinný žertík?"

"Žertík? Jaký žertík? Mluvějí!..."

"Musím se totiž přiznati, že ty hodinky nejdou líp, než kterékoliv jiné. Já trochu švindloval..."

"Poslouchají, Pišvajc, takhle zchy-

tra na mne nejdou! Já vím, co vím. Myslejí, že jsme jich dost nehlídali?"

"A přece... pane rado, račte se podívat..."

Rada pohlédl na hodinky a vytřeštil oči. Stály posud na dvanáctce.

"Co to znamená?" vyrazil ze sebe.

"To znamená, že jsem si s pány ztropil žert. Na pana radu jsem při tom ani nepomyslel. To bych si přece nikdy byl nedevolil, ale pak, když už to bylo zavařeno, nemohl jsem couvnouti..."

"Ty hodinky nejdou vůbec?"

"Jdou jako každé jiné, jsou-li nataženy. Ale já je vždy natáhl jen tak, aby šly asi do jedenácti hodin, kdy mne ještě nikdo nehlídal, a pak jsem si je narafičil na dvanáct..."

"Ale vždyť vždycky šly..."

"Ankrovky i došlé jdou vždycky několik vteřin, když se jimi prudce hne. A ta prohlídka netrvala nikdy déle. Ostatně jsem je obyčejně již při vytahování z kapsy trochu natáhl, jen dnes to nešlo..."

Pan rada znovu vyvalil oči. Ted' už chápal.

"Poslouchají, Pišvajc, oni jsou třikrát destilovaný lump, ale že se jim to podařilo ty druhé osly... ty pány, chci říci, tak napálit, vezmou si ty hodinky výměnou na památku, že oyli tak poctivý a nechtěli mne ošidit. Ostatně, aby si jó nemyslili, že já to neprohlédl!"

"Oh, pane rado, byl jsem o tom přesvědčen..."

"Já vím, já vím. Ale to jim povídám: ani muk, at' nejsem blamírován já, jejich Vorstand!"

A Pišvejc opravdu ani nemukal, když druhého dne páni divili se, že má zlaté hodinky, jež se opožďují nebo zrychlují, jako kterékoliv jiné smrtelné hodinky.

Snubní prsten

Napsal Dr. J. L. Hrdina

OKTOR MALÍK před večerem chystal se k procházce. Ušel dnes sice několik kilometrů při obchůzce četných pacientů, vyšlapal několik set kroků z průjezdů do domů do různých poschodí i do sklepních bytů, ale to nepovažoval za procházku.

Půjde přes most, nábřežím, jako každý den, zajde do kavárny přečíst si noviny, odtud do restaurace k večeři. Jako každý den.

Životní program staromládeneckého života.

V předsíni ozval se zvonek.

Služka za chvíli vešla do pokoje.

"Milostpane, je zde nějaký hoch a přeje si s vámi mluvit."

"Nu, uveďte jej sem. Nejspíš mne volají."

Hezký hoch, asi čtrnáctiletý, vešel nesměle. Oděn byl v černý šat, jenž dětem tak divně sluší a na černém kloboučku, jejž držel v ruce, byla smuteční stuha. Uklonil se, něco zašeptal jako pozdrav nebo omluvu a podává doktorovi nějaký dopis. Doktor Malík se domníval, že to sirotek po některém jeho pacientu, ač se nedovedl upamatovat, že by v poslední době některý z jeho pacientů zemřel, díval se na obálku, v níž snad poděkování pozůstalých, snad skrovný honorář, četl svoje jméno, při němž adresa byla tužkou připsána a zase přeškrtnána a opravena.

"To jsem připisoval já, jak mi lidé radili," omlouval se hošík, přijel jsem dnes ráno do Prahy a doptal jsem se na Poříč, jak moje maminka připsala na obálce. Odtud mne poslali na Malou Stranu, potom na Vinohrady, až jeden pán mne sem dovedl."

"Kde bydlí vaše maminka?"

"Ona před několika dny zemřela. Otec zemřel již dříve."

"Kdo byl váš otec?"

"Byl úředníkem, ale poněvadž se oženil, když už byl v pensí, neměla matka moje po jeho smrti žádné podpory. Živila sebe a mne dosti nuzně a především měla pohřeb. Přikázala mi, až umře, abych si vzal peníze, které mi uštědřovala na cestu, abych jel do Prahy a abych vás vyhledal a odevzdal vám tohle psaní."

Doktor Malík otevřel dopis. Pohlédl na nápis, oči jeho svezly se na podpis dopisu, a hned zas utkvěly na hezké tváři hochově.

"Říkávala vám někdy maminka, že jste jí nápadně podoben?" zeptal se doktor, ač teprve po shlédnutí dopisu upamatoval se na tu nápadnou podobu.

"Neříkala."

"Ale to vám snad pověděla, co je v dopise?"

"Ne."

Doktor přečetl dopis, uložil do stolu a zavolal svoji hospodyni.

"Rezičko, já dnes vynechám procházku a kavárnu a večeřeti budu doma. Dojděte do restaurace a přineste nám večeři, mně a Karlíčkově. Je můj příbuzný, skoro jako synovec, — abyste se znali, — nemá nikoho, než mne, ode dneška bude u mne, a musíte oň pečovat, jako by byl můj. Ten pohostinský pokoj upravíte pro Karlíčka, dnes tam bude poprvé spát. Zítra pojedu s ním na venek, abychom tam převzali dědictví po jeho matce, oznámím tam, že Karlíček nyní bude navštěvovat školu v Praze, a večer se zase vrátíme."

Po večeři uvedl doktor svého malého hosta do jeho pokojíku, kde čístá postel byla již připravena. Když pak za chvíli přišel doktor, aby přál

Karlíčkovi dobrou noc, zastihl jej již v pevném spánku. Únavou po cestě, chůzí po Praze a nezvyklými dojmy utrmácen usnul. Jakmile hlavou podušek se dotknul.

Doktor se vrátil do svého pokoje, usedl ku stolu, přitáhl lampu a znovu četl ten dopis.

Poslední prosba jeho bývalé lásky. Neprosila za sebe, sama už pomoci nepotřebovala, a pro sebe nebyla by se odvážila ničeho prositi od toho, koho opustila — vyprošovala pomoc pro svého opuštěného syna.

Opřel se o lenošku, ruce složil přes prsa a dívaje se do lampy, vyvolával dávne vzpomínky, kdy on byl studentem, a kdy ta, co ten dopis psala, byla něžnou, mladičkou dívkou, dokonale krásy.

Vzpomínal.

Až stanul při vzpomínce, kdy naposledy se spatřili. Sešli se tenkrát v parku. Tiskla mu ruku, prosila, aby na ni zapomněl, ona že se podrobuje vůli svých příbuzných, teta se jí ujala, uchránila ji před bídou, vychovála ji, a proto se domnívá, že má právo provdati svoji neteř za toho, koho jí vyhledala. Starého vdovce, který prý má hojnost peněz.

“Provdáš se tedy přece, Julinko?” zeptal se tiše.

“Oni mne provdají — totiž prodají. Jejich rozum je vším, mé srdce ničím. Bez vůle tetiny nesměla jsem si vybrati ani klobouček, bez její vůle nesmím si vyvoliti toho, v němž bych viděla své celé štěstí. Zítřka ráno odjíždím s tetou na venkov. Tam zůstanu do své svatby. Vid', že na mne zapomeň, když tě o to prosím — vid'?” —

Stál jak omámen.

Když se vzpamatoval, byla již dávno pryč.

Celou noc tehda probloudil ulicemi a přede dnem teprve vrátil se domů, unaven, uštván. Ráno odjede jeho Julinka, aby se stala ženou jiného. Chtěl jíti na nádraží, aby ji ještě jednou spatřil, aby oči jejich se setkaly, aby vyměnily mezi sebou poslední pozdrav.

Ale vzpamatoval se. Julinka jej včera prosila, aby na ni zapomněl. Nikdy dosud žádné prosby jí neodepřel, vyhověl i její prosbě poslední.

A proč by chodil na nádraží? Proč by ji chtěl viděti, když už mu nepatří a není nejmenší naděje, že by kdy patřila jemu?

Nespatřili se nikdy víc, a nespatřili se již. Julinka předevírem byla pohřbena a zůstal tu po ní ten hezký hoch.

Když se zadíval na ten dětský obličej, nyní ještě více vynikala jeho podoba s podobou matky, dokud byla mladičká, svobodná. Doktor tehda před lety zničil jedinou podobiznu Julinčinu, která mu zůstala na památku, zničil ji, aby zapomněl. Nyní tu měl novou její podobiznu, obrázek živý, mladičkou tvář jejího synka, která byla věrnou kopií milé dívčí tvářičky matčiny.

“Spi bezstarostně, hochu,” zašeptal, dívaje se na Karlíčka, “a hovoříš-li v té chvíli se svojí matkou, vyříd' ji ode mne, že i ona může klidně spáti. Ji jsem musil opustiti, poněvadž to byla vůle její, a tebe neopustím, poněvadž mne za tebe prosí.” A vrátiv se do svého pokoje, ještě dlouho nechal myšlenky své toulati se v dávne minulosti.

Druhého dne přišel navštívit jeho pacienty jiný lékař.

“Což pak pan doktor Malík?”

“Odjel na venek, ale zítra tu zase bude.”

Následujícího dne zas už byl doktor Malík u svých pacientů. Někde vyprávěl, že byl povolán k nemocnému příteli, jinde, že byl na pohřbu, jinde zas, že byl na svatbě svého příbuzného.

“Povězte pravdu, pane doktore,” povídala mu panička v jedné rodině, “vy jste se včera ženil.”

“Ne, milostivá paní.”

“Vždyt' máte snubní prstýnek, který jste dosud nikdy nenosil.”

Doktor se podíval na odřený snubní prsten, který měl na prstu své levé ruky. Pak vyprávěl pohádku o své první a poslední lásce. Když dokon-

čil, zase se zadíval na ten snubní prsten.

"Tenhle prstýnek je jediné dědictví, které odkázala Karličkovi jeho matka," povídal. "Vyžádal jsem si od Karlička ten prstýnek a koupil jsem mu jiný. A zdá se mi, že už nejsem starým mládencem. Připadá mi, že

přece Julinka stala se mojí, ovšem až po své smrti, a připadá mi, že jsme měli tichouňkou svatbu, ale ona té svatby se nedočkala. Umínil jsem si, že jsem vdovcem, že nemám ženu, jako Karliček nemá matku a předsevzal jsem si, že Karlička vychovám jako by byl mým."

Pokání

Napsal Dr. J. L. Hrdina

BYCH si nadešel, zabočil jsem do postranní ulice Staroměstské. Ale to tak bývá, chtěli si člověk nadejít.

Asi uprostřed ulice řada rumařských povozů. Ty konečně by mi byly nevadily, ale stály před domem, který se poroučel z tohoto světa. Byl to dům, v němž za studentských dob prožil jsem dlouhá léta. Chtěl jsem se s ním ještě rozloučiti, proto jsem se postavil do temného, vlhkého průjezdu protějšího domu a díval se na dělníky, jak lámou a rozkopávají pevné zdi kus po kuse.

Stará těžká střecha už byla odstraněna, druhé patro zmizelo, a z prvního patra zbyly už jen spodní části oken, tak že trosky starého domu podobaly se obrácené lebce s prořídými zuby. Prostora mezi druhým a třetím "zubem" — tam bývalo okno mého studentského pokoje.

Dávné upomínky mne přemluvily, abych se podíval ještě naposledy na zbytky tohoto okna, u něhož jsem sedával s knihou v ruce, a když jsem knihu odložil, díval jsem se přes nízkou střechu protějšího domu v zadumání na kus modré oblohy, nebo na mraky po nebi se ženoucí, a spřádal v mladé duši mé různé plány a ideály budoucího života.

Byl jsem mladým, plným života, bohat nadějemi a ideály, tudíž šťastným tehda, když jsem tu v tom domě, v tom staromodním útulném pokojíku bydlel. Na druhém konci měl můj pokoj jiné okno, jež vedlo na kamennou pavlač, která vinula se kol kolem čtyřhranného dvoru, jenž po celý týden býval přepásán různými šňůrami, na nichž všelijaké prádlo

bývalo rozvěšeno od pondělka do soboty.

Ještě dnes dovedl bych říci, kde kdo bydlel, jak se jmenoval, ač z těch lidí málo kdo asi na světě. Znal jsem tu každou píď půdy, každou figurku, věděl, v kolik hodin přichází hadrniče na dvůr, dráteník, dědek s drtinami nebo žid-vetešník, který už v průjezdě ohlašoval se svým huhňavým táhlým "hajnvu". Věděl jsem, kdy přichází protější kandidátka Helenka z ústavu — to jsem si vždy upravil kravatu a přičísnul vlasy. Vše náhle oživilo v upomínkách.

I pan domácí tehdejší, starý podagrista, oživil v mé paměti po tolika letech.

Za ta léta, co jsem tu bydlel, nevyšel z domu, jen z bytu na pavlač. Celý život proseděl v staré lenošce a prokoukal oknem.

Jenom v úterý vybelhal se po poledni na pavlač, v teplé vestě s prošivanými usmolenými rukávy a s otřepanou čepičkou na hlavě, a podepřev se o železné zábradlí pavlače, díval se přes dvůr do průjezdu.

V úterý po poledni přicházela totiž harfenice Verunka a hrávala tu a k harfě zpívala všelijaké písničky, dojemné i veselé. Verunka byla úplně slepá. Černé oči její byly jasny, živý, stále otevřeny, ale i proti slunci obráceny dívaly se tupě, ztrnule. Nikdo na první pohled by neřekl, že Verunka nevidí. Proto se dala vodit po ulicích a domech malou, churavě vyhlízející Karličkou. Karlička říkala Verunce "teta", a Verunka na otázky zvědavých lidí říkala, že Karlička je "sirotek po sestře".

Verunka postavila se uprostřed dvoru, červeně a modře pruhovaný povlak svinula s odřeně staré harfy, přivínula ji k sobě, sklonila hlavu, na

níž pod černým šátkem vlnily se bohaté, valně již prošedivělé vlasy, a prsty jejích rukou přejely struny. A spustila.

Někdy to byla píseň veselá, jindy melancholická, někdy zase z těch strun vyznívalo něco, co nebylo vlastně ani hudbou. Jako by v té harfě někdo plakal, nebo jako by ty slzy její sbíhaly s očí po chvějících se strunách harfy. Tak něco divného.

Karlička mezitím upřeně pátrala po oknech a pavlačích, chytala hozené krejčárky do zástěry, vybalovala je z papírků a vkládala do kapsáře tety Verunky.

Pan domácí Daník míval uchystány dva závitky. Jeden, kde bývala nějaká sežmolená zlatka, do níž k vůli tíži byl zavínut krejcar. To shodil Karličce do zástěry, když nebyla paní domácí přítomna, a pak druhý závitek, který si ponechával, až paní se vybatolí na pavlač.

"Už si jim dal něco?" ptala se.

"Tady to držím v ruce."

"Ukaž."

Rozbalila papírek. "Tři krejcare. Takhle bys všechno rozdál a já bych takhle musila k starosti sama chodit s harfou. Dvow krejcarů mají dosti." A třetí krejcar strčila do kapsy. Pan domácí ničeho nenamítal. Nesměl.

Jednoho letního dne přišla Verunka do domu, a sotva ozval se hlas její harfy na dvoře, přiběhla domovnice.

"Dnes se tu nesmí hrát, milostpaní měla včera pohřeb, milostpán má smutek."

"Jen hraj, Verunko!" volal pan domácí s pavlače, opřen o železné zábradlí.

Verunka se zachvěla, ruce jí klesaly. Zaslechla po dlouhých letech známý hlas.

"Hraj, Verunko, — anebo — nehraj, pojď sem ke mně nahoru. Šel bych ti naproti, přivedl bych tě sám, ale moje nohy chromy. Karličko, vezmi maminku za ruku a přiveď ji sem."

Verunka se zapotácěla a dala se vésti.

"Vítám tě, Verunko, po dlouhých letech," vzal ji sám za ruku a vedl do svého bytu, "a tebe taky vítám, Karličko. Musíte mi odpustit obě, ty Karličko, i tvoje maminka."

"To je moje teta," namítala Karlička.

"Tvoje maminka, dnes už to smíš vědět. Jsi jejím dítětem, zrovna jako mým. Dnes to smím říci, nemám nikoho než vás. A řeknu to nyní před celým světem. Já vás opustil, ale vy mne nesmíte opustit. Domov můj ode dneška bude domovem vaším. Vy nevíte, jak toužebně jsem na vás čekal."

"Ale co řeknou lidé?" bála se Verunka.

"A co by řekli, kdyby se dozvěděli, že tebe, svoji bývalou opuštěnou milenkou se svým dítětem nechám plahočiti se s harfou? Ty nevíš, Verunko, jakých útrap jsem zažil, když jsem tě viděl a slyšel, když jsem svému dítěti házel almužnu a nesměl jsem se k vám hlásit."

"A já nevěděla, že jsi bohatým, že zapadám do tvého domu, že se na mne díváš."

"Odpustíš mi, vid'?" Nahradím ti, pokud aspoň skýva chleba nahradití se dá. Znam tvůj osud. V den mé svatby vrhla jsi se s mostu do Vltavy. Lidé tě zachránili. Ale leknutím a zoufalstvím pozbyla jsi zrak. Po čase narodila se ti Karlička. Karličku dali vychováti cizím lidem a tebe poslali do ústavu slepců. Když Karlička vyrostla, žádala jsi, aby tě propustili z ústavu. Dali ti věnem harfu a ta vás živila. Víím vše, ale k vůli své ženě nesměl jsem se k vám hlásit. Žena moje odešla, nyní jste moje, obě."

Byl tenkrát poplach v ulici, když se rozhlásilo, že pan domácí Daník bude se zase ženiti a že si vezme tu harfenici Verunku, a Karličku že dal prohlásiti za vlastní dceru.

A poplach se stupňoval, když po svatbě dal svůj dům připsati Verunce s podmínkou, že po její smrti má dům zdědití Karlička.

Konec románu

Obrázek z myslivny

Napsal Jan Klecanda

ANŽELÉ HABŘINOVI byli tak šťastni, jak jenom mohou být šťastní lidé, mající se rádi, těšící se úplnému zdraví, dobrému, zajištěnému postavení a obdaření zdárným dědicem. Fořt Habřina ovšem časem dělal tak z povzdálčí narážky, že jejich štěstí bylo by ještě větší a úplnější, kdyby těch dědiců bylo o něco více, ale poněvadž takovéto narážky vyvolaly vždy patrnou nelibost, rozpaky nebo jindy zas jakési nervosní rozčilení jeho ženy, vždy ihned své přání odvolával, zaklínaje se vším, co může býti lesníku svato, že to tak nemyslí a že ho ani nenapadlo rouhati se Osudu.

A jsa poněkud pověřčiv, domlouval si v duchu, že takové přání nejen nikdy už nevysloví, ale ani na mysl si nepřipustí, poněvadž by ho Osud mohl vytréstati za to, že ještě není spokojen. Což aby mu tak zemřel jediný syn, nebo aby mu umřela žena, již nade vše miloval? Nebo aby Osud poslal nějakou dlouhotrvající chorobu a snad docela smrt na něj?

Ne, ne, dlužno spokojiti se s tím, co Osud nadělil, zejména když je toho tolik. A konečně — potěšil se nadobro — nač víc těch dědiců? Jméno Habřinů už zachováno je a nevymře, a toho majetku po sobě tolik beztoho nezanechá, aby se z něho jednomu dědici mohla zatočiti hlava...

Tak tedy byl lesní Habřina, muž statné postavy, dobrosrdečného obličej a stejně dobrácké povahy, přest'asten — a štěstí jeho zveličováno bylo myšlenkou, že spolu s ním a

jím je šťastna i jeho žena, paní Amálka.

Povrchní pozorovatel, jakým byl ostatně Habřina, byl by jistě přísahal, že také paní fořtová je naprosto spokojena se svým osudem a že splácí lásku mužovu láskou sice méně bouřlivou, ale stejně upřímnou. Leč kdo by byl mohl nahlédnouti do její duše, byl by poznal, že zde jaksi není vše v pořádku. Někdy zdálo se, že má muže svého ráda, že — jak on sám říkával — láskou by ho snědla, z jejího chování skoro vždy bylo patrné, že chová k němu i úctu, již povinná je žena svému rozšafnému muži, ale časem propuklo tak cosi, co podobalo se nelásce a nevážnosti.

Ale dobrák fořt, ač nemohl to nepozorovati, nepřipouštěl si to k srdci, neboť jemu stačil výklad, jímž ho paní Amálka po prvé udobřila, že jsou to nervy.

"Nu, nervy jsou nervy," omlouval si to sám. "Za mých mladých let tomu říkali ženské rozmary a omlouvali to tím, že každá žena je trochu rozmarná, dnes jsou to nervy, tedy skoro nemoc, a to se musí odpustiti tím spíše..."

Ostatně byla paní Amálka dobrou hospodyní, starostlivou ženou a nade vše pečlivou, až skoro přespříliš něžnou matkou malého Edgara, jenž proto také vyrůstal v pokušítele a časem trapiče svých rodičů.

Fořt Habřina míval vždy chuť hochovi, jehož ostatně nade vše miloval, vyhnati jeho roupy po fořtovsku lískovkou, ale starostlivá maminka nedala. V tom jediném se nepohodli, a bylo by snad časem došlo i k prudkým scénám, kdyby právě Habřina nebyl takový dobrák, ba až

slaboch, že ženě své v ničem nedovedl odporovati.

"Víš přece, co s ním je, s ubohým," bránila ho paní, když již jinak nemohla. "Není to dítě jako jiné, musí se s ním opatrněji."

A tohleto Habřina ovšem nemohl neuznat, neboť měla-li maminka nervy, jež omlouvaly její časem rozmarný, měl malý Edgar zase na svou omluvu to, že přišel na svět o celé dva měsíce dříve než měl, což ovšem u dětí mívá časem následky pro celý život.

Stalot' se za několik měsíců po svatbě, že paní fořtová jaksi nešťastně spadla — na štěstí s neveliké výše — což mělo za následek předčasný porod...

Zlí jazykové tehdy ledacos šeptali, ale tyto šepty na štěstí nedonesly se k uchu důvěřivého fořta, a poněvadž panský lékař tvrdil, že v rodině Habřinově všecko je v pořádku a že tato malá nehoda nemá žádného špatného významu, umkli i zlí jazykové a předčasný příchod Edgara upadl v zapomenutí.

Jednou ovšem stalo se cosi, co bylo by mohlo v Habřinovi vyvolat podezření. Hošík, jenž časem, jak to už bývá, přišel mezi různý lid, pracující v lese, cosi tu pochytil, co mu utkvělo v myslí. A když za několik dnů něco vyvedl a otec vzal do ruky lískovku víc aby ho postrašil, než potrestal, postavil se malý Edgar jako křeček a křikl si na otce: "Ty mne nesmíš bít, nejsem tvůj!..."

Bylo štěstím pro rodinný klid, že matka byla přítomna, a ač ji hochův výkřik vyděsil tak, že div neomdlela, měla tolik duchapřítomnosti, že ztropila sama veliký křik a po prvé snad v životě hochu tolik vyplatila, že pro pláč nemohl mluvit. Za to tím více mluvila ona.

"Zlý, ošklivý hochu!" křičela na hochu ve smrtelné úzkosti. "Vždycky říkám, že jsi můj, ale takhle nejsi ani můj ani tatínkův..."

A dobrák Habřina uvěřil, že hoch, jenž vždy bez otcova pohoršení říkal: "já jsem maminičin", v dětinské

své hlouposti vmluvil se opravdu do toho, že je jen maminičin a tatínkův ne. Ostatně i tato, jinak zcela maličerná epizoda, upadla v zapomenutí, tím spíše, že Edgara nikdy již nenapadlo odříkati se svého otce.

* * *

Jak fořt Habřina přišel k své ženě a ona k němu, to byla pravědlní a zcela jednoduchá historie.

Otec Amálčin byl důchodním na téměř panství, kde Habřina byl lesním adjunktem. Adjunkt byl hezký, statný chlapík, Amálka byla sličné děvče. Zalíbila se Amálka jemu, a také ona nebyla zcela lhostejná k jeho dvoření. Ale paní důchodní, jež ostatně dceru svou všemožně kazila, namlouvala Amálce, že to není žádná partie pro ni, že ona může a má mysliti výše, a Amálka, poněvadž nebyla snad hlubší lásky ani schopna, dala si říci...

Poslali ji k jakémusi strýci, jenž byl ředitelem na jiném panství téže vrchnosti, kdesi v Dolních Rakousích, poněvadž pečlivá matinka uznala, že tam v ovzduší mocného strýčka spíše se najde vhodná partie.

A skutečně se našla... Byl to také jen lesní adjunkt, ale s vyšším vzděláním, ze staré lesnické rodiny a při tom oblíbenec knížete pána; tedy člověk, jenž měl před sebou velikou kariéru. Však také právě v tu dobu jmenován byl adjunkt Schneidewind lesním a Amálka v duchu již se viděla paní lesní, pak nadlesní, lesmistrovou a konečně radovou. Jak daleko to mezi nimi došlo, nikdo nevěděl, aspoň nikdo na panství v Čechách. Ale jednoho dne se stalo, že panu důchodnímu přišli v úřadě na jakési nesprávnosti, a on dán do pense. Jen milosti starého knížete měl co děkovati, že nebyl nadobro propuštěn...

To byla ovšem hrozná rána pro celou, dosti četnou rodinu, ale největší pro Amálku, poněvadž mladý fořt Schneidewind řekl jí zcela nepokrytě, že on, zachovalý úředník

knížecí, nemůže se kompromitovat s dcerou úředníka, jenž dán na odpočinek s hanbou.

Amálka se vrátila, setkala se s Habřinou, jenž prokazoval jí tutéž pozornost jako druhdy, ba ve své útloucnosti ještě spíše větší, aby snad necítila se poníženou pro otcův pád ... a konec konců, ježž zapletly v pevný uzel obratné prsty Amálčiny matky, byla svatba.

Habřina teprve nyní poznal, že ho Amálka vždycky milovala a že opatrná matka poslala ji pryč jen proto, že bála se její bouřlivé lásky, o níž ostatně Habřina ještě před svatbou se přesvědčil ...

A byla tedy svatba brzy, tak rychle, že se tomu až mnozí divili ... Ale Habřina, věda, že trochu je vina na jeho straně, a že to je taková vina, o níž se v písničkách zpívá, že "to pan farář spraví", k dobromyslným narážkám sám též jen dobromyslně se usmíval ...

Odvedl si svou Amálku, s níž doštal jen pranepatrné, z panských důchodů ušetřené věno, do fořtovny, jež právě v tu dobu byla mu svěřena, a byl přešťašen ... A když pak přišel i dědic — ovšem následkem té nehody trochu předčasně — bylo štěstí úplné ...

Ale Amálka v opuštěné myslivně v lesích často vzpomínala na švarného Schneidewinda, jenž zanedlouho, jak dočetla se v panském schematismu, postoupil z lesního na nadlesního a stále byl v panském sídle, tedy na výsluní a ne v zastrčené myslivně, ve velké společnosti pánů sobě rovných a vyšších a ne na samotě, kde kromě hajného a jeho rodiny nebylo živé duše ...

A to jí trochu dráždilo nervy, to jí časem kalilo život, ač ovšem se tím nikdy nepochlubila. A vzpomínala na něj tím více, že měla stále před očima něco, co jí víc než pouhý obrázek připomínalo sličné rysy jeho tváře ... Byl to malý Edgar ...

* * *

Lesní Habřina vrátil se z Javornice od řízení porady, jež konala se jednou za měsíc za předsednictví pana vrchního lesmistra, jenž měl zde své sídlo, tři nadlesních a asi dvanácti fořtů a lesních příručí.

Obyčejně nosil si Habřina z těchto konferencí malou špičku, poněvadž pod vedením starého obrforstmistra šlo všecko velice hladce, a když raporty byly vyřízeny, i kolegiálně. Chodilo se totiž konferenci "dodělat" do kasína, jak říkali úřednickému pokoji v panském hostinci, a tam bylo vždy veselo, poněvadž pan šéf byl povahy velmi kordiální, řídil se zásluhou žiti a dopřát život i jiným a kromě piva a vína a ovšem ještě celé řady jiných dobrých věcí měl nejraději povedené anekdoty.

Tentokráte Habřina, jenž před konferencí prolistoval několik starých kalendářů "Caviar", jež byl kdysi koupil příležitostně ve městě, vrátil se domů neobyčejně brzy a v náladě nezvykle vážné. Paní Amálka, jež vždy jaksi úzkostlivě divala se po tváři mužově, vrátil-li se odněkud, jako by chtěla z ní něco více vyčísti, než on poví, uhodla ihned, že dnes stało se něco neobyčejného.

"At', tyt' se nějak divně tváříš," uvítala muže. "Chtěla bych se vsaditi, že bylo dnes na konferenci víc nosů, než anekdot."

"Ba věru, že bylo," zasmál se Habřina, "neboť na anekdoty dnes vůbec nedošlo a nosů bylo kolem stolů patnáct ..."

Paní Amálka ani nenamítla, že to s těmi nosy myslela jinak, neboť číslo patnáct upoutalo její pozornost. Vědělať, že jindy býva plný mandel nosů poddanských, jak říkával Habřina, a jeden obrnos pana vrchního lesmistra.

"Kdo pak to dnes scházel?" ptala se celkem lhostejně.

"Oh, milá holka," rozjařil se poněkud fořt. "To jsou změny! Javornický pan nadlesní dosloužil ..."

"Cože? Zemřel?"

"Nu, to bychom přece něco slyšeli o nemoci ..."

"Ach, my tady v tom ztraceném koutě dovíme se i o konci světa o den později..." řekla paní trpce. "Co tedy se s ním stalo?"

"Žádal, aby byl dán do pense, a poněvadž vrchnost jeho žádost zamítla — měl přece jen ještě málo let — vzdal se všeho a odstěhoval se k dceři."

"Nu, on to mohl udělat! Jedinou dceru a tak dobře provdanou a k tomu ještě to, co si nahospodařil," řekla paní s podivným důrazem na posledním slově.

"Ne, víc, než nač měl právo. Je to poctivec..." bránil Habřina soudruha.

"Eh, prosím tě..." mrzutě ušklíbla se paní. "Ale konečně co nám je po tom? Hlavní věc je, kdo přijde na jeho místo. Uvidíme teď, co vynáší ta tvoje hloupá poctivost..."

"Ženo, Amálko, takhle mi nemluv ani žertem," domlouval ženě fořt, sám jí hned vkládaje omluvu do úst. "Jsem poctivý ne proto, aby mi to něco vyneslo, ale proto, že to je mou povinností. A na to místo si ani zuby brousit nesmíme. Na to čekají oba mladší nadlesní. Dostane to asi náš Doudlebský a pak ovšem bych měl já naději na jeho místo..."

"A tak se tedy konečně z toho brlohu zde dostaneme aspoň do vsi a do dvora," vzdychla paní, "když ne do Vídně, ba ani do toho ubohého městečka."

"Oho, má zlatá, ubohá ženo! Takhle si tu naši samotu nepřipouštěj! Kdož ví, jak dlouho ještě budeme na ni odkázáni. Neřekl jsem přece, že mám, nýbrž že bych měl naději..."

"Nu... a změnilo se na tom něco?"

"Mnoho, velmi mnoho..." odvětil Habřina zasmušile. "Náš pan vrchní lesmistr přišel do Vídně k centrále. Udělali ho radou a dostal při tom vyznamenání... A na jeho místo poslali nám sem z Rakous... jako by nás zde dobrých lidí nebylo dost... poslali nám sem Němce, dost mla-

dého člověka. Je to nějaké protekční dítě, lesmistr Schneidewind..."

Bylo štěstím, že Habřina, jenž nedovedl chvíli zahálet, obíral se právě čištěním dýmky a nepovšiml si, kterak paní Amálka zbledla.

Přemohla se však brzy a snažíc se mluvit co možná lhostejně, namítla: "Schneidewind? Ale to není možná, aby byl již lesmistrem. Vždyť je spíše mladší než ty..."

"Jakže? Ty ho znáš?" podivil se Habřina a hned dodal: "Ale ovšem, nepochybně tehdy, když jsi byla u strýce..."

Paní Amálka, nerozváživši, jaké by to mohlo mítí následky, v leknutí, již otázka ta byla jí způsobila, zapřela nadobro. "Ale — kdež bych ho já znala? Sotva několikrát jsem ho zahlédla. Panák podle módního žurnálu! A ten že by sem měl přijít?"

"Neměl by... už je zde," opravil ji fořt trpce. "A mrzuto je, že hned na po prvé jsem se s ním zrovna já musil srazit..."

Paní fořtové zatajil se hrůzou dech. Co se to pojednou z čista jasna na ně hrne? Schneidewind přeložen sem, stane se šéfem jejího muže a hned také jeho nepřítelem...

Ano, nepřítelem! Znala svého někdejšího milence, věděla, že dobrá, přímá povaha jejího muže, jenž nad to neuměl dokonale německy, novému lesmistru po chuti nebude.

Jektajíc nepřekonatelným rozčilením skoro zuby, zeptala se: "Prosím tě, ty ses přece nějak neukvapil?"

Habřina odložil dýmku a zadíval se na ženu, netuše ani, jaká muka jí tím připravuje. A jako by chtěl muka ta ještě zvýšiti, ozval se hlasem co nejsladším, ale přes to rozhodně: "Má zlatá, jediná dušičko! Přece mne znáš, že nejsem žádný zbrklý Janek? Co jsem udělal, bylo mou povinností jako poctivého muže a Čecha..."

"Čecha, Čecha..." namítla paní podrážděně. "Ve službě nejsi Čechem, ale fořtem..."

"Fořtem a při tom vždycky Čechem," důrazně řekl Habřina. "A ten Schneidewind je patrně zuřivý Němec, jenž nás Čechy nenávidí, námi opovrhuje..."

"Nediv se mu... Poznal tam dole jen nádeníky a ti jsou..." bránila paní Amálka skoro bezděky.

"Nejsou horší jiné chudiny... Ostatně tam dole na panství i v centrále je i mezi úředníky dost Čechů a jsou to lidé dobří..."

"Ano, ale nejsou takoví, jako ty, aby ani pořádně německy neuměli a tou svou češtinou a českostí pořád se oháněli."

Habřina se až zarazil nad pohrdavým tónem, jakým jeho vlastní žena o něm mluvila. Mívala časem ve zvyku nabírat si ho pro jeho dobráctví nebo zas pro jeho češství, časem zapomínajíc, jak se nepoctivost vymstila na jejím otci, vyškĺbla se i přehnané svědomitosti svého muže, ale to vše dělo se vždy tak dobromyslně, že v těch výtkách bylo spolu vysloveno uznání. Ale dnes v té podrážděnosti jako by z ní byl vybuchl nastrádaný hněv a opovržení, ač neuzíla ani jediného prudkého slova...

"Prosím tě, Amálko," řekl vážně, zvedaje se od stolu, jako by chtěl slovům svým dodatí většího důrazu. "Mluvíš se mnou, jako bys mne ani nepokládala za řádného muže, jako by..."

Paní Amálka rychle se vzpamatovala a spěchala, aby napravila, v čem pochybila.

"Jako by, jako by, jako by..." opakovala po něm se smíchem, "Jako by nevěděla, žeš ty nejlepší muž, jehož jsem kdy poznala. Ano, ale ten dobrý, poctivý muž má svou chybu, že málo pamatuje na svůj prospěch..." dodala, nutíc se do vréleho tónu.

"Povinnost jde nad vlastní prospěch..." hájil se Habřina napolo již usmířen.

"Ano... i nad prospěch ubohé ženy, která celé mládí zažila v opuštěné myslivně a i teď na léta má být do ní zakleta..."

"Myslíš jsem, že jsme i zde šťastni," stíněným hlasem řekl Habřina.

"Nu, šťastni... šťastni! Já mám ráda tebe, ty máš snad rád mne, a to je naše celé štěstí. Ale jinde bylo by nám líp a bylo by i toho štěstí víc..."

"A proč říkáš, že já tebe mám snad rád..."

"Ale jdi, dětino! Protože tě chci pozlobit," přerušila ho, "abys konečně do toho nějak udeřil a sebe i mne odtud vyprostil. Ale teď raději mluv, co jsi měl s novým lesmistrem?"

Habřina byl sám rád, že hovor zaměřil zase jinam.

"Nu, jen tak malou šarvátku. Panák... mluvil tak, jako by zdejší lid byl samý zloděj a pytlák, nadhodil cosi i o českém cirklu. Druzí jen mrkali, červenali se, bledli, ale nikdo se neozval. Udělal jsem to tedy já. Řekl jsem, že podle výkazů je na panství v Dolních Rakousích, kde jsou usedlíci Němci, víc krádeží a pytláctví, než u nás a vtipy na ten 'český cirkel' že si my Češi všichni, jak tu kolem sedíme, zdvořile vyprosim. Řekl jsem to snad trochu rohatě, poněvadž se tou němčinou dokonale ohánět neumím, ale řekl jsem to dobře. Pak — ovšem že za větrem — všichni to uznali."

"A co on? Ten — Schneidewind?" ptala se paní bez dechu.

"Zrudl vztekem, pak zbledl... Poznal jsem, že mám o nepřítele víc... ale toho se nelekám. Bude-li potřeba, půjdu třeba až k starému knížeti. Jeho Jasnost je muž spravedlivý..."

"A dá vždycky za pravdu Němci," dodala za něj paní. "Zejména, když ten Němec je vyšší než ten Čech. A Schneidewind byl vždy knížecím miláčkem..."

Habřina se zamyslel.

"Hm, v tom máš ovšem ty pravdu. Je on asi u knížete příliš dobře zapsán, že takhle rychle postupuje. Byl by to patrně tuhý boj..."

"V kterém ty bys podlehl, milý

Jene, a proto bude dobře, když se tomu boji vyhneš..."

"Nu, nejsem blázen, abych chtěl hlavou zed' rozbíjet. Vyvolávat boj nebudu, ale..." Nedomluvil, poněvadž se mu hořkostí až hrdlo zúžilo...

Při večeři pak již o té věci nikdo ani se nezminil. Lesní, snad po prvé v životě nechal si své myšlenky pro sebe, poněvadž cítil, že by se s ženou nepohodl. A vymluviv se nutnou pochůzkou lesem, přehodil pušku a vyšel z myslivny...

* * *

Ráno při snídání hovor bezděky zase se stočil na lesmistra Schneidewinda.

"Prosím tě, viděla's ho častěji? Pamatuješ se na něj?" otázal se náhle fořt.

Paní Amálka v patrných rozpacích obrátila se k němu.

"Co bych se na něj pamatovala? Řekla jsem ti, sotva několikrát jsem ho viděla... Bylo tam adjunktů a jiných tolik, že si je pletu. Sotva jméno pamatuji..." mluvila skoro podrážděně.

"Já že jsem se tě chtěl jen ptáti, zdali tě ta tvář na někoho neupomíná..." prostodušně pokračoval Habřina. "Tak od prvního spatření pořád a pořád se mi zdálo: Človče, tebe jsem už někde viděl... My dva se už známe..."

Paní Amálce se tajil dech...

"Ach, to jsou hlouposti! Člověk člověku bývá podoben... Najdou se takové podoby mezi lidmi, kteří se narodili v různých koutech světa a nemají ani krůpěj příbuzné krve..." horlivě ujišťovala a málem byla by sama prozradila, co v té chvíli jí hlavou vířilo.

"Ano, ano... ovšem že! Najdou se lidé — ale tahle podoba... ty oči... ne, ne..." Habřina mnul si čelo, jako by násilně chtěl nějakou vzpomínku z něho vytlačit, leč nevzpomněl si na nic.

"Běda, běda," zamumlala fořtová mezi zuby, když muž její vyšel do lesa. "Kdyby teď Edgar přišel domů... Štěstí, že je tak dlouho do vagac... Kdyby on je oba spatřil vedle sebe... A k tomu to nešťastné jméno! Prokletý nápad! Proč jsem tehdy tolik naléhala právě na Edgara? ... Ano, proč, proč... Nemohla jsem zapomenouti na Edvarda... a tak jsem volila aspoň podobné jméno... Edvard a Edgar... Ach, on je tupec, tupec... ale tohle ho přece udeří přes hlavu... A ta podoba! Ujde-li jemu, jiným neujde..."

Ale co tu dělat? Paní Amálka byla z lidí, již dlouho se nerozmýšlejí a dovedou rychle jednat... Ne, ne... rozhodla se... zde zůstat! Nesmějí, nesmějí ani do vagac. Habřina nesmí ty dva vidět vedle sebe, nesmí srovnávat!...

Ale jak pomoci? Kam odtud? Jak k tomu přimět muže, zvláště když sama mu domlouvala, aby se mihnul vůči lesmistru.

Ach, jaká to myšlenka kmitla jí hlavou! Ano, půjde k němu. On může, on musí pomoci! On musí obětovat svou nenávisť, již asi pojal vůči jejímu muži. Vždyť kdyby Jan tušil, šlo by snad i o jeho — život.

Schneidewind musí, musí vymoci ve Vídni přeložení Habřinovo na panství v Dolních Rakousích nebo v centrále. Ne, ne — jen tam ne... Tam by se časem mohli vidět... Tedy do Dolních Rakous! Tam budou jisti... A ať ho přeloží třeba v stejné hodnosti... ne, ne... To by Jana utrápilo a bylo by i pro ni pohromou... Schneidewind je mocný... on zmůže všecko... Ať si vymyslí, co sám chce, ale k vůli ní musí, musí vymoci jeho povýšení na nadlesního a spolu přeložení. Důvod se najde...

S tímto rozhodnutím vyšla paní Amálka z pokoje na dvůr, aby cosi nařídila děvečce...

V tom zaslechla prudké kroky... To on, její muž, vracel se z lesa, zapomenuv cosi doma...

Obrátila se ke dvířkám a hlasitě vykřikla . . .

Před ní stál statný muž v moderním mysliveckém šatě . . . Vysoká, strojná postava, sličná tvář, ač poněkud nepříjemně ostrých rysů, zdobená mohutným knírem . . . to byl on . . .

Také nový lesmistr rázem ji poznal . . .

"Malchen, Malchen," zvolal a v překvapení rozpráhl ruce, jako by ji chtěl obejmouti. "Jsi to ty, nebo . . ." pokračoval německy, pohlížeje na ni pln údivu. "Jaké to překvapení po tolika letech! Pro Boha, snad nejsi ty ženou toho . . ." odmlčel se, nechtěje pronésti potupné slovo, jež se mu vtíralo na jazyk.

"Ano, pane lesmistře," odpověděla mu důstojně, sebravši všecku svou sílu. "Jsem ženou lesního Habřiny . . ."

Tváře Schneidewindovy zruměnilly. Pohlížel na paní Amálku chtivě, takže sklopila oči.

"Ach, viš-li, že jsi dnes ještě hezčí než tehdy . . . před čtrnácti lety . . ." řekl skrze zuby, tlumě násilně hlas.

"Odpusťte, pane lesmistře . . . Starosti o rodinu a o muže nedají mi často dívat se do zrcadla a také nic na tom nezáleží. Zejména vám . . ."

"Eh, u čerta . . . Zde nás nikdo neslyší . . . a k čemu ty okolky? Lesmistr sem, lesmistr tam . . . Říkala's mi přece Edvarde . . ."

Paní Amálka zbledla . . .

"Odpusťte, ale musím vás prosit . . . Jen můj muž má právo mi tykat . . ."

"Ach . . . ano, váš muž! Víte, že jsem si umínil toho českého paličáka zkrotit, po případě i zničit?" řekl řezavým, přitlumeným hlasem, z něhož vyznívala nenávisť . . .

Vzmužila a vzhopila se . . .

"Ale vy ho nezníčíte a krotit ho nebudete, poněvadž byste v něm probudil dravce, jenž by vás zadávil . . ." řekla nyní ona hlasem, jenž nepřipouštěl odmluvy. "Řeknu vám krátce: Máme syna Edgara, můj muž dosud věřil, že je jeho . . . A nyní láme si hlavu, odkud zná vaši podo-

bu . . . Hoch je na studiích v Praze," pokračovala s horečným chvatem . . . "vás oba můj muž nesmí vidět najednou, sice stane se neštěstí . . ."

Schneidewind zbledl, což neušlo pozornosti ženině.

"Vidím, že mne chápete a že mi vyhovíte . . ."

"A co? Co žádáte?" ptal se lesmistr stísněným hlasem.

"Co? Hned vám povím . . . Vy vyličíte nahoru mého muže jako vzorného úředníka . . . Nezatínejte zuby, nesmějte se . . . on jím je. Očerníte ho třeba pro jeho národnost . . . napíšete, že bude dobře, přijde-li do německé krajiny, a postaráte se . . . vy to dovedete a musíte dovést . . . slyšíte, Edvarde!"

"Řeknete-li mi ještě jednou Edvarde a ty, ty . . ." zašeptal lesmistr v náhlém vzrušení, "dovedu všechno . . ."

"Nuže, tedy . . . ty se postaráš, aby byl jmenován nadlesním."

Lesmistr zat'ál zuby, pak pohlédl na ni dychtivým pohledem a zašeptal: "A co za to, má krásná Malchen?"

"Za to? Za to, pane lesmistře, zůstanete na živu a nemusíte se strachovat, že jednoho dne mstitel své cti zahubí život váš i můj . . ."

"Ach . . . sensace! Skandály!" ušklíbl se lesmistr. "To vypadá jako vyhrůžky!"

"Nejsou to hrozby, je to prosba."

"Tak tak, Malchen, tak se také spíše dohodneme, neboť tvým prosbám nedovedu odolati. A abys věděla, že tvůj sladký Edy něco zmůže . . . dávám ti slovo: za čtrnáct dnů pojeď tvůj muž dolů se představit a v ten den, Malchen, v ten den přijdu si pro svou odměnu," dodal sladce, chápaje se její ruky.

Paní Amálka se otřásla a vytrhla ruku z jeho pravice. Za tu chvíli, co s ním mluvila, zmizelo všechno kouzlo, zmizelo vše, čím dosud v tužbách svých o samotě se obírala.

"Pane lesmistře Schneidewinde," vzhopila se v důstojnosti uražená ženy. "Byla jsem nezkušená, lehkovážná děvče a věřila jsem vašim svůd-

ným řečem. Pak ze strachu před hanbou podala jsem ruku tomu poctivému muži zde; podvedla a oklamala jsem ho za jeho lásku. Ted' jsem ženou jeho, a jen proto mlčím, poněvadž nemohu, nesmím mluvit, nechci-li zničit štěstí toho člověka, jenž poctivým svým jménem přikryl hanbu moji i vaši. Ale ted' vám přísahám, kdybyste v nepřítomnosti mého muže přišel a počínal si jinak, než jako lesmistr k ženě svého úředníka, kdybyste chtěl zapomenouti, že mluvíte s pocestnou ženou, ne, ne, se ženou, jež chce býti pocestnou, pak . . . opakuji vám, přísahám při hlavě našeho dítěte . . . zastřelím vás jako zběsilého psa. Dosud jsem se bála revolveru, ale ještě dnes požádám svého muže, aby mne naučil s ním zacházeti . . ."

Schneidewind při celé té řeči pohlížel na paní Amálku s nadšením, těše se, až domluví, že jí řekne, jak je krásná, jak jí to rozhořčení pěkně sluší. Ale při posledních slovech nadšení jeho ochablo. Když domluvila, uklonil se odměřeně a řekl ledovým hlasem: "Milostivá paní, nebojte se! Nebudu se vtíratí a bez příčiny nikdy již nevzkročím do tohoto domu. Jsme tedy spolu hotovi . . ."

"Ne, ne . . . nejsme spolu hotovi! Mám váš slib . . ."

Schneidewind se usmál.

"To bylo před zastřelením tím revolverem. Ted' se situace změnila . . ."

Amálka zbledla. Rysy obličeje jejího tak se zrůznily, že Schneidewind při pohledu na ni se zděsil. Pochopil, že žena ta při hájení svých práv, při konání pomsty za ztracené štěstí své dovedla by býti hroznou, i pospíšil si jí utišiti: "Bud'te bez starosti, paní . . . Amálko!" řekl zcela jiným hlasem, hlasem vzbuzujícím důvěru: "Máte můj slib a já jsem zvyklý sliby své splniti."

Pohlédla na něj ironicky, takže se zarděl. "Vy? . . ."

"Ano . . . já! I dnešní Schneidewind je jiný člověk, než onen lehkovážný větroplach, jehož jste před lety

poznala . . . a kdyby dnes vaše ruka byla volná, Amálko . . ."

"Pane lesmistře . . ."

"Již mlčím, mlčím a již tedy jdu . . . Bud'te zde s Bohem . . ."

"A co mám říci svému muži?"

"Slibte mu, co chcete . . . vše splním . . ."

"Ne, ne, co mu mám říci, proč jste přišel?"

"Ach tak . . . to ovšem! Nu, řekněte, že jsem přišel prohlédnouti jeho výkazy . . . On již se dovtipí . . ."

"A že k vůli mému strýci jste slíbil . . ."

"Ano, ano . . ." chvatně svědčil lesmistr. "Jsme s vaším strýcem dobří přátelé . . . Nuže, bud'te zde tedy s Bohem . . ."

Schneidewind, obřadně se ukloniv, zmizel.

Paní Amálka po jeho odchodu tak byla zchvácena, že musila uchýliti se do pokoje, tam sklesla na pohovku a zastřela oči rukama. Rozplakala se zoufale a pak, svezši se na kolena, sepjala ruce jako k modlitbě. Ale nebyla schopna modliti se . . . Rty její jen opakovaly: "Bože, můj Bože! Smiluj se, smiluj . . ."

Když se utišila, vyšla do dvora, aby na svěžím vzduchu oči její spíše oschly a rozpálené tváře pobledly. Očekávala svého muže v rozčilení, ale pomalu se uklidňovala. Lichotila si, že zachovala se k Schneidewinovi jako pocestná žena a že nyní svou pomocí nahradí svému muži, čím se na něm prohřešila, a o čem on ovšem neměl ani tušení . . .

Netrvalo to dlouho a venku se ozvaly opět kroky . . . Byl to Habřina . . .

Paní Amálka radostně . . . trochu se ovšem do té radosti musila vnutit . . . běžela mu vstříc.

"Viš-li, kdo tu byl?" uvítala ho.

"Vím, vím . . . Slyšel jsem již od hajného Ježka, že šel sem na naši stranu . . . Proto spěchám domů . . . Byl zde už? Či šel jen kolem?"

"Byl a už odešel . . ."

"A co chtěl? Proč vlastně si ke

mně tak pospišil?" se zlobným úsměvem ptal se lesní . . .

"Můžeš si pomyslet . . . Chtěl tě nějak přiskřípnouti. Oh, to je mstivý Němec . . . Poznala jsem ho . . . a víš-li pak, i on mne poznal . . . A jak se ke mně hlásil . . . Inu ovšem, strýček, třebaže už je na pensi, ve Vídni přece něco zmůže. Víš, co mne napadlo? Nadhodila jsem mu, že obrátím se na strýce, kdyby se nám děla nějaká křivda . . ."

"Ah, ah," netrpělivě sebou trhal Habřina. "Víš, že nemám rád takové doprošování se protekce. Co jsem, jsem svou prací . . ."

"Ale ovšem . . . ani mne nenapadne strýci psát a nebylo by to též nic platno. Víím, jaký je to podivín. Ale Schneidewindovi jsem pohrozila. A on hned: toho že není potřeba, on že je strýčkovi zavázán mnohými díky, a takhle že se revanžuje a tak dále . . . a tak dále . . ."

"A vedla jsi ho přece dále?" optal se náhle lesní.

"Ani mne nenapadlo . . . A víš, mužíčku, mezi námi řečeno, nikdy v tvé nepřítomnosti bych ho dále nevedla. Rozpomínám se na jeho pověst, a ani ted' bych jeho očím nevěřila . . ."

Habřina se poněkud zamračil.

"No, také dobře! Je to sice šéf, ale . . . vzal ho nešť!"

"A víš-li co? Myslím, že tvým šéfem dlouho nebude. Z jeho řeči poznala jsem, že ti není dobrý, a odvolávajíc se na naši starou známost," zde se paní Amálka dala pokrytecky do smíchu, "vyčetla jsem mu, jak jste se srazili. Nu, upřímně se přiznal, že přišel jen, aby tě skřípl . . . ale už tedy prý tě nechá . . . A nadhodil, že budeš brzy nadlesním, ale on že tvým představeným dlouho nebude, on prý takové přemrštěné Čechy nemá rád . . ."

"Jak to, že nebude . . . když jím je . . ."

"Nu, nevím! Neptala jsem se . . .

jen tak nadhodil, že jako přejde do Vídne do ředitelství, nebo snad že ty . . . Nevím . . . neřekl určitě," zalhala si paní Amálka. "Jisto je, že zatím máš od něho pokoj . . . Strýčkova protekce pomohla bez jeho i tvé vůle . . ."

"Nu, jsem vděčný i za to . . ." vzdychl Habřina radostně. "Však jsem právě ted' přemýšlel o tom, nebylo-li by dobře ohlížet se po místě jinde . . ."

* * *

Asi za čtrnáct dní na to Habřina přišel domů z Javornice, kam byl zavolán, s obličejem radostí vzrušeným.

"Ženuško, víš-li pak, že jsem jmenován nadlesním?" ohlašoval radostně, objímaje Amálku.

"Jakže? Nadlesním a snad v Javornici?"

"Ne, ne, a tam bych za živý svět nechtěl . . . Býti blízko tomu . . ."

"A kde tedy? Kde?" stavěla se dychtivou.

"Nu, nehněvej se . . . já za to nemohu. Musíme z Čech, musíme dolů na panství do Rakous . . ." pomalu přiznával Habřina a rozradoval se, vida že zpráva ta ženu nepoděsila.

"Do Rakous? Nu, jsem ráda, že tomu Němci přijdeš s očí! A prosím tě, jak se tvářil? Dnes jste se nepopadli?"

"Ani jsme se nespátřili . . . On jel právě do Vídne a dekret mi odevzdával sám ředitel. V několika dnech, dítě, se stěhujeme . . ."

Habřina odskočil do své kanceláře a paní Amálka padla na kolena před svou postelí, nad níž visel kříž . . .

"Pane Bože, jak ti děkuji, že jsi ty hrůzy ode mne odvrátil!" modlila se vroucně. "Celým svým životem napravím, čím jsem na něm, dobrém tom muži, zhřešila!"

A napravila? . . . Snad někdy ještě něco o tom zvíme . . .

Hánes

Povídka ze Šumavy — Napsal František B. Hamáček

EDNOHO dne si umínil Hánes, že půjde na hory. Nahoru na "Javor", kde šinuly se lehce mlhy a svoji Dorlu z Niederndorfu že vezme sebou. Umínil si a marně mu jeho otec, starý Paukerl, vymlouval tento záměr. Hánes prosadil posléze svou.

Počátkem měsíce května, kdy ještě sníh ležel na "Javoru" a "Kaiter" rozvodněný nesl na svých vodách poslední zbytky kmenů v zimě porubáných, sebral Hánes Dorlu, sváteční své šaty svázal do rance, jiných neměl a Dorla také ne, a hajdy vzhůru na "Javor" do turistické útulny za hospodáře. Po matce měl padesát marek, Dorla měla něco nádobí do výbavy, kterou předem chystala, vědouce, že si ji Hánes vezme. Každý trh v Kötztingu koupila po hrnečku, někdy struhadlo, jindy opět přidala k nakoupi dvě lžíce, sklenici pro Hánesa s nápisem "Hánes-Glas". Podobným způsobem, zcela znenáhla strádala, až byla výbava skorem pohromadě.

Stěhovali se. Dorla nějak těžce se loučila s Niederndorfem, ještě den před odchodem do hor chtěla do Kötztingu k faráři pro nějaké odpustky, ale Hánes zcela určitě jí řekl a v dobrotě vymluvil, že by jí odpustky nebyly už nic platny. Časné ráno, když šlo slunce z nížin nad lesy, stoupali Hánes s Dorlou do hor. Na zádech měli bednu s nádobím a Dorla nesla oba rance se šatstvem. Kol kolem bylo čarokrásně. Smrkové lesy dýchaly pryskyřicí, ojedinělý pták ozval se v podrostu a Rappendorf s "Kaiterským" údolím, jež s hora bylo pouhým úzkým pruhem, zmizel za horským sedlem.

"Dorlo," začal žertem Hánes, "jak už půjdem na podzim dolů, to budem mít o jeden ranec víc! Co?, dodal, vrazil loktem do Dorly.

Podívala se naň, zdálo se, že mu nerozumí, pak ale pochopila. Položila oba rance na zem a než se Hánes nadál, plesklo něco jako pstruh v potoce. Ptáci na blízku na okamžik zmlkli a Dorla klidně sebrala zase oba rance.

"Po druhé nemluv, proroku!", řekla.

Hánes mlčel, podpíraje bednu holk, cítil poprvé známky nastávající manželské nadvlády na své tváři.

Jak zaviděl tomu ostříží, jenž se tiše nesl nad vrcholi stromů, tomu lehkému motýli, který podoben žlutému bodu chvěl se v modrých parách. Jak jim záviděl jejich svobodu.

"Létnou si kam chtějí", myslel si Hánes, "a já nesu bednu za Dorlou a ještě, když chci navázat rozhovor o rodinných záležitostech, tak mne Dorla odmění ne příliš jemným pohlazením". "Do čeho jsem to vlezl," naříkal v duchu.

V polovici cesty na Javor počali oba Hánes i Dorla, svorně hubovati na turisty, že se těm bláznům chce na ten vršek lézt.

"Co tam mají," rozumoval Hánes, "že vidí s hora to, co by si mohli dole pěšky obejít?" Na konec oba usoudili, že to ti páni z Mnichova, Češi od Prahy a z Plzně dělají k vůli tloušťce a ti hubení, že je prostě nápodobí. Dorla přiznala v duchu, že Hánes je přec jenom Šalamoun, zvláště když později ji její průvodce poučoval, "že v těch botách s řebíky a v krátkých kalhotách, co mají ti páni, se o mnohem lépe chodí."

Za podobné rozmluvy došli vrchole Javoru. "Český Eisenstein" i bavorské nádraží shora připadaly malými, těsně přimknutými k úbočí hor a Roklan s Poledníkem naopak tak blízkými, jen po nich sahnutí.

Hánes uvedl Dorlu do útulny, otevřel slavnostně dvěře a vstoupiv dovnitř, ihned se napsal první do pamětní knihy: "Hánes Pankerl, sammt Dorla Hofbauer aus Rappendorf".

Dala mu sice ta kaligrafie celou čtvrt hodiny práce, takže Dorla mezitím složila už nádobí a právě přišla k tomu, když Hánes dopisoval poslední písmeno. Utíraje si pot, řekl povznešeným tonem: "Ted' půjdeme trochu na vzduch". Pak si sedli oba svorně na lavici před chatrč, každý s kusem chleba v ruce a uvažovali do večera, "co dělá tatík Pankerl v Rappendorfu a matka Hofbauerová ve Viderndorfu. Dávno ještě slunce nezapadlo, když Dorla s Hánesem vlezli na seník, nechali hory, jež se kryly těžkými mračky, horami a šli spát. Usnuli oba ihned a kdyby je někdo mohl slyšet v té horské tišině, byl by myslel, že dvě nové, neznámé sopky pracují pod vrcholem Javoru k výbuchu; tak statečně oba chrápalí.

* * *

Léto smálo se nad krajem a bílými parnasiemi pokrylo louku pod lesem. Smálo se tak dlouho, až poslední teplý paprsek zmizel, dni se krátily a léto kterýmsi horským útesem odešlo navždy pro tento rok z kraje. Turisté, kteří byli dříve na Javoru každonedělními hosty, neobjevovali se více. Naopak, místo jich veselého hovoru a zpěvu hučel jen studený vítr. V jedné, tmavé noci položil se dokonce jemný sníh pohádkou na vrchole hor. Co bylo platno, že jej vítězné slunce, svými přec jen ještě teplými paprsky, proměnilo ve vodu, která zurčela prameny a se stěn skal stékala ledovými krupěmi. Podzim hlásil se prudkými větry. Bouda na Javoru zdála se chvěti pod nárazy vichru a někdy za

noci, ba i za dne oderval běsnící živý kus šindele se střechy.

Hánes s Dorlou složili opět jako na jaře nádobí do bedny. Hánes zanddal peníze, které utržil přes léto, do opasku, bylo jich dost — přes sto marek a teď to šlo lépe s vrchu dolů, vzdor tomu, že měla Dorla o jeden ranec, jak už na jaře zcela správně Hánes předvídal, více. Šlo to s vrchu a čerstva. Jen chvílemi se oba zastavili, Hánes upjal starostlivě zrak na třetí ranec, který Dorla velmi opatrně překládala z ruky do ruky.

Po polední vpadli oba do Rappendorfu, rovnou tátovi do chalupy.

"Tak už jste tady," řekl starý Pankerl; ani nevyndal dýmky z úst, jen se díval na Dorlu, která se mu zdála býti o mnohem silnější, ale bledší než dříve v tváři. V tom se svezl zrak jeho na rance, zvláště na poslední, jež držela Dorla dosud v rukou.

"Co je v tom?" vyzvídal starý Pankerl.

"Co? Inu, jo, jo," šlo nějak těžce Hánesovi z krku, mezitím co se Dorla dívala upřeně k zemi. Tváře její prve bledé, pojednou zaplály nachechem. Podívala se na Hánesa, pak vrazila do něj pořádně loktem a řekla: "Tak mluv, když jsi toho víc."

"Tak," začal Hánes. "Tak!" pokračoval, "my tam v tom ranci máme malého Brietislawa. Poslední slovo slabikoval těžce. "Přinesl nám ho ostrůž tam nahoru na Javor, ani jsme ho tak brzo nečekali. V neděli na to přišel k nám do boudy nějaký český velebníček z Prahy, tak pokřtil a zároveň byl mu kmotrem, to pohanské jméno Brietislav má po něm", koktal Hánes, nemoha českého Břetislava dostati přes jazyk.

Mezitím dal se obsah rance do pláče a Dorle nezbylo nic jiného, než ho vyklopit ven. Vnuk jako řípa smál se na dědečka Pankerle, který posléze vyndal dýmku z úst a řekl: "Požehnej ho Pán Bůh. Inu," liboval si, "je to cvalík!"

"Celý dědeček," dodala Dorla, chtějí napravit nějak nemilé překvapení. Dědeček se ale nehněval, začal se smát na kluka a na oslavu poslal ihned do hospody pod kopcem pro pivo.

K večeru zapíjeli svorně starý Pankerl, matka Hofbaurová, pro kterou mezitím došli, Hánes a Dorla rodinnou událost černým bavorským pivem.

Spolu se usnesli, že až nadejde lepší den, odejdou do Kötzingu k faráři ohlásit mu nového osadníka a hned při té příležitosti, že se dají spolu oddat. Ted' už jim nic jiného nezbývalo.

"Na druhý rok půjdeme zase nahoru na Javor," stavěl plány Hánes, cinkaje v opasku stříbrnými markami. "Dítě necháme u dědečka, ale dolů nepotáhne už ničeho více,

rozumíš Dorlo, žádného tentonone, toho . . . jako . . . Bra — Bru — Bri . . ." — a Hánes, jenž už vypil desátý půllitr, marně se namáhal vzpomnouti si, jak se jeho syn jmenuje.

Na konec si přece vzpomněl, ale to pohanské jméno živou mocí nedostal přes rty; jeho jazyk nebyl už na češtinu při desátém půllitru rostlý. Jen šeptal "Brau — Brau — Brau" . . . až usnul. Za chvíli usnula i Dorla, jen dědeček, jenž snesl dobrých dvacet, konejšil kluka. Zpíval mu nějakou bavorskou píseň, které nápěv, dokonce ne slova nebyl by býval poznal žádný Němec ani Talián.

Slova písně podobala se nějaké mezinárodní řeči, takhle "Volapüku" neb "Esperantu", ale "samospasitelné" nikdy. —

Uzdraven

Obrázek ze života dělnického — Napsal Karel V. Švejda

MALÉ, jednoduše, a však čistě zařízené světnici seděly u stolu tři osoby: otec, matka a syn. Večeřeli. Seděli mlčky, jen žena chvílemi cos prohodila, ale čimla to hlasem tichým a jaksi bázlivě.

Otec, starý as šedesátiletý muž, zamračeně hleděl do talíře, pojídaje zvolna poslední sousta, která jakoby mu nechtěla do krku. Za to syn jedl nápadně rychle, tak že byl brzy hotov. Povstal od stolu, otevřel skříň a šnav s kolíků několik kousků oděvu, počal se převlékati.

Z modrých, plátěných, začerněných šatů, do nichž byli otec i syn oděni, možno souditi na jich zaměstnání. Byli oba strojní zámečníci, zaměstnaní v jedné továrně. Před chvílí přišli z práce. Dnes trochu později; bylat' sobota a dělníci měli výplatu.

Z řad vyplácených dělníků ozývaly se při výplatě zlostné výkřiky. Již odpoledne pozoroval Sýkora, tak se nazýval náš starý zámečník, že mezi dělnictvem panuje nějaká neobvyklá nálada. Dělníci, hlavně mladší, si neustále šeptali a časem bylo slyšeti i hlasitější výkřiky.

Mezi dělnictvem panovala nespokojenost a to od toho času, co se dostal do továrny strojník Vejvoda, muž asi dvacetiosmiletý, který, jak sám říkal, již celý svět zcestoval. Starý Sýkora byl by si toho mnoho nevšimal, ale v brzkou dobu pozoroval, že i jeho dvacetiletý syn Jaroslav nějak nápadně často s Vejvodou hovoří a s několika ještě soudruhy patří mezi hlavní nespokojence. Napomenul syna, by vystříhal se styku s Vejvodou, neboť poznal vnitřním svým bystro-

zrakem, že to špatný vůdce dělnictva, člověk nevzdělaný a neurvalý, ale za to mnohomluvný a drzý, nesvédomitý svůdce, jenž po straně pánůn laje a do očí se jim klaní a div že jim ruce nelíbá, krátce člověk, který by byl snad každého špatného skutku schopen. Viděl však, že napomínání není nic platno. Syn, jindy veselý, upřímný mladík, stal se teď nápadně nad svůj věk vážnějším a často přicházel pozdě v noci domů.

Sýkora poznáváje, že mírné napomínání nic nevzpomahá, počal přísněji vystupovati proti synu; však tento, což jindy nikdy neučinil, opřel se mu, řka, že jest již dosti stár, aby věděl, co má dělati.

V rodině dosud tiché a spokojené žijící, opakovaly se teď častěji mezi synem a otcem podobné nepěkné výstupy, jichž konec byl vždy ten, že syn se vytratil z domu a ještě později se navracel.

Nejvíce při tom trpěla matka. Byla to žena mírná, neobyčejně něžné povahy, která se rozplakala nad každým cizím neštěstím. Zakusivši za svého života mnoho zármutku — zemřelot' jí již několik větších dítek — těšila se, že nyní, když má již velkého syna, kterého jen s velkým namáháním z těžkých nemocí odchovála, bude spokojeně živa. S bolestí tedy pozorovala, že jejich dříve tak klidný život stává se čím dále tím neutěšenějším.

Dnes viděla, že zase je starý nějak rozhorlen a pozorujíc zamračené pohledy, jež při jídle vrhal na syna, s úzkostí očekávala konec večeře. Když se byl syn oblékl a chtěl již vyjít, pozdvihnul starý Sýkora hlavu a pravil dušeným hlasem:

“Kam pak zas? Mohl bys taky jednou zůstat doma. Ty tvé schůzky

už mě nadobro omrzely. Utrácíš marně peníze a zvykáš si toulkám a opilství. Co z toho pochází, vidíš dobře na jiných. Bud' mě poslechněš nebo — jdi z domu. Já se pořád na to dívati nebudu, aby můj syn se kamarádil s tou nejhorší cháskou z města a aby ještě sváděl pořádné lidi k utrácení a planému žvástání a zasilval nedůvěru a nespokojenost mezi soudruhy z práce."

Mezi řečí povstal Sýkora od stolu a jal se prudce přecházeti po světnici. Syn hledě zamračeně do země, stál nepohnutě mačkaje kloubouk. Matka taktéž povstala a pomalu sbírala nádobí se stolu. V očích jí stály slzy. Chvillemi obracela úzkostlivý zrak na muže, chvillemi prosebně hleděla na syna, jakoby mu chtěla říci: 'Zůstaň, nechod' nikam.' Však syn neviděl. Nepodíval se ani na otce, ani na matku a jen temným pohledem zadíval se do podlahy.

Starý zamlčev se na chvíli, zastavil se teď před synem a promluvil k němu hlasem, v němž střídal se hněv, zármutek, přísnost i mírnost v němž bouřila uražená otcovská hrdost.

"Jaroslave! Řekni mi upřímně, co máš z toho neustálého běhání a z těch schůzek, řekni mi, myslíš, že ti to prospěje? Přemýšlel jsi už někdy o tom, přemýšlel jsi rozumně, klidně? Nelituješ toho našeho dřívějšího, spokojeného života, nelituješ svých ustaraných rodičů, když vidíš, jak je tvůj nynější život trápí? Pohled' na svou starou matku, která sta nocí probděla u tvého lůžka, když život tvůj visel jen na vlásku! A řekni, nemyslíš, že někdy, až tvůj nepořádný život nás přivede do hrobu, tě bude trápiti svědomí? Neboť věz, jenom ty budeš příčinou naší předčasné smrti."

Sýkora se zamlčel a hleděl chvíli upřeně na svého syna. Matka hlasitě plakala.

Syn však neustále pohlížel zamračeně na zem. Byl dojat, ale nechtěl to dáti na sobě znát. Hlouposti — hlouposti, říkal si v duchu a bránil se hlubšímu dojmu. Ne, dnes nezůstane doma! Kdyby to bylo jindy, ale

dnes?! Vždyť slíbil to určitě Vejvodovi a jiným ještě, že dnes sejdou se "u koruny", vždyť sám říkal mnohým, aby dnes jistě přišli, ti slíbili, a on by teď zůstal doma? Dnes kdy mají tak "důležitou" schůzi! Ne, ne! Co by si o něm pomyslili? Řekli by: "Aha, nesměl!" Ale on půjde! Že rodiče přivede do hrobu? Nesmysl! Člověk hned neumírá. Co pak jim dělá? Jde do hospody. Vždyť tam chodí jiní také . . .

Pozdvihl hlavu a podíval se na otce. Tento přecházel nyní opět prudce světnicí. Pohlédl na matku. Ta sedíc na lavici utírala si zástěrou uplakané oči. Obrátil se, otevřel dvéře a rychle vyšel.

Otec zastavil se uprostřed světnice, zlostně zat'ál pěsti a prudce zvolal: "Tak jdi mi s očí, kluku nezdrárná! Ale vícekrát se mi doma neukazuj! Bídniku!"

"Jarouši! Jarouši!" zahořekovala matka a kvapně vyběhla ze světnice.

Před domkem dohonila syna a vzavši jej za ruku, mluvila hlasem od pláče přerývaným: "Jarouši — co myslíš — co děláš? Nechod' nikam! — Vrat' se! Což tě nepohnula otcova řeč — ani trochu — ani dost málo? Což jsi již tak na nás zanevřel — To je neštěstí na nás! — Jaroušku, prosím tě, zůstaň!"

Syn hleděl vyprostiti svou ruku z rukou matčiných. Ta však držela jej pevně.

"Mamínko," řekl, "vždyť jste slyšela, že mne otec vyhání. Tak co — půjdu! Však se užívím! Já nepotřebuju poslouchat každý den kázání. Nejsem už žádný kluk! — Pust'te mne." Vytrhl se a odkvapil pryč, nedbaje volání matčina.

Matka vracela se zdrcena do světnice. Muž pohlédl tázavě na ni. Sklopila hlavu a usednuvši usedavě plakala.

Starý Sýkora přecházel opět zlostně po světnici. Chvillemi hovořil jako pro sebe:

"Náš jedináček! — Vydařil se! — Jen plač, plač. To ti pomůže! — Kluk se nám naposled ještě vysměje! —

"Ale to je vinen jen ten lotr Vejvoda! Hned bych ho kladivem — —! Darebák!"

Na dvěře bylo zaklepáno a do světnice vešel mladík stejného as stáří s Jaroslavem.

"Dobrý večer," zahovořil, "Jaroslav není doma?"

"Není, není; vítám vás, Toničku, posad'te se," odvětila Sýkorová, povstavši a utřevši si rychle slzy.

Mladík však zpozorovav, že Sýkora je zamračen a že Sýkorová plakala, řekl: "Děkuji, paní Sýkorová. Já zase půjdu. Podívám se po Jaroslavovi. Snad bude někde venku. Rád bych s ním mluvil. S Pánem Bohem. Dobrou noc přeji."

Sýkorová vyšla za mladíkem a venku dala se opět do pláče. "Tak vidíte, Toničku, ten náš Jarouš. Už zase utekl. Tatík do něho tak mluvil! — ale on jakoby byl ze dřeva — šel a šel! Ach, když si vzpomenu na dřívější doby, kdy jenom s vámi kamarádil, jak jste si u nás hrávali, čítávali nebo vyšli někam ven na procházku, a když vidím, jak se chytil ted' takových lidí — jen s nimi chodí, dlouho v hospodě sedá a celému světu laje — tu mi to div srdce neutrhne!"

"Jen neplačte, paní Sýkorová," promluvil měkce mladík. "Však on se Jaroslav opět napraví, on se brzy nabaží těch tluchubů. Vždyť znám Jaroslava a ty jeho nynější kamarády také. Nic jiného neumějí než nadávat a pít. Vzdělanější člověk dlouho mezi nimi nevydrží. Jaroslav bere řeči toho Vejvody příliš opravdově a zatím tento, který káže jen o rovnosti, bratrství a svornosti, je ten nejnesnášenlivější člověk, jakého jen znám, své "bratry" by prodal za zlatku a svornosti rozumí jen tak, aby ho všickni poslouchali a mu sloužili. Jen bud'te, paní, bez starosti, já Jaroslavovi už domluvím. Hned se po něm podívám."

"Tak jděte, jděte, Toničku. Snad si dá přece říci. Óh, kdyby věděl, jak mě to trápí!" . . .

Mladík se rozloučil a odcházel. V duchu se zlobil na svého dřívějšího kamaráda, který se ho ted' nápadně stranil, neboť mu byl již kolikrát domlouval. "Já mám toho kázání doma dost, ještě ty mě zlob!" řekl mu Jaroslav, a Toník musel přestat. Doufal však, že se ještě napraví. Těšil tím také jeho matku, však sám o tom již počal pochybovat. "Zvykne si pít a snad — nedej Bože! — i karbanu," řekl si, "vím že jsou někteří z nynějších Jaroslavových kamarádů naružívi karbaníci, a potom . . ." Mladík, který měl dosud Jaroslava rád jako bratra, div nezaplakal. Však v druhém okamžiku byl by již vlastníma rukama Jaroslavovi natloukl. "Tak trápit rodiče! Je to člověk! — Musím se po něm podívat a ještě jednou mu řádně domluvit." To řka, zabočil do postranní ulice.

Když se vrátila Sýkorová do světnice, viděla svého muže převlékat se do lepších šatů. S udivením a strachem hleděla na něj. Jindy nechodí v sobotu nikam.

Sýkora převléknuv se, znova přecházel po světnici. Po chvíli řekl: "Je to kluk darebná! Co jsme se o něj nastarali — a takhle se nám odměňuje! A tenhle Toník! Od maličkosti sirotek — bez rodičů, odkázán jen na starého dědečka a sebe, a jaký to pořádný člověk! Toho se Jaroslav straní — svého dlouholetého, nejlepšího kamaráda! Kdo by to byl do toho našeho kluka se nadál, že se tak spustí — tak najednou!"

"Vždyť on nic tak zlého ještě nevyvádí, však on se zase . . ."

"Jen, prosím tě, už ho zas neomlouvej," vskočil Sýkora prudce ženě do řeči. "Beztoho jsi byla na něj moc dobrá — měli jsme oba býti přísnějšími. Ted' už je pozdě — pozdě!"

Sýkora vzav klobouk a hůl připravoval se k odchodu.

"Kam pak ještě půjdeš? Já tady budu tak sama," řekla žena třesoucím se hlasem.

"Eh, kdo by zde vydržel. Všecko

mě tu duší. Musím se projít. Nebo bych se ještě zalkl zlostí!"

Sýkora vyšel. Chvilí kráčet rychleji, hledě na zem, pak uvolnil krok a pozdvihl hlavu.

Na nebi třpytily se hvězdy a úzký srpek měsíce pohlížel jakoby zvědavě do ulic malého města. Z hrudi starého zámečníka vydral se vzdech. Kolem všady tak krásně, takový mir, a doma? . . . "Ne, ne! Přec to není, jak by to mělo býti!" řekl si potichu a jakási divná rouhavá myšlenka prolítla mu mozkem. "Kdo je toho však vinen?" Sýkora přejel rukou přes čelo, jakoby chtěl zaplašiti ony myšlenky.

Rozhlédl se kolem. Právě byl nedaleko hostince "u koruny", kde jak věděl, syn jeho nejčastěji dlvá. Přiblížil se k oknu. Pootevřenou vyhlídkou valil se kouř a z vnitřku zazníval hlahol mnohých hlasů.

Ted' rozeznal i hlas synův. Jako by ho byl nožem bodnul. "Je tam!" zašeptal a rychlým krokem odkvapil.

V brzku ocitnul se na návrší za městem. Zastavil se, obrátil zrak na město, jež, jakoby v mlhu zahaleno, se před ním rozkládalo. Pohlédl na vysoký komín továrny, v níž byl se synem zaměstnán. Již přes dvacet roků tam pracoval, z počátku jen s několika málo soudruhy. Ted' rozšířil majitel dílnu. Pracuje tam na sedmdesát dělníků.

Mušl se v duchu usmát, když si vzpomněl, že chtějí někteří, s Vejvodou v čele, zahájit stávkou. V takový čas! Chtí, aby jim majitel přidal, ale vědí dobře, že on sám nemá dosti objednávek a nepotřebuje dělníků nutně. Co jim to prospěje? Majitel je propustí a najme si jiné. Vypadá to, jakoby to Vejvoda schválně na dělníky nastrojil. Sýkora obrátil se a šel pomalu po cestě, jež vinula se mezi zelenajícími se poli.

Bylo jaro. Vlhký vzduch, nasycen vůní kvetoucích stromů a keřů, oმა-moval svou silou. Sýkora potkával ted' lidi vracející se do města. Bylo mu jaksi nevolno uprostřed nich. Za-

bočil pěšinou do polí, kde zamyšleně se procházel.

Po dlouhé teprve chvíli vracel se k městu. Když ocitnul se opět nedaleko hostince "u koruny", zastavil se. Okamžik váhal, pak jakoby se byl rozhodl, vešel do hostince. Nešel však do velké místnosti, nýbrž zvláštním vchodem vstoupil do vedlejší menší místnosti. Zde sedělo jen několik v karty hrajících občanů, kteří si přichozího ani nevšimli. Usednul a dal si nalíti. Pootevřenými, zasklenými dveřmi slyšel z vedlejší místnosti každé slovo. Nahlédl opatrně do vnitř, pátraje po synovi. Z prvu rozeznával jen mlhavé silhouetty postav, neboť místnost byla naplněna tabákovým kouřem. Konečně poznal svého syna. Ano, tam sedí, obrácen k němu zády — a vedle něho — Vejvoda!

Starému Sýkorovi se maně sevřely ruce v pěstí. "Lotr," zašeptal a naslouchal řeči, kterou právě Vejvoda vedl.

Byla to řeč plná bombastických frází. Vypravoval o socialistech a továrním životě ve velikých městech, přimíchávaje do řeči spousty lži a nepravd, spoléhaje na lehkověrnost a naivnost svých posluchačův.

"To je tluchuba prolhaný!" řekl potichu Sýkora. Jeho přímé povaze přičila se každá lež. A že Vejvoda vědomě lže, na to by chtěl vsaditi tu svou upracovanou pravici. "Ten má z vás rozum, hlupáci!" zabručel opět, pozoruje bystře obrácenou ted' k němu tvář Vejvodovu, na níž rozkládal se jízlivý úsměšek.

Dělníci často přerušovali Vejvodovu řeč souhlasnými výkřiky, přičemž se hlavně vyznamenal známý rváč Říha, který ještě s několika dělníky hrál právě jakousi hazardní hru v karty: "Jen to mlátit — Holota! — Já tam tak být! Všecko bych to roztlouk!" . . . a Říha zaklnuv mlátil pěstí do stolu, při čemž obratně ukrýval přebytečnou kartu v rukávě.

"Ba, ba, je to bída! Člověk aby se jen dřel a nic za to nemá," ozval se ted' jeden dělník, při čemž se Sý-

kora zarazil. "Netrval," řekl a nahnul se, aby viděl, zda to vsuktu on. Pozoroval s pohnutím vyzábrou tvář as čtyřicetiletého dělníka. Znal Netrvala již od maličkosti a věděl, že to pořádný člověk. A ted'... Sýkora si protřel oči, neboť zdálo se mu to k víře nepodobno, aby i Netrval zde byl. Však ano, je to on. Pohlíží jaksí blbě na ten ruch kolem sebe. "Opilý," pomyslí si Sýkora a palčivá bolest sevřela mu prsa. "Ba, — klesáme! Jenom pití, karban a plané řeči! A tohle má spasit dělníka!"

Zamyslí se. Po chvíli pozvednul opět hlavu a pohlédl znovu do vedlejší místnosti.

Tam přiblížila se právě k Netrvalovi chatrně oděná, ustaraná žena. Položila mu ruku na rameno a řekla: "Muži, prosím tě, pojď už domů."

Netrval pohlél vyjeveně na ženu, jakoby nemohl pochopiti, co vlastně chce. Teprve po chvílce řekl: "Eh, domů? — Jdi — jdi sama. Já — já trefím taky sám. Rozumíš!"

"Výborně, Netrvale!" zahulákal Říha. "Ještě ženské máme také poslouchat. To by nám tak scházelo!"

"Ba, ba. To, to by tak scházelo," zablábolil Netrval a osopil se na ženu: "Už jdi, tady nemáš co dělat!"

Ubohá žena chvějíc se studem zašeptala: "Tak mi dej aspoň nějaké peníze. Vždyť nemám v stavení ani krejcaru a děti mají hlad. Ty všechno utratiš a od čeho pak budeme celý týden živi?"

"Hahaha." zasmál se odporně Netrval. "peníze! Dostal jsem sám pár krejcarů a ted' jí mám dát z toho na živobytí. Nic ti nedám. Propiju všechno. Když máme mít málo, at' už nemáme docela nic."

"Sláva Netrvalovi!" vykřikl opět Říha a ostatní smějíce se, mu přizvukovali. Jeden z nich zanotoval píseň "Nepůjdu domů", několik spustilo s ním a někteří surovými vtipy obraceli se na ženu.

Tato vidouc, že s opilým mužem nic nesvede, obrátila se na ostatní dělníky a rozčileně volala: "Jen si dělejte

blázny z chudé ženy. Beztoho jste okradli ubohé moje děti o otce — utrhli jste jim ten poslední kousek chleba, co ještě měly, od úst, ted' pláčou hladem a vy jste toho příčinou, vy jste svedli mého muže. Hanba vám!" A nemohouc pro pláč mluvit, pohlédla ještě smutně na svého muže, který seděl jako zařezán, a provázena hulákáním a smíchem opilců vyšla z místnosti.

Sýkora, který hluboce dojat pozoroval výjev ten, povstal ted' a vyšel ven. Zde setkal se s plačící ženou.

"Paní Netrvalová," zahovořil, "neplačte, však bude zase dobře. Já s Netrvaem promluví. Nedbejte těch surových lidí. Netrval není tak zlý. Svedli ho. Nechal se přemluvit. — Zde, paní Netrvalová — přijměte. Není toho mnoho, ale přece něco. Více při sobě nemám." A Sýkora podával ženě dvě zlatky.

"Ach, děkuji, děkuji, pane Sýkoro," promluvila potěšená žena, přijímajíc z rukou tohoto peníze. "Vy mi chcete půjčiti peníze! Bůh vám to oplat'! Věřte, že již nemám doma co do úst vložit. Vždyť víte, že Netrval byl takřka celou zimu nemocen, ted' bylo pořád málo práce — zadlužili jsme se — žádný nám ted' už na dluh nic nedá. A ten můj muž ještě jde do hospody utrácet..."

Sýkora, dodav ještě ubohé ženě útěchy, vrátil se na své dřívější místo. Zlost jím lomcovala. Ve vedlejší místnosti hovořeno čím dále, tím prudčeji, každou chvíli bylo slyšeti: 'stávka' 'nedáme se'; Říha hulákal ještě více, shrabuje vyhrávané peníze: "Ba, nedáme se!"

Ted' Sýkora prudce vyskočil. Syn jeho, který dříve jen málo byl něco promluvil, začal ted' přizvukovati svým soudruhům. Mluvil rázněji a ostřeji ještě než druzí. "Nepůjde-li to po dobrém, půjde to po zlém, a my se nelekne nikoho — —"

"Jaroslave!" vykřikl starý a vrhl se k němu. "Co počínáš? Chceš, aby tě zastřelili nebo zavřeli do kriminálu?"

Dělníci, zaražení nenadálým prudkým vystoupením starého zámečníka, vzpomínali se teď a Říha začal: "Co vy nám tady, starý, máte co kázat! Jaroslave, nebud' baba. Nedej se!" Někteří přidali se k němu pokřikující, jiní ztichli. Zarazila je slova: "zastřelen", "kriminál."

Sýkora, u něhož zlost nabyla vrchu nad chladnou rozvahou, obrátil se teď na dělníky a promluvil: "Jen křičte, křičte! Sluší vám to. Jste jako to stádo, kterým pasák vládne, jak chce. Nerozumím! Což jste nepochopili, že tenhle Vejvoda vám cpe do očí jen lži, že to, co on vypravuje, že zažil a zkusil, jsou pouhé smyšlenky? . . ."

"Oho! Oho!" zahřměl teď Vejvoda, vyskočiv. "Urážet se nedám. Táhněte! My vás mezi sebou nepotřebujeme."

"Aj, bidníku, věřím, chceš klamati dále ty nezkušené. Ba dobře řekla Netrvalova žena: hanba vám! Ba, hanba, dvakrát hanba! Z politování hodné ženy si činíte úsměšky. Tak vypadá do vaše bratrství, to je ta svornost . . . Svět chcete napravovati a sami máte nápravy nejvíce zapotřebí. Začněte sami nejprve pořádný život — to je můj rozum!"

"Hubu držte! Táhněte!" hřmotili dělníci, povstávající.

Jaroslav stál jako bez ducha. Uznával pravdu otcovských slov a zas zlobil se naň, že jej tak zahanbil.

Sýkora pozoruje hrozné vystoupení dělníků proti sobě, vztyčil se v celé své mohutné postavě. Hněvivé blesky sršely mu z očí. Viděl teď v lidech těchto jen zloděje, kteří okradli jej o to nejdražší, co měl — o syna. Pozdvíhnul ruce. Z hrdla vydral se mu výkřik: "Chásko bidná! Na mne se sápete? Ha, tedy pojďte!" A popadnuv silnými rukama Vejvodu, již se chystajícího jej uderit, mrští jím prudce až na konec místnosti.

Nyní přiskočilo několik dělníků s Říhou v čele a vrhli se zuřivě na Sýkoru.

Jaroslav, který stál posud bez hnutí, pojednou se vztyčil a postavil se před svého otce. Všecka zloba proti otci byla zapomenuta. Všecko přátelství se soudruhy bylo to tam. Viděl v nich jen lidi, kteří chtějí ublížiti jeho otci — otci! A proč? Vše jen jeho vinou. Ba, že měl otec pravdu, když jej varoval!

Stoupnuv před otce prudkým rozmachem odrazil několik dělníků, přičemž zvolal: "Pryč! To jest můj otec! Toho se nesmíte . . ."

Nedořekl. Z hrdla jeho vydral se bolestný výkřik a krvácející klesl k zemi.

Vejvoda, jehož byl starý Sýkora prve od sebe odhodil, povstal pomalu se země a hleděl několik vteřin blbě kolem sebe. Vrazilť hlavou prudce do stolu tak, že byl jako pitomý. Ale již se vzpomínal a popadnuv nejbližší stojící sklenici, mrští jí po Sýkorovi. Však zasáhl jí do hlavy Jaroslava.

Rázem bylo po vřavě. Dělníci zaražení ustoupili. Sýkora vida klesati syna, jako hromem omráčen hleděl chvíli před sebe. Však již se vzpružil a s výkřikem: "Vrahu!" vrhl se na Vejvodu.

Ten ale nečekaje vyrazil z místnosti. Sýkora, jehož hostinský zdržoval, obrátil se a poklekl k synovi. Jaroslav ležel bez hnutí. Z hlavy proudila mu silná krev. Ale již tu byla hostinská s vodou a mokrým ručníkem. Sýkora vytrhl jí ručník, omýval synovi hlavu. Pak ovázal mu ránu a povstal. Většina dělníků se zatím vytratila. Vzav syna do náručí, beze slova jej vynášel.

Nesl jej domů. Mrtvého? Snad! Spěchal, co mohl. Učinil asi padesát kroků, když ozval se za ním hlas: "Pane Sýkora! — Co se stalo?"

"Ach, to jste vy, Toníku. Prosím vás, skočte rychle pro lékaře a řekněte, že je Jaroslav raněn do hlavy, aby si mohl vzít s sebou, co potřebuje. Běžte — prosím vás, běžte!"

Mladík rychle odkvapil.

A nedaleko bytu vyběhla Sýkorovi naproti dlouhou jeho nepřítomno-

stí znepokojená žena. Srdcelomný výkřik vydral se jí z hrdla.

“Muži, co je? — Jaroslave! — Jarouši!”

“Eh, mlč, a rychle připrav lůžko. Je raněn. Vždyť není tak zle,” řekl slabým hlasem Sýkora. Ubohá žena, pod níž se nohy třáslly, div že neklesla, spěchala do domku a za ní muž.

Položil syna na lůžko. Krátkými slovy vysvětlil ženě, co se bylo přihodilo.

S úzkostí čekali oba na lékaře. As po čtvrt hodině, která se jim zdála celou věčností, ozval se na chodbě hlas lékařův.

Sýkora otevřel dvěře a do světnice vešel starý lékař, známý svou bodrou povahou.

“No, no,” začal na prahu, “ten mladík by mě by strhal. Prosil mne, jen abych chvátal. Hory, doly sliboval. No — už jsme tady. Tak kde pak je — aha, tu leží.”

Přistoupil k posteli a jal se prohlížeti ránu. “Sláva, sláva!” hovořil. “Rána není právě zlá. No, já říkám: česká palice se hned tak nepoddá.”

Tak a podobně mluvil dobrý lékař. Těšil matku a veselé nápady jen mu sršely z úst, tak že se ubozí rodiče skrze slzy musili usmívat.

“Zlatý pan doktor!” řekla žena po odchodu lékařově. “Ba zlatý! Málo již teď tak dobrých pánů, kteří již svým vystoupením léčí, když ne hned z bolesti, alespoň ze zármutku!”

Toník doběhnuv ještě do lékárny, zůstal dlouho do noci sedět se zarmoucenými rodiči u lůžka nemocného.

Když Jaroslav nabyl jasného vědomí, byla první jeho slova: “Odpust’te, tatíčku!”

Starý otec upokořil syna a nakázav mu, aby se řečí nenamáhal, sedl si k jeho lůžku. Dlouho, dlouho seděli tak pospolu. Až když mladý usnul pevným, klidným spánkem, sepal starý Sýkora ruce a řekl: “Bože, jak ti děkuji!”

Několik neděl vyležel Jaroslav, a za ten čas se mnoho změnilo. Jeho otec chtěl jej mile překvapiti. Smluviv se s Antonínem a jinými řádnými dělníky, založil ve městě dělnickou besedu, středisko duševního života pracovitého lidu, jenž odtud vzděláván, poučován a posilňován k poctivému boji za svou výživu, za svou neodvislost, za svá práva lidská i národní.

První vycházka Jaroslavova byla do Besedy. Nalezl tam všechny své opravdové přátele — což to byla jiná společnost nežli tehda při pivě, tabákovém kouři, karbanu a jalových řečech!

A ostatní? Vejvoda zmizel hned po oné noci z města, a druzí obávající se trestu, stranili se všech schůzek. Také Netrval počal pracovat a přestal pít. Starý Sýkora s radostí pozoroval, že nezdравé poměry stávají se lepšími. Domlouval dělníkům neustále, nabádaje je ku vzdělávání, aby se mohlo říci: “Co český dělník, to celý muž!”

Propast duší

Napsal J. L. Hrdina

VEČERU se přistěhoval.

Posluha mu přivezl kufr, ranec hubených, vykuchaných peřin, lampu, veliké rýsovací prkno, smekl čepici, natáhl ruku, řekl, že dostane zlatku, a když ji dostal, šel.

Technik Jarolím uklidil lampu za okno, prkno za kamna, otevřel kufr a vybral věci, které tam nepatřily. Boty postavil pod postel, šaty rozvěsil do prázdné almady, knihy složil u okna na stole, pak vybalil několik obrázků, fotografií v laciných rámečcích, podobizny svých rodičů a přátel — ty si zavěsí na zeď až zítra.

Zatím šel na večeri k uzenáři a stará kvartýrská Límanka rozvázala peřiny a vystlala mu postel.

Když se vrátil od večere, odložil v pokojíku svrchník a klobouk a vrátil se do chudé kuchyňky.

“Abychom se seznámili, paní Límánová, jsem chud’as, jak vidíte na mém majetku, ale poctivý člověk. Zaplatím vám vždycky v čas, co vám náleží.”

“Však ten, co tu byl před vámi, zůstal mi dlužen. A já nemám nic, než tyhle hubené, od věčného praní rozpukané ruce.”

“A já nemám nic, než jsem si přestěhoval, ale tam, kde jsem bydlil dosud, byli lidé zlí. Nosili moje boty a prádlo, a moje peřiny jsou o polovinu lehčí, než byly.”

Vypověděli si svoje útrapy, oba chud’asi, ona — stařena bez naděje na lepší život, on — mladý hoch s dalekými, dosud mlhavými ideály, ale spokojeni, že se našli, že jeden druhému bude usnadňovati krušné živobytí.

Odešel pak do těsného chudičského pokojíku a šel hned spát. Ale dlouho nemohl usnouti, jako vždy bývá, octneme-li se v cizině. Vzpomínal na rodiče, na spokojený život svůj, dokud oni na živu byli, na krušné doby studií, které pak nastaly po smrti rodičů. Vzpomínal i na bratra, jenž zdědil po rodičích hospodářství, a dle jejich porčení měl Jarolima podporovati do ukončení studií. Podporoval. Každou zlatku si napsal dvakrát a ku každému součtu připsal nějakou nulu. Ba i za ten pobyt o prázdninách doma napočítal bratru tolik, kolik by musel platit letní host, ale letos po velikonocích mu napsal, že je se svým podílem hotov, by si podporu a živobytí a prázdniny hledal jinde.

Ještě rok zbývá, však ten rok taky uběhne.

Dlouho nemohl usnouti. Snad tím vinen taky nezvyklý hlas starých hodin porcelánových, jež na prádelníku křapaly.

Ráno vstal a ustrojil se a díval se oknem do dvora, aby seznal okolí.

Límanka mu přinesla snídání.

“Jak se vám spalo, mladý pane?”

“Jen tak polovičatě, jak na poprvé. Ještě jsem slyšel, jak pozdě v noci někdo přišel do kuchyně a hovořili jste tam potichu.”

“Přece jsem Albinu stále napomínala, aby mluvila potichu!” divila se Límanka.

“Kdo je ta Albína?”

“Jak pak bych to řekla. Takové nešťastné stvoření. Nemá nikoho a nemůže se uchytit v pořádné službě. Teď je v nějaké letní restauraci, vypomáhá tam v kuchyni.”

“A co tu chtěla?” ptal se zvědavě Jarolím.

“Nu, přišla domů na noc.”

"Já myslil, že máte jenom mne na bytě."

"Na bytě! — Albína není na bytě, ta přijde jen na noc. Přide pozdě večer, ráno přede dnem odejde, ta tu nepřekáží. To víte, chudý člověk, jako já, hledá pomoci všude a každý groš jest mi milý. Albína spí na mé posteli v kuchyni, já spím na zemi. Ostatně někdy, když je více práce, nepřijde Albína ani domů."

"A kde spí?"

"Nevím, snad tam."

Jarolím odešel do přednášek, pak šel na oběd, po obědě do kondic a přišel až večer.

"Budete si něco přát, mladý pane?" ptala se Límanka.

"Nic matičko. Už jsem po večeři."

A nebyla to pravda. Obědval sice dnes, ale nevečeřel. Zítra zase ošidí žaludek v poledne a koupí si za to večeři.

On to ví, jiný to vědět nemusí.

Patnáct uspořených obědů měsíčně a patnáct večeří uhradí zrovna byt, snídaně a prádlo.

Jarolím to měl vypočteno.

Jednoho večera přišel Jarolím domů, a otevřev dvéře kuchyňky, spatřil u stolku vedle staré Límanky tvářičku hezké mladé dívky. A zdálo se mu, že Límanka honem něco uklízela se stolu. Nejspíš vykládací karty. Límanka měla vykládací karty. Jarolím ji přistihl už při nich. Ne, aby šidila jiné, ale to tak ty chudé ženy: když je jim nejhůř — rozloží si karty, vyloží si to a ono, že jest štěstí na cestě, a ta bída hned je snesitelnější. Snad prorokovala z karet štěstí své slečince, snad ta slečinka byla ze sousedství — byla jen tak po domácku oblečena — a ze zvědavosti přišla se pozeptat, jak se jmenuje ten hezký student, který tu teď bydlí.

"Mladý pane," povídala Límanka, "tohle je ta Albínka, co tu u mne přespává."

Jarolím zadíval se na Albínku, na její žhavé, černé oči.

"Přišla nedávno, je už zas bez místa," hovořila Límanka, "nějaký den to bude trvati, než dostane službu, ale na obtíž vám nebude. Bude tu se mnou v kuchyni, a když budete doma, budeme hovořit jen potichu, abychom vás nevytrhovaly."

Jarolím se usmál nad tou úzkostlivostí, šel do pokojíka, přinesl si židli, usedl k nim u stolu, a povytáhl knot v lampě, aby to veseleji svítilo. Aby lépe viděl na svoji mladou sousedku.

Hovor byl všední. Jarolím vyprávěl, jak zažil dnešní den, a Límanka vyprávěla, jak se dnes nadřela u domácích s prádlem a prohlížela při tom své hubené, sodou rozřezané ruce, a pak vysvětlovala, proč Albína šla z místa.

"To víte, hezké děvče se líbí každému. A nedá-li si líbiti poklony, je zle. Já znám Albínku, je to děvče veselé, ale nedovede bavit jiné na své útraty. A to je zle. Hned se hledá, hned se najde příčina k nespokojenosti a jdi!"

Dlouho do noci seděli tu v kuchynce, až když lampa dohořivala, vstal Jarolím, dal dobrou noc a šel spát.

Zas dlouho nemohl usnout, a pak stále ve snu viděl ty upřímné černé oči Albínčiny, ty její růžové usměváivé rty, za nimiž plno droboučkových zoubků, slyšel její dětský, přívětivý hlas. Když ráno odcházel z domova, podal Albínce ruku, aniž by věděl, proč a nač, stiskla jeho ruku upřímně, zadívala se mu do očí, usmála se, — a dobrý ten hoch, aniž by zase věděl, proč — ujišťoval sám sebe, že život jeho ode dneška bude snesitelnější, veselejší.

A stavěl ve vzduchu plány smělé, k jejich provedení na zemi jako inženýr byl by se neodvážil.

Nikdy dosud neměl času přemýšlet o tom, že by se mohl zamilovati. Chudičká láska bývá obyčejně smutná, říkával. Nyní zahodil názor ten, a vynalezl si pravdu jinou, že největším štěstím jest, může-li člověk o chudičkou lásku svoji dělit se s někým, kdo je ještě chudší.

Nikdy nevracel se Jarolím tak rád do svého chudého příbytku, jako nyní.

Sedával u rozviklaného stolu v kuchyni, poněvadž do pokojíku by se byly tři židle nesměstnaly, vyprávěl Albínce o přerůzných věcech, a ta s něho oči nespouštěla. Dlouho do noci tu sedávali, stará Límanka, jak se jí naskytla příležitost, přitáhla knot lampy, aby příliš neubýlo petroleje, a Jarolím zas plamínek v lampě mezi řečí pošinul, aby lépe viděl na Albínčiny oči.

Jednoho večera přišel Jarolím domů a Límanka mu s nelíbenou radostí vyprávěla, že Albínka není doma, že už obdržela místo.

"Jaké místo? Kde?" ptal se.

"U jednoho továrníka službu při dětech. Hezká služba, říkala Albínka, a bude tam i bydlet."

"K vám už tedy nebude chodit?"

"V neděli prý sem přijde a zaplatí mi dluh."

Jarolímovi bylo smutno, jakoby pohřbil jediné blaho své.

"Nevzkázala mi nic Albínka?"

"Docela nic. Přišla s posluhou, dala si odnésti kufr, a povídala, že sem v neděli přijde."

V neděli čekal doma Jarolím celý den, i oběd si dal přinést, ale Albína nepřišla.

Až druhou neděli. Přišla, dala Límance nějaké peníze, a ani si nechtěla sednout. Že pospíchá, že děti čekají, aby s nimi šla na procházku.

Jarolím kvapně oblékl kabát a vzal klobouk.

"Albínko, já vás doprovodím."

"Nebudete-li se za mne stydět," usmála se koketně.

A vyšli spolu.

Povídali si jak děti.

Jarolím byl zase veselejší. Dostával pojednou dopisy, psal častěji dopisy než dříve, a když Límanka kdy si mu nadhodila, že prý slečinka domácích už několikrát se zmínila, jak se jí pan inženýr líbí, usmál se Jarolím: "Už přišla pozdě, slečinka, už jsem slíbil Albínce, že bude mojí."

A Jarolím by byl nevyměnil své

štěstí se žádným na světě. Kdysi přinesl lítonoš dopis, a když jej Jarolím přečetl, zadíval se smutně z okna.

"To byl dopis od Albínky?" ptala se Límanka zvědavě.

"Ne, od bratra. Psal jsem mu o výpomoc poslední. Mám dělat zkoušky a potřebuji na taxy. Bratr mne bezcenně odbývá."

"Mnoho-li potřebujete, mladý pane?"

Jarolím řekl.

Kdyby se ho byl zeptal někdo jiný, viděl by Jarolím v otázce té soucit a naději na pomoc. Ale ta stará Límanka se ptalo jen proto, aby řeč nestála.

Druhý den po obědě přišel Jarolím domů, a v domnění, že v tu dobu nebývá Límanka doma, odmykal klíčem kuchyňské dvěře.

"Jen dál," ozval se hlas z kuchyně. Jarolím otevřel a stanul před Albínkou. Stála tu v hedvábné bluzičce s moderním kloboučkem na hlavě.

"Divíte se?" smála se srdečně.

"Nebydlím tu již, ale stará Límanka mi ponechala klíč od bytu, ze strachu, kdybych zas přišla o službu, abych mohla přijít zas jako domů, a nemusila státi před uzamčenými dveřmi. Říkala mi dnes Límanka, že jste dostal včera dopis jakýs od bratra. Když vás bratr odmítl, chtěla jsem vám nahradit, jako bych byla sestra. Přinesla jsem vám ty peníze, abyste mohl udělat zkoušky. Chtěla jsem vám je tu nechat na stole a připsat několik slov, ale když jste přišel—"

Jarolím přivinul Albínku k sobě, poprvé, a vřele ji líbal.

Nevzpírala se.

"Ty dobrá duše moje, tisíckrát ti vynahradím, až budeš mojí ženou."

"Vaší ženou? Snad až budu jednou vdovou."

Jarolím se zalekl. "Což tys vdána, Albínko?"

"Nejsem, ale budu se vdávat. Vezmu si jistého obchodníka, je starší muž, ale velice bohatý."

"Mne už nemáš ráda?"

"Mám vás ráda, šíleně ráda, proto se chci vdáti, abych vás mohla podporovati, než se odstěhuje od vás bída a než si vyhledáte nevěstu bohatou. Vid'te, že mě máte taky rád?"

Vtiskla mu do dlaně několik bankovek, na horké jeho rty prudké políbení a spěchala odtud.

Jarolím stál jako socha. Tolik myšlenek vířilo mu hlavou, že nepostačil je sledovati.

Když se vzpamatoval, zadíval se na ty peníze.

Jakoby se díval v hlubokou, nekonečnou propast.

Až závrat' jej pojímala.

Uložil peníze, uzamkl a odešel.

Přišel až pozdě večer.

"Byla prý tu Albínka," spokojeně prohodila Límanka.

"Byla. Přinesla nějaké peníze. — Zítra jí ty peníze zase vrat'te. Vyhlídal jsem si jiný byt, dejte zítra na dům cedulku, že máte pokojík prázdný. Nehněvejte se za to na mne."

Revanš!

Příspěvek k dějinám česko-francouzské vzájemnosti

1887

Napsal Ignát Herrmann

O OTIŠTĚNÍ v časopise první mé vzpomínky z pařížské cesty, nadepsané "Absint", dostalo se mi s mnoha stran soustrastných projevů, a to ústních i písemných. Četným váženým příznivcům svým, jimž nestačilo vypsání osudného dobrodružství v "Café Hollandais", dějišti to první pařížské pitky, musil jsem znova a znova co nejpodrobněji vyličovati, jak se vše událo. Jen jediný člověk nejevil ani špetky soucitu s tehdejší mojí nehodou, a to byl přítel Kapeš, účastník onoho absintového kvasu. Vynadal mi dle všech pravidel, že ho ještě po letech ostouzím, trval neústupně na tom, že já vypil více toho absintu než on, a že jsem tedy byl opilejší, aby osoby jeho nikdy již nebylo zneužíváno v ničemných a hanebných mých povídkách. Slíbil jsem mu svatosvatě, že se toho nikdy více nedopustím, a plním svůj slib, jak vidět. Podotýkám také hned předem, že nikdo z nás dvou, ani já, ani on, nemá býti smutným hrdinou dnešní historie, pravdivé a zaručené mým podpisem, jehož bych nezneužil pro nějakou lichou vymyšlenost! Ujišťuji vůbec, že vypravuji-li něco hodně hloupého, je to vždycky svatá pravda. Vážení čtenáři moji zajisté laskavě mi přisvědčí — jsemť bezednou svojí hloupostí znám co nejchvalněji ve kruzích nejširších.

Po osudném onom požitku absintu spali jsme po celou noc jako dva duhy. (Mně už v první třídě hlavní školy říkal pan učitel co nejdůsledněji: ty dube!)

Probudivše se ráno z těžkých mrákot, spatřili jsme u lůžka svého madam Bohinovou, obstarožnou, tlustou, poněkud vousatou Francouzku, ana posuňky i jazykem snažila se dáti nám na jevo, že není v jejím hotelu zvykem ukládati se do peřin v botách. Přiznávám se, že jsme jí dobře nerozuměli. Předně jsme byli ještě dokonale zpitomělí a pak jsme vůbec velmi nedokonale rozuměli francouzsky. Takových učenců bylo na výstavě ještě několik. Přítel Kapeš vyhnul se dalšímu bezúčelnému hovoru s madam Bohinovou tím, že se chopil klíčku, visícího na opažení dveří, a rychle se vzdálil z pokoje, zanechav mne zrádně ve spárech podrážděné Francouzky, kteráž rozčilovala se tím více, čím méně jsme jí odpovídali. Z nepříjemného postavení tohoto vysvobodil mne konečně milý a neocenitelný krajan krejčí Kejzlar, který se pro nás zastavil, aby nás provedl po Paříži. Ukrotil hněv paní Bohinové frankem na prádlo a pak byla madam Bohinová krom svých šedesáti let zase nejpríjemnější Francouzku na světě.

Prochodivše kus Paříže, uchýlili jsme se odpoledne do Café Hollandais, kdež jsme doufali naléztí některé krajany, buď v Paříži usedlé aneb nové hosty z Čech. Bylo v našem programu, zastavovati se tam vůbec denně, abychom byli ve stálém styku s krajany Čechy, ale pobyt v útulných místnostech Československé besedy byl nám ztrpčován nejen vlastní vzpomínkou na první absint, nýbrž — a to mnohem více — zlomyslností zavilého číšníka — Francois se tuším

jmenoval — jehož první otázkou bývalo vždy:

“Přejí si pánové absintu?”

Bylo by zbytečno podotýkati, že jsme si nikdy již nepřáli utrejchu, jehož jsme měli na dlouho dost, ale Francois opakoval otázku svou při každé naší návštěvě. Než nejen to. Tento potutelný Francouz postaral se, aby každý nový host se dověděl, jaké berdo jsme si prvního dne dali — a my byli pronásledováni po celý pobyt svůj v Paříži otázkami všetečníků, jak ten absint chutná. Zpráva o tom zaletěla s jakýmsi zlomyslníkem i do Prahy a při návratu svém byli jsme uvítáni jako “cestující v absintu”.

Utěšovala nás myšlenka, že i Kolumbus trpěl za své vynalezení Ameriky — a my vlastně ani nevynalezli absint.

Avšak nebe je spravedливо — potouchlý Francois z Café Hollandais umklk jednoho dne s protivnou svojí otázkou a nevypustil již slovo absint z úst.

Veleshovivavý čtenář pamatuje zajiště, kterak jsem propašoval do krásné Francie balíček viržinek a přítel Kapeš balíček kub. Dělili jsme se svědomitě o toto kuřivo, a dokud jsme cucali vlastenecké rakouské doutníky, žili jsme náramně spokojeně. Kouřili jsme domácí výrobky velice ekonomicky a pravidelně v uzavřených místnostech. Na ulici spokojovali jsme se s tlustými doutníky republikánskými.

Když jsme usedli k odpolednímu odpočinku v Holandské kavárně v Palais Royal, vyňali jsme opatrně erární rakouský smotek tabákový, zapálili jsme a vzpomínali na Prahu — ach, tklivé to byly okamžiky. Při tom srkali jsme špinavý “mazagran” a smáli se v duchu číšníku Francoisovi, který nás obcházel a číchal lačně vonný dým viržinek a kub. (Podotýkám, že tenkrát kuba nebyla ještě tak mizerná, jako nyní.) Zdálo se nám, jako by milý Francois čekal, až mu nabídneme doutník, ale my nechtěli rozuměti jeho chtivým pohle-

dům. Kuř si svůj francouzský špenát, hanebníče! Avšak as druhého neb třetího dne byla prolomena ledová kůra našich srdcí. Přistoupil Francois ke stolku a hledě zálibně na naše cigara pronesl pojednou:

“Já taky kórží, mesijé!”

“Kapši, Kapši!” volal jsem radostně, slyše z úst Francouzových české zvuky, “on také kórží!”

“Dejme mu cigaro!” navrhoval do-bromyslně Kapeš.

Avšak moje nadšení ihned zase pomínulo. Zpomněl jsem na absint, na číšníkovu nečinné účastenství, kdž jsme se propíjeli ke dnu karafinky po centimetrech, místo co nás měl poučit, jak se věc pije, na jeho týravé otázky, na jeho vyzrazování nehody naší, a srdce moje znova se zatvrdilo. Ale Francois koukal tak loudivě, že jsem konečně neodolal. Vyňal jsem tobolku s viržinkami, Kapeš vytasil se se svými kuby a podávali jsme číšníkovi:

“Vyberte si!”

Natáhl dlouhé své prsty a byl okamžik na rozpacích, po čem sáhnout, ale konečně rozhodl se pro viržinku.

“To je lepší, jemnější, nespa?”

Intrikánská myšlenka projela mi hlavou. Seberu s nadlidským namáháním všechnu svou pražskou frančinu a povídám:

“Sevré — to je lepší, tenčí, jemnější!”

Francois poděkoval zdvořile, škrtl švédskou sirkou o krabičku, zapálil viržinku a postaviv se pak opodál ke kulečníku, bafal upřímně a s velikou zálibou. Bylo vidět, že mu chutná, jak náleží. Chvíli jsme na něj usměvavě pohlíželi, Francois říkal již asi po padesáté “mersi!” a kouřil — ale pak jsme pokračovali v přerušném hovoru.

Za nějakou chvíli událo se mi pohlednouti opět stranou, kde stál Francois. Stál tam posud, ale nekouřil už. Opíral se o kulečník, obě ruce jeho byly svíslý, levice držela načatý viržinko a obličej číšníkův nápadně byl zbledl. Hlava mu klesala níž a níže, ale on vždy násilně ji povznesl a hle-

děl na mne zakalenýma očima. Byl to pohled tklivý, jako pohled střelené, umírající laně. Zdálo se mi, že tento pohled jeho vyjadřuje větu:

“Cos mi to dal, člověče?...”

Stál tak několik okamžiků, stále polykaje, ale pojednou sebral se s namáháním a kráčet nejistým, vrátkým krokem od kulečníku. Položil viržinko na mramorovou desku kredence a zmizel kdesi v zadních dveřích.

Trvalo asi půl hodiny, než se milý Francois navrátil. Přišel docela tiše, jako šeptem, opřel se o sloup vzadu za kulečníkem a pohlížel na mne zas tím vyčítavým pohledem. Nebyl teď už bleďý, ale zelený, řídké jeho kníry visely mu přese rty jako uražená křídla ptačí, bezvadná dříve frisura byla v nepořádku — ale polykal, zase polykal. Vypadal, jako by byl z

hrobu vstal, a hleděl na nás nedůvěřivě, jako by čekal, zdali i u nás dostaví se podobné účinky, ale čekal marně. Tohle my měli už dávno za sebou!

Když se dostavil pan Kejzlar a Francois se přišoural s otázkou, co si pán přeje, pohlédl na něj pan Kejzlar a obrátil se k nám:

“Co pak se stalo tomu člověku? Vždyť je celý smrtelný!”

Vysvětlilo se mu, že se nám bezděky dostalo revanše za zrádný absint. My vypili absintu za deset lidí — potutelný Francois si zakouřil viržinko — ale kouřil i se slámkou!

Od té chvíle neptal se nás nikdy již, poroučíme-li absint, a jakmile zahlédl naše tobočky s doutníky, odcházel skromně a šetrně do pozadí kavárny.

Poklad

Napsal Jan Mil. Orebský

I.

HUĎEMU krejčovskému tovaryši Blažejovi se jedné noci ve snu zjevil starý muž s bílou bradou, oděný v tmavomodrém plášti, vysokém klobouku, bílých punčochách a střevících s přeskami, jak se chodilo za starodávna, a pravil mu:

“Milý synu, vím, že jsi chudý a přicházím ti pomoci. Jsem tvůj praděd, který pro víru se musil vystěhovati z vlasti; dříve však jsem zakopal na svém poli poklad. Ukáži ti ono místo, pojď se mnou!”

Tovaryš vstal, rychle se oblékl a šel za tajemným mužem. Ten ho vedl za město, kde stáli dva osedlaní koně. Muž se vyhoupl do sedla a pokynul tovaryši, aby totéž učinil, řka:

“Sedni na koně a drž se dobře!”

Sotva tovaryš dosedl a chopil se úzdy, už koně letěli tiše, bez dupotu, ale jako s větrem o závod. Jak dlouho tak letěli, Blažej nevěděl, ale konečně dorazili do města s pěknou cibulovitou zelenou bání, prolétli je jako dva stíny a již se hnali po ní cestou do kopce, jenž za městem se vypínal. U cesty stál nahoře starý, osamělý strom. Zde, u tohoto stromu, oba jezdcí zarazili, slezli s koní a muž pravil:

“Zde je onen zakopaný poklad. Půjdeš-li od této hrušky dvanácte kroků na stranu polední, najdeš místo ono. Jdi tedy a dobře počítej kroky.”

Tovaryš všechno dělal, co mu neznámý muž poručil. Šel a počítal kroky.

Když to vykonal, pravil nahlas: “Dvanáct!”

A v tom s věže kostelní obbífela dvanáctá hodina, muž a koně zmizeli, ze země na tom místě, kde měl býti poklad, vyrazily před užaslým tovaryšem náhle žluté a bílé plameny... Tovaryš se ulekl, vykřikl a — probudil se. Srdce mu prudce bilo, všecek zpocený a ulekáný vztýčil se na svém tvrdém lůžku.

Venku se již rozednívalo, na východní obloze se krásně zardívaly červánky.

Blažej se pomalu vzpamatoval, uklidnil se a přemýšlel, co by ten podivný sen asi znamenal. Tak “živého snu” dosud nikdy neměl. Viděl ještě teď, po probuzení, onoho starého muže před sebou jako skutečného člověka, i ony dva pěkné, vrané koně, cibulovitou zelenou bání, ulice liduprázdné a šeré, táhlý kopec, vozovou cestu, košatý strom osamělý — inu všechno všecinko, takže opravdu nevěděl, byl-li to pouhý sen, nebo nějaké tajemné zjevení.

Po celý den byl jako nespávající, chodil zamlklý a zamyšlený. Věc nešla mu z myslí a nevěděl, co měl dělati. Snad by se byl vydal hned na cestu za pokladem, ale nevěděl, kde vlastně jest ono město a na kterou stranu by měl jíti.

“Kdybych tam někdy přišel,” pravil sám sobě, “poznal bych ono město s cibulovitou bání, i kopec, cestu a strom — ale takto mi všechno není nic platno —” Nevěděl, co počítí, a zatím den za dnem ubíhal a on nepodnikl ničeho, až konečně máchl rukou a pravil:

“Zapomenu”. A dále se o věc už nestaral a také se s ní nikomu nesvěřil.

II.

Od té doby uplynulo pak mnoho let. Blažej jako tovaryš prošel různé kraje, poznal mnohá města i obyvatelé jejich, ba nějaký čas i v cizině pobyl, a když pak se konečně zase domů navrátil, oženil se a usadil se v malém městečku při hranicích moravských.

Tam žil klidně a spokojeně v středu své rodiny, měl dva syny a dcerušku Blaženku, a nepozoroval ani, kterak mu pomalu zbělely vlasy a jak sestárnul.

A jak s blížícím se stářím vracejí se vzpomínky na mládí, tak i Blažej vzpomínal nyní na svá mladá léta a dětem rád vypravoval o svých cestách, jež podnikl, o různých příhodách, kterých zažil a zkušenostech, které získal.

A tu si vzpomněl i na svůj podivný, zapomenutý sen o pokladu.

“Podivno,” pravil sám k sobě, “tolik světa jsem prošel a tolik všelijakých měst a městeček jsem viděl, ale ani jediné nemělo takovou pěknou cibulovitou bání, jako ono, které jsem tenkrát ve snu viděl. Snad ani takového města nikde není, a onen sen byl pouhé myslí šálení. Ba věru, nadarmo se neříká: Kdo snům věří, že stín lapá. Jinak tomu není a do břeh jsem udělal, že jsem se o to nestaral.”

Ale přes to vzpomínky na onen sen se od té doby nedaly už zaplašiti. Stále a stále jak včely do úlu se vracely, a třebaže se mu onen podivný muž a ono město již nikdy ve snu znovu neobjevilo, měl je přece pořád před očima jako skutečné, a cosi mu našeptávalo, že takové město skutečně jest, že se objeví a poklad jistě nalezne, takže konečně sám začal tomu věřiti a toužiti, aby ono město přece jednou objevil a poklad našel. Nikomu však se s tím nesvěřil a nechal si své tajemství pro sebe.

Čím častěji pak o věci přemýšlel, tím větší touhu pociťoval, ještě jednou se podívat trochu dále do světa;

neboť s myšlenkami na mladost budily se v něm i touhy její.

“Tolik jsem se za mlada navandroval”, říkával, “a nyní už léta páne jsem z tohoto zapadlého hnízda ani paty nevytáhl. Člověk by tady opravdu zplesnivěl a jako pařez nehybný mechem zarostl — tož vyjdu si ještě jednou trochu do světa.”

A jak řekl, tak i učinil.

Jednoho letního jitra vydal se na cestu do vzdáleného poutního místa.

Šlo se tedy. Počasí bylo většinou velmi příznivé a tak cesta za zpěvu a zábavného střídání obrazů krajinných ubíhala utěšeně.

Urazili již asi polovinu cesty, když jednoho parného odpoledne, prošeďše dlouhým lesem a vystoupivše konečně na volné prostranství, spatřili před sebou v dolině neveliké město se zelenou cibulovitou bání na věži kostelní.

Sotva Blažej na ono město pohlédl, vytřeštil překvapením oči — zbledl jako stěna a zavravorav, klesl vedle cesty do trávy.

Mezi nejbližšími poutníky nastalo vzrušení, ale jen na chvíli; neboť Blažej se hned vzpamatoval ze své mdloby.

“Co se vám stalo, pane mistře?” ptali se.

“Eh, nic to není,” usmál se Blažej, “je to asi od té cesty. Už mne to, myslím, trochu přemáhá; staré nohy už daleko nedojdou. Zůstanu v tomto městě, odpočinu si, a potom se pustím dále za vámi.”

Přemlouval ho, aby jen dále šel, že půjdou pomalu a budou častěji odpočívati, ale nedal si říci.

“Ostatně,” povídal, “mám tu staré známé a musím se při této příležitosti u nich přece zastaviti.”

Nechali ho tedy v městě a pustili se dále.

Blažej se uchýlil do skromného hostince na pokraji města, odpočinul si a k večeru vyšel si jako na procházku za město, maje v úmyslu vyhledati onen kopec a na něm osamělý strom.

Našel skutečně bez obětí vše tak, jak se mu to kdysi ve snu zjevilo. Došel po polní cestě ke stromu — byla to prastará, polouschlá hrušeň, a rozhlížel se pozorně kolem, aby si to místo a nejbližší okolí pořádně zapamatoval.

Bohužel, teď ve dne se nedalo nic dělati. Lidé pracovali sem tam v polích, i po cestě co chvíli někdo přišel a nedaleko pasák pásal na kamenitém kopci kozy a pozoroval Blažeje vytrvale. Přes to Blažejovi to nedalo, aby nepřešel nenápadně dobře počítaných dvanáct kroků ke straně polední, a tam, jakoby něco hledal, si místo prohléd; ale nic zvláštního nepozoroval.

Rozhlédl se tedy, že se tam vypraví v noci a vrátil se do města.

Zbývajícího ještě času použil ku přípravám na noční výpravu. Koupil si malou svítilnu a silnou hůl s okovaným hrotem; též motyku si opatřil a přichystal.

V noci pak, dříve než byl hostinec zavřen, nechav okno svého pokojíka jen přivřené, vytratil se tajně z hostince a šel nyní již známou mu cestou za město.

Tma byla, že by ji krájet mohl, a drobně poprchávalo. "To je právě dobře," myslil si Blažej, "aspoň nebude nikdo venku a budu moci klidně pracovati." Tak šel pomalu do kopce a když byl konečně nahoře a šťastně našel onu osamělou hrušeň, byl tak unaven a snad i rozčilen, že musil usednouti a si odpočinouti.

S věže kostelní právě odbíjela jedenáctá hodina. Všude kolem bylo hluboké ticho a nikde patrně ani živé duše. Blažej se však přece pořád ohlížel na všechny strany, snaže se zrakem proniknouti temnotu noční, a pozorně naslouchal, neuslyší-li někde něco podezřelého, avšak ničeho neuznamenal.

Tu najednou spatřil, jak od města touž cestou, kterou byl právě sám přišel, blíží se nějaké světlo. Nespouštěl s něho očí, hádaje v duchu, kdo by to asi mohl býti.

"Snad nějaký opozdílý venkovan vrací se teprve nyní z města domů, pomyslí si konečně, a přál si, aby ten člověk se dal jinou cestou, nežli zrovna k němu, ale marně. Světlo se blížilo a blížilo a nebylo již pochybnosti, že neznámý, noční poutník půjde zrovna kolem něho.

"Zpropadeně," myslil si Blažej, "to je šlakovitě nepříjemná věc. — Kam ho tudy čerti nesou! Co mám nyní dělat? Uvidět mne tady nesmí! Kdyby aspoň neměl té lucerny! Ale také je dobře, že má světlo, je ho viděti z daleka! Co dělat? Co dělat? Spatří-li mne tu, bude mne třeba mít za loupežníka, a kdož ví, co by z toho všecko bylo. Běžel by třeba zpátky do města a vše by bylo zkaženo —"

Tak uvažoval Blažej, co zatím světlo víc a více se blížilo. Hrušeň měla dosti silný kmen, a když by se za něj skrčil, mohl doufat, že si ho noční poutník v té tmě vůbec ani nepomšimne. Ale poněvadž týž měl světlo, zdálo se to Blažejovi přece jen dosti nejisté. Slyše tedy, že již se blíží těžké kroky neznámého a vida, jak se mu svítilna se strany na stranu kymácí, poodešel poněkud dále od stromu a skrčiv se za veliký kámen, ani téměř nedýchal, očekávaje s tlukoucím srdcem, co se bude díti dále.

Noční chodec si cosi cestou pobručoval a když přišel vrávoravým krokem ke stromu, zastavil se náhle a křaplavým hlasem zvolal:

"Co? Mne v kartách obehrát a chtít potom vyhodit z hospody. Mě? starého Závoru? A policajta na mě? Vy zloději — já vám dám!"

A přiskočiv ke staré hrušni, jal se do ní třískati, div že svou těžkou hůl nepřerazil.

Blažej, sedě za kamenem, ho s útrpným zájmem pozoroval, ale neměl už pražádného strachu, vida, že muž je opilý a sotva se drží na nohou.

"Ten mi není nebezpečný," pomyslí si s ulehčením.

A vskutku. Opilec, vyliv si svou zuřivost na nevinném stromě, vrávorál dále a zmizel v lese.

"Ted' již nesmím věc odkládati," řekl si Blažej, vstal a šel zpět ke stromu. Ted' však nevěděl, na kterou stranu má odpočítati oněch dvanáct kroků. Odpoledne sice si určil stranu polední, ale nyní v té neproniknutelné temnotě nebylo mu možno se orientovati. Proto se krátce rozhodl a šel dvanácte kroků dobře odpočítaných směrem, jež pokládal za správný.

Tu stanul a jal se svou holí t'ukati do země, neozve-li se nějaký dutý zvuk, také jí vrážel do půdy, ale marně se namáhal. Nic se neozvalo a všude hrot hole narážel jen na tvrdou spodinu.

Znovu se vrátil ke stromu a šel zase jiným směrem — nic platno, opět nadarmo.

Již pozbýval naděje a spílal si "bloudů a bláznů", že se dal svést hloupým snem k podniknutí tak pošetilé věci, ale přece ještě chvíli hledal, až tu náhle k jeho největšímu překvapení hůl se mu celá zabořila do země a narazila potom na něco tvrdého.

Div nezajásal. Cítil, jak se mu rozčilením chvějí ruce a krev mu stoupá k hlavě. Nohy se pod ním chvěly, srdce prudce tlouklo a musil si odpočinouti, jásaže v duchu:

"Už to mám! Zde to jest — zde je poklad! Ted' budu bohat a svým dětem zanechám hezké jmění."

Takové myšlenky se mu honily hlavou, co zatím ostražitě se ohlížel, není-li na blízku nic podezřelého.

V tom na věži bila dvanáctá a temné nárazy zvonu nesly se příšerně hrobovým tichem noci. Hned potom ve městě troubil ponocný dvanáct . . .

"Musím se do toho již dát," pravil Blažej a rozsvítil si svou malou svítilnu. Byl rád, že prší, a že nebude jeho světlo z dálky tak vidět.

Zastíniv svítilnu šátkem a vytáhnuv zabořenou hůl, dal se spěšně do kopání, ale brzy narazil na nějaký veliký kámen, kterým patrně byl po-

klad přikryt. Hmoždil se chvíli s kamenem, okopával ho, zdvihal, ale marně.

Tak vida se téměř u cíle, narazil na novou překážku, a cítil, že jí samotén nezmůže. Marným namáháním byl již unaven a zmocňovala se ho tíseň a úzkost.

Zatím ke světlu přilétly můry a obletovaly je. Nedaleko ozval se mrtvým tichem drsný skřek nějakého ptáka a v zápětí hned zcela nablízku zahoukal sýček svým pověstně příšerným: "Půjd' — půjd' — víh —"

Blažej byl již všecek spocen, srdce mu tlouklo prudce a strach svíral mu hrdlo.

Když pak náhle nějaký noční pták přilétl až k němu a křídlem svým téměř do tváře ho udeřil, zavrávorál a pojala ho taková hrůza, že div neomdlel.

Současně zaslechl dole pod kopcem rachocení nějakého povozu. To ho vzpamatovalo.

"Nemohu dále," vzdychl a setřel si s čela pot, "mé síly jsou u konce, a nikdo mne nesmí tady spatřiti —"

Shasl světlo, potmě zahrabal vyházenou zemi, ušlapal, aby nic nebylo znáti, a sebrav své věci pustil se stranou přes pole k městu.

Došel jakž takž šťastně do hostince, vlezl do své světničky oknem, ale dlouho ještě, ač byl k smrti unaven, nemohl usnouti.

Druhého dne vydal se na cestu k domovu a doma řekl, že se mu na cestě udělalo velmi špatně a že se proto musil vrátiti . . .

III.

Od té doby Blažej churavěl. Snad to bylo následkem přílišného rozčilení, namáhání či nastuzení oné noci, či přirozený následek stáří, těžko rozhodnouti. Pokašlával, slábl a chřadl, ale myšlenka na dobytí pokladu, jemuž byl již tak blízko, ba který už téměř v hrsti držel, tato myšlenka ho neopouštěla, i ve snu se mu vracela, takže ze spaní vykřikoval a mluvil o svém tajemství, jež, jak byl přesvěd-

žen, nebylo dosud nikomu jinému známo.

Jednou se ho ptala dcera Blaženka:

"Tatinku, co to pořád ze spaní mluvíte o pokladu, hrušce na kopci a jiných podivných věcech?"

"Inu, to víš, Blaženko," odpověděl podivně se usmívaje, "člověku se leckdy ve snách plete páte přes deváté, ale věř mi, že nic to dohromady neznamená, všechno je pouze mámení a šalba."

"Ale snad přece na tom jest," mínila Blaženka, "tetka Halousková říká, že sny pocházejí od Boha a že vždycky něco znamenají."

"Nejsou sny jako sny, a někdy taky něco znamenají, to je jisté," odpověděl otec a doložil: "Sám jsem měl jednou takový zvláštní sen, ale to už je hrozně dávno."

"To o těch pokladech — ne?"

"Ano, o pokladu," přisvědčil Blažej, "o pokladu, a nejde mi to dosud z hlavy — proto se mi někdy o tom zdá."

"No, tak byste se měl o tom přisvědčit," mínila dcera, "možná, že byste ten poklad našel, když víte, kde asi jest —"

"Inu, vím," pravil Blažej, "a kdybych ten poklad vyzdvihl, byli bychom všichni bohatí a šťastní. Ale co je to platno, když jsem už takový lazar, že se nemohu ani nikam vydati. Jde to se mnou už s kopce —"

"No, není to tak zlé, jak si myslíte," těšila ho dcera, "to dělá všechno ta zima; sedíte pořád jen u kamen a z chalupy ani nohu nevystřčíte. Ale až přijde jaro a půjdete na čerstvý vzduch, zase okřejete a budete zdrav, jako dříve."

"Myslíš?" usmál se otec. "Byl bych tomu rád, tuze rád —"

Ale co platno všechno přání, když je zdraví ztraceno a stáří přichází. Blažej dále chřádl, a když se otevřelo jaro, jež mu mělo přinésti žádoucí úlevu a snad i uzdravení, přiblížil se konec jeho života.

Ale tajemství pokladu nechtěl vzít s sebou do hrobu a tak jednoho dne

zavolal oba syny, sdělil jim všechno dopodrobna. Jmenoval město, naznačil přesně a určité místo, kde poklad jistě naleznou, vyprávěl jim, jak se sám již o to jednou pokoušel, ale nemaje pomocníka, nadarmo se namáhal a kladl jim konečně důtklivě na srdce, aby co nejdříve onen poklad vyzdvihli — nežli bude pozdě!!

Synové už dříve od Blaženky zaslechli něco o tom pokladu, ale vždy se tomu smáli, jako pošetilé báchorce, nyní však, vyslechnuvše otce pozorně a trpělivě, viděli, že to není báchorka, a rozhodli se, že co nejdříve se vydají za otcovým pokladem.

Ale když otec zemřel, nastalo mezi bratry jakési nedorozumění a spory o dědictví, takže se bratři na sebe rozhněvali a dlouho spolu nemluvili. Tak uprechlo zase mnoho drahocenného času, aniž se co ve věci otcova pokladu mohlo podniknouti.

Teprve pozdě na podzim sešli se bratři opět u lůžka onemocnělé sestry Blaženy, a tu se konečně smířili a také domluvili, že se co nejdříve vydají na místo otcem naznačené.

Tak jednoho pěkného dne přijeli do onoho města s cibulovitou bání a nikde se ani nezastavivše, vydali se hned od nádraží na cestu k onomu kopci.

Marně se však ohlíželi po polní cestě. Místo ní byla tu již nová okresní silnice. Také po staré hrušni nebylo na kopci ani památky — byla nejspíše při stavbě silnice skácena.

A hle! na kraji lesa při silnici zdvihala se podivná, dřevěná stavba, podobná věži — byla to rozhledna.

Bratři byli nemálo překvapení a znepokojeni.

"Co to znamená?" pravil starší. "Snad to je jiný kopec?"

"Bane," odpověděl mladší, "vždyť jsme šli správně a mýlka je vyloučena, ale zde, jak je viděti, nastaly velké změny a jak se mi zdá, pokladu již nikdy nenalezneme."

"Byl-li jaký," usmál se starší.

Mladší neodpověděl a vrhl sebou do mechu na pokraji lesa. Starší následoval jeho příkladu. Oba hleděli

mlčky do údolí, v němž rozkládalo se starobylé městečko.

Tu pravil konečně starší: "Co teď?"

"Nu," odpověděl mladší mrzutě. Hruška je pryč, tak co? Odpočineme si, a půjdeme dolů k obědu."

V tom objevil se na pokraji lesa hajný, pozdravil a pravil: "Krásný den — pravda? Když je tak jasno, jako právě dnes, je prý z rozhledny viděti Prahu. Chtěli by snad páni se podívat nahoru?"

"Jsme unaveni, pane lesníku," pravil starší, "vykonali jsme už dalekou cestu."

"Snad za obchodem," hádal hajný.

"O ne," smál se starší, "to byste ani neuhodl — za hruškou!"

"Jakže?" podivil se hajný. "Snad chtějí zde páni kupovati ovoce?"

"Ale kdepak!" máchl rukou starší. "Vždyť vám povídám: hledáme hrušku, strom!"

"Tropíte si ze starého hajného žerty?"

"Ani mi nenapadne!"

"Tak mluv přece rozumně," vmísil se konečně do hovoru mladší a obrátiv se k hajnému tázal se:

"Nepamatujete se, příteli, stála-li zde někde na tomto kopci prastará, planá hrušeň?"

"Planá hrušeň?" opáčil hajný živě.

"Jak bych se nepamatoval, když jsem stokrát snad pod ní odpočíval? Stála zrovna tamhle u silnice naproti rozhledně. Ještě na jaře tam byla, ale když potom v létě stavěli rozhlednu, skáceli ji."

Bratři na sebe pohlédli významně a mlčeli. Hajný pak doložil: "Ostatně

nebylo jí velká škoda. Byl to planý strom, skoro již úplně uschlý — tak co s ním?"

"Pravda, pravda," přisvědčil starší bratr, "a nenalezli nic pod tou hrušní?"

"A co by měli nalézt?" podivil se hajný.

"No, nějaký poklad!" pravil starší.

"Vy jste tedy také slyšeli o tom pokladu?"

"Jak bychom neslyšeli? Vždyť proto jsme sem přišli," zasmál se starší.

"Tedy proto? No, chtěli-li jste ho sami vyzvednouti, to jste přišli trochu pozdě. Poklad byl nalezen při kopání základu rozhledny, asi deset kroků od oné staré hrušně, právě v tom místě, kde je nejbližší roh podezdívky."

"A byl tam opravdu velký poklad?"

"A jaký!" zvolal hajný. "Samé zlaté a stříbrné mince z času prý třicetileté války, jak povídali — sám jsem je viděl."

"A kam to všechno přišlo?"

"No, obci, to se rozumí. Pozemek je obecní, a stavbu rozhledny na podnět zdejšího turistického spolku prováděla obec. Tak to všechno patřilo obci; však jsou dosud ty mince v městském museu — ovšem ne všechny, byl jich prý tenkrát pořádný hrnc! — ale něco tam je a páni se mohou na ně podívat."

"Podíváme, podíváme a děkujeme vám za vaše zprávy," pravili bratři a odměnivše hovorného hajného nějakou maličkostí, ubírali se pomalu a zamkle dolů do města.

Zločin?

Napsal Josef Kejdana

POUŠTĚLI jsme milou naši matičku Prahu. Mrzlo tak, že mráz na vousech tvořil tak divné své umění! Však kdo by dbal toho trochu palčivého mrazu na uších!

— Dnes je přece štědrý den — —

Každý spěchal zahalen, svíraje pod pažďí jakési brímě, třeba těžké k umlzení, ale radostné přec!

Jako vždy jindy, tak i dnes, tísnily se malé skupiny lidu v zakouřené čekárně severo-západního nádraží pražského. I sám vůz, do kterého jsme vstoupili, byl až na jedno místo přede mnou, obsazen.

Vedle mne sedla si starší dáma, oděná v hluboký smutek. Vyměněno obvyklé: "Má účta," a ticho přerušovalo jenom těžké oddychování parostroje —

V duši zdálo se mi všechno dnes tak nové, cizí, — i památka mrtvých přišla na řadu. Myslel jsem, že dnes ani hřích zroditi se nesmí, ani trestu uložití, přece dnes slavena památka narození dítěte Betlémského, přinášejícího vykoupení — lidem dobré vůle . . .

"Libeň! Dvě minuty." — — —

K nám vešla asi šedesátiletá žena.

"Pán Bůh dobrého a veselého štědrého večera," pozdravovala a zkalený zrak její hledal místo, kde by si usedla.

"Tady babičko," nabízel jsem.

Vlak uvedený v pohyb, strhl stojící ještě babičku na nás.

"Nehněvejte se, jsem stará, nemotorná", omlouvala se.

"Nic se nestalo, tak stane se i mladým," chlácholili jsme my.

Babička jevila chuť k vypravo-

vání. "Dobře, nebudeme alespoň dřímat." — —

— — "Byla jsem u dcery, tady zrovna v Libni. Dobře se má, — muž její je zámečník, ale — pán! Bez bílého límce do díla nechodí. Ovšem, my jí také pomohli, — dostala dvě nové stovky, a k tomu ještě pěkné perin. Po naší smrti připadne na ni ještě jeden stejný díl. — Psal mi táta z domova, bych ihned přijela, dnes večer přijede náš syn domů — voják!

To bude u nás radostí, máme ho tak rádi. Psal, že má již dvě hvězdičky, to bude dcerka hospodářských celá za ním pryč. — Já jsem na výměnku u syna ženatého, — ti budou mít stromek, a sladké věci na něj posílají z Libně. Vidíte, tady ten koš je nabitý! I oni se těší na našeho vojáka, ten nám bude vypravovat! Vidíte to už bude nosit rukavice?" —

"Bude babičko."

"Inu, toho se z našeho rodu ještě někdo nedočkal."

— — "Velký Osek! — Patnáct minut."

* * *

Dobrá polovice cestujících vystoupila. — Vozy s námi přesunuty na jinou kolej. — Pak zase trousili se příchozí jiných tvář.

Dvěře vozů se zavřely a my oněměli zase. Nebo snad dostavila se dřímota? Nevím! A přece někdo dvěře otevřel znovu!

Čtyři vojíni — — —

Dva v plné výzbroji, druhí dva tak divně přiodění. Měli jakési tmavé červené vaky přes rameno a na nich přivázaný lesknoucí se vojenský plechový talíř. — — —

Usedli si proti mně, takže babička jich neviděla. — Vstoupivší revisor upozorňoval stařenku, by na stanici příští vystoupila.

“Děkuju milostpane,” odpovídala. Budou na mne čekat, i náš vojáček.”

Vojín neozbrojený povstal — —

Hrůza! Ruce přes sebe měl spoutány řetězem — — — Veliká skanuvší mu slza na šátek na hlavě babiččině, byla snad hroznější než ta pouta studená — — —

Zvednul své spoutané ruce do výše. — — Snad chtěl se zbaviti té tísně, — přece ale před sebou viděl bodáky nasazené, které střežiti měly jeho útěku.

Vlak ve stanici zastavil.

Babička s upřímným ruky stisknutím nás opustila. —

Vojín nehybně, zdrcen stál na svém místě. “Maminko má zlatičká”, tak usedavě zaplakal. “Bůh sám vás ušetřil pohledu na mne! — Vidíte, stal jsem se zločincem — ale duše moje čistá, jako vaše — — má maminko drahá — — —”

Ruku, kterou chladilo studené pouto, polévaly bohaté slzy — — —

Toho večera se matka syna nedočkala. — Dobře, že pod stromečkem ruk okovaných neviděla! — —

A já slyšel v té velebné písni “Narodil se Kristus Pán,” řinčení žalářních okovů. —

OBSAH:

Šlechtný mstitel	16
Odhalení	23
Jan Klecanda	
Týden mecenášem	32
Ignát Herrmann	
Mladá láska	40
Božena Fridová	
Stíny emancipace	47
Jan Klecanda	
Majorátní pán	60
Z korutanských povídek. Psáno roku 1893	
Síla oceánu	72
Rozmary osudu	84
Bedřich Moravec	
Historie založení Masaryktown, Fla.	118
Frank J. Dvořák	
Polekání před svatbou	126
F. X. Svoboda	
Komenské pověsti	134
Vladimír Špišek	
Peterka	147
Gabriela Preissová	
Prokúpek Velikán	155
Vojta Beneš	
Vesnický písmák	163
L. Grossmannová-Brodská	
Nešťastné námluvy pana Jeremiáše Houžvičky	174
F. J. Rubeš	
Pišvejcovy hodinky	179
Jan Klecanda	
Snubní prsten	184
Dr. J. L. Hrdina	
Pokání	187
Dr. J. L. Hrdina	
Konec románu	189
Jan Klecanda	
Hánes	198
František B. Hamáček	
Uzdraven	201
Karel V. Švejda	
Propast duší	208
Dr. J. L. Hrdina	
Revans	212
Ignát Herrmann	
Poklad	215
Jan Mil. Orebský	
Zločin?	221
Josef Kejdana	

